

No 3033. 191

3033

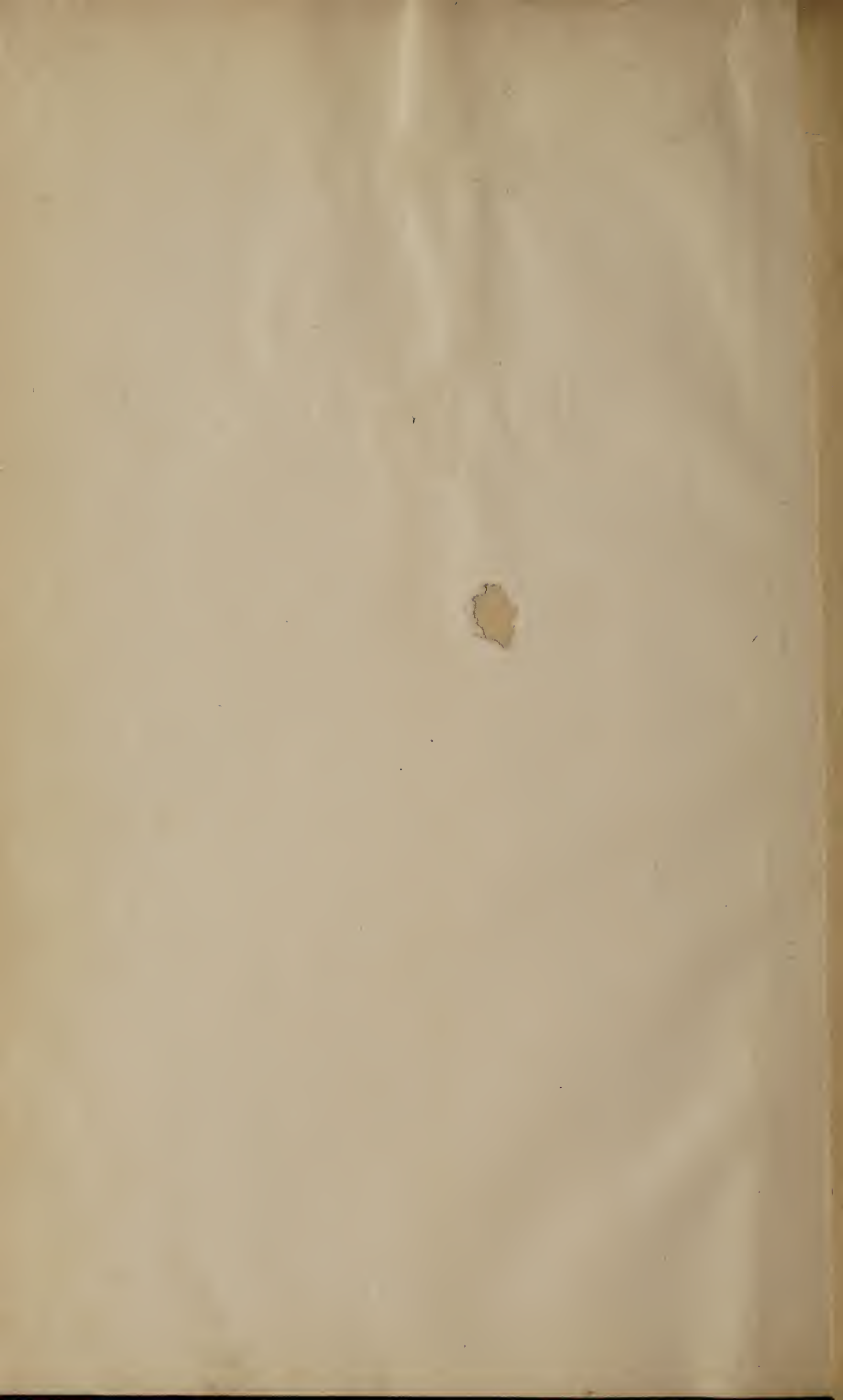
TO THE READER.

This book is not in good condition. Please use it carefully.

Boston Public Library

This book is to be returned to the Library on or before the date last stamped below.

JUL - 9 1952		

Sehta, Daba, Pasaule.

Septitā burtniza.

Rigā,

☞ F. Gehlina apgahdeenā. ☞

1892.

Sehta, Daba, Pasaule.

Septitā buretniza.

Rigā,

F. Gehlina apgahdeenā.

1892.

C

Дозволено цензурою. — Рига, 3-го Мая 1892 г.

Oct. 1, 1907

S

УВАЖАЮЩИМ
ЗНАЮЩИМ
ПОТРЕБАЮЩИМ

Дружата Сиеслача друкатамъ — Јелгамъ.

Preekſchwahrds.

Behz tam, kad isnahkusi muhsu „Sehtas, Dabas, Paſaules“ pehdejā burtniza, mums atradees darba beedris, jo klajā nahzis pa-beeſs ſtudentu rakſtu krahjums ar noſaukumu „Puhrs“, kurſch ſolas ſem ta paſcha noſaukuma isnahkt ari turplikam. Preezadamees par ſcho jauno rakſtneezibas parahdibu, te ſawu jaunako beedri apſweizi-nam un tam nowehlam labas ſekmes. —

Ar ſcho grahmatu ſawu zeku nem tautā, no muhsu rakſta dſimſchanas rehkinot, wina ſeptitā un no otrās atdſimſchanas ſkaitot wina treſchā burtniza, — abi ſkaitki, kuri pee daudſām tau-tam un ari pee mums ſtahw ſwehtā zeenā un apſola kreetnas ſek-mes. Tā kà muhsu laikrakſti par muhsu beidsamo burtnizu neko ne-eeminejās un tā leekas kluſuzeeſchot muhsu darbam peekrituſchi, tad ſawu rakſtu krahjumu ſaſtahdot eſam peepaturejuſchi wezo ſahrtibu, winā eewetodami ihſakus dſejas gabalus blafus garaſeem ſiniſka ſa-tura rakſteem. Kà agrakajās burtnizās, tā ari ſchini grahmatā lee-laſo ſwaru liſām uſ ſawu paſchu tautu, uſ ſawu dſimteni, uſ ſawu ſehtu, zeredami, ka tas zeen. laſitajeem patiſs un tā ari ſchi muhsu burtniza atradiſ tāpat kà winas preekſchgahjejas ſiltu mahjas weetu pee latweeſchu tautas.

Ter batā, 1891. 3. dezembri.

Sazeretaji.

Unintelligible Title

Unintelligible text block containing several lines of faded text.

Unintelligible text at the bottom of the page.

Lihbeefchi.

Wehsturigi = etnografisks raksts no Fr. Karllumalta.

I. Gewedams wahrds.

Motto: Mestru lungi apmiruschi, schlepps un brunas netirskch wairs;
Wezee lihwi tsnibtschi, winu laiki pagahjuschi,
Zits nu tur ir dschwotajs.

J. Bantins.

Tautu likteni salihdsinami ar zilwefa likteni. Masatnē parahdijis eewehrojami ahtru meefas attihstibu, retas gara dahwanas, daschs zilweks dewa zeribas, ka no wina deenās isnahks leels waronis; bet liktenis, smeedamees par zilwefa augstprahdigi drofcho paregojumu, nereti issstrihpo bes wina taito zilwefa rehkinumu un masajam, zeribas pilnajam luteklitim atnem wina meefas un gara dahwanas, apsegdams wina gara azis ar muhschigu tumfibu waj atkal wina meefas nododams nepeeluhdsamās flimibas un nahwes rokās. Tapat otradi behrniau, kas masās deenās israhdijās meefās beidsamais nihfulitis un garā nizinats pelnuruschkitis, wifuspehzigais neisprotamais liktenis daschureis pawehrch wihra gadōs par leelu stiproni tiklab meefigā tā garigā siaā. Scho firmo eewehrojumu mums pasneeds muhsu sentfchi gandrihs katra pasakā, tur muksakais no tehwa dehleem beigās arweenu paleef par gudrafo; scho pateefibu mums tā pat sprediko neween daschadee zilweku, bet ari daschadee tautu likteni. Schis pats nenoprasamais un neisprotamais liktenis, kam ta wara paaugstinat waj paseminat, sawu waru israhdijis ari muhsu dsimtenē Baltijā. Diwpadsmitajā gadu-simtenī, wahzeem sawu waru Baltijā nodibinot, weena no dschwakajām un zeribas pilnakajām Baltijas tautinam ir lihbeefchi: lihbeefcheem pirmeeem wahzi usbruhk; lihbeefchi ir pirmee kas saprot draudofchas breefmas, fo latweefchi nekahdi wehl nespehji nojehgt; lihbeefchi pirmee lihds isfamischanaī turas saweem brihwibas laupitajeem pretim, wini ir pirmee, kas dahrgo brihwibu aisstahwot isleeto wifu sawu fara gudribu un, kad wairs zits nekās nelihds, brihwibu mehgina pirkt ar sawu dschwibu; ir wehl tad, kad wini no wahzeem pahrmahkti, tee daschu labu reisi fazekas tā weens wihrs, lai nosweestu eenihdeto juhgu un atkal eemantotu seno neatkaribu; wahrdu sakot, lihbeefchi, wahzeem Baltijā nonahkot, spehle galwenu lomu un bes schaubam teem jadod preefchroka pahrlatweefcheem. — Un tagad no schihz Duhfchigās tautinas, furai reisi peedereja tuhksfoscheem kreetnu sakofschanu dehlu, atlikufees tikai neeziga sawjina panihfuschu kautiau, kas, atsweschinati no sawas ihstās dsimtenes Lihbijas, smilfchainajā Kursemes faktā welk sawu dschwibu un kureem drihsi „Siwa Peters“*) eeralhdis par weenigo mahjokli dseltano smilfchu kalniu, jo ne-

*) „Siwa Peter“ ir lihbeefchu gimenes wahrds un nosihme „Smilfchu Peters“ (pehztahdas paschas konstrukcijas, tā latweefcheem p. peem. Kalniu Zahnis); sche tas leetots pahreestā siaā un nosihme „nahwi“, tā latweefchu walodā wahrds „smiltneeks“.

paees ne pahris gadu desmitu, kad ņchihš tautinas walodu nedširdēs wairš ne no weenas dšihwas, ihstas lihbeescha mutes. Tadeht, eefam wehl pehdejee lihbeeschi naw ismirušchi, mahziti wihri steidšas no pasušchanas glahbt, kas wehl glahbjams, un jo nopeetni šalafijušchi un šalafa par ņcho nihkufa tautinu wišu, kas derigs, tā ņakot, ņchihš tautinas nobildejumam. Bet it ņewišķi ari mums, latweescheem, japasihst un jaispehti lihbeeschi, pirmkahrt talab, ka muhšu tehwi-tehwi, kà domajams, ar wezajeem lihbeescheem kà ņaweem tuwakajeem kaimineem labi pasinàs, un otrkahrt ņewišķi tadeht, ka mehš ešam ņchihš tautinas manteneeki, jo dascham labam, kas lepni ņauzas par latweeti, dšihflàs tek lihbeescha ašinis un ņirdi peebeedrojuschees lihbeeschu tikumi. Tà tad neween ņinatnes labà, bet jo ņewišķi ari talab, lai jo tuwak pasihtum ņawu tautu un ņewi pašchus, mums jaepasihstinas ar lihbeescheem. Tadeht aba mehš jutamees pašubinati ņawà rakstà ņcho isnihķšchanai nolemto tautas ņaru jo pašchaki apluhkot, wehribu greeschot us wianu ņenakajàm un tagadejàm dšihwes weetam, wianu aiswehsturigajeem, wehsturigajeem un tagadejeem listeneem, wianu isnihķšchanas zehloneem un wianu pehdejàm drupam, pee kam gan ešam luhkojuschi ņakopot mahzitu lihbeeschu tautas pehtitaju domas, gan ešam usdrihķštejuschees nahkt ar ņaweem pašchu ņpreedumeem daschà ņareschgetà jautajumà klajà, gan beidsot — un tas atteezas ņewišķi us tagadejeem lihbeescheem — ešam mehginajuschi weenà wefelà tautas aprakstà ņakaujet it wišu, ko ween par lihbeescheem waj nu pašchi eewehrojuschu waj no wianu kaimineem latweescheem noklausijusches.

II. Lihbeeschu tautas wahrds un iszelfchanàs.

Wahzeeschi lihbeeschus ņauz par Liven un wianu ņemi, muhšu tagadejo Widšemi, par Livland, preeķch kura wahrda kronikàs atronam ari ņekofchus, kà leekas, ņlikti noklausitus un tà ņakehmotus nosaufumus: Dnyssland, Giesland, Levesland und Niesland. Kurķch no abejeem muhšu pahrrunajamàs tautinas wahrdeem, lihwi waj lihbeeschi, wezakais un pareisakais, par to interešanti daudš strihdejuschees. Tee, kas „lihwi“ wahrdu tur par pareisako, luhko to zaur tam peerahdit, ka latweeschu Šndrikis wiaus tà nosauzis, kurķch lihbu walodu, kà daschš¹⁾ grib is wina pašcha kronikas peerahdit, pasinis masakais tik pat labi, kà latweeschu walodu, ņawà laika grahmatà usšihmedams daschus lihbu isteizeenus, kas wehl ņchodeen pee atlikuschem lihbeem dširdami. Tahlak lihwi wahrda aisstahwetaji peebilst, ka wahrds „liwi“ lihbeeschu walodà kaut ko apsihmejot, kamehr nosaufums „lihbs“ nekahdi neefot tulkojams. „Liwa“ aba lihbeeschu walodà nosihme ņmilti, tà tad „Liwu=Ma“ (= Lihbija, Lihbeeschu ņeme) nosihmetu ņmiltaini jeb ņmilteni un lihwis „ņmilteneeschus“, pee kam minetee apgalwotaji aisrahda us to, ka tahds tulkojums lihbeeschu ņemei ešot ihsti nosihmigs, jo lai nu lihbeeschi, pirmo reisi Baltijà eepuluhstot, nahza zaur Bernawu pee juhras, waj pee Peipus ešara, waj us Kursemes juhmalu, wišur wini atraduschu ņmilti ween preeķchà. Šchis tulkojums gaušcham wezs, jo jau 1606. gadà kahds wezs Lihbijas wehsturneeks²⁾ raksta: „Liwonijas, tahlu pasihstama widutšcha wahrds, nahzis no lihweem, wezumwezas tautas, kas tur reis waldijufi; te peemineschu, ka lihwi ņawu wahrdu naw dabujuschu no lewoneem, nedš no Libona, nedš no Litwona, bet no tam, ka wini dšihwojuschi juhmalà, ņmiltainà un pa dakai iskaltušchà apgabalà; tadeht tee ņauzas par liwaneem jeb lihweem, kas nosihme ņmilteneeschus.“ Tà prahto wezais wehsturneeks,

un faut gan wina tulkojums ne mas naw tif netizams un neisdewees, tad tas tomehr janofauz par mahkofchu, kad blakus schim tulkojumam peewedam zitus isskaidrojums, kuri ta pat zaur sawu ahreju pateesibas frahfu muhs spehj apstulbinat, ka pirmais. Sseedams no Ptolomeja wahrda „Lewones“ (Λευῶνες), furus lihds ar goteem minetais wezais rakstneeks peeskaita pee Skandinawijas eedsihwotajeem, daschi „lihwus“ tulkojuschi ar „laiwineekeem“ (no lihwu wahrda: laew, loiwa = laiwa³⁾), ne bes teesibas atsaufdamees us to, ka lihbeeschi lihds ar kurfcheem bijuschi pasihstami juhreasbrauzeji. Zif weltigs tas puhliusch, tautu un weetu nosaufkumus, kuru pirmatnejā nosihme jau gadu fimteneem is walodas apsinas issudufi, zaur pahrdroscham, mekletam hipotesem mehginat tultot*), tikpat smeekligi ir, pehz tautu wahrda meklet wina dibinatajus un ziltstehwus. Ta kahds wezs rakstneeks⁴⁾ par lihwu ziltstehwu peekem senpruhfi Litwonu, lidamees maldinatees no lihbu lihdsigi skanoscha latiniska nosaufuma: „Livonus“. Zif leelas gekibas zaur schitahdeem nesiniskeem isskaidrojuma mehginajumeem war eestigt, tam par baidoschu preekfchihmi ir kahds zits lihbeeschu wehstures raksttajs is 17. gadu fimtena⁵⁾, kurfch apgalwo, ka lihbeeschu sawu tautas wahrdu dabujuschu no romeeschu karawadona Pompeja palihga Sibona, kurfch no sawa wirneeka esot isbehdsis un, Baltija nonahzis, ar sawu lihdsparnemto kara pulku esot lihbeeschus uswarejis, palidamees par wina waldoni un wina tautas=kristschwu. — Schahdeem lihbeeschu wahrda tulkojuma mehginajumeem mehš newaram peelikt nekahda swara, jo ta pat ka neweens wehsturneeks un walodu pratejs naw warejis ispehtit ko ihsti apsihme wahrdi: germanš, wahzeets, freews, latweets un t. t.; tapat ka neweens zilweks pats neatminas sawas dsimshanas un neatgahdinas, kalab winam peeschirts tahds un ne zitads wahrds: ta pat pehz muhsu domam lihbeeschu tautas wahrda=nosihme paliks muhscham neatminama mihkla. Kad ari ne asprahtigi, tad tomehr prahtigak ir, kad schihš tautas wahrdu atwasina no upem, ka to darijis Kelchs⁶⁾, lihbu tautas wahrdu saweenodams ar Kursemes Lihbas upites nosaufumu, jo tautas, weena otru pamasam us preekchu stumdamas, sawu wahrdu gan maina, bet upju nosaufumi pahreet no weenas tautas otras ihpaschuma. Tomehr ja mums prasitu, waj lihbeeschus waj lihwus turam par wezako un pareisako apspreechamās tautinas wahrdu, tad bes schaubam preekchrofu atdotum pirmajeem. Us to mums fetoschi eemesli. No wiseem wehsturneekem, kas lihbu wahrdu min, wiswezakais ir Kreemu wehsturneeku tehws Nestors, un kad wiausch muhsu pahrrunajamo tautiu nesauz wis par lihweem, bet par lih (Ляхъ), tad mums wairak nekā weens eemesls, lihbus turet par wezako tautas nosaufumu, jo pirmahrt sinam, ka Nestors usmanigi tautu wahrdus ussihmejis, ta ka tahš ari wehlahōš laikōš tapat tifušchas dehwetas, ka Nestors tahš nosauzis, isnemot neromus, kura tauta lihdi wahzu eenahschanai Baltija leekas esam ismirusi; otram kahrtam, Baltijas tautu wahrdus ussihmejot Nestors pat grehkojis pret kreemu walodas garu, jo kreemi, sweschus wahrdus pahrkreewojot, burtu alasch mehds pahr=

*) Schini weetā interesanti salihdsinat strihdu Balfi un Deenas Lapas seletonā, pa to, ka jaraksta: Dundanga waj Dundaga? (Balfi: Kā jaraksta: Dundaga waj Dundagar no Rff. un 2) Dundanga waj Dundaga no Walgalneeka; Deenas Lapā: Kam pirmdsinitlbas teesa: Dundangai waj Dundagai? no Rff.). Gewehrojams tas, ka beidsamaja raksta bij usstahditas hipoteses, pehz kuram wahrdu: Dundangā war tultot par „smiltēni“ waj par „duhnu apgabalū“, t. i. glusch tapat, ka pehz augschā mineteem apgalwojumeem tulkojuma Līvija, jo „liwa“ nosihme lihbiši „smilts“ un somiši „duhnas“.

wehrst par w, tà ka, ja lihbeefchi tanî laikâ teefcham buhtu faufufchees par lihweem, winſch beſ ſchaubam dauds mihtaki un beſ apdomaſchanaſ buhtu rakſtijis newis ЛИБЪ, bet ЛИБЬ, kaſ freewam wairak pa walodaſ dabai.⁶⁾ Ari latweeſchu Indrika laikâ pehz muhſu domam muhſu pahrfpreeſchamâſ tautinaſ wahrds bijis lihbeefchi un ne wiſ lihwi; bet kad taſ tomehr toſ dehwe par lihweem, tad winſch, buhdams latinifki iſglihtots un paſihdams latinu rakſtneekuſ, lihwi wahrdu buhſ domajis wairak pa latinu walodaſ dabai eſam, un mums ſchkeet, ka winſch, kam rakſtot patizeeſ iſleetot wahrdu ſpehleeſ (ſalihdsini, ka winſch latwju latinifko wahrdu „Lettus“ ſawed arween kopâ ar lihdsigi ſkanoſchu latinu wahrdu „laetare“, t. i. preezateeſ: Letti — laetitia — laetam — laetos — laeticavit), lihbu tautas wahrdu buhſ pahrgroſijis pehz wiſu auſim patihkami ſkanoſcha ſawa darba parauga, romeeſchu wehſturneeſa Livija wahrda. Ari wehlatôſ laikôſ wahrdi: „Libi, Libia“ naw aiſmirſti. Tâ kahdâ weetâ kahds Fabrizijs ſaka: „Livonija eeſahkumâ ſawu wahrdu dabujuſi no lihbeem (Livonia nomen suum sortita est a Libis)“; zitâſ weetâſ winſch atkal uſſkaita ſchahdaſ ſemeſ: Libia, Curlandia, Lothavia.*) No wahrda „Latawa“, kurſch, kâ jaunakâ laikâ peerahdits, ir wezakaſ un pareiſakaſ par jaunradito „Latwiju“, jadoma, ka ari Libia ir wezakaſ par Livonia. Beidsot ja lihbeefchuſ paſchuſ praſa, kaſ tee eſot un kahdu walodu tee runajot, wiſi atbild: eſam lihbeefchi un runajam lihbeefchu walodu (minna juſ Liebi = eſmu lihbeets; minna juſ Liebi nain = eſmu lihbeete; mai paggatim liebiſchi — runajam lihbiſki; med maba juſ om liebiſk = muhſu ſeme ir Liebija.⁷⁾ Sinams, naw muhſu nodoms, eelaiſteeſ ſchinî weetâ padauds pedantiſki-ſiniſkâ apſpreedumâ, kurſch no wahrdeem wezakaſis; ſchim jautajumam tomehr neuſdrihkſtejameeſ garam eet, jo to newar leegt, ka katram ſawſ wahrds ir ſwehts un ka labpraht neweeſ neatkauj ſawu wahrdu ſakehmot. Kad mehſ ſawâ rakſtâ eſam leetojuſchi tikai wahrdu: lihbeefchi waj, ſaihfinoſ, lihbi, tad to darom tadehk, ka ſcho wahrdu latweeſchu walodâ turam par weenigi pareiſu, jo pee latweeſcheem tiklab Kurſemê kâ Widſemê paſihſtamſ tikai wahrds „lihbeets“, un — taſ ir muhſu eeſkats ſchinî leetâ — kâ tautâ runa, tà ari rakſtôſ jaruna, nebuht neluhkojot uſ to, kâ zitâſ walodâſ kahdu tautu ſauz, jo ir paraſta leeta, ka tautas weenâ walodâ teek dauds waj maſ ſwabadaſki apſihmetaſ, nekâ otrâ.

III. Lihbeefchu aiſwehſturigais laikmetaſ.

Kad nu, lihbu wahrdu pahrrunajuſchi, pirmo ſoli ſperam lihbeefchu aiſwehſturigajâ laikmetâ, tad wiſpirmſ atdurameeſ uſ to jautajumu: waj lihbi ir Baltijas pirmeedſihwotaji, un ja nê, kaſ tad preeſch wineem Baltiju apdſihwojuſchi, ziſ leela ſenatnê bijuſi lihbu ſeme un beidsot, ziſ dauds no wineem ſinam pirms wahzu atnahſſchanaſ Baltijâ?

Pirmais jautajums ſewiſchki bijis mahzitu pehtitaju, geologu un antropologu, ſtrihduſ ahbols. Senak daſchi ſlaweni pehtitaji, Baltijas ſemê

*) Pee ſcha atgadijuma gribetum wehſturneeku un filologu pehtiſchanai nodot jautajumu: Waj Lotowa naw zaur burtu pahrfkatiſchanu (metathesis) iſzehluſeeſ no Tolomas (Tahlawaſ)? Latweeſchi, tautam wahrdu dodot, kâ leekas, turejuſcheeſ pee wiſu geografiſkeem mitektem: Semgale, Lejeefchi u. t. t. beſ tam wahrds: „tahlſ“ nahk ari kruſtamôſ wahrdoſ preeſchâ, kâ Tahlwaldſ. J. R.

atrastos galwas kaušus pehtot, nahza pee ta gala špreeduma, ka Baltijas pirmeesihwotaji bijušchi šomi. Šchi mahziba drihši isplahtijās leeliskā mehrā, tā ka neween us Triju pahrzehla šomus par pirmeesihwotajeem, bet wehl gahja tahlaf, isfazidami domas, ka šomi šawā laikā apdsihwojušchi wišu Europu. Tikai jaunakā laikā, kur antropologu (zilweku pasihšchanas šiniba) arweenu leeliskati usplaukst un kur no šlaweneem pehtitajeem peerahdits, ka newar zilweka šinibu pehz pakaušcha weida ween noteikt, par Baltijas pirmeesihwotajeem isfazitas zitadas domas. Tā škandinaweešhn mahziti wihri, Baltijā atrastas šenlaiku leetas un atminas pehtot, nahkušchi us tām domam, ka pirmā gadušimtenī pr. Kr. neween Baltiju, bet ari Leetawu apdsihwojušchi goti. Up furu laiku šchee issudušchi, un waj tee no tagadejām Baltijas ziltim isšpeesti, waj wianu tautibā pahrgahjušchi, par to ne kas naw tuwaki šinams; dewitajā gadušimtentē teeš mineti no ustizameem wehsturneešhem kuhreešchi, un wehsturneešs Nestors šin mums usštaitit beš daudš zitām ari tās tautas, kas wahzeem eenahšot Baltijā mitušchas. Starp šchim tautinam mineti ari lihbi. Lihbu seme šenakōš laikōš leekas daudš leelaka bijuši, nekā diwpašmitajā gadušimtenī. To war no tam nogist, ka analists Šndrikiš weetam tihri newilšchus par Liwoniju nošauz neween ihsto lihbu semi, bet ari Kursemi un Šgauniju,⁸⁾ ko winšch laikam no šaudim noklaušjees. Un kaut gan muhšu analists par Kursemes lihbeešcheem nekō nestahšta, tad tagad no daudšhem pehtitajeem isfazitas tās domas, kurām domam, kā to apakšchā tuwaf isškaidrošim, ari mehš peekrihtam, ka wiani ari šchāi semē mitušchi. Šchinī weetā šawām domam par eepreešcheju apstiprinajumu usšimešim tikai pahris teiku šahkumus, kuras minetajōš no lihbeem apdsihwotōš Kursemes apgabalōš usšihmetas. Kad eegaumejam, ka lihbi wareja ar latwjeem karus west tikai eekams toš wahzi nomahza, tad minetās teikas war buht iszehlušchās ari tikai lihbu aishwehsturigajā laikmetā, un tās leekas no ta laika tautas mutē usglabajušchās. Weena no winām tā šahkas:⁹⁾ „lihbeešchi karoja ar latweešcheem“ un otra: „lihbi, kuri eenehma Kursemes kraštaino opgabalu, bij ar latwjeem eenaidā;“ tās pa leelakai dašai nahzas zaur to, ka lihbeešchi, kureem peedereja upes grihwas, nelaida latwjus plašchajā juhrā; beš tam gadijās, ka lihbi laupija šwešchus kugus un latwjus iskleedša par wainigajeem, waj atkal laida latwju semē šwešchus šaudis, lai tee toš laupa un kauj.“ No šchim teikam, kuras, kā šazits, laikam firmā šenatnē zehlušchās un no weena us otru ejot beidsot pahrgahjušchās us tagadejo paaudsi, war špreest, ka masakais Kursemē lihbeešchi agrat nekā latweešchi apdsihwojušchi; ta apšina, ka wiani Kursemes pirmeesihwotaji, wehl ap šeptiwapadsmīto gadušimteni gaišchi pastahwejuši lihbeešchu atminā, jo kā šahds ta laika rakstneekš raksta, tad lihbeešchi pašchi šahštijušchi, ka šenat tee neween juhrmalā, bet ari eekšhemē dsihwojušchi, no kureenes tee no latweešcheem ešot padsihti. — Tā tad teikas un šahštu atminas (tradizijas) ir weenigee lihbeešchu aishwehsturigā laika awoti; weenigi winas met, lai gan nekaidru, tomehr ne wišai netizamu gaišmu us latwju šatikšmi ar lihbeešcheem.

Kā is šchim latweešchu teikam un lihbeešchu atminam weenigi waram tehlotees lihbeešchu šatikšmi ar latweešcheem, tā ari šwešcho tautu šahšti, kaut gan šchee pašakaini, mums noder par weenigo awotn, is kura šmelt šinas, kaut gan deesgan nekaidras, par lihbeešchu šatikšmi ar zitām tautam, Šo lihbeešchi ir teešham šatikušchees ar zitām tautam un walštim, un proti. daudš leelakā mehrā, nekā wian meerigee šaimini latweešchi. Kamehr peh-

dejee, kuxi mihleja dsihwot pa weenam dsitôs meschôs iskafiti, fatifàs daudj ja ar faweem tumafajeem kaimineem, lihbeeſcheem, freeweem un igauneem, tamehr lihbi laifam jau agri fatifufchees ar daschàm aifjuhreas tautam, jo winus, juhremalas apdsihwotajus, daba pati bij ismahzijufi buhwet fugus, waldit stuhri un list wehjà lepni fawàm buram pliwinatees. Daschu romantifku atgadijumu wini buhs peedsihwojufchi fawâ juhreas laupifchanas un tirdsneeziabas gaitâ; tikai ſchehl, ka Baltijas tautam pirms wahzu atnahſchanas naw fawu wehsturneeku, tà ka mas, koti mas waram par wiau aifwehsturigo laifmetu isdibinat. Tik dauds gan waram it droſchi fazit, ka wini ar ſparu un ſpehku ilgus laifus pratuschi ſweſchneekus atturet no Baltijas kraſteem un tà paguwufchi mineto peekraſti uſturet no ſweſchneekem neatkarigu. Râ Standinawijas wehstures lapâs laſam, tad no paſcha eeſahkuma kahrigato azi uſ Baltiju metuſchi paſchi ſandinaweefchi; ſchos uſ to wedinaja atreebiba par kurſchu un lihbu isdariteem laupijumeem un poſta darbeem Standinawijas peekraſtê; Baltiju beeſchi apzeemot toſ ſkubinaja ari teifa, pehz kuras pa Daugawu warot noktuht uſ deenwiſchu ſemem zaur Dnepru un uſ auſtruma wideem zaur Wolgu. Tahdâ kahrtâ lihbeeſchu un kureeſchu wehſture ſtahw ſakarâ ar dahnu, ſweedru, norwegu un freewu wehſturi, is kuru tautu listeneem weenigi lihbeeſchu aifwehſturigajâ tumſâ eeſpihd kahds, kaut ari brihſcham magifks un nedabiſks, gaiſmas ſtars. Iſ ſcho tautu wehſturigajàm teifam daschas laſitajeem par atpuhtu uſſihmeſim.

Kuhri un lihbeeſchi kâ galwenàs Baltijas juhreasbrauzeju tautas bij pirmee, kam ſandinawu karaki uſbruka. Pirmo uſbrukumu kroniſti noleek ap otro gadufimteni pehz Kriſtus. Tolaiſ wiſas 3 Standinawijas walſtis peederejufchas Suibdageram, un lai dahnu walſts no wina trejwalſts neiſſchirtos, tad tas agrakâ dahnu karaka abejus dehlus nelaidis waldibas tumumâ. Saunakajam no ſcheem, wahrdâ Sladinam winſch dewa fugus, lai tas paliftu par juhreas laupitaju. Schis faweenojâs ar kahdu toreif ſlaweni paſiſtamu juhreas laupitaju Viſeri un uſbruka Kuhrijas karakam Locheram, bet beidsamais wiau uſwareja, eewainoja, ſaguhſtija, tomehr beidsot to isbeedejis augſtirdigi beſ atmakſas atlaida, atdodams tam wehl wina fugus atpakâ. Tagad brihwibâ tizis juhreaslaupitajs uſbruka Kuhrijas waldneeka kaimineem lihbeeſcheem un apſehda wiau waldneeka Anduana galwas pilſehtu Dunu. Bet lihbeeſchi ar ſihkſtu iſturibu turejâs eenaidneekem pretim; lai reiſi tiktu pee mehrka, Hadinſch ismehginaja ſekoſchu karawiltibu: winſch liſa ſakert weſelu baru Dunas pilſehtas beſdeligu, peefehja pee ſakerto putniaw kahjam degoſchu weelu un tad toſ palaida. Putnini ſinams glahbâs pilſehtas muhrôs, kur teem bij ligſdas, bet ar to aifdedſinaja paſchu pilſehtu. Ramehr duneefchi puhlejâs uguni apſlahpet, tikmehr Hadinſch eelaufâs pilſehtâ, to uſwareja un Anduanu ſaguhſtija. Pret freetnu atpirkamau naudu winſch lihbu waldoni atlaida, bet wina pawalſtneekem uſlika meſlus. Standinawijas karalis Suibdagers, dabujis par ſawa ſahuzenſcha ſlaweno uſwaru dsirdet, gahja ſchim is Lihbijas atpakâgreeschotees ar karafpehku naidigi pretim, bet paſaudeja kanju un dsihwibu; wina uſwaretajs tahdâ kahrtâ palika par dahnu karali.

Apmehram kahdus puſſimts gadus wehlaſ Hadina pehznahzejs Frotans I atkal uſwareja kuhru karali Dorno un tad greeſâs pret lihbeem, apſehſdams Kotalas pilſehtu, kura toreif bijufi padota kahda freewu kraſa warai. Pa diwi lahgeem winſch toſ uſwareja un peefpeeda atſiht pahr ſewi dahnu wirs-

waldibu. Nu Frotana uswahras fahriba augtin auga! wiaſch nodomaja pa Daugawu, pa kuru, azim redſot tolaif braufajuſchi tirdſneezibas fugi, ſawu uſwaras gaitu zaur Dnepru wirſinat uſ deenwideem; bet wina walſti iſzehlās nemeeri, ſas wina ſauza no ſlawenās fara gaitas atpakat; tomehr uſwaretās tautas tam palifa uſtizamas un ſuhtija tam fara pulkuſ palihgā.

Pa tām ſtarpam iſzehlās daſchadas nekahrtibas ſtarp dahnu un ſweedru waldibam, kuras brihſcham peedereja weenam, brihſcham diwi karateem. Brihwibu mihletajas Baltijas tautas nodomaja, ſchihſ nekahrtibas iſleetojot no wineem attratitees; un nemakſaja teem mefluſ. Hoterſ, kurſch atkal ſaweenoja dahnu un ſweedru tronuſ, teem uſbruka, bet paſaudeja tauju un dſihwibu. Uri Hotera dehlam Korikim (Kjurikam?) wini leedſās makſat nodokluſ. Bet ſchis toſ uſwareja un peekſpeeda paklauſit.

Ap zeturto gaduſimteni Kur- un Widſeme padodas auſtrumgotu karalim Hermanricham jeb Armanarikim. Bet ſcho atkal uſwareja hunni, kuruſ wahzu wehſturneeki tehlo wina iſſkata labad neſchehligā wihsē par nezilwekeem. Na ari latweeſchi ar ſcho no dabas kà padehlu uſſkatito widuſ laiku tautu buhſ ſaduhruſchees un tà kroniſtu ſinaſ gluſchi laikam naw beſ wehſturiga pamata, par to leezina ſchauſchaligee wehl tagad tautā uſglabajuſchees ſtahſti par ſumpurkeem. Hunneem uſwarot, wezais Armanarikiſ nonahwejās un ar wina nahwi beidſās auſtrumgotu wirſwaldiba pahr Baltijas tautam. Bet kà ſchini tautu klejoſchanas laikā it nekāſ ilgi nepaſtahweja, tà ari hunnu waldiba newilkās ilgi par Baltjuhrinaſ tautu likteneem, jo winauſ drihſi uſwareja dahni un atkal palifa par balteeſchu nodoklu ſanehmejeem.

Bet ſawas wahjibas, eenaidneefu ta hluma un eekſchejo nemeeru deht Dahnijāſ karaki neſpehja ilgi Baltijas peekraſtes apdſihwotajuſ paturet no ſewis atkariguſ. Tadeht nezik ilgi wehlaſ atkal kahds dahnu karaliſ ſarihſtoja karu pret ſambeekſcheem, kuhreem un lihbeem, lai toſ pahrmahzitu. Schini karā krita kahds lihbeeſchu wirſaitiſ, kura wahrdu kroniſti nemin, lihdi ar ſawu dehlu. Kahds zitiſ dſihwſ paliziſ wina dehlſ, Wiko, palifa par juhrāſ laupitaju, bet tifa no 4 ziteem wareneem juhrāſ laupitajeem ſakertſ, kuri zaur ſaweem droſchajeem laupiſchanāſ darbeem bija preekſch Baltijas juhrāſ peekraſtes apdſihwotajeem gatawaiſ poſtſ. Augſchā miuetaiſ dahnu karaliſ, wahrdā Jarmerichſ, iſſuhtija pret wineem ſawu floti un eekſahka zihnu, kura wilkās 3 deenas no weetaſ. No kaujaſ peekufiſ, Jarmerichſ ſaweem pretineekeem peedahwaja meera nolihgumuſ. Laupitaji toſ peeknemdami puſi no ſawa laupijuma atdewa uſwaretajam, pee kam Jarmerichſ apprezeja laupitaju mahſu, ſkaiſto Schwanhildi, kura tam meeru lihgiſtot koti bij eepatikuſeeſ. Laupijumā bij ari guhſteknaiun Jarmericha guhſteknubarā atradāſ ari ſaguhſtitaiſ lihbeeſchu juhrāſlaupitajiſ Wiko, kurſch zaur ſawu leelo weiklibu drihſā laikā eemantoja karaka neaprobeſchotu uſtizibu, tà ka taſ palifa par wina pirmo padoma deweju. Bet nu muhſu lihbu waldneeka dehlſ eedomajāſ, ka atnahziſ iſdewigſ laiſ atreebteeſ par ſawu tehnu, brahli un ſewi paſchu. Wiaſch luhſ, ſawam labwehlim eekſtahſtija, ka wina ſeewa Schwanhilde laulibu pahrkahpuſi ar wina audſchu dehlu Broteru. Jarmerichſ ſawam drauga eekſchukſtejumam tizeja un ſawu newainigo ſeewu breeſmigā nahwē nonahweja. Taſ patſ liktenſ buhtu ari bijiſ tikpat newainigajam wina audſchu dehlam, ja ſcha uſtizamee ſulaini wehl laikā nebuhtu breeſmigo karaka nodomu iſputinajuſchi. Beſ tam karaliſ bij

atradiš, ka wiņšch ſawu mihtoto ſeewu nepeluitā wihsē nomaitajis un to gauſcham noſchehloja. Bet apraſtitee un beſ teem wehl ziti ſarmericha wāras darbi bij par eemeſlu pawalſtneeku dumpim pret ſawu waldneeku. Šchinī ſauuajā azumirkli Biſo, kuruſch, ſaut gan wiņſch ir paſafains lihbu tihps, tomehr zaur ſawu wiltibu, atreebſchanās ſahribu un neuſtizibu daudſejadā ſinā dſihwi atgahdina wehſturigos lihbeeſchus, atſtaħja ſawu labdari un paſteidſās ſawus guhſtitajus, 4 juhras laupitajus uſmeklet, lai teem pawehſtitu par wiau mahſas breeſmigo galu. Šchee atſtaħto ſwaini ar naidigu kara-pulku pahreidſa wina paſcha pilsgalmā, to ſaguhſtija un tam ſahjas un roſas nozirta. Tas peħz analiſtu domam notizis peektā gaduſimtena ſahkumā.

Deeſas, ka uſwaretaju wirſwaldiba pahr Baltijas tautam paſtaħwejuſi tikaſi tik ilgi, ſamehr riſwaretaji paſchi ar ſaweem karaſpeħteem uſwaretās ſemēs mitis waj, ilgakais, ſamehr uſwaretajs bijis dſihws, wina peħznahzejam atkal no jauna tehwa eeguhtās teeſibas pahr uſwaretām tautam bijis jaemanto, — tā par Baltijas tautam ſkandinaweefchu kroniſti ilgaku laiku zeeſch klufu; pa to laiku ſchihſ laikam bijuſchas neatkarigas waj warbuht ſem freewu wirſwaldibas. Tikai ſeptitā gaduſimtena kroniſti min, ka ſweedru karališ Ingemars uſwarejis lihbus un kuruſchus; ſcha preeſchſihmei ſekojis wina peħznahzejs Mitus.

985. gadā noſlehdſa ſomi, ſahmi, igauņi, lihbeeſchi un kuhri ſaweenibu ar to noluhku dahkus uſwaret, par ſaweenibas zehloni iſdaudſinadami wehlejumu, tikt ſwabadi no muhſchigajām dahku warmahzibam. Šaweenotee iſriħkoja leelu floti, bet pee Gotlandes uſnahza breeſmiga weħtra, kura wiau kugus peedſina pee minetās ſalas kraſta, ſamehr ſahriģee laupitaji gan aiſ naudas ſahribas, gan wehledamees ſawus ſabojatos kugus iſlabot, ſalu poſtija un laupija, tamehr Šweedrijas un Gotlandes karališ Eriħs Uſwaretajs, leelu karaſpeħku un floti ſawahķis, ſlepen eelaufās Šgaunijā, Lihbijā un Kuhrijā, tahs uſwareja un uſlika meſlus. Zaur to minetā ſaweeniba beidſās.

Tiktahl minetee ſkandinaweefchu wehſturneeki. Uzim redſot tanis nedaudſajās ſinās, ko wini par Baltijas tautam atſtaħſtijuſchi, atronaš toti daudſi paſafainu gabalu. Ši wiſa ta, ko nupat peħz wineem atſtaħſtijam; tikdaudſi tomehr noprotams, ka lihbi peederejuſchi pee duhſchigakajām juhrneeku tautinam, kā wini patleelakām walſtim, p. pm. dahneem un ſweedreem, eedroſchinajuſchees beeſchi uſbrukt, bet ari beeſchi no ſchim walſtim tikuſchi nomahkti un bijuſchi ſpeeſti teem meſlus maķat. — Tik pat maſ, zik no wiau wehſtureš, ſinam ari no lihbu kulturās. Tomehr, zik tahl mums bijis eeſpeħjams iſ wezaķajeem kroniſteem un jaunakajeem Baltijas wehſturneekem par to ſinas ſawahķt, luhkoſim ſche iħſumā wiau attihſtibas paķahpi noſweħrt.

IV. Lihbeeſchu kultura aiſwehſturigajā un wehſturigajā laikā.

Kas papreeſch atteezas uſ lihbu radneezibu ar zitām tautam tad par wineem, eekam tagadejais atlikuſchais lihbu pulziņch nebij peeteekoſchi iſpeħtits, tika iſſazitas daſchadas maldigas domas. Tā Barrots¹⁰⁾ apgalwo un peerahda, ka lihbi, latwji un igauņi bijuſchi no weena zelma un wiſi peederejuſchi pee ķelteem un Bajers tur latwjuš un ſomus par weenu tautu. Tik aplami mahzeja ſpreeſt tanī laikā, kad wehl ſalihdſinamā walodu ſiniba nebij nezik uſplaukuſi; tagad ſchihſ domas ſen atſihtas par

aplamam un ispehtits, ka latwji un lihbi peeder pee daschadàm ziltim. Tagad sinam, ka firmajâ fenatnê Baltiju apdsihwojuschas tautibas no latweeschu un somu ziltis. Pee pirmajeem peederejuschi letgati, sehki, semgati un wentini; pee otras ziltis, kura wehl scho baltu deenu ir weena no wiswairaf isplahititàm pasaulis ziltim, jo winas tautas apdsihwo leelako datu no seemet= un seemet=austruma Europas un labu datu no Widus=Europas un steepjas wehl pahri par Uralu kalneem Asijas Kreemijâ, — pee someem peederejuschi igauai, sahmeeschu, kuhri un muhsu lihbeeschu, tà tad leelakà dala Kursemes un Widsemes un wifas Sgaunijas apdsihwotaju.

Ka minetàs somu tautas jau no tam ween radeneezes, ka winu dabas radneezigas, tas friht azis, kad salihdsina latwju zilſchu, kà tahlaweeschu, letgatu un sehku dsihwes wihsu un dabu ar somu zilſchu kà kuhreeschu, lihbeeschu, sahmeeschu un igauau dsihwes un dabas ihpaschibam. Kamehr latwju ziltis wairaf nodarbojas ar semkopibu, ja dauds, tad ar tirdsneezibu, peekopj meeru, mihl weentuligu dsihwi, mihl dsihwot weenatnê, meschôs; tamehr lihbi, igauai, kuhri un sahmeeschu par sawàm dsihwes weetam ismellejuschi juhrmalu, no muhscham nemeerigas juhras mahzas kustibu, buhwe fugus, tirgojas waj nodarbojas ar laupischanu. Kamehr Latwju Indrikis no latweescheem stahsta, ka ta bijusi rahma, meeriga un labfirdiga tanta, kas pee eerotscheem kehruſees tikai atgainajotees no sweschu usbruzeeneem; kamehr latwju wehsture peerahda, ka wini bes kahdas leelas pretoschanas peenam kristigo tizibu: tamehr tas pats Indrikis lihbus apgausch, ka tee kopâ ar igauneem latweeschus wajajuschu, winu semi postijuschu, un par wineem kuhdsas, ka ta bijusi neustiziga, wiltiga taula, ka stipree pee wineem spehlejuschi leelu lomn, ka wineem tizis pastrahdat warasdarbus, ka tee saguschu un laupijuschu, kas tik bijis pa rokai un ka preestereem bijuschas leelas puhles kristitajeem lihbeem eemahzot isſchirt starpibu starp pascha un sweschu ihpaschumu un tà peeradinat pee fahrtigas dsihwes. Un kamehr beidsot lihbi daudsreis stuhrgalwigi no sawas kristibas atkrituschu un beeschi dumpi fazehluschi; tamehr latweeschi ne tik ween paschi nekad naw dumpojuschees, bet ari naw nekad, isnemot weenu weenigu reisi, lihbu usmusinaumeem klaufjuschi. Pee lihbu leelakajeem tikumeem peeskaitama pehz wifu wezato pruhſchu un poku wehsturneeku wahrdeem — weesmihliba, kurai pee wifam wehl no dabas neatſchirtàm tautam peeder tikuma rindâ augstakà weeta. Tà Duisbergs ar atsinibu scho lihbeeschu tikumu zildina, fazidams, ka wini weeseem zekot wifulabako preeſchâ, kas ween winu mahjâ atronotees. Tomehr leefas, ka lihbeeschi ari scha tikuma ispildischanâ palikuschi prahta robeschâs uu naw tà likuschees aisrautees no firdsbals, kà latweeschi, kas sawu weesmihlibu ſkaidri leefas pahrsiphlejuschi. Wismasakais sin Merkels schini leetâ pastahstit schahdu atgadijumu. Tad, kad wahzeeschi bij Baltijâ eenahkuschi un ar lihbeescheem zihnu eesahkuschi, kahds wahzu bruneneeks, no lihbeem wajats, eemuka kahdâ latwja mahjâ un luhdsas patwehrſmi. Saimneeks to laipni usnehma, apkopa uu otrâ deenâ to wehl lihds ſſchikilei pawadija; bet us zeka tos fastapa lihbeeschi un schee wahzeeti nokawa. Schini lihbu nedarbâ latwji eeraudsija swehta tikuma lauschanu un kuru eemeslu, jo tee tuhliit peeteiza lihbeem kuru; bet kamehr abejas Baltijas tautas pluhzâs, tamehr pateizigee wahzi, atgadijumu isleetodami, neween lihbu, bet ari latwju semi postija un isfuhza.

Utteezotees us lihbu atkaribu un fahrtas apstahſkeem, war droſchi apgalwot, ka wini tà pat kà ziti balteeschi wehrdsibu sawâ starpâ naw pasinu=

ſchi, jo wiñu atkariba no dahnu, ſweedru un wehlaſ freewu (Pleſtawas un Nowgorodas) waldneekem paſtahweja tikai ſinamôs nodoklôs, bet newis perſonigas brihwibas aprobeſchoſchanâ. Tikai karâ ſaguhſtitee wareja pehz toreifejâs kara eeraſchas buht par wehrgeem, kuruš drihkſteja gan paſchu wajadſibam kalpinat, gan pahrdot; kroniſti ſtahta, ka ſewiſchki igauñi pahrdewuſchi daudſ meitu kuhreeſcheem. Skatotees uſ to, ka lihbi bija ari juhras laupitaji, domajamš, ka ari wineem bijuſchi wehrgi. Tomehr kahrtu ſtarpiba, ziſ iſ kroniſtam war nopraſt, naw bijuſi leela; wiſleelata ta gan bijuſi, ka leekas, pee lihbeeſcheem. Behdejâm domam par labu runa taš apſtahkliš, ka Latweeſchu Indrikiš lihbu wezako Kaupo ſauz par maſu karali (quasi rex) un par augſtako (princeps), kamehr zitu Baltijaš tautiñu preeſchneekem wiñſch dod noſaukumuš: wezakaiš (senior, major natu) waj wadoniš (dux). Tahlaſ ſtarp teem, kaš ka pirmee peenehma kriſtibu, Indrikiš min tahduš, kaš peederejuſchi pee pirmakâš ſchlixaš (primores), no kam japeenem, ka lihbeeſcheem bijuſchi ſawi augſtmani, ko Lievenš¹²) mehgina peerahdit, tagadejo Baltijaš muiſchneeku Livenu dſimumu atwaſinadamš no lihbeeſchu karata Kaupo jeb Rubbeš. Naw domajamš ka weenkahrtſchee lihbeeſchi bijuſchi ſpeeſti maſſat mineteem augſtmaneem nodokluš; no ziteem beidſamee laiſkam tikai atſchlihruſcheeš zaur ſawâm pilim, plaſchajeem laukeem, kugeem un leelu bagatibu. Iſ tam duſmam, ar kahtaðam lihbeeſchi pirmaja laikâ maſſaja wahzeem nodokluš, jadoma, ka agrak wiñi ar tahtaðam atkaribas ſihmem nemaſ naw bijuſchi paſihſtami. Wiñu ta ſauzamâš muiſchneeziabas wara paſtahwejuſi tad laiſkam tikai eekſch tam, ka tee pret ſaweem wirſaiſcheem ka bagataſajeem un zeenigaſajeem iſrahdijuſchi zeenibu, meera laikôs teem paſklaufidami noturamâš ſapulzêš un kara laikôs uſ wiñu aizinajumu uu ar wiñu eerotſcheem eedami eenaidneekem pretim. Sinamš, ka nepaſklaufigeer lihbi no bagataſajeem pilſkungeem wareja tiſt ſpeeſti paſklaufit un tahtað ſinâ gan ari jaſaprot Indrika ſuhdſiba par lihbeem, ka ſtipree pee wineem bijuſchi apbalwoti leelâm teeſibam; bet kad nu wiſſtiprakee, wareja buht wiſbagatakee un wiſbagatakee bij pilſkungi, kuxi ſawu bagatibu eeguwa zaur pahrleeku laupiſchannu ſweſchâš ſemêš, tad no ta ſauktâš duhreeš teeſibas newar ne domat; mumš jau jaewehro, ka Latweeſchu Indrikiš aiſ ſawas leelâš ſwehtuma ſparibas naw turejiš uſ nemeerigajeem ar kriſtigo tizibu neſadraudſejamajeem lihbeeſcheem iſhti labu prahtu uu tadeht te lihbeem wairak uſkrahwiš, nekâ tee pelnujuſchi. Warbuht, ka wiñſch, ſchahdi lihbuš apſuhdſedamš, domajiš pee wiñu aſinš atreebibas tanî pee wiſâm ſenatneš tautam uſejamâ teeſibâ, ka katrš, kam bij pahri daritš, drihkſteja wainigajam atdarit, drihkſteja ſewiſchki par ſawa nonahwetu radneeku aſinim atreebteeš. Schi aſinainâ iſlihdſinaſchanâš, kura paſtahwejuſi pee wiſâm ar teeſu un taiſnibu maſ paſihſtamam tautam, laiſkam ari Lihbiâ peederejuſi pee Taiſnibas deeweeteeš eeraſcham. — Par lihbeeſchu ſamilijaš buhſchanam ari neko daudſ neſinam; nekur naw ſtahtitš, waj tee prezejuſchi weenu waj wairak ſecwu. Muiſku analiſtš gan ſtahta par igauñeem, ka tee pehz Terbatas pilš eenemſchanâš nehmuſchi atkal atpaſak taš ſewas, ko wiñi agrak, kriſtibu peenemot atſtuhmuſchi; zitâ weſtâ, pahrrunajot ſahmeeſchu 1225. gadâ pret Sweedriju iſrihkotu karu, wiñſch min, ka Sahmu ſala pildoteeš zaur ſaguhſtitâm ſewam, ka ſchiſ ſalaš nemot pa trim, tſchetram un wehl wairakâm ſewam, ka wiñi taš apſmejot un daſchas no tam kuhreeſcheem pahrdodot; no tam daſchi uahkuſchi uſ tam domam, ka daudſſewiba bijuſi pee wineem paraſta un tapat ari pee wiñu tuwakajeem ſaimineem un aſinš=

radiueekeem lihbeefcheem. Bet kad, kà sinams, daudsfeewiba nefad naw bi-
 juſi pee ſeemetneekeem zeenâ un daſchi ziti rakſtueeki, kà Einhornſ, no
 latweefcheem, lihbu tuwafajeem kaimineem, kuxi, neſtatot uſ walodas un da-
 bas newee-nadibu, dabikâ wiſſe weeni no otreem eeraſchas peeſawinajuſchees,
 apleezina, ka wini naw paſinuſchi nedſ daudsfeewibu, nedſ peeguleſchann,
 tad mums ſchkeet, ka taſ patſ tizams ari par lihbeem, proti, ka wini nefad
 naw wairak kà weenu ſeewu turejuſchi no paſchu tautas, un ja pee wineem
 ruuna no ſweſcham ſeewam, tad taſ tiſ warejuſchas buht ſweſchu tautu
 laupitâs ſeeweetes, kuras wini turejuſchi par ſawam kalponem, bet nefad
 naw eezehlufchi liſumigas ſeewas godâ, kà to reiſam pee daudſam wehl no
 dabas neatſchirtam tautam, peemehram pee greekeem homera laikâ. Bet
 ari taſ peenemams, ka wini ari ſawai iſtajai ſeewai naw pilnas pil-
 ſones teeſibas atdewuſchi, bet taſ iſturejuſchi, kà ſakot, par ſawu kalponu
 preeſchkalponem, jo pirmfahrt ſinam, ka neweena tauta, iſnemot wezoſ ger-
 manus, naw ſawas ſeewas godajuſi, un otrfahrt pat latweefchi ſawam ſee-
 mam, kà to iſ tautas dſeeſmam redſam, liſuſchi daſchadus deefgan gruhtus
 mahjas darbus paſtrahdat, un ja jau ſchee, kaſ tatſchu paſchi bij pa leelakai
 daſai ſemkopji un laikam maſak karu weda, nekâ ziti balteeſchi, ſawas ſee-
 was ac tiſ ſmageem darbeem, kà ar maſchanu, apgruhtinajuſchi, zif reiſ
 wairak, ne lihbeefchu wiſtri, kureem teeſcham nebij laika mahjas darbus ap-
 koſt, kà ka karſch un juhra wianu laiku aiſnehma. — Tâpat kà zitas ſeemetu
 tautas ari lihbeefchi karâ kriuſchus un laikam ari dabigâ nahwê miruſchus
 ſadedſinaja, kà to Indrikis ſtahta pee ſlawenâ Raupo nahwes; ſadedſinot
 dſehra meestu un nelaika pelnuſ, kaſdâ rupjâ mahlu traufâ ſawahktus, pa-
 rata ſmilſchu kalnikâ; tahdi traufi wehl jaunakâ laikâ ſemê uſeeti. Tikai
 kriſtibu peenemot lihbeem bij japeenem kriſtiga apglabaſchanaſ eeraſcha, lihki
 aprokot ſemê. Ka wini tizejuſchi uſ jaunu dſihwi aiſfaulê, par to leezina
 taſ, ka wehl tagad lihbi lihkus glabajot wineem lihdiſi dod daſchas pehz
 wianu domam zekâ uſ wianu ſauli wajadſigas leetas. — No zitam lihbeefchu
 eeraſcham mineſim wehl wianu tihribas miheſtibu, ko wini ar latweefcheem
 dalijuſchi: wineem bijuſchas ſawas pirtis, kuras tee par ſwehtam turejuſchi.
 Mums leekas, ka katrai no minetam tautam ſchi eeraſcha zehluſees pate no
 ſewis, jo pirtis noſaukums wiſâs ſchiuis walodâs neweenadi. — Pee lihbee-
 ſchu eeraſcham beidsot peemetinaſim to, ka wini tâpat kà latweefchi ſwehrot
 liſuſchi kaſju uſ ſaweem ſobeneem, zaur ko tee laikam gribeja apſihmet, ka wini
 kà gribot ſawu kaſju ſpert uſ ſawu eenaidneeku galwam.

Tautas attihſtibas pakahpi war pa daſai ari no tam noſpreeſt, ar ko
 wina nodarbojas. Te nu redſam, ka lihbeefchi, wahzeem Baltijâ eenahkot,
 nebij nedſ meſchonu, nedſ klaidonu tauta, bet bij jau ſen Baltijâ uſ paſtah-
 wigu dſihwi nometuſees un nodarbojas ar paſtahwigeem kulturtautu dar-
 beem. Kà augſchâ minets, dſihwoja toreis latwi pa weenam, lihbi un
 igauni pulkâ, weſelôs zeemôs. Semkopibâ wiſlabakos panahkumus toreis
 wareja uſrahdit igauni; ſewiſchki Wiſrijâ ta bija pilnôs ſeedôs un bij ſcho
 apgabalu pazehluſi ſeedoſchâ mantas un kulturâs ſtahwoſli. Lihbeefchi tur-
 pretim naw tikdaudſ ar ſemkopibu nodarbojuſchees; wini gan ari labibu
 ſehjuſchi un pſahwuſchi, bet tikai ſawai teeſai un pee tam wehl deefgan
 maſâ mehrâ, jo reiſi pat wahzi preeſch lihbeefcheem iſ Gotlandes labibu
 weduſchi, turpretim nekur neteef minets, ka wini ari buhtu labibu uſ ahreeni
 iſweduſchi. Uſ daudſ augſtaka pakahpeena, turpretim pee lihbeem atradâs
 loſkopiba; taſ redſams no ta gau paſchu audſinatu, gan karâ eeguhtu ſirgu,

wehrſchu, aitu un zitu lopu ſkaita, par fureem kronika ſtahſta. Tapehꝫ muhſu analiſta ſtahſtijuma uſ reiſi ween kahdâ juhꝫmalas apgabalâ ſalauviti kahdi 4000 wehrſchi un gowiſ un wehl wairaf ſirgu. Bet ari ſchini arodâ wiſeem ſaweem ſaimineem bijuſchi preeſchâ, jo pehꝫ wezâſ kronikaſ wiſwairaf lopuſ laupija Sgaunijâ, no fureenes tee baru bareem iſweſti. Un neba taſ kahdſ brihnumſ, kad eewehro, ka tolaiſ wiſaſ malaſ bij apauguſchaſ lee- leem meſcheem, furôſ lopi wareja atraſt daudſ ſahlainu weetu; ari ſcho baltu deenu tahdôſ meſchainôſ apgabalôſ lopkopiba braſchi uſſet. — Par lihbu un zitu Baltijaſ tautu medibu kronikaſ gan neko nemin, bet eewehrojot to, ka meſchu toreif nebija truhtumſ un tamlihđſ netruhtka ari ſwehrn un putnu un ka wiſaſ maſ attiſtitâſ tautâſ ar medneeziſbu mehđſ kaiſligi nodarboteeſ, mumſ pilnigſ eemeſlſ domat, ka ari lihbeeſchi ſcho pelnaſ awotu nam at- ſtahjuſchi neiſleetotu, zitadi tee ari nebuhtu warejuſchi tirgoteeſ ar daſchu meſcha putnu, kâ ſaſu, uhdu, zauku un zitu lopu ahdam un nebuhtu ware- juſchi walfat zaunu zepureſ, furâſ nehſajuſchi newiſ latweeſchi ween, bet ari ziti balteeſchi, jo wehl ſchodeen, fur latweeſchi ſchahdaſ zepureſ aiſmir- ſuſchi, igauki, lihbu tuwafee radeneeki, toti labpraht lepojaſ ar zepurem, taiſitâm iſ meſcha putnu ahdam. — Kaſ par medneeziſbu, taſ ari par lihbu ſweju ſakamſ, jo kaut gan Indrikiſ par to neko neſtahſta, tad tomehr ee- wehrojot ka wina dſihwoja pee eſareem upem un juhꝫaſ un ka tagadejee lihbeeſchi gandrihſ weenigi ar ſweju nodarbojaſ, ar teeſibu jaſpreeſch, ka ſweja bijuſi weenſ no leelakajeem lihbu uſturaſ awoteem. Kahdſ wezſ rakſt- neekſ¹³⁾ ſaka dſirdejiſ, ka Lihbijâſ un Ruhrijaſ juhꝫmalâſ bijuſi no wezu wezeem laiſeem leela ſilku ſweja un ka tikai wehlaſôſ laiſôſ ſilkeſ pahrgah- juſchaſ uſ Sweedrijaſ un Norwegijaſ juhꝫmalam. Wahzu eenahſſchanaſ laiſâ gan no tahdaſ ſilku ſwejaſ newar buht bijuſi ne runa, jo Indrikiſ ſtahſta, kâ to wehlaſ dſirdeſim, ka lihbu wirſaitiſ no wahzeem peedahwato ſilki ſahziſ ehſt no aſteſ. — Beidſot kâ weenſ no galwenakajeem pelnaſ awoteem jamin biſchtopiba jeb drawneeziſba; taſ ſkaidri redſamſ no tam, ka ſtarp lihbu pahrdodamâm prezem bijiſ ari meduſ; beſ tam Indrikiſ ſtahſta, ka lihbi, uſ Kaupo wina atkritibaſ deht duſmiqi buhdami, ta muiſchaſ no- dedſinajuſchi, mahjaſ nopoſtijuſchi un biſchu fokuſ (arbores apum) ſamaita- juſchi; tâpat iſ meduſ tee mahzejuſchi darinat meeſtu (Indrikiſ: Livoni cocto juxta ritum paganorum medone combibentes). Ar medu tee laiſam ſamak- ſaja ſaweem wirſwaldneekeem nodokkuſ. Schini drawneeziſbâ pati daba toſ bij mahzijuſi: leelee meſchi ar ſaweem dſeltanbaltajeem ſila ſeedeem winaſ uſ biſchtopibu aizinat aizinaja un dobee meſcha foki, furôſ biſchu ſpecti ſa- lihda, eemahziſa teem drawaſ kalt un drawneeziſbu zelt.

Ari tirdſneeziſbu lihbi pirms wahzu eenahſſchanaſ dſinuſchi. Dangawa jau ſenôſ laiſôſ bijuſi zekſch. Kâ zitôſ arodôſ, tâ ari tirdſneeziſbâ leelakee panahkumi bijuſchi igauneem; kuhri un ſomi iſgahja wairaf uſ laupiſchana. Pat juhꝫaſ laupiſchanâ lihbi mehginajuſcheeſ, ja ziſ nezif waram uſtizeteeſ augſchâ atſtahſtitâm ſkandinaweefchu wehſturneeku ſinam par lihbu uſbruze- jeem un juhꝫaſ laupitajeem. Wahzeem eenahſkot, lihbi, kâ leekâſ, juhꝫaſ laupitaju gaitu bijuſchi atmetuſchi. Pahrdodamâſ prezeſ bij: meſcha putnu ahdaſ, meduſ, waſkſ, tauſi, ar fureem wineem bijuſi tahda bagatiba, ka pehꝫ kahdaſ kronikaſ¹⁴⁾ wina warejuſchi, wahzeem pirmo reiſi Lihbijâ tirgo- joteeſ, ar teem peekraut wairaf fuguſ pilnuſ. Pehꝫ kahdaſ weetâſ iſ In- drika, fur lihbi pirmajam biſſkapam Meinhardam ſobodameeſ praſa, ziſ dahꝫ- gaſ eſot Gotlandê ſahlſ un wadmala, leekâſ, ka abaſ minetâſ prezeſ biju-

Ńhaš wišwairaf no lihbeem peeprafiti wahzu tirdšneezibas artifu. Torei-
sejā balteefchu tirdšneeziba nam Ńaprotama tagadejā Ńajehgumā: ta bija tikai
mainaš tirdšneeziba: pret Ńinamām prezem dewa Ńinamaš prezes, tomehr lee-
faš, ka ari jau tolaiš naudu pašinuŃchi; to doma no ta apstahŃta, Ńka 1206. gadā
bihŃkaps Albertš, dabujis dširdet, ka leiŃchi eelausiŃhotees Lihbijā, peedraudeja
wiŃeem lihbeem un latweem, ka katris, kaš nenahŃŃhot karā lihdi, dabuŃhot
makŃat Ńodu 3 markas, taš buhtu pehž tagadejā kurŃa 8 rubtu uš zilweku.¹⁵⁾

Rā jau pa laikam juhraš laupitajeem, lihbeem bijuŃi leela duhŃcha.
WiŃpahrigi war Ńazit, ka wina tā pat kā wiŃaš zitaš Ńomu tautas bijuŃchi
duhŃchigaki, nekā latweeŃchi, un par Ńcheem ari labaf pratuŃchi karu weŃt.
Wina zeetofŃchi bij wina wezako pilis, kaš arween bij ušzeltaš augŃtāš
weetāš, pakalušš, kur apfahrt guleja leelš uhdens, waj nu dihŃis, waj eŃars,
waj, ja tahdu nebija, bij iŃraktš dšitŃch un plats grahwis un ušzeltaš augŃtš
muhriš. Lihbu pilis bij pa leelakai dafai no koka, igauu turpretim no
akmeņeem. Lihbu kara eerotŃchi gan bij Ńoti weenfahrfchi (primitivi); tee
pastahweja iŃ stopaš, bultam, Ńobeneem, ŃchŃehpeem un rungam jeb wahlem,
wahrdū Ńafot iŃ wiŃweenfahrfchafajeem rihteem, tiŃ weenfahrfcheem, ka wah-
zeefchi lihbuš ušwarot un wina mantas nolaupt, nekad nam wina eerotŃchuš
lihdiŃehmuŃchi. Rahtš wezš Rigas piŃŃoniš¹⁶⁾ Ńawā kronikā noŃihmejis
weenfahrfchu uŃola wahli, kahdu muhŃu deenāš malku Ńkaldot iŃleeto, un ap-
galwo, ka taš bijis lihbu kara eeroziš. Kara lihbi bŃahwuŃchi, ŃleeguŃchi
un uš Ńaweem koka twarogeem ŃituŃchi, lai ar to eenaidneekuš Ńabaiditu.
Meeru ŃlehdiŃot wina ŃchŃehpuš mainijuŃchi, kuruš, eenaidneekuem meeru lau-
Ńhot, praŃijuŃchi atpakaŃ, un Ńchi beidiŃamā zereŃonija bijuŃi kara iŃŃkaidro-
Ńchanas Ńihme.

Par wezo lihbu religiju Indrikiš mums tiŃ pat kā neko neŃin pastah-
Ńtit. Tikai pahriš weetāš winaŃch peemin, ka lihbi gribejuŃchi Ńaweem dee-
weem Ńeedot, un proti, weenreiš bija Turaidas lihbi nodomajuŃchi preeŃteri
Ditrihi upuret un otru reiŃi tee kriŃtiteem par Ńpihti ŃeedojuŃchi ahŃchuš un
zituš lopuš un Ńcho atleekāš metuŃchi no waŃna kriŃtiteem Ńemē. Rahti Ńchee
deewi bijuŃchi un kahdi wina tehli, par to nedabujam no Ńawa kroniŃta ne-
kahdaš Ńinaš; tikai iŃ weenas weenigaš weetāš Indrika kronikā dabujam
maŃu jauŃmu par kahdu lihbu deeweŃka tehlu. ReiŃ aba kahdš lihbeetiš,
nakŃš laikā iŃlihdiš iŃ meŃcha beŃsumeem un pee Sidegundas preeŃtera Da-
niela nonahziš, tam ŃtahŃtija Ńchahdu brihnumu: „eš redŃeju lihbu deewu
(deum Livonum), kaš mums nahŃdamāš leetaš pastahŃta; taš bij tehliš, kaš
no kruhtim lihdi galwai iŃauga no koka; Ńchiš man ŃtahŃtija, ka leiŃchu kara-
ŃpehŃš nahŃš Ńche Ńchurpu.“ Lai gan wehlat iŃrahdijāš, ka Ńcha lihba Ńtah-
Ńtijums bij tuŃŃhaš walodaš, tomehr japeenem, ka lihbeetiš nebuš drihŃŃejiš
preeŃteram, kuram tatŃchu lgaŃu ilaiŃu Lihbijā uŃturoteeš wajadŃeja lihbu
deewu tehluš paŃiht, Ńcho nepareiŃi tehlot; taiŃni otradi winaŃch lihbu dee-
weŃli buhš pareiŃi aprakŃtijiš, lai preeŃteriš, buhdams pahreezinats par wina
ŃtahŃta pirmāš puŃeš pateŃibu, jo drihŃaf tizetu, kā ari wina eeŃtahŃtijuŃma
otra puŃe pateŃa. Tā tad Ńchiš deewu tehliš bijis droŃchi kruhŃchu tehliš,
uŃzirŃtš uš kahda koka zelma; no tam war noŃkarŃt, ka lihbi tā pat kā lat-
weeŃchi Ńawuš deewuš meŃchōš, laikam kahdā oŃolu birŃē,^{*)} godinajuŃchi. In-
drikiš aprakŃlito deewa tehlu redŃejiš un to min kahdāš 5 weetāš, bet wahrdā

*) SalihdiŃini Ńchahš grahmataš nahŃamo rakŃtu: „Par ŃwehtuŃolu.“

wīnu nešauz. Uri is zitas kahdas weetas Indrika kronikā noškahrstams, ka lihbi šawus deemus meščā peeluhgušchi, un ka wīnu tehli us kokeem bijušchi eezirsti. Lihbeščhi proti, eeraudsijušchi kahdā fokā zilweka gihmi eezirstu, domaja, ka tas ešot wahžu deems, kas wineem nešot pahrpluhdinaščhanu un wišadu nelaimi, un to Daugawā eemetušchi šuhtija wahzeem us Wahziju atpakaš. — Wairak šīnu par lihbu deeweem naw usglabajees. Peewest te wehl waretu tikai tos pahriš deewekluš, par kureem runa diwi wezas, jaw augščā peewestas teikas. Weenā teiktš, ka lihbi šawu deemu šaufušchi par Piktuli un tam seedojušchi melnus aunus Dšina purwā pee Kuldigas; Piktulis lihbu eenaidneeseem latwjeem usšuhtijis miglu un israzis jaunu Wentas upes gultu. Dtra teika stahsta, ka lihbi ešot peeluhgušchi melnu, kuru tee šaufušchi par Jodu, Piktuli un Sihwo; latwju deems bijis Bertuns. Teika laikam zehlušees firmā šenatnē, bet us mineto lihbu deewekli newar palaištees; teikas šazeretaja, latwju tauta, te tikai šawu pretineeku gribejuši semak nostahdit, dodama tam šauno garu par deemu; bes tam lihbu deeweem latwiškš nošaufums. Tomehr waretu teem pehtitajeem buht taišniba, kas doma, ka lihbeem un latwjeem bijuši weenada deemu kalpoščhana, ka lihbi, kureem pret latwju walodu, kà leekas, arween bijuši leela godbijiba, latwju deemus peenehmušchi par šaweem, kà tas pee daudšam wežam tautam redšams, kur pat stiprakee peenem nešpehzigako deemus par šaweem. No lihbu tizibas eeraščham šīnam tikai to, ka wīni zaur širgu luhkoja deemu prahtu isdibinat. Šchi eeraščha pehž muhšu kronikas šīnam isleetota šekoščā atgadījumā. Ditricham, Meinharda lihdsštrahdneekam pee atgreesčhanas darba, bij reiši labaka labiba, nekā us ziteem turaideeščhu laukeem. Par to pehdejee šcho gribeja upuret. Šafauza šaudis kopā, nolika šchēhpu un nu weda par wīnu baltu širgu pahri: ja širgs kahptu ar labu kahju šchēhpan: pahri, tad Ditrichs glahbts, ja ar nelaimes nešejo kreišo, tad tas seedojams. Bet širgs špehra dšihwibas kahju. Tomehr lihbu waidelots wehl šchaubas: tam bailes, kad tik us širga muguras nešešch křistito deems un širgam neaisleeds zelt papreeščch kreišo kahju; tadehš tas leek liktennešeja muguru wairak reiš šlauzit, lai nogahstu křistito deemu, un tikai tad, kad ari šcho reiš širgs zeš dšihwibas kahju papreeščchu, Ditricham dšihwiba glahbta.

Šahrrunajot beidsot lihbu garigo attihstibu, mums jašaka, ka lihbeščchi lihds ar šaweem ziteem šaimineem atradās us šema attihstibas pakahpeena. Dihri nešaprotama leeta, zik tahli wīni bij warejušchi palikt zitām tautam, p. peem. kreeweem, pakak, ar kureem teem bij beeschi dariščhanas. Šomi, kuri bij no šatikšmes ar isglihtotām tautam gandrihs pawišam atščkirti, prata jau weenpadsmitajā gadušimteni metakus kaušet, daschadas drehbes isgatawot un bij eegumušchi leelum leelu šlawu daschadōs mahššlas darbōs, kà p. peem. šaleju amatā; tā pat kreewi mahzeja jau dešmitajā gadušimteni aust buras, isgatawot ahdas, leet dšessi; muhri un torni bij wīnu pilšehtam par rotu un apšargatajeem, pat bilščhu greesčhanas un metata leeschanas mahššlu wīni pašinušchi, kas redšams no wīnu deeweeka Šeruna tehla, ko Nestors šawā laika grahmatā šihki aprakšta; wīnu lepnās bašnizas dereja par peerahdijumu, ka wīni ari buhwēščhanas mahššlā eewehrojamus šokus us preeščchu špehrušchi, kurā mahššlā tee likās papildinaštees zaur Bizantinijas buhwju mahššleneeseem; šchahdu bašnizu nebij mašums, jo 1124. gadā nodega Šijewas pilšehta ar 600 bašnizam.¹⁷ — No wiša ta naw ne mašakās jaušmas ne Šgaunijā, ne Lihbijā, ne Šuhrijā. Šemgati naw pat ne muhretas pilis redšejušchi, jo kad bihštaps Meinhardš 1196.

gadā leef usbuhwet pirmo muhreto ehku, ſchee to mehgina ar wirwem eeraut Daugawā. Rā augſchā dſirdejām, lihbeem paſcheem aitu naw bijis truhkums, bet aitu wilnu tee naw pratuſchi iſſtrahdat, jo wadmalu tee pirkuſchi no wahzeefcheem. Ja, leekas pat, ka wini ne linu drehbes naw pratuſchi iſgatawot, jo Indrikis ſtahta, ka 1205. gadā Holmi apſehſchot lihbi bijuſchi faili. Naw tizams, ka wini naw ſpehjuſchi drehbes eegahdatees, bet domatees gan war ka tee naw lahga pratuſchi linu drehbes pagatawot. — Tahlak freewi jau agri leetoja mahkfligi iſſtrahdatas fara zepures un ſmagas brukas, lihbi turpretim pat kaujā bij faili un aiſſargajās ar neweikleem koka twarogeem un weenfahrfchafajeem eerotſcheem. Wiſs kopeefpaids, ko lihbeefchi kulturās ſinā uſ mums atſahj, ir taſ, ka wini wairaf paſahwuſchees uſ ſawu droſcho neſabaidamo duhſchu, nekā uſ tſchaklumu un mahkflaſ praſchanu, un tikai iſ ſcha winau droſchā, kaiſliga fara wihru prahta un laupifchanas ſahribas iſſkaidrojas taſ brihnums, ka wini, buhdami zitadi leeli nepraſchas, tomehr pratuſchi kugus buhwet, kura mahkflā par wineem wehl eewehrojamaſi bij kuhreeſchi, ſahmeefchi un igauai.

Ras par lihbeefchu gara attihſtibu ſazits, ſakam ari par winau aiſte-
tiſko iſglihtibu. Schini ſinā wini eenem koti ſemu ſtahwokli. No bilſchu iſgreeschanas atronam winau elku bildēs tikai pirmos rupjos paſahkumus, no muſikas ari paſchus pirmatos ſeedinus; tikai teiku un paſaku ſazereſchanā bijuſchi tee augligati, jo iſ ſakrahtajām lihbu gara mantam weetuwetam iſſchkitas daſcha dſita gara un juhſmu dſirkſtele, kaſ leezina par latweeſchu eefpaidu uſ lihbeefcheem; ihpaſchi dſeeſmas tee leekas dauds no ſawas dſeeſmu mihletajas kaimiku tautas tapinajuſchi. Wehlaſ, pahrrunajot tagadejos lihbus, labaka ſpreeduma labad pahris no winau gara mantam peewediſim.

Metuſchi ſkatu tumſchajā lihbu ſenatnē, tagad peegreesifimees winau ſkaidrakajai wehſtures nodakai, kura eefahkas ap 1180. gadu, wahzeem Lihbijā eenahkot. Skaidraka ſchi wehſtures nodaka talab ſauzama, ka te jau ir wehſturneeki. uſ kureem wairaf waram paſautees, kà Latweeſchu Indrikis un Alupeke.

V. Lihbeefchu zihna ar wahzeefcheem.

Wahzi Baltijā eenahkot wiſpirms ſatikās ar lihbeefcheem. Winau kugi papreekſch eegreesās Daugawā;*) uſ abejām Daugawas puſem dſihwoja lihbeefchi, ſahkot no Daugawas grihwas lihds pat Rokneſei un pret ſeemeleem lihds Salazas upei (lihbiſki Saletsa, latiniski Salis).** Schis apgabals pee Salazes eefahkas pee juhras un ir nepilnas ſeſchi juhdses plats, bet pret deenwideem arween paleef plataſ, tā ka Lihbijas deenwiſchu platums (no Daugawas grihwas lihds Rokneſei) ir 13—14 juhdses. Lihbija ſadalijs ſchahdōs eezirknōs:

- 1) Daugawas lihbeefchu ſeme (Livones circa Dunam habitantes, Dunenses) ar Rigas, Holmes (tagad Salaspils, wahziſki Kirchholm), ſt-

*) Daugawa pa lihbiſki ſtan Wena, Wen, wezlihbiſti Wehn, kaſ noſihme upesgrihwu; ſchis lihbiſkais Daugawas noſaukums leekas uſglabajees ſchis upes kreewiſkajā noſaukumā: Двина.

***) Samus zeen. laſitajus te laipni kuhdsam, labakas ſapraſchanas deht, te pee Lihbijas geografijas nmt palihgā Silina wehſturigo karti. F. R.

ſchiles, Veelwardes (Venewarde) un Aiftraufles (Aſcrade, Aſcrath, Aſcheraden) apgabaleem un zeetām pilim; wehl wehrā nemamas weetas ſchinī eezirknī ir Memefule ſtarp Venewardi un Fteſkolu, Sidegunde (tagad Riktera muiſcha) un Kemine (Waibo muiſcha) ſtarp Aſkrati un Venewardi.

- 2) Gewehrojamakā lihbeefchu ſeme bij Turaidas (Thorenda) eezirknī, kaſ atrodas pee Gaujas (Gonwa, Coiwa) upes; uſ weena Gaujas kraſta ſtahweja lihbu karaka Kaupo pils, ſaukta par Rubbeſeli; ſchij taiſni preti tahdā neewehrojamā attahlumā, ka duhmus un uguni wareja redſet, atradās uſ Gaujas otra kraſta Dabreka wirſaiſcha pils; ſche peedereja Sigewolda (Sigulda) Immes un Anno zeemi; eewehrojama weeta ſchinī apgabala wehl ir Urele (tagad Ungurmuiſcha), kur daudſ aſiniſ pluhduſchas. Turaidas robeschas pret rihteem bij Tahlawa (Tolawa) ar latwju un wentinu (wendu) eemihneekem; pret ſeeme-keem Turaidas robeschas ſanahza kopā ar diwi ziteem lihbu eezirkneem, Idumeju un Metſepoli.
- 3) Idumeju no Turaidas uſ ſeemeka puſi, pee Breſeles (Kaupa, Kopa, Amata?) upes; ſche peedereja Lodigore (Ledegore, Lethegoreve, tagad Lehburga) un Stiſele (warbuht tagadejā Thgate, wahziſki Idſel).
- 4) Wiſſeemeligakais Lihbijas eezirkniſ bij Metſepole,*) zaur Salazi at-ſchirta no igauku apgabala Sontagana. Wina guleja pee juhras; deenwidōs winas robeschas ſagahja kopā ar Turaidu un Idumeju un auſtrumā ar latweefchu ſemi Tahlawu. Pee winas ari peedereja Koſula.

Simts gadus pirms wahzu eenahſchanas Baltijā dahku karalis Ra-nuts bij mehginajis uſwaret Baltiju, bet wina mehginajums palika beſ pa-nahkuma. Kaſ ſchim nelaimējās, taſ iſdewās weenfahrfcham wahzu muh-kam Meinhardam, kaſ lika wahzu waldebai Baltijā pirmo pamata akmeni. Behz tam kad wahzeefchi bij uſwarejuſchi reetruma ſlahwus un pruhſchus, Daugawas lihbi bij pirmee, kam no Baltijas tautam bij lemts wahzeem padoteles; uſwaretee Daugawas lihbi tika ſpeesti palihdſet nomahkt zitas lihbu ziltis; no ſcheem drihſi likās pahrmahktees latweefchi un nu uſwaretaji lihds ar uſwareteem beidsot wahzu juhgu uſlika ſemgaleefcheem, igauneem un ſah-meeſcheem, kamehr beidsot wiſa Baltija eekrita gruhtajā dſimtbuhſchanas ſtahwokli.

Diwpaſmitajā gaduſimteni Daugawas lihbi maſſaja nodoktus Poloz-kaſ knaſam Wladimiram. Zaur wehtru, kà teika**) ſtahſta, Daugawā ee-

*) Metſepole lihbu walodā noſihme apgabalu, kam meſchu naw (jaunlihbiſi: mōtsa = meſchſ, polas = kaiſ, nabags).

**) Šchi teika pehz kahda weza rakſtneeka¹⁸⁾ tā ſtan: Ap 1158. gadu, wahzu keiſara Fridricha Barbaroſas laikā ir Lihbija no kahdas Weſt-Falijas pilſehtas, wahrdā Bremene, pirmo reiſi atraſta; ſchee tika pret paſchu gribu zaur pretigu wehju un negaiſu peedſihtu Daugawas (Dunas) eetekā pee Lihbijas kraſteem, kur lihbi jeb lihwi dſihwoja. Wairat deenas ſche uſ labu wehju gaididami wini, gribedami garo laiku aiſdſiht, iſtahpa malā, un redſedami wiſu apgabalu ar beefu meſchu apklahstu, apſtatiſja eedſihwotaju buhdas un mahjas. Meſchoni, eeraudſidami ſchoſ laudis, tehrptus melnā apgehrbā, tit ſweſchus un neredſetus tee atſtahj ſawas mahjas un ſehpjās meſchōs. Bet wahzu juhneeki nu wiſu apluhko dro-ſchati. Te nu wini atrod ſchai apgabala weſelu pulku biſchu. Un laudis mehdsja iſnemt

greesiti, Bremenēš tirgotaji 1158. gadā uš ņaweem kugeem eesahka ar Dau-gawas lihbeem tirgotees; pehž tam tee atkal aisbrauza uš Wahziju, kurlp tee laikam panehma daschus lihbu jaunektus lihdsi, lai waretu ismahzitees wiinu walodu un tā nahkamās reisēs ar wineem tirgojotees ņaprasstees. Scho tirds-neežibas mehžinajumu wini wairaf reises atfahrtoja. Beidsot 1180. gadā tee is Holsteines Segeborgas klostera panehma lihdsi muhku Meinhardu; ņchis isgahdaja no Polozkas pareistizigā knasa atkauju, lihbeescheem ņludinat romeeschu tizibu. Meinhardš usbuhweja Itņschilē pirmo basnizu un tur maizija deewahrdus. Ar ņludinaņchanu tam labi weizās, jo jau drihņi

medu is ņchuhnam, bet waņku, kura wehrtibu tee nepasina, tee mehdsā kopā ar nonahwetām bitem ņamest ņchupā nenotihritu it kā mehņu gubā. To eeraudsijuschi, wahžu tirgotaji palika loti preežigi, ka wini bij par ņawu juhrasbrauņņchanu tik leelu algu dabujuschi; to tee eerahdija ari ziteem, kas bij tamdehkt palikuschi uš kugeem par usraugeem, lai tee ņawa masā ņkaita dehkt no meschoneem netiktu nokauti, un eesahka ņawus kugns ar tahdeem netihromeem pilbit. Bet eedņihwotajeem tee pret waņku atņahja masas dahwaninas, kā zirwjus, lemeschus, naschus, gredsenus un tām lihdsigas leetas. Brauzamu wehju ņagaidijuschi, tee beidsot ne bes nopelnischanas brauz uš mahjam.

Bet kad tee bij pastahstijuschi ziteem par ņaweem zetojuma panahkumeem un ka tee esot redsejuschi nepasihstamo apgabalu no meschoneem apdsihwotu, kuru walodu tee neprotot, un ari to, kur ņchi seme atronas un zik winas apdsihwotaji esot meschonigi, tad tee ņametās ar wairaf brauzejeem kopā un ņeidsās pa otram lahgam uš Lihbiju. Tā ka ari ņchim brauzeenam bij laimigs panahkums, tad wini tur ilgat usfawejās, un lai waretu kaut kahdā wihsē nahkt ar ņcheem laudim tuwakā ņarunā, tee eesahka tos no tahleenes ar ņihmem un nihligu ņeju peelabinat ņahkt, ar teem apgahjās laipni un starp wineem isdalija dahwaninas. Un tiklihds, ka meschoni ņahkt manit ņweschneetu labo prahtu, tee to isņahsta ziteem, un tee weenmehr wairaf laudis pee ņewis peelabinaja; wahzi tos laipni ņanehma un ar teem tā apgahjās, ka tee eesahka ar wineem ņatiktees.

Kad nu tee nahkamā pawasārā wehl wairaf kugus ņawahkuschi brauza uš lihbu ostu ar leelu pawadonu pulku un dauds prezem, tad lihbeeschi palika teem wairaf peceetami, ne kā eepreesch. Brihwaņ nu wahzi apeetas ar meschoneem, kurus wini pehž parastās wihses wiņadi luhko peedabut pee ņewis. Un ilgaku laiku pee wineem mituschi, tee atņahj daschus wahžu ņehnus starp lihbeescheem, lai tee eemahzitos ņwescho walodu lihds tam laikam, kad tee nahkt atpatakt. Bet paschi tee laischas uš West-Faliju, ar preeku preežigas ņinas ņawejeem pahrneņdami.

Wineem nu zeturto reisi atpatakt nahktot, kugu un zilweku ņaitis wehl bija audņis. Nu tee eesahka zaur ņaweem tulkeem, ņehneem, ar lihbeescheem wiinu walodā ņarunatees un tirgotees, nihligi un laipni, tā ka teem no wahzeem nebij nekahdas bailes un tee tirgotajeem atkahwa, ka teem ir brihw ar ņawām prezem tahlak eet wiinu apgabalā.

Pa tam tirgotaji greeschas pee lihbu karaka un to lihds ar leelu baru lihbu eeluhguschi tos leeliski usnem. Pee ņcha asaida starp ziteem ehdeeneem leet preeschā ari diwi ņilkes, ņiwis, kuras ņchis tautas nepasina. Bet karals papreesch aptaujajās, kas tahs par ņiwim esot, un, dabujis dsirdet, ka tahs esot juhras ņiwis, eesahka ņiwis no astes gala ehst. Schahdu ehņchanu wahzi usņatija par papreeschņludinajumu, wini paregoja, ka ņchee laudis buhschot reisi wahžu apakņchneeki (laikam tadehkt, ka lihbu karals ņcho juhras ņiwis, sem kuras war ņimboliski ņapraņt pahr juhru uš Baltiju ņchurp nahkuschos wahzus, nenehma „pee galwas“). Un ņcho eeraschu lihds ņchij deenai dauds lihbu ņemneeki peepaturejuschi, jo kad wini ņilki ehst, tad to ņahkt no astes gala ehst.

Schim pasatainam Fabrizija ņahstau naw wehsturigas nosihmes. Pehž wina jadona, ka lihbi bijuschi beidsamee meschoni. Ja tas tā buhtu bijis, tad lihbi nekad tik ilgi nebuhtu warejuschi wahzeem preti turetees. Bes tam ņche dauds nepareisu weetu; tā Fabrizijs ņahsta no kahdas West-Falijas Bremenēs; Bremene turpretim nekad naw pee West-Falijas peederejusi. Daschs gabalinsch tomehr ņche leetas patees esam; tā tizams, ka lihbeeschi toreis naw wis pratuschi waņku isleetat, kas redsams no tam, ka ne lihbeem, ne latwjeem preesch waņka naw paschu, bet ir wahžu wahrdš. Teika laikam pahrgahjusi no weena wahzeescha uš otru un Fabrizija laikā ar dauds ispuņschojumeem ņaraibinata buhs bijusi wehl daschu eenahzeju atminā palikuschi.

likās dašchi no lihbu augstmaneem fristitees. Winau wahrduš min muhſu analiſts un ſchee ſkan: Kulewena tehws Slo, Alo'a tehws Wiezo un ziti.

Mahtoſchâ ſeemâ uſbruka lihbeefcheem kaħds leiſchu bars, kuruſch bahrgi poſtija lihſu ſemi. Meinhardſ ſalaſija ſawus Iſſchkeles wihrus, un pee-rahdidams, ka wiſch tikpat labi prot apeetees ar deewahrdu, kâ ar kara ſobenu, iſdſina leiſchuſ iſ daugaweefchu ſemes un nu, bahrgâ ruuâ lihbeefcheem norahdijis, ziſ wajadſigas eſut un kaħdu labumu atneſot lihbeefcheem muhretas pilis, apoſolija taħs wineem gaħdat, ja tee ſolotees palikt par Deewa behrneem. Tee to darija. Maħkamâ waſarâ Meinhardſ uſ ſawu rehkinu apoſtelleja iſ Gotlandes amatneekuſ, nopirka no lihbeem ſemesgabaln un uſ ta lika uſzelt Iſſchkeles pili. Gefams buhwes darbu uſſaħka, daſchi no lihbeem bij likuſchees fristitees un ziti apoſolijaſ peħz uſbuhweſchanas peenemt fristibu. Bet kaħd pils bij gatawa lihbeefchi leedſas fristitees.

Par Meinharda muhreto pili drihſi bij ſadabujuſchi ſemgali dſirdet; tee tuhdaſ noprata draudoſchâs breeſmas, kaſ wineem zaur ſweſchajeem tirgotajeem wareja zeltees gan brihwibas ſinâ, gan zaur wahzu konkurenzi tirdſneeziĸâ; tadeħt wiſi nahza uſ Iſſchkele un gribeja jaunuſbuhweto pili wirwem eeraut Daugawâ. Bet wahzi toſ ar leeleeem pametumeem atdſina atpaſaſ.

Lai gan pirmais mehginajums Meinhardam neiſdewâs, tomeħr iſturi-
gais muħſs, kaſ ſawus mehrkis weenmehr wiſeja preeſch azim, neatkaħpâs no ſawa nodoma. Ari Holmè wiſch par ſawu naudu nopirka ſemi un uſ taħs uſzehla jaunu pili; bet wiltigee lihbeefchi ari ſchoreiſ piliatureja, bet tizibu nepeeneħma, jo fristiĸas tikaſ 6 lihbeefchi. Lihbu azis ſaħka atdari-
tees, wahzu wiltigi politiĸâ iſtureſchanâs wiſu praħtuſ wairſ newareja ap-
mulſinat, wiſu wezaſee ſaħka tautu pret wahzeem ſariħdit, ſchoſ pabaſtija
wahzeem naidigee leiſchi un ſemgali, un pahr wiſu Daugawas Lihbiju gaħja
ſaſweħreſchanâs wahzuſ beſ ſcheħlaſtibas iſdſiht iſ lihbu ſemes aħrâ. Mein-
harda preeſteri Ditriħu tee gribeja upuret, bet zaur augſchâ mineto atga-
dijumu ſchis iſglaħbâs. Ar mineto Ditriħam laimigo atgadijumu reiſâ
gadijaſ ari, ka taiſni tanî laiĸâ eekrita ſaules aptumſchoſchanâs, ko maħzitee
preeſteri nemahziteem lihbeem iſſkaidroja par Deewa pirĸtu un par ſihmi,
ka teem jaatgreeſchaſ; beſ tam kâ par briħnumu tanî paſchâ laiĸâ kaħdam
wahzeetim laimeĸas iſdſeedet kaħdu lihbu wirſaiti, un ſchis likâs fristitees.
Daſchi doma, ka taſ bijis Raupo, par kuru apoſchâ wairak dſirdesim. —
Ari Meinhardam nahza lihbu nodoms auſis. Pa ſchim ſtarpam wiſch bij
no pahweſta Klementa III. eezeltſ par Iſſchkeles biħſkapu. Lai iſbeħglu
Lihbu launajam nodomam, wiſch ar ſaweem garidſneekem ſlepen ſatai-
ſijaſ braukt uſ Gotlandi. Bet lihbi, manidami, ka Meinhardſ griħ braukt
projam, un baiddamees, ka wiſch tik nenahk ar leelu karaſpeħku atpaſaſ,
iſlikâs, it kâ wineem buħtu par ſawu atkritibas nodomu ſcheħl: tee luhdſa
Meinhardu, lai wiſch paleekot atpaſaſ, un apoſolijaſ kriſtigo tizibu peenemt.
Biħſkapaſ palika, bet tikliħdi kâ aiſbrauzeju buras taħlaja juħrâ paſuda, ſa-
laſpileeſchi wiſu apoſmeħja un iſſoboja, tâ ka ſchim bailigam un noſkumu-
ſcham bij jaewelkaſ uſ Iſſchkele ſawâ maħjâ atpaſaſ.

Tagad gudrais Meinhardſ kaħdu laizinu eewehroja nogaidiſchanas
politiku. Tikai peħz ilgaka laiĸa wiſch lihbuſ uſaizinja pee ſewis, gribe-
dams teem atgaħdinat wiſu apoſolijumu. Bet ſchee nenahza. Nu Mein-
hardſ noprata, ka tam azumirĸli atgreeſchanas domas jaleek pee malas un
ka tadeħt ſchim Lihbija naw paleekama weeta. Wiſch ſataiſijaſ zelot uſ

Igauniju un no tureenēš pahrzeltees pahri uš Gotlandi, fur juhras-brauzeji tirgotaji palifa pa secmu. Bet lihbi norunaja un šarihfojās to uš zēka no-
faut. Rahds ustizigs jaunatgreesfs Turaidas lihbeets, wahrdā Anno, bih-
škapam wehl laikā šcho nodomu atkļahja un tam dewa padomu, greestees
uš Škškili atpafat. Bihškaps šcha padomam kļaufija, bet šawu preesteri
Ditriēi nošuhfija uš Romu, pawehstit pahwestam par křistigās tizibas pree-
teem un behdam Lihbijā. Bet eefam Ditriēis ar pahwesta atbildi pahrnahza
atpafat, Meinhardš šaflima; nomanidams, ka winaam wairš nebuhs no ša-
was gultas zeltees, wiašč šafauza Daugawas un Turaidas lihbu wezakos.
iškazija šawā beidsamā runā, kahdu labumu wineem křistigā tiziba nešifhot
un teem waizaja, waj wini pehz šcha nahwes gribot palift bes gana un wa-
dona, bes šawa bihškapa. Schee atbildeja weenprahtigi, ka gribot ganu un
tehmu. Drihs pehz tam Meinhardš nomira (augustā 1196) šawas darbibas
10 gadā ar to apšinu, ka křistigā tiziba Lihbijā labi eefakrojusees, jo pee
křistiteem peedereja labš bars Daugawas lihbeefchu; pat Turaidā mifijas
darbs, wadits no wina palihgcm, bij preešč eefakuma labi weizees. Mein-
hardu glabajot lihbi israhdija šawu islikšanās dahwanu, jo tee raudaja
un waimanaja, it kà teem huhtu miris mihšč tehws waj radeneeks.

Kad šinas par Meinharda nahwi aifšneedsa Bremenēš arkibihškapa
aufis, wiašč eezehla par nelaiķa pehznahzeju abatu Bertoldu. Šchis eefka-
tidams šawa amata un usdewuma leelās gruhfibas, stihwejās arkibihškapa
nolehmumam pretim, tomehr to beidsot peenehma un uš Lihbiju nozefojot
apnehmās neatstahf šawa preeščtetšcha eemihfās pehdas. Papreešč pa-
šaudamees uš šawu mehli, wiašč zereja lihbus ar labu peerunat, lai tee
peenemtu křistibu. Lihbijā nonahzis, wiašč pehz šawa darba preeščgah-
jeja preeščšihmes papreešč šafauza lihbeefchu labakos (meliores) tifikab no
nekřistiteem kà no křistiteem lihbeefcheem un fiktōš mihligōš wahrdōš teem
ištahstija, ka wiašč wina wehlejumam patlaušidams pee wineem nahzis.
Wina wahrduš labi usnehma un Bertoldam auga zeribas uš nezereti labu
iškofchanos. Bet šchis zeribas nepeepildijās. Tas israhdijās Šalaspils
kapfehfu eefwehtot. Deewkalpoščhanu turot basnizā iszehlās nemeers. Waj
nu Bertoldš toš bija wahrdeem aifšahris, waj wezā tiziba šahfa atmostees
wina firdis, — daschi no klahfēfoščheem lihbeem gribēja šweščo muhfu ša-
dedsinat, daschi nošif, daschi nošlihzinat, un tee tam šahfa pahrmest, ka wiašč
aif nabadsibas wina semē nahzis. Bertoldam nefas neatlikās, kà šlepen
aifbehgt. Tomehr jo wairaf wina firdi eedegās wehleščhanās stuhrgalwigos
pagahnus pahrmahzit un kas tam wahrdeem neidewās, to nu wiašč luh-
foja šafneegt zaur kara darbeem. Bremenēš arkibihškapam un pahwestam
wiašč šchis leetas ištahstija un pehdejais tam dewa atkļauju šarihfot pret
Lihbiju křusta karu. 1198. gadā Bertoldš šafneedsa ar šawu pahwesta bulli
un křusta brueneefteem Lihbiju. Bet Bertoldš wehl ismehginaja meera
zēku. Šulas pilī nonahzis, wiašč lihbeem peeprafija, waj tee grib tizibu
peenemt un turet. Bet tā ka wiašč bij fugu pametis atpafat, wiašč aif-
wikās uš masās Rigas pils puši un aprunajās ar šawejeem ko darit. Lih-
beefchi nostahjās aif Rigas kalnina, uš kļauju šataifidamees. Tomehr tee
šuhfa pee Bertolda wehstneefus, kas tam peeprafa, kadehft tam ešot kara
pulkš. Bertoldš tam atbild: tadehft, ka lihbi weenmehr atgreeschotees pee
šawas paganu tizibas kà šuni pee šaweem wehmeefteem. Uš to lihbeefchi
šafa: „šcho eemešlu tew negribam dot: atkaid tika šawu kara pulku atpafat
un atgreesees meerigi šawā bihškapiā; kas křistibu peenehmufchi, wari špeest

to turet, zitus labini ar wahrdeem, ne ar rihkstem." Bertolds grib gan par droščibu daschus lihbeeschus, bet ſchee nedod; tomehr noſlehdſ pameeru pehz lihbeefchu eeraſchas ſchkehpus mainot. Bet te Bertolds dabu dſirdet, ka lihbeefchi daschus wahzus nokahwuſchi, kas ſaweem ſirgeem gahjuſchi labibu meklet. Tagad wahzi atſuhtija lihbu ſchkehpus atpakat un ſawus atpraſija. Geſahkachs kauja, bet jau pee pirmà uſbruzeena ſakſchu kara rinda uſwar troſſchnotajus lihbus; ſchee behg, bet behgtu pulkà teef aiſrauts no ſawa ſirga Bertolds; kahds lihbeets Smanta wiau nokauj un ziti nokautà meefu ſazehrt gabalòs. Tomehr lihbi bij uſwareti un ſaduſmotee bruneneeki breeſmigi wiau ſemi poſtija. Vihbi luhdſàs meeru; wiau luhgumam paklauſija. Uſwaras panahkums bij, ka jau pirmajà deenà likàs kriſtitees Salaspilì kahdi 50 un Zſſchkilè kahdi 100 lihbeefchi; beſ tam teem bij ja-uſnem ſamàs pilis preeſteri un bij pehz kahda meera lihguma noſazijuma jadod, it no ahrkla mehrs labibas.

Behz iſdarità darba un meera noſlehgſchanas bruneneeki ar garidsneeku ſuhtneem brauza uſ Wahziju atpakat, ar to noluhku, iſluhgtees ſew jaunu bihkapu. Tikai preeſteri un kahds tirdſneezibas fugis palikàs Vihbijà. Bet tiklihds kà fugi aiſbrauza, lihbeefchòs atmodàs wiau wezà tizibas zeeniba, wairaf eedſihwotaju nahza iſ ſawàm pirtim; upè eelehkuſchi pagahja ſem uhdena un ſazija: „ſche nu noſkalojam krustamo uhdeni lihds ar kriſtibu, atmetam peenemto tizibu un to ſuhtam ſakſcheem uſ mahjam pakat.“ Tapat tee aiſſuhtija kofà eegreestu par wahzu deewekli noturetu zilweka gihmi to uſſeedami uſ dehta un eemeſdami Daugawà. Ta bij meera lauſchanas pirmà ſihme. Tanì paſchà laikà tee ſahka preeſterus nizinat un neewat, atnehma teem nopirktàs ſemes un aiſweda darba ſirgus projam. Bet 1199. g. pa-waſaru wiau duſmas aiſdegàs breeſmigà leefmà. Wini ſapulzejàs un no-lehma, nokaut katru preeſteri, kas pehz leeldeenam buhtu Vihbijà palizis. To paſchu tee peedraudeja ari tirgotajeem; bet ſchee wezafos dahwanam ap-balwodami, dabuja atkauju palikt; bet preeſtereem bij ſeme jaatſahj.

Vihbu firds ſahka jau zeribas pilna puſtet; ſawu ſemi tee bija no eenaidneekeeem tihrijufchi un wareja zeret, ka zitu wahzeefchu mehginajumi lihbus pee kriſtibas un nebrihwibas peedabut buhs tikpat maſ wehrti, kà Meinharda un Bertolda muhku zihnini. Bet te wini alojàs; par pirmo kriſtigas tizibas iſplahtitaju pehznahzeju iſwehleja, ne wairs muhku, bet Bre-menes domkungu Albertu ſon Bukſhewden (ari Apeldern), kas bij no muiſch-neeku dſimuma; wini bij 5 brahki, 3 no teem garidsneeki, kurus wiaſch drihſi ſauza palihgà, 2 turpretim bij zaur ſawu duhſchu ſlaweni paſihſtami bruneneeki. Buhdams labakòs wihra gadòs, godkahrigs, garigi apdahwinats, nenokufis ſawà darbiba, ar dſelſs iſturibu un gudru apdomu ſawus nodomus iſweſdams galà, pat no pahweſta waras nebihdamees, Alberts bij taſ wihrs, kas Meinharda un Bertolda ſihkajam paſahkumam wareja uſlikt kroni un Baltijas tautam nenojemamu dſimtbuhſchanas juhgu.

Alberts ſinoja, ka pee atgreeſchanas darba kòti kriht ſwarà atgreesaja ſwehti lihdsikti un tadeht wiaſch nodomaja eelaustees Vihbijà ar tahdu kara pulku, kas pagehr zeenibu. Krusta ſihmè, kas toreis ar neſaprotamu ſpehku preekſch katra mehrka wareja kaudis aiſgrahbt, paſtahweja wina zeriba, un wiaſch neſpreeda nepareisi. Danijas karalis Kanuts Saunakais, kura preekſch-tetſchi wairaf reiſes bij mehginajuſchi Vihbiju uſwaret, wiau bagatigi ap-dahwinaja, tapat dahau printſchi, herzogſ Woldemars un ihpaſchi ſlawenais bijuſchais kara wadons un arkibihſkaps Apſalons. 1199. gadà wiaſch ar

23 fugeem pee brauza pee Lihbijas. Augusts wiaſch pameta pee Daugawas grihwas, pee Salaspils istahpa un gahja us Šķķķili. Bet us zeta tam usbruht daschi lihbi; iszetās kauja, daschi no wahzeem friht, to starpā ari kahds bihſkaps, bet Šķķķili Alberts tomehr laimigi ſaſneedsa, jo winam palihgā nahk us fugeem atstahtee wihri. Lihbi peeprafija meeru. Tas notika, bet wineem par to bij jaleekas kristitees un jadod 30 jauneki no labakajām daugaweeſchu un turaideeſchu gimenem par droſchibu. Starp ſchoreiſ kristiteem pehz daschu domam atradees ari Raupo, kuruſch, tā Indriķis apgalwo, starp lihbeem bijis gandrihſ karalis. Lihbeeſchi eeſahkumā negribeja guhſtekaus droſchibai dot, bet Alberts tos eeaizinaja pee ſewis tā weeſus; tur tos eeſlodſija tumſchā istabā un lai winu behrnus neonahwetu, bij ſpeesti, tos ar labu prahtu par droſchibas ſihlu pee wahzeeſcheem atstaht. Ar ſcheem nu Alberts zetoja us Wahziju, bet eepreeſch wina aiſzetoſchanas lihbu wezakee, ſahkdami wahzeem pretim iſrahdit draudſigaku prahtu, parahdija Albertam kahdu weetu pee Daugawas grihwas, Rige wahrdā, kur labi warot usbuhwet pilſehtu. Pee tam wina bij domajuſchi pee ſawa labuma. Lihbi bij beſ ſchaubam no tam pahrlēezinajuſchees, ta tirdſneeziba us Daugawas ſemgateem bij koti eeneſiga. Zaur apzeetinatu Lihbijas noliktawas pilſehtu un juhras weetas waretu ſchā pelna palikt lihbu rokās. Pee ſchis jaunās pilſehtas oſtas eerahdiſchanas bij laikam ari atgreestee lihbu wezakee, kuru starpā warbuht Raupo. Alberts gribeja pehdejam kaut ko pa prahtam iſdarit un tā winu pee kriſtigas tizibas ſeet, un laikam tadehk iſgahdaja zaur Ditrichi no Romas pahwesta Inozentija III. aiſleegumu ſemgaku ſemē tirgo- tees un atkauju jaunzetamajai pilſehtai. Alberts ari pateeſi nahkamā 1200. gadā eeſahka pilſehtu buhwet, kurai wiaſch dewa noſaufumu Riga.

Ši Wahzijas atpaſat greeſchotees, bihſkaps Alberts panehma atkal ſwehtzetotajus us Lihbiju lihdi. Starp teem atradās Meindorſes Konradš un Bannerowes Daniels, kureem wiaſch dewa Šteſkolas un Lenewardes pilis par lehni. Schis guleja pee Daugawas un winām bija tas usdewums at- turet leiſchu un zitu tautu usbruzeenus. Schij apdahwinaſchanai bij beſ tam tas noluhkš Lihbijā likt eeweestees pirmeem wahzu bruneneekeem.

Tagad preeſch Alberta bij eestahjuſchees meera laiki. Lihbeeſchi dum- potees nedrihſteja, kuhreeſchi pagehreja draudſibas noſlehgumu, ari leiſchi ſalihga ar wahzeem meeru. Alberts pats aiſzetoja us Wahziju, waldibu par ſawu ſemi uſtizedams ſaweem abeem brahkeem; pa to laiku naigi rihtojās ap Rigas buhwēſchanu; darbs tīfai reiſi tīfa no ſemgateem trauzets: ſchee peepeſchi usbruka Holmei, ſadedſinaja baſnizu, apſehda pili, bet kad neko newareja iſdarit, tad peedahwaja meeru, ko Alberts ar gudribu beſ kahdeem atlihdsinajuma peeprafijumeem peenehma, jo tā winam ſchim brihſcham bij no wiſeem kaimineem meers, kaš wina eeſchķigām darīſchanam dewa labas ſekmes.

Bet wehl otru eerozi Alberts pa to laiku ſagahdaja. Wiaſch labi ee- redseja, ta beſ ſihweem kareem wiaſch nekahdi wiſu Baltiju neapkaros un tam noluhkam winam wajadseja kreetnu mahzitu ſpehtu. Tadehk wiaſch no- domaja garidsneezibu ſchķirt no waras, bihbeli no ſchķehpa, un dibinaja ſchķehpneſejn ordeni, ko Innozentijs III. apſtiprinaja ar to nolihgumu, ta wina lozekki us ſawa balta mehdeka eeſchuhtu ſarfanu kustu un ſchķehpu un buhtu padoti bihſkapa warai.

Tagad daschi ſwehtzetotaji zetoja atpaſat us Wahziju, Turaidas Dit- riķa wadii. Wineem lihdi Alberts ſuhcija kriſtito lihbu puſkarali Raupo.

Ar lihdsparņemto lihbu wezako Ditrichs apgahjās uš glaunato. Winšch ņcho, kurlch laikam warbuht wairak nekur lihds ņchim nebija bijis, tã ņawã paņchã dņimtenē, iņwadaja pa Wahzijas leelako datu un tam iņrahdiņa wiņas dabas un mahtņlas jaukumus, ņahdi tur uņejami. Pehz tam tee abi noze- ņoja uš Italiju un Ditrichs ņawu zela beedri ņahdiņa pahwestam preekņchã. Inozentijs to ņchehligi ņanehma, butņchoja, apjautajã ņkaidri par Lihbijus paganu ņahwofli, dahwaja tam 100 ņelta gulņchus, ņirņnigi pehz daschãm deenam no wina atwadijãs un ņuhtija zaur Ditrichi no pahwesta Gregora ar paņcha roku rakņtitu bihbeli bihņkapam Albertam. — Raupo uš Romu ņuhtot, Alberts parahdijis leela politiņa mahtņlu. Saunãs basnizas luteklim, zaur ņaweem zekojuma peedņihwojumeem, ņtarp kureem laikam ari atradãs daudņu Wahzijas ņposchu mirdņoņchu basnizu apmekleņchana un winau aistetiņko jaukumu haudiņchana, wajadņeja buht pawiņam apburtam, tã ņa neween wi- nam paņcham wajadņeja palikt par jaunãs basnizas wiņdedņigako aistahwu, bet zaur ņaweem zekojuma atņtahstijumeem wajadņeja jaunãs tizibas ņlehpĩ eewiņinat daudņ lihbeeņchu, kuri bes tam ne bes ņkaidibas buhs ņkatijuņchees uš to gresnumu un godu, ņas jaunãs tizibas peeņritejam ņmaida. Tikai 1203. gadã Raupo atgreesãs no Wahzijas un Italias atpakat.

Pa to ņtarpu bij Polozkas knãjs Wladimirs Lihbijã eelaufees, jo winņch Meinhardam gan bij atwehlejis Lihbijã ewangeliju ņludinãt, bet nebij ne ņapnot ņapnojis, ņa zaur to ņchi ņeme tiks atrauta wina pahrwaldibai un nodokteem. Wairak reises lihbus par weli pee ņaweem maņņajameem nodok- teem atgahdinãjis, Wladimirs beidsot negaidits eelaufãs Lihbijã un apņehda ņņkiles pili. Lihbi apņolijãs meņlus maņņat un Wladimirs atņtahja ar ņa- wu kara pulku Lihbiju.

1204. gadã usnehma leiņchi laupiņchanas gaitu pret Sgauniju, gahja zaur Lihbiju un nonehmãs ņcho ņemi atpakat nahņtot labi nopostit. Bet ņem- gaku wirņaitis Wastars to atņtahja wahzeefcheem Riga, ņuhtija wineem kara ņpehku palihgã, uskrita leiņcheem atpakat nahņtot un winus ņapehra, pee ņam wairak tã 1200 leiņchi krita.

Tanĩ paņchã gadã ņadumpojãs Leelwahrdes un Aistraufles lihbeeņchi pret wahzeefcheem. Alberts tos weegli pahwareja, noņodija, un ņad tee luhdsãs pehz apņchehloņchanas, teem peedewa. Winau ņaimiņch, maņais Rof- nefes (Rufenois) karalis Weņzeke gribeja ņahtees Albertam uš drauga puņi, nahza uš Rigu un noņlehdsã ar winau meeru. ņchini gadã ņoti daudņ lihbu beeņchi atkrita, bet buhdami maņ ņkaitã, pret tagad wareno Albertu neko ne- wareja darit; ņchis tos weegli atkal peeņpeeda pee kristibas un meera, un gandrihs nemas neņodidãms teem atdewa atpakat, ņas teem eepreekņch peedereja.

Bet wehl weens lihbu ņaimiņch un kuugs, Polozkas Wladimirs, Al- bertam bij jaapmeerina, jo tas neatņazijãs no ņawãm wezajãm teefibam uš Lihbiju. Gribedãms zaur peeglauņchanos ar ņchito draudņibu ņlehgt, Alberts 1205. gadã tam ņuhtija dahwanã; bet leiņchi to neņejeem uš zela nolaupija. ņcho atgadijumu luhkoja daschi lihbi iņleetot, kuri wehl newareja un newa- reja aismirst wezo dahrgo brihwibu. Wairak lihbi, un winau ņtarpã Aņo, winau wezãkais, eetņchufņteja Wladimiram par wahzu ņauneem nodomeem un winau weda tik tahņ, ņa winņch ar ņawu kara ņpehku eekrita Lihbijã un uš- aizinaja neween atkritigos lihbus, bet ari latweeņchus uš ņaru pret kristi- teem. Bet latweeņchi nenahza un ņaweenuņtee weda ņaru nelaimigi. Sinãms, ņa ņchini brihwibas zihniã lihbi, kuri jau ņahņa matit atkaribas ņmago nastu,

zihnijās kà wihri pret šaweem apšpeedejeem brihscham israhdidami šwehra duhschu. Tomehr gudrais Alberts, baididamees ka zaur breefmigeem šodeem wehl wairak nesatrako atkarigo lihbu garus, un tee wehl jo wairak nesahk meklet pehz freemu draudsibas, tos neween nenofodija, bet teem peedewa un dauwaja neween dsihwibu, bet ari brihwibu.

Alberts domaja, ka nu reisi Lihbijā meers nodibinats. Un wiašč ar meerigu firdi warot zetot us Wahziju. Bet tiklihdš ka wiašč bija aiszetojis, te lihbi atkal aigahja pee Wladimira, pastahstija tam, ka nu laiks wahzeeschus pahrwaret, jo Alberts esot Wahzijā un tā to peedabuja pee jaunās kara gaitās. Ari šchoreis wiašč usaizinaja Daugawas un Turaidas lihbus un latweeschus us karu, bet pehdejee ari šchoreis nenahza. Wladimirs apsehda Holmes pili bet newareja to eenemt: daudš zilweku pametis tas atstahja Lihbiju un greesās šawā semē atpakat. Lihbi nu stipri baidijās no šoda uu luhdsās no Alberta meeru. Schoreis Alberts nebija tif weegli peeluhdsams. Tikai kad wixi šoti pasemigi luhdsā, preesterus pagehreja un teem wišās leetās šolijās paklaufit, wixu meera peedahwajums tifa peenemts. Wixi dewa leezineekus droščibai un dabuja preesterus, kurus tee pašchi drihi eezehla ari par šogeem. Seelwahrdes lihbi, kuri ari minetā dumpi nehma dsihwu dalibu, aš bailem pašchi no šewis peesolija šawam lehnes kungam Baunerowes Daniekam, makšat no arkta puš talanta labibas.

1206. gadā ap wafaras šwehtkeem nahza Alberts no Wahzijas Lihbijā. Wiašč šew par leelu preeku atrada, ka wiša Lihbija bij kristita un kristigā basniza baudija meeru. Masais karals Wsezeka wixam nahza preti, luhdsā wixu palihgā pret muhschigi nemeerigeem leišcheem un peedahwaja tam puši no šawas semes un pils par lehni. Alberts ar šcho nolihgumu bij meerā un Wsezeku bagatigi apdahwinaja. Bihškaps nu wišā Lihbijā lika usbuhwet jaunās basnizas un šuhtija preesterus un draudses špredikotajus.

Bet šchēhpneseji, kuru škaitš zaur jauneem peenahzejeem bij manami audsis, no Alberta pagehreja, lai teem gahdajot usturu, ja wiašč gribot, ka tee pee turpmakeem kara darbeem wixam palihdsot. Uzumirkliš bij kritišks un beidsot Alberts paklaufija wixu luhgumam. Wiašč teem dewa trescho daku no Lihbijas ar to nolihgumu, ka teem wiašč jaeškata par šawu wiršwaldneeku, kà tahdam tee lai dotu wixam no šawas Lihbijas dakas eenahkumeem tā šauktās desmitās dakas zeturto daku. Kaupo daku un Turaidas eezirkni patureja Alberts.

Bet leišchi newareja tif lehti aismiršt šawu pametumu 1206. gadā. Wixi ap seemas šwehtkeem šapulzeja jaunu kara pulku, usaizinaja lihbus us dumpi, gahja pahr Gauju, postija Turaidas apgabalu lihds ar jaunusželtām basnizam un greesās ar guhstekneem un leelu laupijumu us mahjam. Pee Aiskraukles tos wahzi uu lihbi panahza, šakahwa un peespeeda behgt. Lau-pijumu wixam atnehma un ihpaščneekem atdewa, šaguhstitos šuhtija us dsimteni atpakat.

Schini pašchā laikā Alberts uswareja ari sehkus,*) kas dsihwoja us Daugawas deenwidus krašteem un kuru semes otrā pušē us robescham bij Seelwarde, Kemine un Aiskraukle. Rokneses masais karals, kusch ari peedereja pee sehku walsts, jau šen wiršwaldibu pahr šewi atdewa Albertam,

*) Par sehkeem tumakas šinas lasamas M. Skruhsišcha grahmatinā: Sehki.

un winšch nefo zitu newareja darit, jo pats winšch newareja atgainatees pret leišchu usbruzeeneem. Šchis masais Rotnefes karalis Wešzeka nu bij Leelwardes kalpeem (servi) darijis dasčas pahrestibas un neškatotees us draudejumeem nemas us wiau šuhdsibam neklaufijees. Leelwardes kalpi par to šadušmojušchees nafts laifā uskrita pilij, šaguhstija Wešzeku un to eeflehdsā dselsōs. Bet Alberts šchahdu leelwardeefchu istureschanos toti šunija, lifa karalim nahft wiaa preefšhā, dahwinaja tam sirgus un dahrgas drahnas, pa leeldeenas šwehtkeem to ar wifseem wiaa šaudim pazeenaja, islihdšinaja wiaa šildas ar Leelwardes wiršaiti un pawehieja, ka wiau atkal wajag eezelt šawā pili un tam atdot wišas wiaa mantas. Us wiaa Inhgumu Alberts tam eedewa neween 20 wihrus ar wajadsigeem eerotšheem, bet ari mehrneefus un zitus, kas lai wiaa pili apstiprinatu pret leišchu usbruzeeneem. Tomehr masais moschais karalis nelifās pawestees: tiklihdš ka Alberts, fristigas tizibas draugus latwjus nokristijis un wiau semē Talawā Latweefchu Indriki, muhšu kronistu, par ganu eezehlis, aifzetoja us Wahziju, Wešzeka nošawa tos wahzeefchus, kas strahdaja pee Alberta pils buhwes, šuhstija muhrulaufi (Mauerbrecher), brunas un zitus eerotšchus, pee Maskawas leelkaasa Wladimira un luhdsā wiau palihgā tam eestahstidams, ka bihšfaps aifzetojis, Riga newarot aifstahwetees un ešot weegli wahzeem atnemama. Albertam par laimi, šwehtzetotaji wehl nebij us dsimteni atgreesušchees; tos bij nowilzinajušchi pretigi wehji. Dabujis wehsti par šawa mihlulifcha neustizibu, Alberts luhdsā, lai šahdi 300 paleefot atpakaf, zitus tas algoja. Wairaf Lihbijā iskaifitu wahzeefchu ar wairakeem lihbu wezakeem atnahza Rīgā un peeteizās pee Alberta. To šadsirdejis, Wašzeka nodedšinaja šawu pili un aifbehga us Kreewiju.

Rā jau minets, ar mas puhlem wahzi peedabuja meerigos latwjus pee fristigas tizibas, kas zitu eemešlu starpā laifam ari tadeht tik weegli notifa, ka wiau preesteris Latweefchu Indrikis pats latweefchu behrns buhdams un šawas tautas wahjibas pašihdams, wineem fristigas tizibas labumus gaischi prata eestahstit. Tagad Alberts šawu azi greesa us igaukeem, kuxi no wišām Baltijas tautam ar wišleelako šparu turejās fristigās tizibas eewešchanai preti. Kristigā tiziba wišpapreefšch tifa nodibinata Igaunijas eezirknī Unganijā jeb Ugaunijā (no šchis prowinzes zehlees laifam ari ehstu jeb ehstonu tautas latwiškais nošaufums igauki, laifam gan tadeht, ka ugaunki bij tuwakee latweefchu kaimiki no igauku tautas un tadeht latwji wišai šchaj tautai eedewa mineto nošaufumu).

1209. gada rudenī gahja Alberts ar šaweem pilgrimeem, kuxi nolihgto laifu tam bij kalpojušchi, us Wahziju atpakaf. Bet us wineem gluhneja 8 kuhreešchu laupitaju fugi. Šnahza kauja, bet kuhreešchi wahzus uswareja, tā ka pehdejeem 30 bruneneefu krita un šchee aifbehga pee šaweem fugeem. Albertam is Lihbijas isejot, šchi kuhreešchu uswara tifa škandinata Lihbijā, Latawā un Igaunijā. Kuhri šaweenojās ar Turaidas lihbeem, igaukeem, leišcheem un ar wairaf semgateem un Polozkas kreweem ar to noluhfu, Rīgai peepeschi uskrist un pehz zeramās uswaras wahzus is Lihbijas isdšiht. Bet apstulbotais Raupo lihds ar Rīgas un Zehšu ordena bruneneekeem pašteidsās pilšehtai palihgā, tapat daschi ziti lihbi, tā ka kuhri un leišchi tifa pahrdšihtu pahri par Daugawu.³⁵) Raupo, labakais wahzu eerozis, atkal netruhka, kad drihs pehz tam igauki apšehda Zehšis. Raupam nahftot ar šawu kara pulku, igauki tuhliit wilkās atpakaf. Bet pret Raupo padomu

daschi kristiti lihbi usbruka dascheem attahlumâ gluhnetajeem igauneem; zaur to dauds lihbi tika nokauti, daudsi gruhti eewainoti un daudsi pasaudeja dsihwibu. Ari Raupam nebija masas behdas un masas fods, jo starp nokautajeem bii wina dehlis Bertolds un wina snots Wane. Sirdigee igauni breefmigi atreebâs pret sawas wezas tizibas un tautas nodewejeem, kuri kaujâ bij fanemti: daschus no teem, kâ Indrikis stahsta, dsihmus iszepa, daschus us muguras frustu eegreesufchi pakahra.

Igauni sawas dusmas paschi nemas nesajehdja, ka tee ar schahdu sawu bahrgu un nezilwezigu istureschanos pret saweem atkrituscheem kaimineem paschi sewim kaite. Alberts sawâ gudribâ drofchi zaur to buhs mahzejis sakurinat lihbu un latweeschu dusmas pret igauneem, pret kureem ihpaschi beidsamee jau no sen laikeem netureja labu prahtu, jo tee wineem beeschi uskrita un tos wifadi spaidija. Tas jo gaischi parahdas nahkamâs Alberta fara gaitâs pret igauneem, kur wifwairaf pret saweem kaimineem igauneem trafo paschi lihbi un ne masaf igaunu wezee eenaidneeki, zitadi tif meerigee latweeschu, kuras newareja wairs ne wahzi nowaldit. Tâ tee kahwa seewas un behrnus, dedsinaja mahjas un pilis un weda us Dhibiju guhstibâ, ko tif dabuja rokâs. Igauni atkal no sawas puses par leelako wainigo tureja Raupo, un tâ tee to paschu gadu sapulzejâs no Keweles un Sahmu salas, apstahja Raupo pili pee Gaujas un to apfehda ar tahdu isturibu, ka tikai ar leelam mokam tee atkahpâs un peedahwaja meeru, fazidami, ka gribot liktees kristitees. Pa tam starpam sahmeeschu gribeja us saweem fugeem isbehgt. Bet kad teem lita kawekus zekâ, tee atstahja kahdus 300 fugus nu paschi eemuka meschôs waj tika nokauti. Sihwajâ kaujâ krita ari wifas Igaunijas wezakais un wahzeem atlikâs warens laupijums jo sirgu ween bij pahri par 2000. Zaur to ari Igaunijâ kristiga tiziba bij tiklab kâ nodibinata.

Tagad wahzu juhgs smagi guleja us uswareto Baltijas eemihneeku kafla. Pee tif leeleem nodokkeem, kahdi teem bij wahzeem jadod, lihds schim tee nebij eeradufchi un tadeht wifas uswaretâs Baltijas tautas fuhstija delegatus pee Alberta us Rigu un wianu sawas tautas wahrdâ luhdja, lai wianu nodewas, sewischi desmito, pamasinot. Tikai ar to nolihgumu, ka wianu paliktu muhschigi ustizigi, un ar to peedraudejumu, ka wineem kahdreif atkal sadumpojotees wezâ nodewu fahrtiba, no jauna tiks eewesta, Alberts desmito pahrwehrtâ if gadus maksajamâ augku nodewâ, kas pastahweja eesch tam, ka no katra arkla bij jamakfa 18 pirktus plats mehrs labibas.

Us tahdu wihsi Alberts prata sawu uswareto tautu ustizibu pret wahzeem spehzinat. Schi ustiziba pret wineem augtin auga zaur katru eenaidneeku, kas wahzeem bij draudigs. Tas bij Polozkas knass Wladimirs.

Behz tam, kad Alberts bij Igaunijas apriaki Safalu uswarejis un sawai warai padewis un tâ bij ari Igaunijâ stipri nodroshinajees, jo Sakala tam bij tikpat kâ atflehga preefch Igaunijas, muhsu manigais bihskape nodomaja tagad isrehkinatees ar sawu tuwako eenaidneeku Wladimiru. Schis sahka runat no sawas wezas wirswaldibas un nodokkeem. Gribedami islihdsinatees, abi ar sagatamotu fara pulku fanahza Garfikê kopâ. Waldemars islikâs bahrgs un pastahweja us saweem prasijumeem. Bet Alberts neatkahpâs winam ne pa foli. Tahlredsigais politikis labi sinaja, ka winam no freewu knasa naw ko bai itees. Tanis 3 meera gadôs, ko abi sawâ starpâ bij noslehguufchi, Alberta karewi bij labi atpuhtufchees;

Wladimirs ari pats to eestatija un ta beidsot abi weenojās. Wladimirs atlaida šawu fara pulku, gahja bihskapam preti un atdewa tam wifu Lihbiju, bes nodokteem brihtu un neaistiftu. Bes tam abi noslehdsa muhschigu šaweenibu ar apsolijumu, ka neweens ne otris ne-eeschot paganeem, sewischki leischeem, palihgā un ka wahzu tirgotajeem brihtw pa Daugawu zauri braukt zaur Wladimira semi.

Bet ilgi Alberts newareja preezatees par šawu ar igaukeem un free-weem noslehgtu meeru. Tā lihbi un latwji, kuxi bija ordena dakā, schehlo-jās par ordena špaideem un nodokteem. Wairak reises bihskaps mehginaja wixus šameerinat. Bet dascha lihba kruhtis wehl šafot sem peespeestibas pelneem kwehloja nepamaniti neatkaribas dsirkstele, wispahrigs wahzu eenaida wehjsch schās pelawas nopuhtha un masa dsirkstele pahrwehrtās gaischā dumpja leefmā. Neatkaribas šahrigee lihbi isleetoja to apstahkli, ka ordena lihbi nebija wis-pahr ar wahzeem meerā un toš šafuhdinaja us atklahtu dumpi. Sateseles lihbi grahba jaunusbuhwetās Siguldas pils ordena brahtus rokā un daschus no teem nonahweja. Ziti atkal šuhthija šuhtraus pee bihskapa apšuhdset mestri, kas wixem laufus, plawas un naudu nonehmis. Gribedams nemeerigos lihbus ar mestru un schehpnescheem šalihdsinat, Alberts pats dewās us Turaidu; bet šafaitinatee lihbi šanehma daschus no bihskapa pawadoneem un gribeja pat pašchu Albertu šaguhstīt. Tagad lihbi apzeetinajās Turaidā Dahreku pili; duhschigais Rufins bij nemeerigo wadons un galwa. Alberts šapulzinaja leelu fara špehtu un apšehda pili, bet lihbi to širdigi aisstah-weja. Tē apšehschanas laikā Rufinsch nowehlās pahr muhri semē. Tagad dumpineeki luhdsā meeru, apsolijās kristibu turet un paganibai us muhschigeem laikeem atšazitees. Alberts pawehleja uswareto dumpineeku dsihwibu neaistift, wixem peedewa un šuhtraus apstalleja pee šewis Rīgā kur tas šcho šuhdsibu pret ordeni ismekleja. Sinams ka tagad, kur lihbu wara bij galigi lausta, Alberts šuhdsibu isschkihra ordenim par labu, jo wixsch neween ne-atrada, ko ordenis pret lihbeem buhtu grehsojis, bet wehl koustateja, ka lihbi no šawas pušes ordenim pahri darijuschi, jo tee wixam esot širgus, eerotschus un zitas leetas atnehmuschi. Šaprotams ka, kaut gan Alberts teem bij peedewis, šchis pats Alberts wixus bes šoda nelaida wakā, ja teem lihbeem, kas pee dumpja bij nehmuschi dalibu, wixsch uslika desmito un to darija tikai augstširdigā schehlastibā, jo wixā padomneeki tam lika preešchā, lai lihbus peespeesch maksat 50 markas šudraba un atdot to, ko tee atneh-muschi. Tee lihbeeschi un latweeschi turpretim, kas bij palikuschi no dumpja nost, maksaja šenak nosazitos nodoktus.

Šchis dumpis bij beidsamais no lihbu pušes; ta bij brihwās lihbu tautas beidsamā raustischanas, ta bij wixas zihnischanās ar nebrihwibas nahwi. Tagad lihbi wairs newareja zeret šawu brihwibu atdabut: ta nu reis bij kapā aisnesta un paglabata. Meerigi wixi eet šaweem uswareta-jeem lihds un palihds teem uswaret igaukus, leischus, semgalus un zitus un uslikt to pašchu atkaribu, sem kura wixi pašchi atradās. Šgaurus ap-farojot beidsot fritā, ar schkehpu zaururbts, wahzu leelais palihgs, lihbu tautas behglis Raupo (1216); behrnu wixam neatlikās un ari zitu manti-neeku nē, wifu šawu mantu wixsch norakstija daschodām Lihbijas basnizam; wixā meesu pehz paganu eeraduma šadedsinaja un wixā šaulus pehz kristito wihses paglabaja wixā pašcha pili Rubeselē.

1224. gadā meers eewešojās Baltijas semēs, kas pušgadu šimteni zitu neko nebij redsejuschas tā karu un postu. Kreemi un leischi wahzeem dauds

wairs neusbruka un lihbi, latwji, igauki, semgaki un kuhri*) bij galigi uswareti. Wiſur waldija meers. Sem wina droſchajeem ſpahrneem ſenaf brihwais lil, heetis un latweetis, kaſ nu bij atkarigi tikufchi, ſahka tagad zilāt ſawu arflu ſweſcha kunga tihrumā un ſweſcha kunga labumā. Seme weetu weetam iſſtatijās pehž tuffneſcha, jo mahjaſ bij nodedſinatas un lauki ar neſahlem apaugufchi. Biſtkaps un ordenis wiſur tur liſa laukus apkopt, mahjaſ buhwet un zeemus ſaſtahdit. 40 gadu laiſā, kà Indrikiſ ſaka, nebij tahds jauks meers un baudiſchanas ſwehtiba waldijufchi muhſu Baltijas ſemēs. 1225. gadā uſ Baltiju nahža pahweſta ſuhtniſ Modenas Wilhelms apluhkot winaſ ſtahwokli. Alberts winau peerunaja apžekot uſwareto tautu ſemes. Œhiſ, kà leekas, igauku walodu labi pratiſ un wiſur eewediſ tahdu ſahrtibu, ſahda winau likuſees labakā. Samu pahrluhkoſchanas žekojumu winaſch eesahka pee lihbeeſcheem, teem ſprediſkoja un luhkoja winauſ jaunajā tizibā ſtiprinat. Kopā ar Albertu winaſch papreeſch apžekojā Turaidu, notureja miſchāſ un tureja ſaprotamuſ ſpredikuſ un pamahzibaſ; pehž tam winaſch ſawu apuſtuka darbibu iſplahtija uſ Witufeli, Letogoru, Metſepoli, Idumeju un ari Latawu.

VI. No kureenes Kurſemes lihbeeſchi žehluſcheeſ?

Ar 1224. gadu war lihbu un latwju iſho, bet notifumeem un žihnam bagato wehſturi uſſtatit par pilnigi pabeigtu; gar wiſām ſawſtarpigām bruxineezibaſ un muiſchneezibaſ kildam un žihnam ar ſweſchām walſtim, kaſ nu pilda Baltijas wehſturi, naw Baltijas tautam neſahdas daſas, jo tahdu tautu wairs naw, no winau mums wehſture neko neſtahſta. Tif weenā weetā wehl mineti lihbu un kuhru**) wahrdi, proti ſahdā wežā ſemneeku likumu grahmatā, kuru ſauž par „lihbu ſemneeku teeſibu“ (daſ liviſche Bauerrecht***); ſcho, kà doma, uſ wežo lihbu teeſibu pamata biſtkaps Alberts ar lihbu wežakā palihdſibu ſaſtahdijiſ; winau uſſkaiſiti par noſiſchanu un eewainojumeem uſleefamee, widuſ laiſōſ paraſtee ſodi, kà ſchauſtiſchana un nahweſ ſods; 1267. gadā ſchee lihbu ſemneeku likumi iſſteepti ari uſ uſwareteem kuhreem. Pamaſitiuam lihbu un žitu uſwaretu tautinu atkariba, paſtahwoſcha pa leelakai daſai nodoktōſ un ſara klaufibā, pahrwehrſchāſ perſonigā nebrihwibā, perſonigu teeſibu aprobeſchoſchanā, tā ka ap 15. gaduſimtena widu dſimtbuhſchana, kura pateſibā jau daudſ agraf paſtahwejuſi, nem droſchu mahjaſ weetu pee Baltijas tautinuam. Tikai maſſ pulkſ uſwareto tā ſauktee kuhru koniſi jeb kungi, kuruſ daſchi ſkaita pee lihbeeſcheem,

*) Kaut gan kuhruſ, kà wehlat luhkoſim peerahdit, turam par lihbeem, tad tomehr winau uſwareſchanas wehſturi ſche neewehrojam, waredami zeen. laſitajeem aiſrahdit uſ N. Webera (War. Sander) rakſtu par kuhreem grahmatā, Par peeminu!

**) Mehſ te newaram garam aiſeet, neparunajuſchi druſku par kuhru wahrdu, mehſ ſawā rakſtā mineto tautu ſaužam gan par kuhreem, gan kuruſcheem, gan kuhreeſcheem, tadelt ka wiſuſ 3 turam par pareiſeem ſchahſ tautas noſaukumeem. Domajam, ka ſchis tautas wahrda ſakne ir kuhr, bet latweetiſ, kuruſch wiſām tautam mihl peelitt galotni „eetſ“ (ar reteem iſnehmumeem, kà kreemſ, kur tagadeji latwji nereti leeto wahrdu kreemneekſ, un igaukiſ), ari ſchāi tautai to peedeħjiſ, tā ka toſ noſauza par kuhreeſcheem; bet tā ka burtiſ „r“ labpraht ſalejaſ ar žiteem lihdiſſkaneem, tad no kuhreeſcheem iſnahkuſchi kuruſchi, kà no lejeeſcheem leiſchi.

***) Wina ſarakſtita lejaſ wahžu iſloſnē (platt-deuſch) un winaſ pilnigaiſ tituliſ ſan: dyt iſ dat wertlike Recht, datt geſeltet iſ von einem Hera Biſchope tho Lyſſlande, und von den Goddes Biddern und von dem oldeſten Lyven, von dem Burrecht, woe in Lyſſlande gewohnlicħ tho holden.

palika brihwi, pat ne no nodokteem ſpaiditi; kahds liktenis wiuus no dsimt-
buhſchanas ſargajis, naw wehl pilnigi iſpehtits; wiſmaſ newar uſ tãm do-
mam palaiſtees, kuras iſſazijuſchi daſchi Baltijas mahziti wihri, proti ka
ſchee dabifkã kahrtã tahdu ſawu ſtahwofli eeguwuſchi un tã tad ari ſche tã-
pat kã Wahzijã dabifki attihſtijufeſ tã ſauktã „brihwſemneeku“ (Freibauern)
kahrtã. Wiſi ziti lihbi un latwji wehſturẽ wairſ neteek ſaukti par tautam,
wiſpahrigi wairſ wiuu wahrdu wairſ nemin, bet runa tikai no dsimtklaudim
waj wehrgeem. Bet deminpadſmitajã gaduſimteni wiſas agrãk wahrdsinatãſ
tautas atdabuja ſawu brihwibu. Starp Kreemijas tautam Baltijas tau-
tinãſ bij pirmãſ, kaſ wareja ſahkt atſpirgt brihwibas eefilbitajã un apgai-
ſmotajã ſaulitẽ. Wehl eekã atſkaneja kreemu warenã keifara wahrds, da-
ſchi augſtas atſinibas un ſiltãſ pateizibas zeenigi wihri gan wahrdeem un
rakſteem, kã Garliebſ Merkelſ, gav darbeem, kã Miſtraukleſ baronſ Foelker-
ſamſ, brihwibai par labu bij daudſ ko darijuſchi; bet kad Aleksandra I.
ſpehzigais wahrds galigi atmodinaja Baltijas tautãſ no 6 gaduſimtenus
ilgã garigã meega, te par brihnumu iſrahdiãſ, ka pamõſtees ſpehja tikai
igãuni un latweeſchi, turpretim lihbeeſchi neſpehja no mahſſligãſ wehrdsibas
eemidſinaſchanãſ ſawas azis atdarit uſ jaunu brihwu dsihwi. Sawã ihſtajã
wehſturigi paſihſtamajã dsimteni Dhibijã ap 1860. gadu neweens wairſ ne-
runajis lihbiſki, turpretim Ruſſemẽ gan wehl lihds ſchij baltai deenai daſchi
nedaudſ lihbi atlikuſchees, kamehr Indrikis Ruſſemẽſ lihbeeſchuſ ne-
maſ nepaſihſt. Te nu iſzetãſ taſ intereſantais augſchã druſku aiſkuſtinatais
jautajumſ: no kura laika un kã lihbeeſchi Ruſſemẽ eekuwuſchi?

Jannawſ ſawã pahſpreedumã par lihbu walodu apgalwo, ka Ruhri-
jaſ lihbeeſchi ne-efot nekãſ zits, kã igãuni; pehdejee, buhdami labi juhrãſ
brauzeji, reiſi peebrãukufchi pee Ruſſemẽſ kraſteem un, ſemi neapdsihwotu
atraduſchi tur nometuſchees uſ paleekãmu dsihwi. Schij hipoteſei, peerahdot
leelo ſtarpibu ſtarp igãunu un lihbu walodã, bij drihſi jaiſgãiſt. Tad
mahzitajſ Effenſ kahdã 1769. gadã Schloezerã rakſtitã wehſtulẽ iſſaka do-
maſ, ka Ruſſemẽſ lihbeeſchi zehluſchees no Wiſſemẽſ lihbeeſcheem, luhkodãmſ
to peerahdit zaur to, ka wehl wiua laikã wiſi Salãſ pilſ-kãudiſ, ſadabu-
juſchi laiwaſ un tanis ſãfehduſchees, aiſbraukufchi uſ wineem labi paſihſtameem
Ruſſemẽſ kraſteem, kur tee nometuſchees uſ dsihwi; bet zitã wehſtulẽ wiufch
to atkal atſauz, jo lai gan Ruſſemẽſ lihbi Salãſpils lihbuſ labi paſihſtot
un toſ turot par ſaweem tuwakãjeem radneekẽem, tad tomehr teem ne-efot
ne kahdas ſtahſtu-atminãſ (tradizijaſ) par to, ka wiuu tehwa-tehwi no tu-
reenẽſ atnahkuſchi, bet wixi turoteeſ par wezeem ſcha apgabala eedſihwota-
jeem. Beidsot walদিја wehl treſchãſ domãſ, proti ka Ruſſemẽſ lihbi zehlu-
ſchees no ſãhmſaleeſcheem, kuri pehã breeſmigã mehã 1710. gadã pahrgãh-
juſchi uſ Ruſſemi. Schi teika pamatojaſ uſ kahda uſrakſta, kaſ laſãmſ uſ
kahda Maſ-Trbeſ mahzitaja muifchãſ blakufeſkã eemuhreta afmẽna. Mi-
netais uſrakſtſ ir toti neſkãidrs un weetãm iſdſiſis; tikai paſcheem iſdſiſu-
ſchãſ weetãſ peederiguſ wahrduſ klaht peedomãjotees, war iſlaſit, ka „pehã
mehã un bada 1710. gadã Dundagaſ juhrmalã no Saun-Zeema lihds
Zõfmei (= Schozei) no 1610 zilwekẽem, kaſ tur dsihwojuſchi, tikai 10 pali-
kuſchi dsihwi. Bet kad aridſãn peenẽm, ka badſ un mehriſ nogalinãjis wai-
rak, nekã 99 procentuſ no wiſeem juhrmalãſ apdsihwotãjeem, tad wehl naw
eemeſla apgalwot, ka iſmehrdetã juhrmalã atkal no jauna no ſãhmeeſcheem
apdsihwota tikufi. Pirmkahrt uſ minetã uſrakſta ne ar wahrdinãu naw mi-
netſ par ſãhmeeſchu apmẽſchanõſ Dundagaſ juhrmalã; ſchihs walodãſ pa-

matojas tikai uz kāhdas no dascheem uſtāhditas hipoteſes, kamehr lihbeeſchu paſchu atmiņā no tāhdas ſahmu koloniſazijas nekaš naw uſglabajees, un beidſamajam apſtāhlim taſchu ſawa noſihme, jo ja ſahmeeſchi pateefibā buhtu Dundagaš juhrmalā dibinajuſchi koloniju, tad pehz trim paaudsem, puſotra gudufimtenu laiķā, pehtneeka Sjögreņa laiķā kaut kaš no tam buhtu koloniſtu un ſemes pirmo apdſihwotaju atmiņā uſglabajees. Otrām kahtam peemiņei iſ ſtahta tikai par to gabalu no Saunzeema lihdi Schozei, bet ne ar wārdiņu nemin to gabalu no Saunzeema lihdi Ruhjchzeemam, kurſch ir 20 ſaju garſch un teef no lihbeem apdſihwots. Treſchām kahtam badš un ſas ploſijās ne tik ween juhrmalā, bet ari Kurſemes eekſcheenē, jo pehz ſas Leepajā uſglabatas ſinaš eſot kahtas ſeptiņ aſtotdaſas no Kurſemes hmwotajeem ſchini mehra laiķā iſmiruſi; ja nu iſmiruſi juhrmala ween ſahmeeſcheem buhtu tik uſi apdſihwota (un tahtlaſ ſahmeeſchi newar buht ſejuſchi eeſpeeſtees, jo tur naw ſomu, bet latwju apdſihwotaji), tad pir- jā laiķā buhtu juhrmalā daudi wairak apdſihwotaju bijuſchi, nekā eekſch- ſturp tik ahtri newareja no zitureenes eenahzeji eekliht; bet nu, kā Sjögreņš 1712. un 1715. gadeem iſ baſnizaš grahmatu ſinam atradiš, t. i. pehz domataš koloniſazijaš, tad kriſtito behrnu ſkaita ſamehrš ſtarp daš un Biſeš, t. i. eekſchſemes un juhrmalas draudsem, bijis weenadš, ſas pats, kā ſchodeen. Beidſot mehriš neween Kurſemē, bet ari Sahmijā ſijees; tā kā pirmš domataš koloniſazijaš nekur naw dſirdamš, ka Sah- ſala bijuſi ar apdſihwotajeem pahrpildita, tad taš apgalwojumš pilniģi etamš, ka Kurſemes lihbi zehluſchees no ſahmeeſcheem, ihpaſchi kad wehl mehro, ka ſchim apgalwojumam par lihbeeſchu zehſchanoš Kurſemē peebeedro ſa tikpat nedibinatu hipoteſi, ka ari Bauſkaš apgalolā ſenak atronamee newini, kuri tagad beſ pehdam iſnihtuſchi, eſot no igauņeem waj ſahmee- ſeem zehluſchees, kamahr tagad peerahdiš, ka kreewini ſawā walodā tikpat ſchſiraš no lihbeem, kā no igauņeem un ta tad bijuſchi ſawa patſtabwiga ziltš. Iſ tahtu wihtu tad iſnaht, ka wiſaš ſchihš domas par lihbeeſchu eeweeſcha- ſoš Kurſemē maldigas, un japeenem, ka wiſmaš Kurſemes juhrmalas ap- ihwotaji no wezum wezeem laiķeem bijuſchi dſimuſchi lihbeeſchi. Bet mums hkeet ka galigi iſſchſirot jautajumu: kā lihbeeſchi Kurſemē eekuwuſchi, pa- reekſch jaatbiid uſ zitu waizajumu.

Schiš jautajumš buhtu: kaš wezee kuhreeſchi bijuſchi un kur wini pa- tuſchi, jo Latweeſchu Indrikiš un tapat ziti wezaki Baltijaš analiſti wehſti, a wini eenehmūſchi leelako puſi no Kurſemes ſeemetreetruma un tā tad ari ſiutuſchi tur, kur tagad dſihwo pehdejee lihbi. Waj nu gan buhtu pateefi ſomajamš, kā Kurſemē notikuſi diwkahtiga pahrtautoſchana, proti ka kuh- eeeſchuš papreeſch pahrlihbojuſchi lihbi un ſchee atkal pahrwehrtuſchees par atweeſcheem?

Kaš kuhreeſchi iſhti bijuſchi, to ſmalki wairš nekahdi newar iſpehtit, jo wehſturē mums no wianu tautibaš un walodas nekaš naw minetš; par wianu iſpehtiſchanaš weenigo awotu tā tad palikuſchees Kurſemes kuhru da- ſaš weetu uoſaukumi. Pehz ſcheem ſpreeſchot no jaunlaiķu ſlawenakā ſomu pehtitaja Sjögreņa peerahdiš, ka kuhri peederejuſchi pee ſomu ziltš un bi- juſchi lihbu wiſtuwakee radneeki. Wiedemans¹⁹⁾ eet wehl tahtlaſ un iſſaka domas, ka kuhri bijuſchi lihbu preeſchtetſchi, warbuht tahtā kahtā un rad- neezibā, kā wezee pelatſgeeſchi ar greekeem. Schihš domas wehl tahtlaſ at- tihtitāš un apgalwotaš, ka kuhreeſchi bijuſchi ſkaidri lihbeeſchi. Schim do- mam war pilniģi peekriſt; un ja praſa, ka lab Latweeſchu Indrikiš toš tad

nedehwe par lihbeefcheem, bet alafch par kuhreem, tad us to war weegli at-
 bildet, jo tàpat fà muhfu analifts Sakalas igaukus fàuz par fakaleefcheem,
 Unganijas igaukus par unganeefcheem, beidsot apdsihwotajus no Dsilijas
 falas*) pastahwigi par ofeleefcheem, tà wineem bij teefiba, Kuhrijas lihbee-
 fchus dehwet par kuhreefcheem. Tahda daschada weenas tautas peederigo
 apsihmeschana koti dabiga: Kursemes un Widsemes lihbi katra par femi fa-
 stahdija walsti; pati daba tos zaur Daugawu un Rigas juhras lihzi bij
 tahdàs dakàs skaldijusi; fà schirtas walstis winas weena ar ottru, fà weegli
 noprotams, beeschi naidigi faduhras; tà tad tee bij fpeesti peenemt dascha-
 dus wahrdu, tà tee fawu wahrdu minot balsswaru lifa us fawas prowins-
 zes wahrdu un newis us fawas tantibas nosaufumu, fas abam walstim
 buhtu bijis weenads, taifni tàpat, fà winòs laikòs zaur juhru no ziteem
 faweem tautas brahteem atschirtee Sahmu falas apdsihwotaji fàuzàs par
 fahmeefcheem waj ofeleefcheem un ne wis par igaukeem un fà wehl scho
 baltu deen wahzeets Niederlandè fàuzas par niederlandeeti un newis par
 wahzeeti, pat Kursemes un Widsemes wahzeefchi mehds lepotees ar to, fa
 tee widsemneeki waj kursemneeki. Tad, kad wahzu wal diba nodibinajàs
 Kursemè un Lihbijà, dabifkà wihfè issuda starpiba starp Kursemes un Lihb-
 semes lihbeem, jo tiklab Widsemes fà Kursemes lihbeem seme bij atnemta un
 lihds ar to winu lepniba us fawu semi; tadeht jau agri wairs nedfird ru-
 najam no Kursemes kuhreem, bet gan no Kursemes lihbeefcheem. Jan ap
 1330. gadu brihnas Lõwis of Menar par Polangas semneeku lihdsibu ar
 igaukeem, — peerahdijums wifmas tam, fa Kursemes juhmalas apdsihwo-
 taji nebijufchi wis latwji, bet peederejufchi pee fomu zilts, un septinpadsmi-
 tajà gadufimteni raksta Brandis²⁰): „Gar juhmalu us pruhfchu robescham
 atron ari lihbeefchu walodu, tadeht war peenemt, fa lihbi netikween schij
 pufè Daugawai (Brandis dsihwoja Igaunijà), bet ari winapuf tahs dsihwo-
 jufchi; pee tam us robescham runa leifchu un famogileefchu walodas.“ Tà
 tad septinpadsmitajà gadufimteni lihbeefchi eenehmufchi Kursemes peekraste
 eewehrojami dauds garaku apgabalu; bet kad winu seme bijufi daudsreis
 garaka tad war peenemt, fa wina ari bijufi daudsreis platafa, un tà latwji
 lihbeefchus tiklab no seemekeem un deenwideem, fà no austruma fappeedufchi
 kopà. Tas redsams no tam sinam, kuras us Schloezera luhgumu Kursemes
 leelstungs lifa fawahft zaur lihbu semes mahzitajeem un kuras rahda, fa
 latweefchu waloda it pa fimts gadeem apmehram fahdu wersti wirfijufees
 lihbu semè us preefchu; tas nosfahrstams ari no tam, fa wehl scho baltu
 deenu latweefchi fpeeschas lihbeefchòs eefschà, tà fa pehdejo walodas aprinkis
 paleef deen no deenas masafs; beidsot tas, fa lihbeefchi eenehmufchi Kur-
 semè leelaku apgabalu nekà tagad, peerahdits zaur to, fa to paschu fajaukto,
 tà dehwet tahmeneeku islofni, kuru runa tagadejà lihbu mitekli Dundagà
 un Rindè, un kura daschà sinà lihdsinas tagadejai latwju islofnei fenakajà
 Lihbijà, runa lihds pat pruhfchu robescham, fahot seemekòs no Engures
 esera lihds un aisejot us deenwideem gar Kalefcheem, Saldu, Nigrandi un

*) Latweefchu teika Dsilijas falu (Desel) fàuz par Dsola falu, kufsch wahrds winai,
 skatotees us winas leelajeem osolu mescheem, naw nemas tik nenofihmigs; tagad to latwifki
 fàuz par Sahmiju jeb Sahmu falu, fas leekas stahwam fakarà ar Somiju; latweefchi, fà
 leekas, mihlejuschi Baltijas juhras peekrastes tautas (apdsihwotajus) apsihmet ar lihdsigi
 fkanofcheem nosaufumeem, tà peem. someefchi un fahmeefchi, leetaweefchi un lataweefchi (fa-
 lihdsini scho teiku „Skolas maisè“, fà tautas fawu wahrdu dabujufchas: deutsch — Peitsch,
 Sakfa — makfa).
 F. R.

Gramsdu lihds Polangai. — Dauds ahtraki, nekà Kursemê, lihbeefchu pahrlatwinafchana gahjuſi uſ preefſchu Widſemê. Nemeens kroniſts, nemeens dokuments neko nemehta par latwju eenahfſchanu Lihbijâ; newar ari peerahdit, ka latweefchi ar lihbeefcheem Lihbijâ ſno ſen laiteem ſamaifiti kopâ dſihwojuſchi,²¹⁾ bet ari ſche rahmeem bet droſcheem un nomehroteem ſoſteem lihbeefchu pahrlatwinafchana gahjuſi uſ preefſchu, ſo ſtarp dauds ziteem manameem apſtahfſteem war nogiſt iſ ta paſcha Brandis'a Widſemes apraſta, furâ wiſch pehz tam, kad taſ peefihmejis, „ka lihbu un latwju ſemei eſot katrai ſawa igauſeem neſaprotama waloda“, taſlaf ſaka: „lai gan lihbeefchi pee juhmalaſ, kad wini leeto paſchi ſawu walodu, jo wini prot ari latweefchu walodu, war ziſ nezil tiſt no igauſeem ſapraſti.“ Tâ tad jau tolaif wini leeſaſ beefchi latweefchu walodu leetojuſchi.

VII. Lihbeefchu iſnihfſchanas zehloni.

Bet nu jauiſkufſtina taſ intereſantais jautajums, furſch gan daudſkahrt un daudſejadi zilats un atbildets, tomehr paliks ilgi grahmata ar ſeptineem ſehgeteem. Schis jautajums ir: kalab taiſni latweefcheem un newiſ igauſeem bij lemſt lihbus eelabinat ſawâ tautibaſ flehpî, jo igauſi lihbeem tuwi radeneeki un tad no wineem wiſpirmaf bij gaidams, ka, kad nu lihbeem weenreiſ bij lemſt pahreet zitâ tautibâ, taiſni wini ſpehſ lihbus ar ſewi ſakaufet. Ar ſcho jautajumu tuwâ ſakarâ ſtahw taſ waizajums: no fureenes zehluſchees Kurſemes latweefchi, jo muhſu analiſti no tahdeem neka neſin; pehz wiau ſinam latweefchi dſihwojuſchi tikai ne wiſai leelâ ſkaitâ Widſemê, Tahlawâ, kamehr Kuhrijas leelako daku eenehma kuhreeſchi, furi, kâ augſchâ peerahdijâm, naw bijuſchi latweefchi, un beſ ſcheem ſehki un ſemgali, furi, kâ tagad peenemſt, naw bijuſchi ſkaidri latweefchi, bet tikai peederejuſchi pee latweefchu ziltſ (ſehki un ſemgali pehz Doeringa²²⁾ domam bijuſchi maiſijums no ſomu-ſlahwu-latweefchu tautibam; mums tomehr leeſaſ ka ſehki, kaut gan wiau ſemê dſihwoja kaudis no daſchadâm tautibam, bijuſchi tihri latweefchi, ſo domajam pamatot uſ tam, ka wineem ſawâ wehſturê peerahdijuſchi tahdu pat dabu, kâ latweefchi; turpretim par ſemgakeem domajam, ka tee tuwak ſtahwejuſchi leiſcheem, nekâ latweefcheem, ſo ſpreeſcham pehz wiau karu-ſahrigâſ dabas). Un tagad neween leelakâ Widſemes apdſihwotaju dala, bet ari wiſa Kurſeme, un kaudis gar Kuſemes robescham Deetawâ runa latwiſki.

Wiſpappreefſch uſ jautajumu, kalab latwji un ne igauſi lihbus pahrtautojuſchi, zitu gan neko newar atbildet, kâ to, ka latweefcheem bijuſi leelaka dſihwibaſ ſpehja, leelakſ pahrtautoſchanaſ ſpehſ, nekâ igauſeem, kaſ iſſkaidrojaſ maſaf zaur wiau wezako kulturu — par ſo jaſchaubas — neka zaur wiau iſtureſchanoſ. Par latweefchu eetifſchanu Kurſemê mums ſchkeet tuwakâſ un pareiſakâſ domas ſekoſchâſ. No breeſmigajeem ordena bruneneekeem tika gandrihſ wiſi ſemgaleeſchi, furi dedſigi un ſihwi turejaſ pretim, iſnihzinati, jo Klemens I. 1310. gadâ uſdod Bremenſ arkiſbihſkapam Zahnim un Rawenas pilſehtas domkungam Albertam de Mediolano, wahzu ordena bruneneeku neſchehligoſ darbus tuhliſ ſmalſi iſmeklet un par to winam, pahweſtam, pawehſtit. Nu atronaſ pahweſta rakſtâ iſ Awinaonaſ, furâ uſſkaiſtiti bruneneeku nedarbi, ſchahdi wahrbi: „kriſtigo tautu Semgalijâ, furai bij bihſkaps un pareiſtiziſi preeſte: i, ordena brahki pawiſam iſnihzinajuſchi; wiau ſemes labakoſ un

zeenigatos dehluš, kuruš tee bij usluhgufchi uš asaidu, wini kà nodeweji no-
 kawufchi; ap desmit tuhstosch zilweku no abejam kahrtam behdſa pee paga-
 neem, kuri toš uswarejuſchi peespeeda atſazitees no tizibaš un eegruhda
 muhſchigà wehrdſibà; talab Semgalijas bihſkapa ſemi, kura bij 7 deenu ze-
 ſojumu leela, pawifaſam atzehla." Tà ſkan ſchiš ſinojumš, un ſaut gan
 winſch, no ordena eenaidneekem ſaſtahdits, buhš bijis kreetni pahſpihleš,
 tad tur paleeſ tomehr laba daſa taiſnibaš, jo ta ir wehſturiga pateſiba, ka
 ſihwee kari ſemgaleeſchuš pa daſai iſdeldeja, pa daſai aiſdſina pee lei-
 ſcheem un zitàm tautam.*) Dai iſtuffchoto ſemi atkal atdſihwinatu, ordena
 brahſi un garidſneeziba, kuri pehž kara teeſibam ſcho ſemi ſawâ ſtarpâ iſda-
 lija, Semgalijà ataizinaja Tahlawas latweeſchuš. Ja nu praſa, kalab taiſni
 ſchoš un ne zitus, tad atbilde ſkanetu: talab, ka latweeſcheem bij atſiht-
 meerigaka daba, nekà zitàm Baltijas uwaretàm tautam, ka no wineem ne-
 wareja ſagaidit dumpjuš un nemeerus, ka winuš redſeja ahtraki par ziteem
 kulturâ peenemamees un ka wineem par wiſàm zitàm wahzeem padotàm tau-
 tinam wairaf prahtš neſàš uš meerigu nodarboſchanoš ar ſemkopibu. Ja
 nu Semgalijà ari palika kaſda daſa wezo ſemeš apdſihwotaju, tee zaur pre-
 zibam ar latweeſcheem ſamaifijuſchees beš pehdam paſuda. — Schim apgal-
 wojumam par labu diwi apſtahſki: pirmkahrt taš, ka no teem 54 ſemgatu
 wehſturê mineteem Semgalijas weetu noſaufumeem tagad atlikuſchees tautas
 mutê tikai 10, no kureem wairaf kà puſe ir upju un eſaru wahrdi, kaš, kà
 ſinamš, wiſſihſtat patur ari tautam mainotees ſawuš wezoš noſaufumuš,
 turpretim no Ruhrijas 213 weetu wahrdeem palikuſchees 180; taš leezina
 no tam, ka Semgalijà notifuſees peepeſcha ſoti ahtra pahſwehrſchanàš, ka
 wiau ſenakee eedſihwotaji peepeſchi iſnihkuſchi un jauni eenahkuſchi, kam
 wezee noſaufumi nelapuſchi ſinami. Dtram kahrtam par peerahdijumu tam,
 ka Semgalijas koloniſetaji ir bijuſchi Tahlawas latweeſchi, war noderet
 taš, ka ſenakajòš Semgalijas un Tahlawas apgabalòš runa weenu un to
 paſchu ſkaidru latweeſchu walodu, kura wirſchotees uš lihbeeſchu puſi arween
 ſkan neſkaidraf tanî paſchâ mehrâ, kaſdâ latweeſchu koloniſazija gahjuſi uš
 preeſchu. Widſemê ſchi lihbu puhrlatwinaſchana nehmuſi nomehrotuš ſoluš
 beš kaſdeem kawekkeem; Kurſemê ſcho pahrtautoſchanas darbu, kà leekas, žif
 nežif aiſtawejuſchi leelee meſchi, ar kureem ſchi ſeme bijuſi ſwehtita. Pehž
 Watſona²³⁾ leelš beeſš meſchš ſchſihriš Ruhriju no Semgalijas; ſchiš ee-
 ſahzees pee leiſchu robescham ar Wadaſeš upi un wilzees pahſ tagadejeem
 Kurſiſcheem, Gaikeem, Plahneem, Grentſchu muuſchu un Degoli lihds Slokai.
 Tà, ka ſinamš, ka latweeſcheem patizees dſihwot meſchòš, weenatnê, kur wini
 arween ſawu mahju wareja pataiſit leelaku, meſcha gabaluš nozehrtot un
 lihdumuš leenot, tad tihri dabigi, ka kaſdâ wiſſê wini arween dſikaſ gahja
 meſchâ eekſchâ, zaur meſchu zauri eeſpeedàš paſchâ lihbeeſchu ſemê un lihbee-
 ſchuš atſtuhma taſlaf un taſlaf pret juhmalu. Latweeſchu iſplatiſchana
 lihdsjeja ari wiau mantoſchanaš eeradumš. Paulš Einhornš²⁴⁾ proti ſtaſta
 latweeſchu tehwa jaunakaiš dehlš mantojiš tehwa mahjaš. Kamehr weza-
 kam dehlam, mahjaš mantojot jaunakee newaredami lihds tehwa nahwei pa-
 ſchi eedſihwotees paleeſ par ſawa wezaſà brahſka kalpeem, tamehr wezaſee,
 tiklihds ka tee nahza jaunekka gadòš, ſahka paſchi apluhkotees, pehž zitàm
 mahjam, un ſchahdaš uſmeſt tehweem ſcheem bij gribot negribot japalihds,
 tà ka nu ir jaunakee ir wezaſee tehwa dehli palika par mahju ſaimneekem.

*) Sal. J. Krodſneeka plaſcho rakſtu „par ſemgaleeſcheem“ 1886. gada Auſtrumâ.
 F. R.

Bet ar wiſu to naw iſſchirts, fà latweeſchu waloda warejuſi eeguht pahrfwaru par lihbeeſchu walodu un ſpehjuſi pat ſcho beidsot, tà ſafot, iſehſt. Weens eemeſls laikam gan taſ, fa indo-europeeſchu walodas, pee furàm peeder ari latweeſchu waloda, ſawas wairaf iſglihtotas labſkanaſ un formu bagatibaſ deht arweenu mehds pahrfwaru eeguht par mongotu walodam, pee furàm peeſkaitama lihbeeſchu waloda. Dtràm fahrtam latweeſchi nedſihwoja tiſ tuwu wahzu galwenafajam miteſlim, fà lihbi, furi fà tuwafee wehrgi no ſawzem faſla kungeem wairaf tifa moziti; wiau droſchſirdigà, ſtuhrgalwigà daba warbuht beeſchi bij par eemeſlu, fa toſ leelà ſkaità noſahwa, famehr latweeſchi neween padewuſcheeſ negroſamajamai liſtena warai. Latwji no trihſpadſmità gaduſimtena ſalihdsinot ar lihbeem wairaf atſpirga un wiau kultura, ziſ taſ dſimtlaiſôs eeſpehjamſ, pazehlàs augſtaſ par zitu tautibu dſimtkauſchu attihſtibaſ ſtahwofli, un furai tautai leelafa kultura, taſ waloda ari nem pahrfwaru. Treſchfahrt paſchi wahzeeſchi latweeſcheem dewuſchi laikam preeſchrofu preeſch lihbeeſcheem, toſ apbalwodami, fà daſchdeen koloniſetajuſ, daſchadàm privilegijam, lai wiau koloniſeſchanaſ darbi ahtraſ un droſchaſ wirſitoſ uſ preeſchu. Zeturtkahrt wahzeeſchi laikam lihds ar to dewuſchi preeſchrofu latweeſchu walodai, tà fa lihbeeſchi bij ſpeeſti gribot negribot klaufiteeſ latweeſchu deewwahrduſ, dſeedat latweeſchu dſeeſmaſ, wahrdu ſafot, mahziteeſ latweeſchu walodu. Wahzeeſchi, fà Watſouſ peerahda²⁵⁾ runadamaſ par latwju walodas mahziſchanoſ no wahzu mahzitaſu un muſſchneeku puſeſ, — wahzeeſchi wiſpahrigi bijuſchi ſlikti ſawu apafſchneeku walodas zeeniſchanà un wahji wiau praſchanà; wiaſi buhſ duſmojuſcheeſ, fa wineem tiſ maſà ſemê japrot tiſdaudſ walodas, buhſ preeſchrofu atſtahjuſchi latwju walodai fà taſ tautas mehlei, fura tai weenmehhr iſrahdijuſeeſ paſlauſigafà un meerigafà, furas mehlei jauſafa un mihligafa ſkana un fura manamà wiſſe daudſ tuwaf ſtahw wahzu walodai, nekà lihbeeſchu iſloſſne, un buhſ wiſeem ſpehkeem ruhpejuſcheeſ par lihbu walodas iſnihzinaſchanu, warbuht pat, fà Wiedemanaſ doma, lihbu walodu no kanzeleſ noſodidami un lihbuſ ſtarp latweeſcheem iſdalidami. Latweeſchi atkal no ſawas puſeſ, fà jau wairaf iſlutinatee, lihbu walodai ar lepnibu pretim iſturejàſ, to apſmehja, fà tee to darijuſchi Dittmara laikôs, fur tee ſcho iſloſſni turejuſchi par welna walodu, taſ it labi ſakriht ar Wiedemanaſ augſchà minetàm domam, fa mahzitaji no kanzeleſ pret lihbu walodu farojuſchi. Tà lihbi paſchi no ſawas walodas ſahfa kauneteeſ, un fur tee ſtarp latweeſcheem atradàſ, tur drihji par latweeſcheem palifa. Tomehr kad eewehro, fa lihbi tiſpat labi wareja peenemt otru no wahzeem zildinatu un ſewim radneezigu igauu walodu, tad jaſafa fa lihbu pahreeſchana latweetibà bijuſi pa leelafai daſai brihwprahtiga un atkarajuſeeſ no latwju augſtaſas kulturaſ. „Ja ſahda tauta peenem ſweſchu walodu,“ ſafa ſlawenaiſ Wiedemanaſ,²⁶⁾ „ja wina peenem ſweſchu walodu ar ſweſchu karakteri neſpeeſta, tad wina nekad newar buht garigi pahrafa par to tautu, furas walodu ta peenem, iſnemot ja wina zaur waru ahriſi ſpeeſta; ja ta pee tam eenem ſemafu weetu, tad peenemtà waloda zaur tam neſo neſaudèſ, het gan tauta pametiſ ſawu tautibu; ar ſweſcho wahrdu leetoſchanu, furu noſihme pa leelafai daſai naw weenada ar winaſ pateſ' wahrdeem, teeſ peenemtaſ ari zitaſ idejaſ, zita domu wiſſe, un ja ari ne pirmà paaudſe, tad droſchi wehlaſàs ſaweenofeeſ ar to tautu, furas walodu ta peenem; peemehrs tam ir lihbi, furi gandrihſ wiſi p. iſuſcheeſ par latweeſcheem.“ — Weidsot lihbu, ſewiſchli Kurſemeſ lihbeeſchu iſnihſchanaſ zehlonaſ meſlejamſ daſchadàs liſtàs un nelaimèſ,

kas lihbu semei beeschi uskrituschas. Tà 1701. gadâ Rursemes juhmalu ispostija sakchi, 1702. sweedri, 1707. atkal sweedri, un lihdsar to eeradâs bads un mehriš jeb tà fauktâ melnâ nahwe. Smiruschajâ semê latweeschchi nu jo weegli wareja nomestees us dsihwi, jo leelee meschi toš pa dakai no fchihs nelaimes bij aissargajuschchi, un lihbu widû tee, faweenodami ap fewi wišu garigo dsihwi, lihbus weegli pahrlatwinaja. Un neba lihbu tautu weenu neispro-tamais listenis pahrwehrtis zitâ; no lihbeem majakais faujina palikufi pahri, bet zif naw to tautinu, kas gluschchi bes pehdam un atminam nosuduschas no pasaules skatumes. Tà wiši fenpruhfchi, kas peedereja pee leifchu=latweeschchu ziltis, palikufchi par wahzeescheem; tà pahrwahzotas daschas slahwu ziltis Austruma=Wahzijâ, kâ: obo-triti, forbi, wendi (wentini) Meklenburgâ, Brandenburgâ, Altenburgâ, Sakschôs un Schlesijâ; tà franku, burgundu un gotu germiskâs tautas iswehrtuschas par frantscheem, spaneescheem un italeescheem; turklaht bes lihbeem par latweescheem palikufchi labs skaitis igauun un leifchu, tapat ais latweescheem pasuduschas letgaku, semgaku un fehku ziltis, tà beidsot wehl daschas zitas tautas nespeestas peenem zitu tautu walodu, kâ peemehram armeneeschchi arween wairaf peefawinajotees grufineeschchu walodu.

VIII. Pehdejee lihbeeschchi un winu atminas Widsemê.

No deesgan leelas lihbeeschchu tautinas Widsemê naw palizees neweens weenigs, kas wehl runatu pa lihbiški. Thomas Hiarne²⁷⁾ apgalwo, ka wina laikâ Ubenormes, Limbaschu un Bernielas apgabalôs lizis runats pa lihbiški un ka scho kauschu uswalks atgahdinajis somus. 1778. gadâ raksta J. Bör-gers²⁸⁾, ka no lihbu tautas atlizees tikai mafs pulziusch, kas atklahti sawu walodu runajot, Salaspilî pee juhmalas; pee tam tas atstahsta schahdu atgadijumu. Preefch 15 gadeem, kad winusch wehl bijis mahjskolotajs, winusch esot zekojis us Rigu un zekojot lizis Regensburgas frogâ eoderet. Dais bijis flapjusch un aufstis, frogâ istaba bijufi ar laudim kâ bahstin peebahsta, winusch tabehf gahjis fehki un ar sawu wilkahas kaschoku nostahjees krahnus preefchâ filditees. Diwi behrni ari peenahkuschchi klaht, bet winu eeraudsijuschchi, tee skaki eefahkuschchi blaut un skrehjuschchi istabâ pee mahtes, faufdami: „Emma, emma, kurrat, kurrat kofe!“, t. i. maht, maht, welns, welns, fehki! Winusch esot mahtei prasijis waj wina esot igauneete. „Nè,“ wina atbildejufi, „mehs esam lihbeeschchi un ta ir muhfu wezâ waloda.“ 1828. gadâ Sannaws wehl skakaitijis 264 lihbu wihreeschus, 11 gadus wehlat seminara inspektors Sürgenfons atradis tikai 14 zilwekus, kas lihbiški runajuschchi, Kruse tanî paschâ gadâ tikai 5 un slawenais somu walodu pratejs un pehtitajs Sjögrens, tschakli meklejot un klauschinot, tatschu wehl sameklejis 22 zilwekus, kuxi zif nezif no sawas wezâs walodas sapratuschchi, bet to jau ilgi nebijuschchi sawâ starpâ leetojuschchi. Wiedemans no teem 1858. gadâ atradis tikai 8 perfonas, 5 wihreeschus un 3 seeweetes, ziti jau bijuschchi ismiruschchi. Salazas juhmalâ jau 1846. gadâ neatrada neweenu lihbeeti, 1872. gadâ tomehr stahsta Krogsemju Mikus³⁰⁾ (Muskelis), ka Deel-Salazes apgabalâ preefch kahdeem gadeem pehdejais lihbeetis (Gusts Biseneeks) preefch sawas nahwes tizis zaur prahwesta Jungmeistara gahdibu noxemts un wina gihmetne kâ kahda peemina stahwot weetejâ basnizâ pee seenas peefahrta. Ari Zehsu apgabalâ kahdas lihbeeschchu dsimtas eekuwuschas; pehdejais Zehsu lihbeetis bijis muhrneeks Mahrzis Sahrums; schis miris 1859. gada 19. julijâ, kura deena skaitama par Widsemes lihbu behru deenu. Widsemes pehdejam lih-

deena beetim Sahrūmā zehlis wina dšimtkungs Augusts fon Hagemeisters jauku peeminaš stabu, wina dšihwi un darbus deesgan plašchi aprakstidams ta laika Terbatas wahzu awisê,³¹) kurā winašch, ihsumā šanemot, par šcho šamas ziltš beidsamo šemzeeti pašneedš šekofčas interesantas šinas: winašch bijis podneeka dehls un eemahziješ par namdari; wina 15 beidsamajōš muhscha gadōš wina darbiba tomehr bijuši tik plašcha, ka winašch isglihtojis neween jaunus namdarus, bet tāpat ari galdneekus, dreijatajus, bilšchgreesėjus, bes tam freetnakoš trahšotajus, glahšneekus, šahdaštrahdneekus, apseltitajus un flemperus; tad šchis eewehrojamaš daudšmahšlineekš usnehmeš leelakoš buhwes darbus, uszeldams 5 jaunus, stipras basnizas un 13 lungu dšihwojamas ehkas. Tā pee masafšolischanas tas usnehmās iswest Dšehrbenes basnizas jaunbuhwi par lehtako zenu, zaur to darbu atnemdamš 3 wahzu namdareem, bet pee tam usstahdija 2 jo atšihstamus un interesantus nolihgumus, proti, ka wiši darbi tiftu isdariti tika no wina tautescheem (par tahdeem winašch latweeschus turejis) un ka pa wišu to 4 gadu laiku, kamehr basniza buhwajama, nedrihst isleetot neweena pileena šihwaja; beidsamōš 10 gadōš winašch ijbuhwejis Behšu, Trikates un Smilteneš basnizas, winaš 3 isrotadams ar jaukeem stalteem torneem. Winašch apprezejees ar Sahrumu mahjas atraitni Annu, bet no šchis laulibas naw peedšihwojis behrus; to weetā winašch peenehmis 2 audšchu meitas, un kad tās apprezejušchās, winašch šawus šnotus ismahzijas par freetneem namdareem. Šlgu laiku winašch šabijis par pagastwezako un tā amata wihrš mahzejis šewišchki prahtigi isturetees šemneeku nemeerōš. Wina darbigās dšihwes panahkums bijis tas, ka winašch mirstot šaweem abejeem šnoteem atstahjis, bes mahjas, kapitalu diwpadšmituhštošch rubkus leelu un ka wina us pehdejo dušas weetu šawodijušchi 78 rati. Jo šewišchki eewehrojams šcha wihra tautiškais lepnumš, par kuru aišgrahbtš stahsta wina dšihwes aprakstitajš; proti, kad šchis winašch esot šlawejis par freetnako latweeti, ko winašch pašihstot, tad wezais Mahrziš tam nekawejees atbildet: „kungs, es ne-šmu nekahds latweetis, bet es šmu Behšu apgabala pehdejš lihbeetis!“

Tā tad tā šauktajā Lihbijā šen wairš neatškan lihbu waloda. Tanis apgabaloš, kur šenatnē dširdeja šprehgano, pazeeto šihštās un duhschigās lihbeeschu tautas mehli, tagad muhs šweizina mihtās un mihtigās latwju walodas škanas un par Ššchileš, Leelwardes un zitu Daugawas apgabala muišchu šaudim, kas lepi runa latweeschu walodu, tika usmanigš tautu šowadibu pašinejš, apluhkodams winašch šweščhado šaju, šinas teikt, ka tee naw latweeschchi, bet par latweeschcheem pahrwehrsti lihbeeschchi. Pašchā Lihbijā lihbu wahrdš dšihwo tika daščōš weetu nošaukumōš; tā wahzeeschchi netik ween winašch wehšturigo dšimteni, bet ari šchis šemes austruma daku Latwiju lihds pašchām robescham wehl tagad dehwe par Lihbiju (Livland), kamehr latweeschchi to šauz par Widšemi; tāpat daščheem Widšemes apgabaleem, tā Ššchilei, Lehdurgai, Umurgai un ziteem, palikušchees dašchi lihbiški nowadu, zeemu un mahju nošaukumi. Pahrlatwinātee lihbeeschchi šen jau aišmiršufchi, ka winašch dšihflās tek lihbu ašinis; laikam weenigee latwji, kuri wehl tura peemina, ka tee no lihbeem zehlušchees ir tee nedaudšee us Behšu šaktu kalnaja atronamā Lihwu pagasta šaimneeku peederigee, kuri apgalwo, ka wineem reiši peederejis minetais no Behšim šahdas 7. werstis atstatais, wairaf werstis garais un pahris werstis platais šalka šalnajs, kurā zelti šoti daudš afmeni un šalki ceekšch buhwem, kur dabujama weela preekšch šeegešheem, kur iswerd daudš jauki, tihri awoti un pee šura deenwidreetuma gala usbuhwetas Šaun-

Zehfīs. No ūchīs jaukās un bagatās weetas ūchee, wezee lihbu pehznahtami, eſot iſdſihtī. Zehfīs atronaſ ari tā ūauktaiſ lihbu ſwanaſ³²⁾; uſ ta uſrakſtiti to ūaimneeku wahrđi, kuruſ ar ūcho ſwanu wehl ūcho baltu deenu pa wolti apſwanot. Pee ūcha Lihwu pagaſta peeder 17 mahjaſ no Prekulmuſūchaſ, 6 no Zahnamuiſchaſ, 9 no Weiſmanu muiſchaſ, 7 no Zehſu piſſ, 4 no Dufera muiſchaſ un beidsot Ružkaſ muiſchaſ puſmuiſcha Lubiņi. — Bet wehl daſcha lihbeeſchu eeraſcha, kura redſama pee ūcho pehznahtjeem latweeſcheem, leezina, ka tur agrak lihbi dſihwojuſchi. Tā peemehram Rujeneſ un Salaspilſ apdſihwotaji mehđſot ūawaſ guhſchaſ aptiht ar garu, ūchauru, par „ūweetu“ noūauktu drahnas-ſtrehmeli, kaſ eſot tihra ūomu eeraſcha un wolti meklejama pee ihtſajeem latweeſcheem.

IX. Tagadejaiſ lihbu pulziņūch Ruſemē.

Drufku pažeetiģaſ neka Wiđſemē lihbeem likteniſ biģiſ Ruſemē. Baroņſ Schlippenbachſ³³⁾ ūawa „zeģojumā pa Ruſemi“ 1810. ģadā rakſta par lihbeem, ka tee dſihwojot Dundagaſ un Riņdeſ nowadōſ ūahđōſ 8 zeemōſ jeb 160 mahjaſ. Kaħđſ zitiſ ſino 1846. ģadā, ka lihbu pawiſam eſot ūahđi 2500; Waldemarſ³⁴⁾ wiņuſ reħkina ap 1855. ģadu wehl uſ 3000 ūauſchu, Wiedemanaſ 1859. ģadā doma jau wiņu ūkaitu pamasiņatu pa 1000 dwehſelem. Tagad wiņi nebuħſ daudſ wairak par weenu tuħſtoti ūauſchu, bet ſeme, kura par lihbu ſemi ūauzama, tadeħt ka wiņu tur ir wairak neka latweeſchu, ir ūahdaſ aſtonpađſmit werſtiſ ģara t. i. 10 werſtiſ uſ auſtrumū no Lihſerortēſ baħtaſ liħđſ 12 werſtim paħri par Kolkū raģu; lihbu ſemeſ platumſ neeet paħri par weenu werſti. Ķhiņi ſemē ir 14 zeemi un beſ wiņeem daſchaſ lihbu mahjaſ. Ķahot no deenwideem ūchee lihbeeſchu zeemi ir ūekoſchi: 1) Muſta num jeb Melſile; 2) Meſ kūla waj Māģriſcht (noſihme Kalna zeemſ) jeb Kalna kruſtſ; 3) Luoi kūla waj Luoiģriſcht jeb Lejaſ kruſtſ; 4) Kuolka nana (noſihme Kaktā deģuņſ, wahziģti Vorgebirge Domeſnāſ) jeb Kolkā raģſ; 5) Wajd (noſihme „widuſ“) jeb Waide; 6) Sōōnag jeb Sonag, latwiſki Saunagi; 7) Piģriģ, latw. Piģraģſ; 8) Kaoſtriģ jeb Kuoiſtraģ jeb Koſchtſhog, latw. Koſchraģſ (ar kreemu jeb wahzu „o“); 9) Ķraģ, latw. Maģ-Ķrbe, Maſ-Ķrbe, Maģeere; 10) Ķiģriģ jeb Ķiģroģ, latw. Ķiģraģſ; 11) Riģ- jeb Uħđ-kūla, latw. Ķaunzeemſ; 12) Ķira, Ķra, ūahmiſki Ķrwekūla (= ſtirnaſ zeemſ), latw. Ķrbeſzeemſ jeb Diſcheere; 13) Piģſakūla, latw. Piģe; 14) Luſa jeb Luħſkūla, latw. Luħſchzeemſ. Beſ tam lihbeeſchu mahjaſ ir Deħliņi un Piſiņeeki. No uſūkaititeem zeemeem peħdeģee 3 peeder pee Popēſ muiſchaſ un ūawaſ ģariģaſ wajadſibaſ apkoģi Popēſ filiaľbaſniģā Riņdē; paħreģee pađoti Dundagaſ pagaſtam un ģariģaſ wajađſibaſ apmeeriņa Maſ-Ķrbeſ un ūchīſ filiaľeſ Kolkāſ baſniģāſ, — wiģaſ 3 draudſēſ deewkaľpoſchana noteek latweeſchu walodā;*) Kalna- un Lejaſ kruſta zeemōſ tagad maſ lihbu atronami. Auģūchā miņetōſ zeemōſ tad wehl dſihwo ūkaidri neūajaukti lihbeeſchi, kuri liħđſ paſcham beidsamajam laiķam baiģiģi un ſiħģti aģturejuſcheeſ no preģibam ar latweeſchu deħleem un meitam. Ķhiģ abu tautu atūchķiriģai paľiħđſeģuſi ari pati daba, jo uſ tagadeģām latwju un lihbu robeſcham iſſteepjaſ leeli meūchi un paģetaſ juħđſem ģari ģaģari jeb ſmiľūchu kaľni, aiſ kureem atkaľ atronaſ ūahķainaſ wiģaſ jeb purwiģi, kaſ ne maſumu apģruħtiņajuſchi un apģruħtiņa lihbeeſchu ūatiģģmi ar latw-

*) Ķapeemiņ, ka beidsamajā laiķā leelſ ūaitſ iħpaūchi Kolkāſ lihbu paħģaģjuſchi pa-reiģtiģiģā.

jeem. Un tà, nekfatotees us lihbu tagadejo kaiminu eewehrojami augstatu attihstibas pakahpi un administratiwo waru pagasta pahrwaldišchanas šinā, latweešchi beidsamā laikā warejušchi tif pamasam wirsitees us preešchu. Tā pehž mahzitaja Šilnera šastahditas statistikas 1843. gadā starp 655 lihbeešcheem, kuri wina draudšē dšihwojušchi, bijušchi tikai 18 latwoji, kas naw no dšimuma lihbi, un bijušchi pašihstami tikai 9 laulibas atgadijumi starp lihbeem un latwojeem; tapat šoti mas ešot to gimeņu, kuras zehlušchās no agrak eenahtušcheem latweešcheem. Uri to weetiau, kur lihbeetem mihta mahmuta šchuhpuli kahrufi, wiaščh reti atstahjot, nekfatotees us to, ka pehž brihwolaiščhanas teem brihw pehž patikas šawu dšihwes weetu pahrmainit; tikai pehdejōs Šilnera mahzitaja gadōs kahds pahris lihbeešchu familju pahrghjuščhās us Wentspils juhrmalu. Tas isškaidrojas zaur to, ka lihbeetis ir dšimts šwejneeks un ne labpraht gribetu šweju ar šemkopibu pahrmainit. Tomehr pehž 1862. gada, latweešchi šahkušchi masum maso tagadeju Lihbiju ar joni pahrlatwinat. Tā Melšile jau ap 1880. gadu bij gandrihs pa pušei ar latweešcheem apdšihwota, tāpat Šitragā un zītōs zeemōs deen pa deenai wairak eepuluhdušchi latweešchi un jo drihši pahrwar lihbeeščhus zaur šawu bogatibu un isglihtibu, tà ka jaunakā laikā beeschi noteek, ka peemehram Dundagā lihbeešchi, kam brihw pašcheem iswehlet šawus weetneekus un teefas wihrus, par šcheem eerehdneem isredš latweeščhus, kur tad neapfugajeem wezeem lihbu škreeščhana, šcheloščhanās un taišnibas mekleščhana bes gala, lihds dabu par šaweem aistahweem tahdu, kas prot wina walodu un war šchos šemigi un ar dšihwu interesi aistahwet. — Bet pahrejee wezee lihbi ar nenogurdinamu duhščhu turas šawas tautibas nahwei pretim un, tà leefas, šcho nelikšees šewim nemt, eefam tee nebuhš, tà šakot, wihrs pa wihram nolafiti. Wini tad wehl weenmehr šawā starpā leeto šawu dšedro juhrneeku walodu un tikai ar šweščheem šateekotees ispalihdsas ar latwišku šarunu. Masi buhdami lihbeeščhu behrni wisi runa šawā mahteswalodā, bet kad tuwojas školas laiks un eefwehtamas nedefas, tad wezakeem teem gribot negribot jamahza latweeščhu waloda, kuru wini wisi, kaut gan daschi nepilnigi un ar šliktu isrunu, prot; latwiški teem jamahzas tadeht, ka ne mihtōs deewahrduš tee nedabu klawitees mihtajās mahtes walodas škanās; truhkst teem ari rakstneeziba, jo weenigā grahmata, kas lihbu walodā isnahkufi, ir Mateja ewangelijs, kurščh agrak no Šeterburgas keisarikās akademijas wišam lihbu školam leelakā štailā par wolti peefuhstis; no zītām grahmatam, kuras šarakstitas lihbeešcheem tà lihdsellis eekuhst zītā tautā waj masakais ar tām šaprastees, waretum te minet tà weenigo Šahna Ahrena lihbeeščhu-wahzu un wahzu-lihbeeščhu wahrdnizu, kuru us keisarikās akademijas pawehli 1861. gadā pahrstrahdajis Š. Š. Wiedemans, tas patš, kas šarakstijis lihbu walodas gramatiku. Weenigā lihbeeščhu gara bariba tad ir wina šenās gara mantas, tà pašakas un teikas, kuras deemschehl mas šakrahtas un usšihmetas; winas tomehr tif interesantas un bagatas jauku dšejišku bilščhu, ka newaram nozeestees weenu pašaku par weešcha dweeli šaweem zeen. lafitajeem neatstahstijušchi, lai wini waretu špreest par šcho lihbeeščhu gara raščhojumu raksturu un dabu. Pašaka tà škan: Šen-šenōs laikōs, tad, kad bes pleščhu wadam šiwis šehrām ar weenfahršcheem tihkleem; kad pa muhšu juhrē nebrauza kuhpoščhee ugunsfugi, šiwis trenkadami; kad muhšu juhrā neplošijās tahdas wehtras tà tagad un newajadseja Kolkas bahku; kad mihligas pawafara un šiltas rudens naktis atwegloja muhšu šentehweem šweju un katrs šwejas wihrs šeedoja Šuhras Mahtei šawus šina-

mus seedus: tad Suhraas Mahte muhsu juhru bij isredsejusees par dsihwesweetu un winaas flehpî uszehluſi ſawu pili. Sche wina mahjoja netrauzeta, aplaimodama ſawus mihtôs ſwejneekus bagatâm lomam. Tikai weenam ſwejneekam, wezam goda wihram, Suhraas Mahte reis ſahwuſi eefkatitees ſawâ mitekli. Tas notizis tâ. Rahdâ toti kluſâ rudens wakarâ, kad juhra bijuſi pawifam lehna un rahma, tâ kâ neweens wilnits naw bijis manams, wezais ſwejneeks ſarunajees eet ar ſawu beedri us wimbju ſweju. Sarihkojuſchi wiſu us ſweju un tihklus (loſchas) atnejuſchi, abi ſwejneeki nu ar ſewu palihdsibu tihklus eestumuſchi uhdenî un demuſchees paſchi laiwâ, irdamees paſchi us augſchu. Saſneeguſchi ſinamo dsikumumu, tee iſmetuſchi loſchas un pehz tam ari enfuru, lai waretu meerigi nogaidit, kamehr wimbâs ſaleen loſchâs. Suhra bijuſi tanî weetâ tif rahma, ka laiwa naw ne druſku ſchuhpojuſees. Behz wezas ſwejneeku wihses, abi nu eetaiſjuſchi pihpes, ar framu un ſchiltawam uguni eefidami, jo weza ſwejneeku paruna mahza; kad pihpe tabakas iſpihpeta, tad ari laiks tihklus lihds ar lomu laiwâ wilkt, jo tad jau wimbâs ir ſalihduſchas. Wezâ ſwejneeka beedris laikam tadeht, ka pagahjuſchu nakti maſ gulejis, drihſi ſahzis ſnauſt pa reisi galwu us fruchtim nolaiſdams, brihſcham tikai uſtruhfdamees un tabakas duhmus no mutes iſlaiſdams; bet wezais bijis jautrs un ſehdejis laiwas pakatajâ galâ, pihpojis un pahrdomajis par ſweju un zitâm leetam. — Te us reisi wezais eerauga ſahdus ſokus no laiwas atſtatu zilwaka galwu lehni iſ uhdens iſzekamees. — Behz galwas parahdas ari kaſlis, fruchtis, rumpis- u. t. t., lihds kamehr wezais reds ſewiſku tehlu wirs uhdens ſahwam. Naktis bijuſi toti tumſcha, bet no pahrdabigâ ſeweeſcha apſpihdejis ſawads gaiſchums, ta ka wezais it labi warejis noredſet winaas ſkaiſto ſeju; walejos, baltos, kuploſ matus un lahſaina ſihtara matu rotu; garas balinatas drehbes no baltâm juhraſ ſahlem, un wehl jo baltaku preeſchautu, no wiſuſmalkakâ un baltakâ buhru audekka, iſrakſtitu ar ſarkanu dsihparu. — Wezais ſabijees par tahdeem brihnumeem un ahtrumâ gribejis ſaukt ari ſawu ſnaudoſchu brahli, bet atminejees wezu tehwu tehwu mahzibu, kaſ leeds, ari beedreem to rahdit, kaſ juhra paſcham ſahdu reisi parahdas — jo tad eſot nelaimeneiſbehgama, (wai nu laiwa apgahſchas, wai weens no beedreem ſlihfdams nahwi dabu u. t. t.) — wezis palizis kluſu ſehſchot laiwâ. Pa tâm ſtarpam ari pahrdabigâ ſeweeete peenahkuſi pee laiwas malas un wezim ar roſu pamahdama, ſazijuſi toti jaukâ balſi: „Aluſs, wezais! Nebihſtees! Eſ eſmu Suhraas Mahte, kaſ tewi jau no behrnibas us ſaweem wilneem ſchuhpojuſi un tewim daſchu reisi bagatu lomu peeſchihruſi. Bet ſini, ſchowakar manai meitai ir kaſſas ar ſaules dehlu, un atbraukuſchi mahjâs, mehſ atradam, ka tu ſweiodams ſawu laiwas enfuri trahpijis taiſni us manas pils wahrte fleegſchua, tadeht eſi tif labſ, nahz man lihdsi lejâ un atræm ſawu enfuri, lai jaunais pahris teeſ pili.“ Us tam wezais atbildejis: „Sa tu eſi Suhraas Mahte, tad eſ tewim droſchi uſtizos, jo tu man wiſu muhschu labu ween eſi darijuſi; bet luhdsu, pamahzi, kâ lai teeſu dselmê un kâ lai iſpildu tawu pawehli?“ Schos wahrduſ runajot wezis ſakahpis us laiwas malu un luhfojees uhdenî. Suhraas Mahte paſmaidijuſi, panehmuſi weziti us roſkam, aptinuſi ar ſawu preeſchautu weziſcha galwu un laiduſees uhdenî, weziti us roſkam turedama. — Behz ihſa brihtina nahkuſchi pee pils wahrteem. Te nu juhraſ deewe atkrahjuſi ſawu preeſchautu no weziſcha azim un ſchis eeraudſijis neiſſakami ſkaiſtu glaſchu pili ar ſelta wahrteem un friſtala logeem, kuxi bijuſchi eerahmeti dahrgâs jo dahrgâs pehrlês. Us wahrte

īleegšchā redsejis šawu enfuri un preešch wahrteem škoistus gleemeešch-
wahka ratus ar šwihāu ritereem. Katōš sehdejis jaunais pahris ar šelta
froxeeem galwā. Wišadas juhras šiwis pawadijušchas brauzejus ap laiwu
špehledamās un mengedamās. Kateem preešchā juhgtas bijušchas daudš
daudš wišadas labakas juhras šiwis. Wezais nekawedamees nonehmis en-
furi no pils durwim, to šahaus nolikdamš. Tuhlit juhras deewe atšlehguši
ar dimanta atšlehgu šelta wahrtus un eelaiduši jauno pahri pili. Ari we-
zitim pamahjušchi, lai šchis nahš eekšchā. Wezais tuhlit pašlaušijis un ee-
gahjis. Ai, to wišu wišch šche redsejis! Tahdus gresnumus un dahr-
gumus, to newar ne isteikt ne israkštit. Wišš mirdsejis un laistijees wee-
nōš dahrgumōš un gresnumōš; bet jo škoists bijis kashu pahris kashu rotā
pee kashu meelasta. Ari wezis tizis aizinats pee galda, uš kura bijušchi
šalikti wišš wišadi dahrgi un šmekigi ehdeeni un dsehreeni, šehniū zepeschi
un šaldi wišni. To štarpā ne-efot ari truhzis putojošchais meeschu dsehreens
— meestišch, zaurredšamās juhras putu kanās. Pehz kasham bruhte wel-
tejuši kasheneekus, weenam šchahdu, otram tahdu gresnumu pašneegdama.
Šeenahkufi ari pee wezā šwejneeka un, pašneegdama tam baltu dweeli no
buru audekta darinatu ar šarkānu dšihparu israkštiteem galeem, teikufi: „Šabo
weziti, par to ka nekad neefi kawejees juhras deewei atnešt pateizibas šeedus
un šchowakar efi pašlaušijis manas mahtes luhgumam — par to nemi šcho
dweeli kā dahwanu, kuršch tahlās tahlās šemes darinats no šmalka buru
audekta. Šchis dweelis tew peeschkirs pašahwigu šwejas laimi lihds pehde-
jām tawam deenam.“ Šodbijigais wezis noškuhpstijis bruhtei roku par
tahdu nešalihdšinamu dahwanu un taišijās eet uš durwju puši. Še peenah-
kufi ari Šuhras Mahte, pawadijuši wiūu lihds durwim, apšlahjuši galwu
ar preešchautu un aišnešufi augšchā laiwiā. Šchkirotees wehl wiāa šazi-
juši: „Wiškais dehls! Pašaki tu ari ziteem maneem dehleem — šwejneekeem,
ka ešmu nodomajuši šawu pili pahrzelt uš zitureeni, jo šchini juhrā šahš
braufat šaudis, kas tehrušchees šwešchās brunās un runa šwešchu walodu;
tapehz tad uš preešchu buhs šchāi juhrā daudš aušu un: wehtras deenu. Šan
zeru, ka tas pehz laikeem gan pahrwehrtifees zitadi, tad atkal pahrzelšchu
šawu pili uš šchejeeni un lišchu Wehju mahtei weegli wišinat un lihgot
šchahš šemes dehleem un fugeem pa maneem wilneem.“ — — — To is-
teikufi ta pamahjuši šweizinadama ar roku un lehni, lehni noškliškufi dšelmē.
Šwejneeks wehl labu laiku noluhkojees tai weetā, kur Šuhras deewe nosuda.
Wišch jutās, it kā to buhtu šapnojis, bet kaflā eefetais weeschu dweelis
atgahdinaja, ka tas pateefibā tā notizis. Wišch noglabaja dweeli laiwā
un uššauza šawam beedrim tahdus wahrduš. Šas ari tuhlin šarahwās un
laida no šawas pihpes kuplus duhmus, jo tabaka wehl nebij špehjuši isdšist.
Tuhlin šahka abi šwejneeki šawu jadu (tišklu rindu) iswilkt, un — ak tawu
brihnumu! nekad wehl neweens nebij tahdu lomū wilzis, kā tagad šchee
šwejneeki. Šošchas bij tik pilnas wimbju, ka tikko špehja laiwā šalikt.
Šalā isbraukušchi, laiwu ušwilkušchi un tiškluš purgojot (šiwis no tiškla
išwelkot), wezais šahštija šawam beedrim par dihwaino notikumū. Šchis
negribeja to tizet, bet dweelis bij leezineeks. Šapat wiūu šahštijumam ne-
tizejušchi šwejneeki. Štikko šchee (diwi šwejneeki) tikušchi galā ar šawu darbu,
te jau ari juhra eefahkufi wilnot un plošitees. Šazehlušees drihs wehtra,
kas juhras ahdeni šchšaidit šchšaidijuši, pret kraštu leelas bangas dšihdama.
Wezais šwejneeks godbihjigi nonehmis zepuri, pašlanijees it kā šweizinadams
pret juhrū un šazijis uš šawu beedri: „Waj tu dširdi? tagad wiāa aišbrauz,

bet reis attal pahrnahks!" Bezais nodsihwojis gan muhscha gabalu un bijis alafsch laimigs swejâ. Saweem behrnu behrneem winfch daschreis stahstijis garôs seemas wafarôs — gan aires drahsdams, gan tihklus aufdams — par dihwaineem Saules dehla un juhreas prinzezes fahsam un laimigu wimbju sweju. Welfchu dweeli tas glabajis fâ dahrgu peemixu lihds nahwes stundinai. Behz mirfchanas dweelis pasudis. — — —

Ïs fchis pasafas redsam, fa winâ usglabajees ihsti fkaists romantiskas dsejas seeds; mehš redsam, fa pasafa iswerdufi is lihbu tautas dsejiskas raschibas padoma taifni tanî laikâ, kad winu garu apfpeeda fmagais dsimtbuhfchanas juhgs. Wina ir raudu dseefma, par lihbu pasaudeto paradisi; fâ jau pee ihstas juhreas tautas, lihbu fantasija par fawu darbibas weetu isredsejufi plafcho, dsito, dumpigo, muhschigu noslehpumu pilno juhru, winas fairinoscho apafschwalsti istehlodama raibâm, burwigi mirdsofchâm juhram. Tâ pati noslehpumainâ juhra teef peewilfta, kad lihbeetis grib atminet daschu jo fareschgetu dsihwes mihflu. Râ tahdu interefantu prahta un fantasijas raschojumu peewedifim fefofchu teifu, ar furu weenfahrfchais lihbeetis doma atbildejis us to jautajumu, kalab juhremalâ dauds silu gowju un no fureenes nahzis beeschi pee wineem leetojamais frustamais wahrds Greeta (ari feeweefchu wahrds „Vihba“ pee lihbeem toti eezeenits, warbuht tadeht, fa tas stahw fatarâ ar winu tautas wahrdu.) Teifa par juhreas gowim fchahda:

Dauds, dauds gadus atpafaf, kad wehl us Kofka raga nebij uszelta pirmâ uguns bahfa (tâ tad ap 1532. g.) nebija wifa muhsu juhremala tif tufneschaina fâ tagad. Deelu fmitfchu klajumu weetâ toreis bij trefnas pfaswas ar wifadâm fmarfchigâm pukem un fahku fugam. Panihkufcho kofu un stahdu weetâ wezôs laikôs fakoja kuplas klawas, leepas un ofoli, laisdami fawas fafnes augligâ semes fahrtâ. Schee kofi auga lihds juhreas frastam, tâ fa wilni apfkaloja winu fafnes, fâ to stahsta tautas dseefma:

Deefgan laba deefgan kupla: fari mirka juhriaâ;
 Saunais pahris fpehledamis leepu farus nolausis;
 Wifet fmufee leepu fari juhreas wilnôs lihgodam'.

Uri juhremalâ nebij fehkla, bet brauza deefgan leeli fugi tif tuwu pee malas, fa wareja pat lapas no kofeem laiwâ noplufht. Reifâm tur eeradâs ari fweifchi taudis, fas duhfuroja fweifchu walodu runadami kofus un mefleja „efmu“ (t. i. sihtaru). Schee taudis wafarôs, laiwâs pee juhremalas kofeem peefehjufchi, nahza malâ un kuhra apafsch leepam uguni. Daschreis tee apafsch fcho kofu kuplajas pawehnes gulejufchi deenwidu un fweifchneeku meitas, laiwâs stahwedamas, lapas pluhkufchas fo wainagus piht un aifwedufchas us Wahzsemi,

Genehmufchu laiwiaâ aifwed winu Wahzsemê,
 Wahzsemneeki brihniyasi, fas tee tahdi puku seed'?

Kofi, ihpafchi leepas, bijufchi tif leeli, fa wajadsejis tifai abus galus nosklaust un widu isdrawet un laiwâ gatawa. Uri Rigas fungi istaifjufchi preefch fawa teefas galda no tahdas refnas leepas wirsdehli. Sem leepu kofeem augufi beesfa fala fahle, fur ganami pulki ganijufchees un beeschi lapu paehni atlaidufchees gremodami. Uri Juhreas Mahte laikam fchis ganibas eewehrodama, fuhtijufi pa reisâm fawas juhreas meitas ar ganamu pulku us faufumu, lai lopini tur labi fahlê paganitos. Tas notizis arweenu no rihta agri un pa pusdeenas laifu, kad zilweki naw juhremalâ bijufchi. Tâ tahdu rihtu, kad faule faweem selta stareem fweizinajufi kofu

galotnes un ūkhpstijufi rahmo uhdens ūpeegli, ūahda ūeeweete gahjuūi uū
 Diūjuhraū puūi pret Kolkū. Rahdaū pahri werūtes uū reetruma puūi no
 Kolkū raga bijuūi paleela ūahlaina pūawa lihdi pat juhraū kraūtam. Tikko
 gahjeja iūnahkuūi uū pūawu, ta eeraudūijufi pūawā ganameeū leelu baru ūilu
 trefnu gowju. Ganamam pulkam tuwojoteeū, ta iūdūirduūi ari lehuu, bet
 toti ūaiūtu baūūi dūeedam neūaprotamā walodā ganu dūeeūmaū meldijā! Te
 ta eeraudūijufi dūeedataju ūem oūola ūehūūam un wainagu no oūola lapam
 pinam. ūūhi ganu meita eūot bijuūi gehrbuūeeū baūtā, paihūā lindrazinā,
 ūarkanaū jazinaū ar toti ūaiūtu ūeju, neapūegtu galwu, baūām ūahjam un ūup=
 leem balteem mateem, ūaū wakiūi tai pahr muguru pliwinajuūcheeū. ūeh=
 detaja drihūi nahzeju pamanijuūi, uūlehtuūi un ūtiprā baūūi lihbu walodā
 ūaukuūi: „Greta, Greta, aija niemōd nerrō!“ (t. i. Greta, Greta, dūen go=
 wiū juhrā). Te nu nahzeja pamanijuūi Kolkas puūe otru taūdu gana meitu.
 Abaū ganu meitaū ūaūitufūaū trihū reiū plaukūtaū un uūūaukuūaū tām ūwe=
 ūhā walodā daūhuū wahrduū, uū ko gowiū pazehluūaū galwaū un demu=
 ūhāū juhrā eekūhā. Tikai weena gowū, wiūām ganu meitu puhlem par ūpihti,
 eekūrehjuūe ne juhrā, bet meūhā. Gahjeja nu ari nopratuūi, ūa tāū ir — juhraū
 gowiū un ganitajaū; — nahraū un ūahkuūi ūhāū peerunat, lai tikai droūhi ganot
 uū ko ūhāū neūaprotamā walodā ūehri ūazijuūaū: „gan—i—mora ra—mo
 —ra ra—ma—ra ga—ma—ra.“ Un ar aūaram aziū tāū demuūhāū juhrā
 ganamam pulkam paūat. Gowiū drihū uhdeni noūuduūaū, bet nahraū ilgi,
 ilgi bijuūaū redūamaū, drihū augūtaū uū uhdens paūeldamaū, drihū ūemaū
 nogrimdamaū, arween taūlak juhrā, pee tam wehl arween pagreeūufūaū
 pret iūbijuūchoū ūatitaju, ūweizinadamaū ar roku, pamahdamaū ar galwu un
 paūat ūaudamaū ūehruū ūehluū un neūaprotamuū wahrduū. Beidūot abas
 nahraū wehl reiū pazehluūaū labi augūtu uhdeni, rahdijuūaū uū meūhu un
 tad paūuduūaū wilnōū. Behz tam wairū nebijiū neūaū redūamaū nedūirdamaū.
 Gahjeja demuūeeū nu uū mahjam. Zekūh tai gahjiū zaur meūhu.
 Metahku no juhramaūaū ta meūhā uūgahjuūi to gowi, ūaū no ūawa ganama
 pulka bij noūūhruūeeū. Labi ūinadama, ūa ta ir juhraū gowū, ta nemaū
 naw puhlejuūeeū wihu mahjā dūiht. Bet tad ta it ūa uū ūahdu pawehli tai
 tuwojuūeeū, tā ūa par ūahdu leelu brihnumu nebehguūi, bet ūahwuūeeū, lai
 meita to glauda un ūaūa. ūeeweete taūdā wiūūe eedroūhinata, mehginajuūi
 gowi dūiht uū mahjam, ūaū tai ari beū leelām puhlem iūdeweeeū. No ūhāū
 gowū tad zehluūeeū wiūa ta „ūilā“ gowju ūuga muūūu apgabalā, jo preeūū
 tam tāū ūilāū gowiū wehl neeūot bijuūaū un wehl tagad wezi ūaudis ūcho
 ūugu noūauz par „juhraū gowim“. Ari zilweūa wahrōū Greta preeūū tam
 neeūot bijis paūiūtaū, bet no ta laita, ūur weena nahra otru tā uūruna=
 juūi, ari zilweūi ūahkuūchi ūhiniū wahrōdā noūauūt ūawuū jaunpeedūimuūchoū.
 Tik jaufas un aūprahūigaū ir lihbeeūhu teiūaū un paūaūaū, ūaū, ūā
 ūazitaū, ūaūtaūda lihdi ūhim weenigo weenkahūūhā lihbeeūha gara baribu.
 Bet ari ūcho paūhu garabaribu lihbeetiū mehdi ūaweem behrueem paūneegt
 ūweūhā traufā, ūaū it ihpaūchi ari ūaūamaū par wihu ūahūu dūeeūmam, ūuraū,
 ūā wehlaū redūeūim, wihu dūeed latweeūhu walodā. Tā lihbeeūhu waloda
 pamahiūtinam iūūuhd iū lihbeeūhu mutes un latweeūhu waloda pee wixeeem
 eekaro arween leelakaū teeūibaū. ūhpaūchi taū ūaūamaū par lihbeeūhu jauno
 paaudūi. ūau no behrnibaū tā ūaūot ar latwju walodu kopā ūaanguūchi,
 ūhi ūahū ūauneteeeū runat ūawu nizinato mahteeū walodu un dūihtin dūenaū
 pehz latweeūhu mehleeū, apgehūba, eeraūham un tautibaū, nebehdadami par
 to, ūa latwji toū wihu ūliūtāū iūrunaū un nepilnigaū walodaū praūhanaū

deht beeschi issobo un par wineem nostahsta fimteem smeekligu walodas maifischanas joku. Wezee turpretim, fefodami faweem stuhrgalwigajeem fentfcheem, katrâ atgadijumâ, fur tifai ar faweem tauteefcheem fateefas, dedfina fawâ tehwi-tehwi walodâ, fâ fkan ween, ne aufi nepazeldami par zitas tautas lozeklu flahbtuhntni, un uf fawu tautixu tikpat lepni, fâ augfchâ aprakstitalis Mahrzis Sahrums, nizinoschi fmejas par tahdu, fas teem luhkotu eestahstit, fa wiwu walodu warbuht pehz nedauds gadeem pawifam apklusis.

Râ zaur fawu apgehrbu, tâ ari fkatotees uf wiwu nodarbofchanos, apgehrbu, isskату, dabu un eerafcham, tagadejee lihbi daudsejadâ finâ dsihwi atgahdina fawus duhfchigos fentehwus. Lufkofim fche ihfumâ wiwus no wifam fchim pufem apfkatit.

Deelakâ lihbeefchu usturas deweja ir sweja. Netu isnemot, lihbeefchi gandrihs wifir ir swejneeki un juhreas brauzeji. Paschi tee fawi, fâ jau mas attihstiti faudis, nefauz fawi pehz fawas tautas wahrda par lihbeefcheem het par „randalifteem“, t. i. juhremalneeki, un kala mied, t. i. swejneeki; tapat tee latweefchus dehwe tifai par arajeem (maa mied). Fa sweja laba, tad tif lihbeets runa par labu gadu, un sweja mehds buht laba, fad puhfch juhreas wehifch; tadeht swejneeks niween pats ar fawu gimeni rihtos un wafaros luhds Deewu, lai wifch leef puhst labam swejas wehjam, het leef ari mahzitajam par to basnizâ turet aiflufhgfchanu. Un tad, fad flikti wehji nertauze juhrenea gaitu, tabaku uf soba uflizis un enfurixu brandwihna, fo arajs pret juhreas laupijumu apgahdajis, laiwas enfuram blafus nostahdijis, duhfchigais lihbeetis, no fchaklajam feewam un basfahjainajeem behrneem pawadits, fehshas, juhreas bangojofcheem wilneem ustizedamees un uf Petera Iomiu zeredams, fawâ lihgojofchâ laiwinâ un dodas juhreâ uf augfchu, tur fawus wadus, lofchas jeb tihklus ismest. Noruhditas juhreas-meitas meerigi un drofchu firdi teem nofkatas pakaf, un tad, fad wiwu wihri nahf malâ, wifas atkal ar traufkeem steidsas teem preti, uhdeni brifdamas palihds wilkt laiwu malâ, un, famehr nofalufchee wihri fahildas, rofas frufstifki pret fameefcheem mehtadami, fchis feras papreefch pee tihflu „ifpurgafchanas“ un tad pee fiwju „ifchfidafchanas“, isnemot no fiwim ne-ehdamas newefeligas dakas. Tahs fiwis, fo muhfju lihbeefchu swejneeki wisleelakâ fkitâ faker, ir plekstes jeb lestes jeb buttes (Plauronectes Flesus) lihbifki lesta, furas fem nofaukuma „Dundagas butes“ tahlu pasihstamas, tad strimalas jeb renges (Strömlinge, Clupea Harengos), menzes (Gadus Callarios), wimbass (Cyprinus Vimba), tuhrcas, fihjas un bretlini (Breitlinge, Clupea Spaatus). Senafos laikos sweja Dundagas juhremalâ bijufi bagata, het jau preefch 150 gadeem wezais Dundagas mahzitajs Bankaws, pasihstamas fprediku grahmatas farakstitalis, dsirdejis lihbeefchus par fliktu sweju fuhdsamees un fcho wiwu fuhdsibu, laifam pakaftehlo dams lihbeefchu flikto latwifko walodu, falizis fefofchâ dauds lihbu wahrdeem pufchotâ pantâ:

„Sweja neir, wehtra fpeesch, fpehka peetruhkt, fo buhs darit?

„Mums tas sturmis jaiszeefch, mudi grib mums wifus pariht:

„Plestes, wimbass, menzes, fihjas. Mutki! ja tu man' un prot',

„Sche tas sturis nè, pee Rihjas faweem mihteem pigeem*) dod.“

*) Pigi nofihme lihbu walodâ „behri“, „dehli“; fche japeefihme. fa Dundagâ ir ari Pigu mahja, fas fawu wahrdu leekas patapinajufi no lihbeefcheem; katrâ finâ zitadi wahrds „pigi“ Dundagâ nepasihstams, ari tai nofihmè nè, fâ U. Saimneefdehla stahstâ: „wezais pilskungs“ (fcha tow pigus, fcha tow wehl wenreij pigus!). Buhtu toti eeteizami, Dundagas mahju wahrduis aif lihbeefchu robescham pehtit; warbuht, fa tad buhtu eespehjams noteikt, zit tahlu wifmas jaunakâ laikâ latweefchi lihbus atstuhmufchi pret juhremalu.

Schinī nekaidrajā pantinā isteiktš, ka Dundagas Mas=Trbes ūwejneekem esot sweja wahja, nepuhšhot juhras brauzams wehšch, bet pretiga wehtra, kas gan malā peedsenot mudus, t. i. juhras mehflus, bet wišas siwis aisdšenot uš tā šaukto „dischjuhrū“ jeb Rīgas juhras lihzi. — Saunakōš laikōš sweja wehl wahjaka, jo swejneeki nahrsta laikā bes šehlastibas isswejo masakās nepeaugušchās simtinās, šewišchki masinās plekstites, ko waj nu atdod zuhtam, waj noschahwetas sem nošaukuma „behrschu lapinās“ pahrđod ušpirzeju schihdeem, kuri arweenu pasteidsas arajeem preešchā, lai tās daudšreis dahrgakas waretu pehdejeem pahrđot. Kad lihbus dara uš to usmanīgus, ka zaur tahdu tihšchu juhras siwju isskaušchanu wini issmek ari šawu nahkamo pehnas un usturas awotu, tad wini gan atšihstas, ka šliski dara, bet atbild, ka tas neko nelihđšot, kad weens otris to nedaritu, jo ziti tomehr pee tam palikšhot. Tadeht no lihbeeschu swejneekem reti pahr-tikufchi un wehl retaki bagatneeki. Wairak pahrtikufchee eegahđajas malkas laiwās, ar kura m den malkas tirdšneezibu uš Sweedriju. Somiju, Peterburgu, Rīgu un Pruhšiju. Par galwenakajeem tirdšneezibas artifukeem tomehr wišwairak der kartupeku jeb, ka lihbu agpabalā šaka, rahzeni, ko „araji“ teem peewed, jo šchinī apgabalā no wišeem Kursemes wideem wišwairak kartupekus audse; ar šawam maslaiwam tad swejneeki toš iswed šewišchki uš Rīgu un tur ar teem tirgojas. Tirdšneezibai starp arajeem un nejuhšbrauzeju swejneekem ir mainu tirdšneezibas weids, jo swejneeks, arajam, šawas prezes pahrđodams, nemas tā nepreezijas par škaidru naudu, ka par daschadeem lauku raschojumeem, peemehram par milteem waj wehl labaki, par gatawu maishi, šewišchki par rauscheem jeb pihrageem, uš ko noruhdinatais un nozeetinatais „swejas wihrs“ ir brihnischkā wihšē koti kahrš, tahlak par pašchdaritu alu, kas tam tikpat labi noder, ka rauschi, tad par brandwihnu, bes kura tas labpraht uš juhras negrib istikt, bes tam wehl par puhteli, ko Dundagā un apfahrtnē šagatawo is šakaltetas labibas daschadu šugu milteem, šaruhgušchā peenā eemaisiteem, un kas swejneekem tik labi šmekē, ka tee daudšreis, pee ta peetapufchi, pahr-ehđas,*) beidsot par degutu, ko agrak dundadsneeki un popneeki šawōš tā šauktōš zepkōš, (t. i., tā šakot, darwa un deguta šabrikas) mahzeja istezinat is tā šauzamā behrsu kraupa jeb šazeetejušchas misas (tahšes) un pehš ka swejneeki wehl tagad, kur mešchus iszehrtot un mešchu leetošchanā stingrus aprobešchotajus nošazijumus eewedot, šchis dundadsneeku pelnas awots ir pilnigi isszizis, koti tihko, jo tā dabutais deguts ir beesaks un labaks, nekā pirktais deguts waj trahns. —

Gewehrojot, ka lihbeeschki koti labpraht nem preti gatawu maishi, daschš waretu nahkt uš domam, ka lihbeeschu šewas koti laikas un nepraschas. Bet tā nebuht nawa, turpretim winas ir koti naigas un darbigas, jo kamehr wihri zauru nakti swejojot ismurušchi un nokufufchi pa deenu atdušas no šaweem darbeem, tamehr šewas toš iswada un šagaida, šakehrtās siwis šawahš traufkōš, istihri, tad apakšch semes eetaifitās bedrēs uskar eefmōš šamauktu plekstu, reagu un zitu siwju rindu un ar zeeekureem duhmōš isschahwe, pee tam šaulgosī isšufina šawu wihru uhdeni šamehrzetu apgehrbu un apawus un labeem zeribas wahrdeem peetur peebraufufchos arajus, kas daschreis, newaredami swejneekus malā šagaidit, paleek nepazeetigi un grib dotees

*) No tam iszehlusees Dundagā beeschki đširdama šmekliga paruna, kas šihmejas uš nepaehđinajameem waj zitadi neapmeerinameem zilwekeem: „labak lai mans wehders plihst, nekā araja putra atleetas!“

us mahjam. Sawus mahjeneekus, tas ir tos arajus, kuri taisni pee sinama swejneeka katru reisi peestahjas un ar to tirgojas, tahs usnem ar retu weefmihlibu, preekshâ zeldamas, ko ween labu Deems fwehtijis, un nemitigi skubina („radsina“) us ehshanu. Kur tad nu wehl paleef wina gari isstepto mahju peekopshana, kuras tahs tura tikpat tihras, kâ fama pagalma shahaino mauri, kahds gandrihs pee katras mahjas isplahtas, stigots daschadeem tafeem frustam un schkehrsam. Beidsot seemâ, kad bahrgais seemelis aifflehds swejneeka ihsto mahjokli un wina bagatibas awotu, atkal wina seewa ir ta, kas brauka us jo tahkeem zeemeem apfahrt, famu atlikufcho siwju krahjumu iswadadama un pahrdodama, jo wina prot labaki usprafit un laikâ nolaisit, nekâ winas stihwais, stuhrgalwigais wihrs

Bes swejas, lihbeescha galwenakâ pelnas awota, tagadejee lihbeeschi reti ar ko zitu nodarbojas. Mahju rentneeki famôs masajôs lauzinôs, ko wina ustaisijufchi, tâ sakot smilshu juhâ, kur zitas semes dakas neatradisi, kâ dseltano, saufo smilti, mehslotu mudeem un aptaisitu famadeem mahfli-geem rinkeem, pâr kureem, kâ wina paschi leelas, ne blufa newar ispraustees zauri un tâ ari wehja dsihita smilts nê, — schini smilshu kangari fainneeki mehds feht wiswairak wafaras labibu, ihpaschi wafaras rudsus, fauktus par adeewineem (adineem). Skatotees us semes neauglibu un schis labibas sugas maso meshlibu (graudu daudsumu) weegli faprotams, ka maife strahdneekem ne paschu teefas neusaug. Gowju teem masak nekâ kasas, kas famu ragaino galwu lepni purinadamas un schad tad famu nemihligo drebofcho balfi juhâs tahlu dsirdamai dobjajai krahshchanai peeweenodamas, lepni staiga pa smilshaino juhmalas meshixu un tufnesigajâm wigam, kur aug weenigi preedes, gan retas un sareem nabadfigas, bet garas un smuidras; tikai tahlak no juhmalas atrodami lapu fokî, burbutojofchi strauti un shahainas pfawas. Schinis wineem no muischas waldes eerahditôs pfawâs lihbeetis karstajâ wafarâ, kad swejas mas, mahzas aires un tihflu weetâ rihkotees ar iskapti, fagahdadams seemas pahrtifu faweem mahju lopineem; japeemin, ka beidsamajâ laikâ swejneeku kasu skaits eewehrojami masinajees, pehz tam kad muischas walde aisleegufi kasas turet, tadeht ka tahs nograuschot fokus, — Tehwu-tehwu tikumus zeeschi peekopdami, tagadejee lihbeeschi ari bischtopibas arodu naw atlaidufchi atmata, jo sweschneeks, us muhsu tufsho, smilshaino un flufo lihbu juhmalas pufi zelodams, beeschi redi mundras bites laischamees un dsird wina famu fehro meldixu weltam. Tomehr pehdejâ laikâ tee gandrihs wifas famas drawas atdewufchi waj pahrdewufchi latweeschu boschneekem (drawneekem).

Kas attezas us lihbu apgehrbu, tad te jaischfir wina fenakais apgehrbs no tagadejâ. Wiswairak zilweki zaur famu ahreeni atschfirâs no zitâm tautam famâ jaunibâ; isglihtibai, wifu tautu faweenotajai, ejot us preekshu, pasuhd ari tautu atschfiroschâs ahrejâs famadibas un winas rihkojas pehz wispahrigâs likumu dewejas schini sinâ, pehz tâ fauktâs modes. Tadeht ari lihbeeschu fenakais apgehrbs bijis dauds famadaks, nekâ tagad, tâ pat kâ ar laiku gandrihs bes pehdam warejis isnihkt tâ fauktâis latweeschu tautiskais uswalks, kuru preeksh kahdeem pufgadu fimtena gadeem warbuhkt daudsi nehshajufchi. Tâ ari lihbeeschu apgehrbs schâ gadu-fimtena shakumâ bija schahds. Lihbeeschu meitas mehdsâ gehrbtees strihpainôs bruntschôs (wirffwahrkôs, peali—aru), kuras apaschâ eefanteja ar farkanu, labi paplatu wilnas pihni. Augschpuf bruntscheem bij borste (weste), zaur un zaur farkana ar platâm, gaischsilâm strihpam, preekshâ ahkeem shahkejama.

Westes krahfchu daka bij stipri isgreesa, kur tad preti spihdeja farfanbalts iekelis ar kreetni platu apfakli lihds puftameescheem, puftkhotu daschadeem zaurumineem un robeem jeb zafam. Westi taifija is pilsehtâ pirkamâs tâ fauktâs „kamsaru“ drehbes. Wirš westes nahza wamschi is pelekas wadmalas, kuras beidsamâs krahfas weetâ bagatafâs nehma gaischsilu krahfu; wamschi fneedsâs druszia pahri par bruntfcheem. Ratrôs fahnôs wjadseja buht pa weenai kofai un us muguru taifni 5, tadeht wirus nosauza par septin-krofu wamscheem (séisgunka wamsch). Krefla apfakle guleja atlozita wirš wamscha apfakles.

Matus dascha fapina weenâ garâ bisâ, kuras galu pahrfehja ar farfanu lenti un fchij abôs galôs peestiprinaja puftkhus; bes tam pahris weetâs peelika pee bises rosites no lentem falozitas, kuras lihds ar bisi karajâs pahri par muguru un wehja pliminajâs. Kuplmatainâs weenu daku matu fkruleja us galwas un fkrulejumu apfehja ar sihda lakatu plauktas platumâ, un fcho lakatu, diwreis ap galwu tihstu, fsehja preefchâ mahfkligâ bisê us peeres. Daschas atfal pina 2 bises, pahr katru ausi weenu un abas krusteniski pahr galwas wirfu weenu ar otru krusteniski fawehra kopâ. Wehl Wehl zitas prata fkrulet matus dimi ragôs, tâ ka wirš katras ausis rehgojâs matu rags (wihfchfis). Galwu apfedsa gan ar pirktu lakatu, gan ar pafchu austu nahtnas drehbes gabalu.

Jaunektu apgehrbam bij pa leelakai dakai peleti, ihfi, lihds jostai fneedsoschees kamsoki, ihfas, pelekas wadmalas bikfes, fakla drahna, pahr kuru fneedsâs pahri krefla apfakle, gara, melna zilinderweidiga zepure ar fchaurâm malam, semas kurpes, garas, sil-baltiraibas sekas. Mati mehdsja alasch buht labi pagari, fchfihris taifni pahri par galwas widu, wirš deguna.

Tahds bij lihbeefchu apgehrbs fcha gadu fimtena fahkumâ. Scho apgehrbu jaunâ paaudse pawifam atmetufi un rihkojas pehz to faufchu modes, ar kureem teem fatifme. Tâ ka feeweetes wifbeefchaf fateefas ar arajeem, tad tahs ari pehz fcho seltenem nem fawu drehbju muduli un tapat fkreen pehz wifadâm jaunlaifu modem, kâ to dara latweetes; wihreefchi turpretim nofkatas pehz faweem paraugeem juhrneefkeem un gehrbjas wifwairaf pehz matroschu modes. Wiru parastakais apgehrbs tagad pee wihreefcheem: sili kamsoki, silas, strupas bikfes, seemas laikâ daudseem kaschoki no roxu ahdam; fenaf tee ari walkaja ronahdu pastalas un zepures. Seemas gehrbjas pa leelakai dakai silôs kamsokôs un strihpainôs bruntfchôs. Gewehrojams tas, ka tikpat lihbeetim kâ fahmeetim drehhju krahfa mehds arween buht filgana; ari tad, kad wini atstahj fawu swejneeka amatu, kas noteef tikpat reti, zif reti schihds atmet fawu tirgotaja dabu un fchigans atstahj fawu staigufa dsihwi, wini neaismirst fawu dsimteni un tahs milfigo juhru, paturedami wifmas faweem krefleem juhras filgano krahfu. Schis eefpaids pat pahrgahjis us wiru kaimineem dundadsneefkeem latweefchu dsimuma, tâ ka war eewehrot wifmas pee wiru wiršwahrkeem filgani peletu krahfu, zaur kuru katrs tuweneeks pasihst dundadsneefku kâ tahdu. Apgehrbu weenadiba pee lihbeem un latweem paleef arween leelaka no ta laika famehr lihbeefchi ar arajeem fahf beefchaf fatift un nereti us semem atrod pee semes darbeem fcho pilnigo juhras putnu, kam no eefahkuma deefgan gruhiti atrast no fawas ihstâs dsimtenes=juhras. Ahtraf nekâ wihreefchi paleef feeweetes par kalponem pee arajeem, kur tad daschs kalpa dehla lolojums lihbeefchu meitu bildina un fchi tad paleef par pilnigu latweeti. — Zaur zaurim nemot, lihbeefcha wahrdam naw flakta fkana pee latweefcheem. Zeifchu wahrds palizis

latweetim par palamu; „tu esi leitīs“ nosihme: tu esi mulkīs, tu esi lempīs; ne labaku flawu pee latweefcheem eeguwīs fahmeetīs; „tas ir gatawais fahmeetīs“ nosihme: tas ir neisweizigs, flinkīs, nefaprafcha, garfaulis, garwilzejs; Widsēmē ari igaunis ešot lamaščhanas wahrds. Lihbeefcha wahrdam carpretim pee wina faimineem, nebuht nawa tif flifta flawa; ja fahzu nofauz par lihbeeti, tad ar to tifai faka, fa winšč ar runataju newar faprafstees; tas zehlees laifam no tam, fa lihbeefchi lihds pat pehdejam laifam latwiški lahga nefaprata un tà ar wineem nebij eefpehjamš istift bef pahrprafchanam; tas noteef tahdâ pat fahrtâ, tà freewš, newarejis no eefahfma lahgi faprafstees ar wahzeeti, tam dewis par tautas wahrdu „mehmulis“ (НѢМЕЦЪ).

Sa mehš stahdamees few preefchâ tagadejâ lihbeefcha bildi un lihbeeti falihdsinam pehz wina ahreja iſſkata ar latweeti, tad waram teift, fa winšč no latweefcha atſchiras zaur wefeligaku gihmja krahfu, droſchaku uſſtahſchanos un duhſchigaku, pat bahrgu un beſbehdigu feju. Sihkumōš lihbeefchu antropologiju (tautas paſihſchanas ſinibu) war iſſmelt ſekoſchâ tehlojumâ³⁶): Lihbeefcheem augſts, flais, ſpehzigs augums; daudseem no wineem ir waj tihri ſeno zihſſtetajos (atletu) muſkulatura; nihkuu wina ſtarpâ reti atradiſi, talab fa wini, ar wehtru un negaiſeem zihnidamees, waj nu eet pawifam bojâ, waj attihſtas par ſpehzigeem zilwekeem. Reſnus zilwekus ſtarp lihbeem nefad neredſ. Galwas mati mehds buht bruhni waj tumſchbruhni, pat melni; dſelteni mati, iſnemot pee behrneem, reti redſami. Wiſwairaf tee matus nehſa weenfahrfchus, uſ fahneem nogludiatatus, tomehr ſprogainus matus newar ſaukt par retumu. Barsda ir juhrneeku barsda ar bruhnu waj tumſchbruhuu krahfu; ſarkanas barsdas gandrihſ nemas nawa. Meefas daudſ ar ſpalwam apauguſchas, ſewiſchki kahjas un rofas, maſaf turpretim kruhtis un wehders. Uzu krahſa gandrihſ nefad naw ſila, bet wairaf pelefa waj bruhna. Galwa ir mehreni gara un puſlihdſ plata. Gihmis ir garſch bef ſtipri uſ preefchu ſtahwoſcheem waigu fauleem. Peere augſta, deguns wideja garuma, naw ſpizs, ir pa leelafai dafai laifns, druſku uſ augſchu paleezees. Mute widiſchki leela, luhpas plahnas. Wini druſku maſafi par latweefcheem; tà ſawads antropologiſks pehtijums jamin tas, fa pehz Waldhauera iſpehtijuma lihbeefcheem no wiſam Europas tautam leelafas un pehz zita antropologa pehtijuma ſchihdeem wiſmaſafas kahjas un rofas; ſobgali ſcho lihbu roku un kahju leelumu iſſkaidro zaur to, fa lihbi winas padaudſ uhdeni ſamehrzejufchi.

Mehds tizet, fa zilweka feja ir wina tikumu un dabas atſpihdums. To pa labai dafai war atteezinat uſ lihbeem. Lihbu gihmi pehz antropologu iſpehtijuma laſama leela duhſcha un duhſcha teeſcham ir lihbeefchu tikums, to tas deemſchehl daudſfahrt ſawâ neattihſtibâ pahrfpihle un pahrwehrfch netikumâ, tà teepenibâ, ſtuhrgalwibâ, wezu buhſchanu neapdomigâ mihleſtibâ. Waram gandrihſ pilnigi peekriſt Hilneram³⁷), kad winšč, lihbus un latwjuš falihdsinadams, par winau dabu ſchahdi ſpreeſch: „lihbi pehz ſawas tautas rakſtura wairaf lihdsinami igauneem, nekâ latweefcheem; no maſam deenam ar juhru un juhreas breeſmam apradinati, winau wihri paleef droſchi, neatbaidami juhreasbrauzeji un wiſpahr manto duhſchu, darba ſpehzibu un uſnemſchanas garu, rahda ari wairaf weenprahtibas un kopibas garu, nekâ latweefchi, bet ari ſaunumâ ir energiſkafi, tas parahdas breeſmigâš duſmâš, neiſlihdsinamâ naidâ un nelokamâ ſtuhrgalwibâ.“ Saewehro, fa wini par aweem faimineem latweefcheem ir daudſ maſaf attihſtiti; winau behdigajam

gara stahwo Klim ir pirmfahrt par eemeſlu wiau nodarboſchanàs ar ſweju, žuras peekopeji isglihtibas ſinâ weenmehr stahwejuſchi ſem arajeem; otrfahrt friht ſwarâ wiau atſchkirſchanàs no latweeſcheem; trefchfahrt attihstibu ſtarp wineem kawe, ka wineem naw rakſtneezibas, tà ka wezakee wihri, kaſ neprot pilnigi latwju walodu, un jaunaki behrni nedabu it nekahdas gara baribas; beidsot kâ weens jo ſwarigs eemeſls wiau ſemajai attihstibas pakahpei ir tas wiau netikumš, ka tee wezas buhſchanas pahraf kahrsti aiſſtahw un negrib iſſchirt, kaſ no jauneem eewedumeem labš, kaſ kauns; ſchinî ſinâ tee pilnigi atſchkiras no latweeſcheem, kuxi alaſch, kaut neiſglihtoti, ſapratuſchi isglihtibas ſwaru un preeſch isglihtibas gaiſmas nekad naw aiſdarijuſchi azis. Tâ lihbeeſchi ſawâ neattihstibâ ſawus augstos atſinibas zeenigos tikumus, kâ duhſchu un weenprahtibas garu, zaur kureem tee jo ſpihdoſchi alaſch atſchkiruſchees no daudſfahrt bailigajeem un neweenprahtigajeem, pat neustižigeem un liſchkegeem latweeſchu kaimineem toti beeſchi par wolti iſleetojuſchi un aiſſtahweto labumu weetâ pſahwuſchi daudš nepatiſchanas un ſliktumus. Tâ wiau kaimini ſin ſkaidruš brihnumuš ſtahſtit par wiau zeeſcho kopibas garu, wiau ſlepeno ſaſinaſchanos, ſlepenâm ſaſwehreſtibam, par wiau apbrihnojamo iſturibu un neapnizibu taiſnibas un ſchehlaſtibas meklejumôs. Wiau ſtuhrgalwiba teem ari daudš raiſchu un ſoda neſuſi ap to laiku, kad ſahka nodibinatees pagastu paſchwaldiba. — Un ar ſcho ſawu mantu, neatbaidamo duhſchu, lihbeetiš aiſſtahw ari ſawu tautas žgodu. Sai kahds tik pamehgina teikt ko ſliktu par wiau ſentehweem waj apſmeet wiaa tautas brahtuš, un wiaſch war buht pahrlėezinatš, ka neween no aiſfahrtâ, bet ne maſak no wiaa klahteſoſcheem tauteeſcheem tas dabuhš ko peeminet; wiaſch war buht droſchš, ka ſchee wiam atreebſees, un kad tas ari wineem maſſatu dſihwibu.

Bet paſihdami lihbeeſchuš, kâ tee iſturas uš ahreeni pret ſweſchneekem, ſekofim wineem ari wiau mahju dſihwê, wiau ſatikmê ar paſchtauteeſcheem, apſkatidamees pehž wiau eeraſcham. Te mehš ne-eewehroſim ſihkatas lihbu eeraſchas; mehš te plaſchak nerunaſim peemehram par tà ſaukto „putnu modinaſchanu“, ko iſdarija pirmajâ leeldeenas rihtâ, kad lihbu puifchi un meitas gabja uš kalneem putnuš modinat, dſeedadami:

„Sürdö lifdöd, piſchkift lifdöd, tſchi tſcho, linkiftö,
 „Mi tâd äiga ülfö müſö, tſchi tſcho, tſchi tſcho!
 „Liebiſt leſtäd mäddö merrö, grabäd leſtäd piſchkis merrö,
 „Böddöd köpsüb mäddö mötsö, südüb ofſchid maa mied mötsö!“

(t. i. Veeli putni, maſi putni, tſchi tſcho, putnini,
 Nu jumš ir laiſš peezeltees, tſchi tſcho, tſchi tſcho!
 Trefnas leſtes muhſu juhrâ, wahjas leſtes maſâ juhrâ,
 Breeſchi, ſaki muhſu meſchâ, wilki, ſaki araju meſchôs)

u. t. t., pee kam tad peeſlehjâš puifchu un meitu ſawſtarpeja apdſeedaſchanàs, newiſ kirzinoſchâ ſobojoſchâ toni, kâ pee latweeſcheem, bet weenfahreſchôs glaimôs ar abpuſigu pazeenaſchanos rauſcheem un alu; no tahdeem eeraſchu ſihkumeem, ſakam, atſaziſimees un to teeſu ilgaſ pakawefimees pee lihbeeſchu kahſu eeraſcham. No wiſâm ſpoſchakâm zeremonijam wiſſwarigakâš un jaukakaš ir kahſu eeraſchas, ar kuxâm katras tautas behrnš ſawâ laimigakajâ un ſpoſchakajâ muhſcha deenâ mehds iſrahdit ſawu preeku, mihleſtibu un laimi; gan ſchihš eeraſchas mehds pee weenas un otras tautas wiau jau-

nibā weenā otrā siā lihdsinatees; tā ari lihbu kahsu eeraščas daudsejadā siā atgahdina wiau kaimiu latweešču kahsu zeremonijas; tā winām daudš weenadibas ar ņenafajām Dundagas*) un Alščwagas**) kahsu eeraščam; bet noteikt, kura te tapinajuši, kura demuši, te gruhti, jo ari latweešču kahsu eeraščas noritinas uš wezo lihbeešču semes un tā warbuht daudš kas no lihbeeščem tapinats; katrā siā te ari daudš kas atščķirigs, daudš kas originati tautiķš, un tadeht juhtamees peešpeesti, te atstahstit pilnigi lihbu kahsu eeraščas ņča gadu ņintena ņahķumā, kā tahš kahds wiau pasinejs uš ņihmejis.***) Šķis eeraščas toteeš jo intereščantas, ka te redsam lihbeeti, kuru pehž lihdsķinejā apraksta pasihstam tikai kā drošču, bešbehdigu, nešabaidamu karewi, wina kluščajā idiliķtajā mahju ņames aprinkī miķligu, laipnu, jautru, attapigu. Pawodijuščhi wiau ņihwōš ašinainōš karōš un waronigāš zihnāš, ņekojuščhi winam uš zeetas semes un plaščās juhras, mehš zaur ņekoščo idiliķto epifodi eegreesiķimees atpuhstees wina weešmiķligajā kahsu namā, wina rahmajā meera ostā, kurā winšč eegreesees kā daudšzeetejs un daudšpeeretajs apķahrtmalditajees Ddiķejs ņawā laimigajā dšimtenē Stakā†). Bet kad ar ņčo epifodi ņlehdsam ņawu lihbeešču tautas aprakstu, tad to daram tajā noluhkā, lai muhķu zeen. laņitaji neščķirtos no ņchim behdigajām tautas drupam ar ņchehlumu ņirdī, bet lai wini, peedalidamees pee lihbu ņwehtķwinigajām, preezigajām kahsam, no ņchim un wiau waroneem ņķķirtos ar preezigeem eešpaideem. Lihbeešču kahsu eeraščas ņihķumōš ņchahdas.

Kad kahds puīšis bij ņawu lihgawiu noņkatijees, tad winšč ņķis wezaku atķauju mehdsā iņluhgt zaur widutaju prezineeķem. Daščreis gadijās, ka wezaki bij iņredsejuščees ņaweem behrneem tahdu muhšča draugu, ko weena waj otra puše newareja miķlet; tahdōš atgadijumōš tā ņauķtee „prahta ķaudis“ puhlejās wainigo „pagreest“, gan ar miķlestibas dšehreeneem, gan zitadeem lihdsēķem, ko wezee labpraht neiņstahsta. Kad wišs bij ķahrtibā, tad ņestdeenās rihtā puīšis ņteidsās pee ņawas lihgawinas, winas wirsneekus pazeenajis, dewās pee mahzitaja, kurā ķehķi par padewibas ņihmi atstahja ķahlu tā ņauķto „ņwara lestu“, tad dewās uš lihgawas mahjam atpaķat, pazeenajās ar lihgawas wezaku wakarimam un wezu ņwehtu eerašču zeenidams nepalika bruhtes mahjās, bet dewās ņteidsosķhi uš paščha eedsihwi. Pa uš ņauķščanas laiku, kas wilķās 3 un wairak nedēķas, lihgawai bij domigai un gandriķš beš meega jabuht domajot un ar ņawu ķrustmahti puhru (tiķni) ķahrtojot; jo pehž wišpahrigas eeraščas ņķini puhrā wajadseja atraštees 25—35 lina ķrekli, 50—60 pahri duhrainu un pirkštainu zimdu, 10—15 pahri garu ņķķu, 200—300 aņis ušanta, no kurām daščha beš zeribam paliķuņi wezmeita wehlaķ wareja iņauņt pahrs gultas dēķus, 20—25 dweeki, 4—5 weentahrščas baltas wilaines (lihb. ķurtam) un diwi ņakščas (lihb. ķatt), trināt auestas ar ņarķanām malam. To wišu wajadseja ar ko paščhas un lihgawas radus apdahwinat. Tad ņahķās tiklab lihgawas kā tauteeščha mahjās riķkoščhanās uš kahsam; uš kahsu galda nedriķšsteja truhķt ne alum, ne meestinam, nedš ari ņewiščķķu „juhras dahwanam.“ Tad lihgawa eeluh-

*) Sal. G. Dūnsberga: „Kahsu eeraščas dšimtlaiķōš Dundagā“ R. L. B. S. R. VI rakstu ķrahjumā.

**) Sal. Stahba: „ņenās kahsu eeraščas Alščwagā“ Austruma 1891. g. 11. num.

***) Minetās lihbeešču kahsu eeraščas ņča gadu-ņintena ņahķumā un zitus daščhus ņihķumus mums laipni nowehleja Dundagas ņkolotajs R. Lejasosola iķs, par ko winam ņče atķlahri iņņakam ņawu ņirņnigako pateizibu.

†) Par Homeru ņķini grahmatā laņams rakņis: „Homera epi pee latweeščem.“

dsā ſawus radus=wedėjus un tauteets ſawus panahſneekus. Uſ ſahſam wiſeem, ſam eeſpehjamſ, bij janahſ jahſchuſ. Peeſtwafarā lihgamains ar ſawu fruſttehwu brauza uſ lihgawaſ mahju pehž puhra, kurſch mehdsā glabatees aiſ ſkapja truhkuma paleelā ſchſirſtā ar welwetu wahku, tihnē ar wahku un atſlehgu, ratinā un zitōſ ſihkumōſ. Wiſaſ ſchāſ leetas jau preekſch ſahſam wajadſeja pahrmeeſt bruhtgana mahjā, bruhtei no puhra atſtahja tikai maſu daliau preekſch welteſchanaſ. Pee lihgawaſ mahjaſ peebraukuſchi un ſirdſinu ſaut ſar pee ſehtaſ peeſehjuſchi, tauteets ar ſawu fruſttehwu eet eeſchā, ſinamſ, ſa wini uſ reiſu neteiſ ſawu eemeſlu, bet iſleekaſ par ſweſchneekem ſaſ maldijuſcheeſ un luhdſ lai parahda zeku uſ ſahdu attahlaku weetū. Saimneekſ, goda wihrſ buhdamſ, toſ wed iſtabā un peedahwa naſtſmahju, tadehi ſa apſahrtnē eſot daudſ wilku, lahtſchu, luhſchu un t. t. Schee no e ſahſuma negrib un negrib eeet lihds beidsot padodaſ ſaimneeka gribai. Bet labaiſ uſnehmeiſ japazeena: ſchee nu atraifa zeka ſomu un ar tur uſglabateem diſchrauſcheem, gaſu, ſweeſchu maiſi un ſihwā pudeli ſaimneeku pazeena. Saimneekſ ari nepaleek paſakā un no ſawaſ puſeſ pameelo ſweſchineekus ar fretnam wafarinam un ſannu paſchdarita aluſ. Tikai lehnam, alutinam un no wina raditai omulibai palihdſot, daudſ joſeem teeſ iſteiktſ zekoſchanaſ mehrkiſ. Mahjaſ puiſchi un wihri tikko to dſirdet dabujuſchi, ſteidſaſ lauſkā un peeſtrauj ſweſchneeku ratuſ ar ſo tik dabu, ſaweldami tanis gan aſminuſ, gan pat zuhku ſileſ. Lihgamains ahrā iſnahſot ſirgu neatron un redſ, ſa rati aiſwilkti zitā weetā un tā peeſtrauti, ſa ne kuſtinat newar. Nu atkal daudſ joſi un ſmeekli un ſihwaja pudelai jalihdſi rati iſtukſchot; ſad nu tiktahl wiſſ ſahrtibā, ſad peebrauz pee lihgawaſ flehtſ, bet atkal ſeſa — bruhteeſ mahte ſehd waj nu uſ flehtſ fleegſchua waj uſ puhra wahku, ſcho ne par ſo neatdodama, eeſam bruhtganſ ſchāi naw atmaſſajiſ par bruhteeſ audſejumu. Nu leeleem joſeem waldot iſzekaſ breeſmiga luhgſchana, lihds ſamehr nolihgſt par lehtu naudu, daſchreiſ par 4--5 daldereem, ſo bruhteeſ mahte no lihgamaina ſanem. Tad iſneſa kaſtu un tihni, kureem kaſtram pa widu bij apjoſtſ balts dweeliſ, un ſcho dweeku gali bij ſaſeeti kopā; ap ratinu (wahrpſtu) bij apſeetſ uſantſ. Urweenu mehdsā buht tumſch, ſad lihgamains ar ſawu tehwozi wareju ſchſirſtu ſahſt weſt. Neſkatoteeſ uſ wiſu tumſchumu, zekā teem bij atkal zaur pudeli jaatpehrkaſ no tā ſauzameem tulleſtajeem ſemneekem, ſaſ teem aiſtaifiſa uſ zeka ſchoguuſ preekſchā.

Rahſaſ ſakrita diwāſ daſkāſ; pirmo daſu, ſauktu par iſdotnem. (lih. ulſāndziſt) ſwineja bruhteeſ, otro bruhtgana mahjāſ. Rahſu rihtam auſtot bruhtganſ ar ſawu bruhti aiſjahj uſ bruhteeſ mahju, kur kaſtrā ſinā ari bruhtgana fruſttehwuſ eeronāſ ſa .peewedeiſ (lih. jedo wedaiji). Mahjāſ eegahjuſchi abi iſleekaſ par tirgotajeem, waizadami pehž zeka uſ Karalauſſcheem un pehž daſchadām prezem atjautadameeſ. Nama tehwuſ luhdſi apſtahteeſ, gan druſku atduſejuſcheeſ, tee wiſu to paſpehſchot iſdarit. Schee paſlauſidami neſ ſawu zeka maiſi iſtabā, aiſ galda noſehduſcheeſ uſkoſch paſchi, neaiſmirſdami ari nama tehwu un zituuſ mahjaſ ſaudis pazeenat. Pa tam, ſinamſ, puiſchi pabaro atjahjejuſ ſirguſ, ſad zeka maiſi eekoduſchi, peewedeiſ noſehchāſ galda galā iſtabaſ dibinā un bruhti ar bruhtganu noſehdina aiſ galda uſ benka. Nu wiſi apweſt baltuſ pirkſtainuſ zimduſ. Tad peewedeiſ papreeſch noliek ſawu labu roku uſ galdu, ſa ſa plaukſtā nahſ uſ augſchu, wina plaukſtā bruhte leek ſawu roku, ar plaukſtu uſ ſemi, uſ bruhteeſ plaukſtu leek bruhtganſ ſawaſ plaukſtaſ wirſpuſi un beidsot

bruhtgana mahte fawu rofu, tà fa isnahf 4 rofas zita uf zitas. Nu no-
 fkaita tehweisi. Rad rofas attal fwabadas, tad bruhtgana mahte iswelf is
 fawas kabatas naudas mafu pilditu dahldereem un zitu fkanofchu naudu un
 to bahsch ais galda stahwofchai bruhtei ais wamscheem. Schi negribedama at-
 fihtees par nabagu, fer mafu un laisch pahrgaldu pahri istabas widu, uf grihdu
 fa noschwakst ween. Bruhtgana mahte eet mafu pazelt un wehl reis aischahsch
 to bruhtei ais wamscheem, bet ari schoreis wina to isfweesch; titai 3 reisi
 wina naudas mafu ar wifu naudu patur. Nu nem peeweeds is kabatas
 fawu mafu, pilditu ar grafcheem, wehrdineem un tam lihdsigu fihku naudu.
 Papreefch tas fweesch weenu wehrdinu aiskrafne zirzeneem, lai tee neis-
 pfahpatu, fo no bruhtgana un bruhtes dsirdejusch, pehz tam apdahwina behr-
 nus leelafam un masafam balwam, fkatotees pehz radneezibas pakahpenes.
 Nu usnes ehdeenu uf galdu, furu starpa nefad nedrihft truhft dischraufchu un
 zahku gafas. Pa tam kumelini jau segloti un jaunà pahra sirgu eemaufki
 puschfoti ar zimdu paru, peeseetu ar usautu. Preezige jaunee faudis
 uf zefa seedoja uhsbantus gan pee tilta, gan uf zefa juhtim, furus
 tad basnizeni un behrni uslafija. Papreefch peejahja pee mahzitaja
 muischas „mamselles“, fura bruhtei galwu puschfoja un gresnoja. Bruhti
 gresnoja schahdi: sem baltam wilnas sekem palika fudraba naudu, lai ta
 dsihwe buhtu bagata, un weenu graudu fahls, lai wifas faufchu walodas
 un fkaudibas tà isnihktu, fa fahls grauds apafsch winas fahjas, fahjâs wilka
 femas furpes, apwilka strihpainus bruntfchus, eekantetus un bes tam fahdas
 zolles no apafschas sinamâs stapâs apfchuhtus ar gaischam lentem, pehz tam
 nahf augfcham minetâ westa, septinkrofu wamschi, wirs tam balta fakscha
 ar farkanâm praxam, furai malas bes tam bij israfstias ar dsihparu da-
 schadôs raibumôs; ap faklu steepâs balts fahgs ar loti dauds kofam, wirs
 fcha wifukoja 3—4 fahrtigas krelles, faradamâs rindu pehz rindas semati
 plafchâs lenzês uf winas kruhtim. Wirs krellem pahrfahja fawadu plihwuru,
 furu paleeneja no „mamselles“; schis fneedsâs lihds puschfahschai un pastah-
 weja is wairaf panteem; fatra panta robeschâs bij eefchuhta fawada fah-
 fâs lente; parastakas fahfâs bij: sils, faksch, farkans, dseltans. Scho
 plihwuru wirfjâ malâ peefchuwuschchi pee fakschas; preefchâ tos faprauda
 ar fudraba fakti: Wirs matu fprogam apfehja feltitu lentu tà, fa zirtu gals
 is lente apafschas farajâs uf peeri. Uf galwas wirfus pee bisês fapihtem
 pakaufcha mateem peestiprinaja masiau ar wilnu pilditu fpilwentinu, uf fura
 peestiprinaja tà faukto „dischkronu“, tahdu pafchu fâ pee latweefcheem, ar
 dauds stihdsinam, uf furam bij fawehtas gan pehrles, gan stikla un metala
 krelles, pat fahrdu gabalini, fas wifâ brihnum laistijufchees un kopâ fitotees
 pat sinamu trofni taifijusch. Wifwairaf tahdu wifutu bij uf galwas wir-
 fus un uf peeres pufi. No pakaufcha ais dischkrona nofahras par faklu lihds
 puschmugurai dauds (fkaitâ no 20—30) lentes daschadâs, ihpafchi gaischâs,
 fâ wifwairaf silâs un farkanâs fahfâs. Sem fakschas ap gurneem apfehja
 paplatu baltu pirktu kofwilnas preefchautu, furfch fneedsâs lihds bruntfchu
 apafschai. Pirkstu rotaja laulibas gredfens un rofâs tiklab bruhtgans fâ
 bruhte wilka baltus pirfstainus wilnas zimdus. Schinis fawâs jaunibas
 laimigafâs deenâs mihlestibas pilnâ lihgwina neween neaismirfa, bet ap-
 puschfota fâ faraleene, atdarija fawu rofu katram, fas wina schinis pilni-
 gôs azumirkôs pakalpoja; pat krehflam, uf fura wina gehrbjotees fehdeja,
 ta aiseedama seedoja dweeli, zimdus un uhsantu. Bruhtgana apgehrbs bij
 weentarfchaks: garas baltas sekes, femas furpes ar mifina fprahdssem, ihfas

pelekas wadmalaš biſſaš; ſeſeš apafſchpuſ zeſeem apſeetas ar raibeem uſ-
ſanteem, tà ka meſgli iſnaht ahrpuſe ſahnòš; uſſantu galòš karajàš puſſchi.
Mugurâ, wirš weſteš un ſamſoleem, gari, peleki wadmalaš ſwahri pahri
par zeſeem, pat lihđſ puſ leeleeem; ſchee ſwahri lihđſ joſtaš weetai kneepem
ſakneepeti; wineem ſtahwa 3 pirkſtu plata apſakle. Joſtaš weetai katrpuš
ruſta ſahkaš weena krola, kura uſ ſemi ſteepdamàš arween tahtaf attahli-
najaš no meſſam, ta ka ſwahrtu muguraš puſeš apafſchejâ daſa iſſkatijaš
tihri tà platiš dehliš. Ap kaflu aptina pirktu waj baltu kaſla drahnũ. Pee-
wedejai, bruhtes kruſtmahtei, bij apſahrt balta ſakſcha, preeſſchâ ar ſakti
ſaſprauſta. Galwu puſſchoja balta mize, apſeeta ar ſarkanu plaukſtaš pla-
tumâ ſaleektu laſatu, kuruſch diwi reiſeš eet ap galwu un kura abi gali ſa-
ſeeti meſglâ uſ peeres. Paſauſi ſchi mize rotata daudſ ſpoſchâm krellem,
blekiſcheem, ſihda puſſchiſcheem un ſchleiſem. Pâr muguru karajàš pee mi-
zeš peeſſchuhtas lihđſigi 4 daſchadkrahſainas lentes. Ap ſmakru apſehja baltu
mutes laſatu (lihđ. mundag), kura galuš peeſtiprinaja pee mizeš. Preeſſchâ
bij apjoſtš valts preeſſchautš un rofaš tehrptas baltòš pirkſtainòš zimdòš,
kahduš ari peewedejam wajadſeja apwilkt. Kad nu wiſi tà bij godam gehr-
buſſchees, tad ſahka eet uſ baſnizu. Wiſâ ſchini ſwarigâ gaitâ brihnũ
ſargajaš no nelabeem zilweſeem; tà ejot uſmanigi luhtojàš, ka tikai kahtš
burwiš waj ragana neetu ſchſehrtam pâr zetu pahri, neuſmihtu jaunpahram
uſ kaſjam, nepeeſprauſtu kaut ko wiũ apgehrbam, ar ko tee waretu iſſaukt
jaunpahra mihleſtibu un laimi. Tiklab pa zetu tà baſnizâ jaunaiš pahriš
gahja ſem rofaš, un lai Deewš wehlaſ tahtu paſarga, kaš gribetu iſſprau-
ſtees zauri wineem! Baſnizâ pa preeſſchu gahja peewedeji un ſcheem uſ pehi
dam ſekoja laulajamee. Tikko ſaſneeguſchi baſnizaš dibina krehſlu, peewedej-
apſtahjaš un zekuš preeſſch altara palozijuſchi, iſſchſihràš katrš uſ ſawu
puſi, palaiſdami bruhtganu un bruhti, kuri ſekoja wiũ preeſſchſihmei un
noſtahjaš paſchâ preeſſchâ, bruhtgans wihreeſchu, bruhte ſeeweſſchũ puſe.
Pa baſnizaš laiũ nebij kautš ne peewedejam ne peewedameem apſehſtees;
ihpaſchi lihgowai taš bij aiſleegts, jo ja wiũ to daritu, tad kaudiš mehl-
neſigi ſahktu runat, ka wiũ laiũ kaſſaš naht par wehlu. Kad mahzi-
tajiš aizinaja pee laulaſchanaš, tad atkal gahja roku ſem rofaš un atkal uſ
to ſkatijaš, ka ſkaugi nedabutu wiũ ſtarpâ kultees; un wehl ſchiniš laiòš
redſ, ka tikko laulajamee peeſtahjuſchees pee altara, peewedeja pee wineem
peeſteiguſees, aiſwelk lihgowas plihwuru ari pâr lihgowaina kameeſi. Pehz
ſalaulaſchanaš peewedeja uſ altara malu nolika bruhtes wahrđâ baſnizkun-
gam dweeli, zimduš un uſſantu; uſſantus ari uſ baſnizaš ſleegſchũ bruhte
ſeedoja. Iſ baſnizaš iſnahtuſchi, ſalaulatee nedrihtſieja neweenam, pat ne
wezafu neiſnemot, ſneegt roku. No mahzitaja mamſeles, kaš apluhloja, waj
bruhtes galwaš rota wehl kahttibâ, jahſchus dewàš uſ bruhtes mahjam;
pa preeſſchu jahja peewedeji weenš otram blaſam, ſcheem paſaſ jauniš pahriš,
bruhtgans nereti bruhtes ſirgu pee pawadaš weſdamaš, pee kam ari no tam
ſargajaš, ka kahtš neejahj wiũ ſtarpâ. Scheem paſaſ zitiš zaur zitu jahja
pahrejee kaſſeneeki, uſſchodami, dſeedadami, pahtagaš plitſchſinadami un ne-
reti ſchãudami. Pehz daſcheem uſtawejumeem zaur tulletajeem pee kaſſu nama
peejahjuſchi wairaf reiſchi uſuhtſchoja un iſſchahwa. Pa preeſſchu eet peewe-
dejs ſobini pee ſahneem jaunajam pahrim zetu ſataiſit; ſobinu iſ maſta iſ-
rahwiš, wiũſch pee wahrteem zehrt kruſtu katrâ ſtabâ, tapat eejot preeſſch-
namâ durwiš, uſ ſleegſchũ, abeem ſlengem (ſtenderem) un palodaš un to
paſchu atſahrtu wehl reiſ preeſſchiſtabâ. Pa tam jaunpahriš pee wahrteem

peejahjis, lihgamains pasteidsās no sirga nozelt ſawu daiſawinu un nu wed
wina iſtabā peewedejeem pakaf aiſ galda. Kad ſchee pee galda apſtahju-
ſchees, peewedejs ari ſche taiſ weetās, kur bruhtganam ar bruhti jaſehſch,
zirta ar ſobini pa kruſtam un uſduhra nu pliko ſobinu uſ bruhtes galda
greetōs, kur taſ palika kaſdu laiku karajotees par beedinaſchanu wiſeem ſau-
neem gareem. Pee welteſchanas, kur bruhte nedrihſt itin neka aiſmirſt,
wina ſeedo ari ſchim ſauna gara aiſdſinejam, ſobinam, zimdu un uſſantu.
Kad ſobins greetōs eedurts, tad pee galda eet papreeſch peewedeja, tai pa-
kaf bruhte ar bruhtganu; wiſi zeta drehbēs ar zimdeem rofās noſkaita luhg-
ſchanu, nodſeed ſwehtibas dſeeſmu, ſanem laimes wehlejumus, uſ kureem
jaunais pahriſ abeem wezakeem un ziteem tuwineekeem rofu pabutſcho un ar
ziteem ſarokojas. Galdu klaſja preeſch 4 perſonam, abeem peewedejeem un
jaunam pahram, ziti, ſahnſambarōs ſcho to eekoduſchi, aiſeet, jo jaunais
pahriſ pehz puſdeenās aiſeet uſ klehti drahnas noſahrtot un tur ſawā laimes
pahrpilnibā aiſmirſtas lihds wakaram. Kaſſu weeſi pa tam trokſchuo ſai-
minu mahjā, kur ſanahkuſchi muſikanti, ar leelām un maſām ſpehlem, ſwil-
pem un zimbolem, tā ka pat wezee ar wiſu tuſſchu wehderu uſſſcha, lehka
un danzo, kamehr ap pulkſt. 10 peewedejs eeronas un luhds wiſus uſ bruht-
tes mahju. Tad nu wiſi uſſchodami, pliukſchkinadami un ſchaudami uahza
uſ bruhtes mahju un tur jahja diw trihs reiſes ap ſehtu apfahrt, ſeewas
mahti mekledams, lai dabutu atſlehgu no tāſ klehts, kur jaunais pahriſ
wehl mita. Bruhtes mahti atron gan, bet ſchi no ſawas atſlehgu buntas
atdod nepareiſo, un to jotodamās atfahrt to ilgi, kamehr nenoleef uſ ſleeg-
ſchua naudu, ko bruhtes mahte ſanem un nu weeſus klehti eelaiſch. Pa
wiſu ſcho laiku ſanahkuſchas zeema ſeltenes dſeed kaſſu dſeeſmas, latwju
walodā, pat wezakee wihri neatmin lihbiſkas dſeeſmas dſirdejuſchi. Bet
atkal iſſalkuſcheem kaſſeneekeem keſa: papreeſch jadabu bruhte rofā, bet te
preeſchā ir 3 weenada garuma gehrbtas un puſchſotas bruhtes ar aiſſegtām
ſejam. Peewedejam waj zitam bij jauſmin, kura ta ihſtā bruhte ko weſt
iſtabā. Ilgi meklejot beidsot pareiſo atron. Nu ir leelſ preeſ, muſikanti
uſrauj marſchu, peewedejs panem bruhti pee rofas un wed iſtabā. Bet naw
aiſweduſchi ne iſtabas durwis, te bruhte iſraujas no rofam un aiſſchmauz
atpakaf uſ klehti. So ta nebij ta ihſtenā. Nu atkal wiſs trazis dodas at-
pakaf uſ klehti un rauga ihſteno atraf. Kad taſ iſdeweſes, tad iſtabā eejot
peewedejs zehrt atkal ar ſawu ſobinu wajadſigos kruſtus. Iſtabā toſ ſa-
gaida mahſchalſs ar ſiſli weenā un trim ſwezem otrā rofā. Muſikanti
ſpehle polneſi un mahſchalam pa preeſchu ejot peewedejs wada bruhti 3
reiſes pa iſtabu rinkī un tad aiſ galda. Bet eekam ta noſehſchas, peewedejs
atkal zehrt kruſtu un eezehrt ſobini greetōs, kamehr wiſapfahrt ſeewas un
meitas dſeed jautras latw. kaſſu dſeeſmas. Lihgamainis pee wiſas ſchās
godibas nenehma nekahdu dalibu, tikai retu to redſeja pee logeem un dur-
wim apfahrt ſlapſtamees, bet iſtabā winſch nenahza. Pee kaſſu galda beſ
bruhtes peedalijās tikai peewedeji, kamehr panahſſneeki meelōjās pee apfahr-
tejeem ziteem galdeem. Uſ galda ihſti nekad meerā neſtahweja oſola kannas
ar meeſtinu. Pa ehdamo laiku bruhtei arween klehpī ſehdinaja 4—5 gadus
wezu puiſu no bruhtgana radeem, ko pehz tam apweltija; ar to gribeja jau-
nai ſeewai atgahdinat, ka ari winai buhs jamahzas behrnus auflet un miſ-
let. Par wiſu ſaſehdinahchanu gahdaja marſchalſs: ehdot mehdsā dſiht tā
ſaukto kabatas maiſi. Saunekki pat gahja apfahrt pee jauneklem zepures
rofā turedami un dſeedadami: „metati, metati kabatas maiſi!“ un ar to ſa-

lafija mafus faldenus faltetus maiſes reekstus. Paſchi reekſti nebija to wehrts, ka iſſinaſchana, kura ſeltenite puiſi wairat mihleja, jo atgadijās pat, ka daſcha niſkota mahtes meita jauneklīm zeretas maiſes weetā zepurē eemeta no-grauſtu faulu. Kad bij paehduſchi, marſchalks ar muſikantu palihdſibu kaſſeneekus „atmarſchoja“ no galda, atkal ſiſli un 3 ſwezes rokā turedams. Nu nonefa ehdeenus, bet nonesot tas bij labi jaewehero, ka ta btoda, no furas bruhtgans vr. bruhte bij ſmehluſchi, wiſbeidsot tiftu noneſta; ja galda r.okopeja ſij agraf kertos klaht, tad ta kreetni dabutu pa pirkſteem. Tapat nedrihkſteja traufus no bruhtes galda nonemt kà pa weenam, jo zitadi bruhte wehlaſ par ſeewu buhdama dſemdinatu dwihniſchus un trihniſchus. Nu eefahka deju ar opſa walzi, peh; furas mainijās zitas no ſweſchàm tautam patapinatas dejas, kà balmoski, zweitirki, ſchotini, ekkeluhſes, maſurkas, huſaru kadrika, leelà kadrika, ſweizanglehſe un zitas. No tautiſkàm dejam wezee lihbi neko neatmin, iſnemot kaſdu lihbiſki par „Düle=tabaas“ ſauktu deju, kaſ buhtu latwiſki tulkojams ar ſtabules gals. Geſſch kam ſchi paſtahwejuſi, to pat wezee firmgalwi neatmin, — atgahdajam tikaſ ka tanī wiſi dſihreneeki aehmuſchi dalibu. Deja wilkàs lihds rihtam; bruhtgans nahts melnumōs wehl kaſdas reifaſ ſatikàs ar bruhti flehti un tad, ap paſchu puſuakti, aiſlaidàs uſ mahjam. Ap brokaſta laitu bruhte apweltija ſawus wedejuſ un no panahkſneekem ſawus wezaſus, kureem nebij brihw uſ kaſam bruhtgana mahjā eet, kur tikaſ atkaſhàs drihkſteja eeraſtees, ja tomehr tehws newareja taſdu atkaſi pazeest, wakara krehſlā aiſſchahwàs uſ bruhtgana mahju, tad to wiſadi iſſoboja un pahrmeta, lihds tam beidsot gribot negribot bij jadodas ſuſ mahjam. Weltes bij dubult waj ſchkehrſ weltes (pàr katru plezu), un weenkahrſchus (pàr weenu kameeſi). Bruhte ſawas dahwanas ſchahdā kahtā paſneeguſi:

Peewedejam, bruhtgana tehvam un brahkeem un paſchas tehvam katram par weenu kameeſi linu (nahtna) kreflu, kura peedurknes elkonu weetā pahſeetas ar raibu uhsantu, pee uhsanta atkal peeſeetas pahriſ garas raibas wilnas ſekes; pàr otru kameeſi pahrkahra linu dweeli, kura gali bij tà pat ar uhsantu ſaſeeti, un pee ſcheem bij peeſtiprinats pahrs raibu duhrainu zimdu. Peewedejai ta welteja baltu ſakſchu (kúrton) un zimduſ ar uhsantu, bruhtgana un paſchas mahtei katrai baltu ſakſchu (katt), garas baltas wilnas ſekes un pirkſtainus zimduſ ar uhsantu; taſdas pat dahwanas dewa bruhtgana mahſam. Weenkahrſchas weltes dabuja tuwakee radineeki un radneezeſ un proti pirmee waj nu pa kreflam waj dweelim ar duhraineem zimdeem un uhsantu, radneezei waj dweeli ar uhsantu un zimdeem waj atkal zimduſ ar uhsantu ween. Weltis flehti iſdalija, kaſ flehti nebija klaht, tam neſa iſtabâ. Weltijot dewa labi kreetni eedſert, tà ka weltis ſanehmuſchi, apweltitee eefahka uhkſchot, lehkat, ar ſawàm weltim leelitees un dſeedat par peem.:

„Baldees, mahſin, par linu kreflu, nebiju preezigſ, un tiku preezigſ.“

Beſ ſcheem weenkahrſchas weltis dabuja ari pawahru ſeewas, wezi wihri, muſikanti, behrni, pat wiſas tas nedſihwas leetas, furas tiftaudi bij no wiņas darbinatas, kà aſas winda, katls, giſſkanna (koka traufſ ar daudi ſihraibeem iſgreesumeem), kuxi katrs dabuja pa uhsantam. Peh; tam weltis apdanzoja. Pa tam peenahk brokaſts, kur atkal atkaſrtojas bruhtes iſweſchana iſ flehts, kruſtu zirſchana un apdſeedaſchanàs. Pee ſchis beidsamàs ehſchanas bruhtes mahjā mehdiſa ari dſiht „pawahru naudu“: peeſtiprinaja ſpeeka

galâ masu kurwiti ar fwarekli apafschâ un to fandinadami gahja gar weeseem dseedadami:

„Metati, metati pawahra naudu
Dufati, dahlderu pawahru nauda, waj
„Metat felt', fudrabia, alwu ween nemetat.“

Daschs atgahdinaja:

„Es ari, es ari pawahra puifis, man ari nofwila wilaines stuhri.“

Ar 3 reis nodanzojumu polonesi isdotenes usskatamas par pabeigtam, jo panahfneeki un musikanti taifas dotees us bruhgana mahjam. Ari bruhgana dara to paschu; mahte tai farihko froni un dod mihtai meitixai fwehtibu lihds; drihs peejahj wedeji pee flehts un gaida, peewedejs wed bruhgtes fumelixu pee rofas. Dseefmam pawadita bruhgana ar pawadoxu pulku isjahj is fawam wezafu mahjam.

Kad pee bruhgana mahjas wahrteem peejahjuschi, wedejam jagahda par to, fa bruhgana ne-eewed par peem. pa tahdeem wahrteem, fur lihks zaurwests, tad jau labaf schogu noahnda. Tikko wedeju trazis tuwojas fahsu namam, te jau panahfneeki ari preti, bet wahrteem aisseeti, gan blufkeem, gan fahrtim, gan zitadeem fawekkeem aisseegeleti. Wedeji grib flucht eefschâ, mehgina fehtu noahrdit, puifchi dsihras jaht ar faweem fumekkeem waj pahf fehtu pahri, bet panahfneeki duhfchigi turas preti, prasidami: „fweeschajeem pruhfcheem parahdischanu“ un dseedadami: „Projam, projam neluhgti weefi!“ Peewedejs nu teem rahda labu leelu stifleem un fahrdem pilditu naudas mafu un prafa: „waj tad par labu famafku mani un manu pulku nelaidifshot pili eefschâ?“ Panahfneekkeem fahf jau duhfcha attrist, bet tee wehl lihgst flacht fahdu pudeli „pruhfchu fihwa“. Te nu peewedejs fweesch fawu futeni fehtâ, fa noschwafst ween, pa tam pudele pirmâ eezekojufi pagalmâ un atwer wedejeem wahrtus. Peewedejs ar bruhgana peejahj pee nama durwim, fur musikanti ar jaunu marfchu tos fagaida. Nekawedamees peewedejs lez no sirga un sirgu fahdam flachtefofcham, labam zilwefam, nodemis, eet istabâ bruhgana un ta mahti meklet, fura labu laifu leefas mekletees, famehr zaur fpijoneem to atron. Nu ta paklahj blafus sirgam, tani weetâ fur „jaunawai“ janofahpi no sirga, „raibu fahfchu“. Bruhgans tuwojas lihgawixai, fura wehl fehsh us sirga, apfampj, iszet no fegleem us fahfchu un wifkeem redsot nobutfcho. Saffchaj bruhgana seedo zimdu pahri un uhsantu. Istabâ ar parastam eerafcham eeegahjuschi, nofehshas pee galda, fas apflachts ar baltu autu. Pa to laifu panahfneeki flehti lihgst, lai atdodot wedamo, apfolidamees wixu wifu zauru muhschu labi ufuret un apfopt. Kad ar dauds jofkeem falihgst un labas magarihfshas nodfertas, peewedeju pahrs fawu lomu ir isfehlejufchi, wixu weetâ no panahfneekkeem stahjas iswehleti wafarbrahlis (u dat well) un wafarmahfa (üdaf süsar). Fufdeenai nahkot musikanti no flehts, fur wifkeem weefi fapulzejufchees, eet us istabu, fcheem feko wafarbrahlis un mahfa, tad jaunais pahris un ziti weefi. Wafarbrahlis isdara tas paschas zeremonijas, ta agraf peewedejs; peewedejeem nu jafehsch pee weefu galda, isnemot paschu peewedeju pahri, fureem, weltem gresnoteem ari teeribas peedalitees pee bruhgtes galda. Rihkotajs atfal ir marfchalks. Pee galda atfahrtojas atfal tas pats, fas bruhgtes mahjâ — jofofchanas starp wedejeem un panahfneekkeem, bet galwenafais — eemeefchana. Fehz jautram dejam ap pulfst. 11. bruhgana eerodas flehti — wainagu noxemt.

Bruhte ussehðas us frehðla, wafara mahða tai nonem froni, uslifðama ta weeta mizi ar 4 lentem, pee fam meitas un feemas padseedaja:

„Wainadsin, wainadsin, stahw manâ galwinâ:
Sa nestahwi galwinâ, stahw flehtî wadsitê.
Tu puifiti godu nehmi tautu meitai wainagâ:
Rad nonehmi wainadsinu, tad dabuji wihra godu.“

Sa wafarmahða neweikli rihfojas ap bruhtes galwu, tad ta ari dabuja famu teefu dsirdet, p. peem.:

„Tuntuka (t. i. neweikla) gardeena wafara mahða:
Trihs stundas darbojas ap weenu galwu.“

Bameelofchees pehz tam ar musiki, jauntaudis eeweda istabâ, fur pehz dascham fihkam zeremonijam nofehðinaja bruhti istabas widû. Meitas apstahjas rinkî un rofu rokâ faherufchees gahja bruhtei rinkî apfahrt, dseedadamas tautas dseefmas fas fihmejâs us atwadifchanos no meitas deenam, fâ p. peem.:

„Ai, ai mahsina, tew zeeta firfnina
Ufaru nelaidi pehz wainadsina,
Behz wainadsina, pehz jauna muhscha.“

„Sit, tauteeti, selta wadsi famâ preeschu flehtinâ:
Rad eegahja muhf' mahsina, lai pakahra wainadsin.“

Trihs bruhte pazetas no famu frehðla un no wafarmahðas lihðs panemto dischfroni panehmufi, to usleef fahðai famai rada meitai galwâ, pate famâ galwâ paturedama mizi. Nu meitas famu „mahsinu“ „iszehla“ no meitas goda, to nofehðinadamas us frehðla un frehðlu pazeldamas un fkanu „ura“ faufdamas, feemas tahðâ pat fahrtâ to „eezehla“ famâ fahrtâ. Tas pats no puifcheem un wihreem isdarits atfahrtomas pee bruhtgana, furfch famu zepuri uslika fahdam famam labakam draugam. Uri jaunais pahris, furfch par fchahðu godu, fas daudsfreis galu galâ pateefi mehðsa isnahkt par prezibas fahkumu, ne masumu bij lepnis, bij ar wifam wezam zeremonijam jawed no flehts ahrâ, fur tad otrs aifweda pee galda. Bet us galda bij uslifti „dahrgi“ ehdeeni: dischfringeta weeta wezs filknis, defu weeta striku gabalini, fchnabja weeta fchfehlfina pudele ar uhdeni, maises weeta kufukweidigi afmeni, faki rahzeni, koka naschi u. t. t. Te nu iszetâs leeli jofi un fmeekli, ihpafchi ja jaunbruhtgans bij isweizigs uu dischmutis un prata laba wifu famai jaunbruhtei peedahwat. Ap 7—8 no rihta jaunâ feewa isdalija weltis teem radeneefem, fas us isdotenem nebij atnahkufchi. Birms fahsu beigfchanas nahza tà fauktâs „usdsiras“. Bruhtgans lifa atnest ihsti kreetnu fnabju un alu un to nodewa wafarbrahða pahrsinâ. Schis, balteem zimdeem apfehðees pee galda, fapulzeteem dewa pa fchnabam un alus malkam, bet tad us reis pazetas un pasludina, fa bruhtganam alus un fchnabja wairs neefot, bet wiafch, wafarbrahlis, efot fcho to ustaupijis, fas tomehr par wolti neefot dabujams. Te nu daschi pee wina tumojas. Bet wiafch isnem mafu no labatas, isnem no ta waj nu fudraba rubuli waj dahlderî, waj zitu leelafu naudû, apwelf baltu zimdu un ar fcho usleef naudû us fchfihwja, fur tad ari noleef tagad nowilfto zimdu. Wifî fin, fa lasamâ nauda paleef jaunam pahrim; wafarbrahlis usleef leelafu summu, lai ziti nepaleef pakafâ, un wiafch naudû leef ar baltu zimdu, bet ne ar plifu rofu; lai

jaunā pahra dšihwe nebuhtu plika, jo tikai škaugi dod ar pliku rotu. Rlaht-efošchee tad ari leef un lihdami isleefas, it tā tee nesinatu, kahdam mehr-kim tee seedo, jo dodami šaka: „luhdsu peepildit kannu.“ Pee galda ap šcho laiku mehdsā pulzinat naudainus un teem luhfoja galwiau eefildot firš-niau mihsstinat. Kas pee galda nebija tos wišadi, warbuht ari zaur zepuru eefihlašhanu, luhfoja pee galda peelabinat, kur tos tik ilgi šildija, kamehr roka zif nezif neatdarijās. Pehz ta nahza tā kahsu beigās škahbi kahposti ar zuhfgatu un šiwim. Wehl „lul-tabas“ nodejušchi, weefi kahpa šaweem kumekeem uš muguru un laida uš mahjam, kas bij palizis pa daudš domigs un škumigs, nolikās turpat uš behnina šalmōs waj šeenā.

Geradumā tolaiš bija ari atkahšas, kuras šwineja šwehtdeen pehz ih-stajām kahsam. Šaunais pahris likās zaur frustmahti šewi basnizā eewestees šehdekkōs, jo tā puišchi un meitas pehz tolaiš wišpahrigā paraduma wišu basnizās laiku štahweja kahjās beš šehdeklu weetas starp kanzeli un altaru. Uš wihra mahjam lihdsi brauza šewas wezaki, kam nu bij brihw tikai šnota mahju un šawas meitas dšihwi jaunajā dšimtā eet apluhkot. Beš šcheem eeradās wehl ziti tuweneeki, eedšehra uštaupito alu, omuligi patehršēja un ja isgadijās, ka musikanti bij weegli dabujami, wakarā wehl islaida kahdu rikfi. Bet šchowakar wiši drihš isšchēhrās, šchērotees jaunā pahra preekšchā isteikdami zeribas eerastees drihši pee wineem kuhmās.

X. Lihbeeshu waloda.

Ari beidsamajā lihbu kahsu aprakstā redšejam, ka lihbi pašchi šawu walodu šahf atmest un latweeshu walodu leetot. „Mehms zilweks nelaimigs“, šaka mahzitajs R. Rundsina šgs, „bet mehma tauta wehl nelaimigaka; tautai beš šawas walodas jaet bojā, t. i. ta nešpehj ilgaki, šewišchka tauta buhdama, pastahwet; tadehš ir tautas waloda tautas dšihwiba.“ Geweh-rojot to, juhtamees pamudinati uš weenu azumirkli peegreest šawu wehribu ismirstošchāi lihbeeshu walodai. Te tikai waram runat no jaunlihbeeshu walodas, jo no wezās mums nefas naw palizees pahri, isnemot daschus peršonu un weetu nošaufumus, un weenu teizeenu, kas nahf preekšchā pee muhšu kronista Šndrika. Šcho lihbiško teizeenu kronists peewed šchahdā šakarā: igauņi apšehsch lihbu pilšehtu un draude, ka wini „magetas“, tas ir: paliks tur šoti ilgi, uš šo tam is pils kahds lihbeetis atšauzās: maga magamas, t. i. tu te gulet gulefi, tu te paliksi muhscham, kuršch isteizeens atgahdina latweeshu konštrnkziju (eetin eet, šwihstin šwihst zc.). Beidsamais isteizeens, kuršch ari tagad tapat škan, tanī šinā no šwara, ka tas peerahda, ka lihbu waloda 5 gadušimtenōs newar buht daudš mainijušees.

Lihbu waloda, tā walodneeki peerahda, ir lihds ar šomu walodu wezaka mahša no igauņu walodas. Roskienens³⁸⁾ apgalwo un peerahda, ka lihbu waloda neweenai šomu islofšnei nestahw tik tuwu, tā kareku*) waloda

*) Dr. Bielensteins grib peerahdit, ka kareku tautas wahrds šahwot šakarā ar wahrdu „kuhri“ un ka talab kareki, lihbi un kuršchi esot wiši weena tauta, jo kareki pašchi šatot, ka wini runajot „Livoi Kieli“, t. i. lihbu walodu (Balt. Monatschrift 1889. Band XXXVI, Heft 2: „welches Volk hat an den Küsten des rigischen Meerbusens und in West-Kurland die historische Priorität, die indogermanischen Letten oder die Mongolischen Finnen?“ Šal. te ari Š. Krodšneeka rakstu: „kura zilts šenat apdšihwojuši Baltijas juhras peekrašti, waj latwju, waj šomju?“ (Austrumā 1891. g. Nr. 1 un 2). Šchee raksti atteezas uš muhšu raksta III. nodakas pirmo puši; taisni šcho jautajumu apšpreešchot, mums wehl nebij Š. Krodšneeka šga pehtijumi pašihštami.

pee Dægas esara, un jaunakais somu walodneeks, Dr. Setelä, tà Dr. Bielensteins stahsta, pehz saweem jaunakeem pehtijumeem apstiprinajis, ka lihbu waloda stahwot starp karežu un weisa walodam pee Dægas un starp igauņu walodu. No igauņu isloķņem tagadejā lihbu waloda stahw tuwat Terbatas nekā Keweles isloķņei, kas isķaidrojas warbuht zaur to, ka Widsemes lihbi ar Terbatas igauņeem stahweja tuwatajōs kaimiņōs un tuwatajā ņatiksmē.

Patī lihbu waloda ņakriht 3 isloķņēs, no kuru meena, Salaspils isloķņe, jau ismiruši, tà ka atleek tikai Kolkas un Piņas dialekti. Latweeņchu un lihbeeņchu walodas meena otram dewuņchas un nehmuschas. Latweeņchi, tà wiņpahrigi doma, patapinajuņchi no lihbeeņcheem wahrduņ preeņņch jehdseeneem, kuruņ wiņi agrak nepaņina; tas ņihmejas ņewiņņķi uņ juhraņ buhņņchanu; tà zehluņņchees latweeņchu wahrdi: juhra, laiwa, airis un daudņ ziti no lihbu wahrdeem: jora (jaāres, igauņiņķi jār), laew (laiwa), un t. t. Bet to teesu wairak jaunakā laikā lihbeeņchi tapinajuņchi no latweeņchu walodas daņchaduņ noņautumuņ; ihpaņchi kaņrigs pehz latweeņchu wahrdeem un latweeņchu walodas dabas ir Piņas dialektis. Tā Piņas lihbeeņchi ņaka: ahliņ (= ahliņņch, Wuhne), kolzeneeki ņerd; piņeneeki: glit (= glihņda, ihņstēni duhnaņ, ņesber (= ņesbere, Rirsche), knots (= kōzis, kuruwis), tekil (= tekulis), wejōņch (= wehņis) un tà tahlak, kur kolzeneeki isteek ar lihbiņņcheem wahrdeem; wiņpahri war par pehdejeem ņazit, ka ņchee wiņņihņņstaki pee ņawas tautibas un walodas turas, lepni un ņakā ņchņetoņchā balņi ņawu walodu runadami.*) — Tai zeen laņitaji, kuri wehl lihbeeņchu walodu naw dņirdejuņchi, waretu dabut masu jauņmu par ņchis walodas ņkanam un lai to ņpehtu paņchi ņalihdņinat ar wiņas tuwatajām kaimiņeem un radneezem, tad te peelikņim klahņ ņwehto luhgņchanu lihbu, Terbatas igauņu un krewiņu walodā, beidsamo par peerahdijumu tam, ka krewiņi naw bijuņchi lihbeeņchi, bet bijuņchi ņawa ihpaņcha tauta. Labakas isņķirņchanas labad ar katru luhgņchanas pantu uņņahņņim jaunu rindu.

1) Lihbu walodā:

1. Minu isse tauwis!
2. Swehtih lass wolk sinnu nim.
3. Lass tulge mede juhre taem walstib.
4. Sinu meile lass wolke nei tauwis, kui tegihš man peäl.
5. Un peeanda medden med wulgat, kui meie peeandame entņhe wulgat nihgadaem.
6. Un alla wād sihsel kaņruduņchaenes.
7. Bet atpeāsta meid ammost kuirjast.
8. Jo sin peedrūhl se walstib un se jaude un se god iggawest.

2) Igauņu walodā:

1. Issa meie, les Sa olled taewas!
2. Puhitņetud ņago Sinno nimmi.
3. Tulgo meiee Sinno riik.

*) No tam, ka Kolkas lihbi kōti stipri runa, jeb, tà dundadsneeks ņaka, „kōrga“, iszehlusees dundadsneeku paruna: „tur ir kolzeneeki“, kas ņihmejas uņ tahdeem, kuri nepeede rigā weetā meņchonigi stipri runa un kļauj. F. R.

4. Sinno tahtminne fundto kui taiwas nenda ka Ma peal.
5. Ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname wõlglastele.
6. Ning arra fada meid mitte kiusatusse fiske.
7. Waid peasta meid arra kurjast.
8. Sest Sinno parralt on riik, ning waggi, ning au iggaweste.

3) Kreewia walodâ.

1. Megi ise taiwas!
2. Fadnu elka siwu senna.
3. Tulap meggi tiwi siwu fikki.
4. Siwu meele se iggauka kui tawas ni kas ma beli.
5. Jede meggi padudd, kui me jattin umild nisi melijad.
6. E las meite kurja sad.
7. Sewon wodse kurge miüsse erre.
8. Jo siula kalpap siwu fikki, siwu appi un siwu üwimi sewonse.

Si fcha masâ falihdsinajuma redjam, zif dauds latweefchu wahrdu lihbeefchi jaunakâ laikâ peenehmufchi, jo wahrdi „fwehtit, walstib, un, jo, god, fahrdufchaenes“ ir flaidri latweefchu un naw fpehjuufchi ne lihbeefchu fwahrkus apwilft. Kreewia walodâ, kura muhsu aufim fkan tif brihnifchi jauki it kâ lakstigalas pogofchana, dauds jaukaki katrâ sinâ par lihbu un igauku walodam, no latweefcheem peenemti tifai pahrs masi wahrdini, nefkatotees uf to, ka kreewia bij no wifam pufem no latweefcheem eeflehgti. Latweefchi no fawas pufes, kâ leekas, atkal no fchim fawam fomu kaimineenem tapinajufi preefch fchi ihfâ gabala wahrduf „peftit, un jauda“ (jaude = fpehks, lihbu walodâ).

XI. Gala wahrds.

Tâ nu efam lihbu tautu pawadijufchi no winaf behrnibas lihds winaf pafcham pehdigajam muhscha wafaram. Wifu winaf muhschu apftatot, waram leezinat, ka lihbeefcheem bijufi romantifka, ihsti brunneeziga jauniba, bet ka wihra gadeem atnahfot wineem ufbruzis nezerot negaidot ftiprafks un mahzitafks eenaidneefks, kas winaf eeflehdsis nefalausfhamôs wehrdsibas dselshôs. Gan muhsu lihbeetis lihds iffamifchanai ftiprajam eenaidneefkam preti turejees, bet taifni wina waronigâ zihfsteifchanâf fadragaja wina fpehzigâf meefas wefelibu, un fcho wina eemaitato wefelibu tumfchais, newefeligais poftitajf wehrdsibas zeetums wehl jo wairaf fabojaja, tâ ka fchis tagad brihwibâ iflailtais zeetumneefks fktas neifbehgamai nahwei pretim. Ja, neifprotamais tautu lifteku lehmejs nolehmis, ka zittahrt zeribas pilnajari, duhfchigajai lihbeefchu tautai bef fchehlastibas jaisnihft.

Kad kahdâ wafarâ nozetojam uf muhsu Kurfemes juhmalu; kad pee bangojofchâf un krafzofchâf juhraf noftahjuufchees redsam, ka duhfchigee lihbi pa fawam laiwam rihkodamees ar fawu fpirgto un fkafo lihbi fto tehrfefchanu pahrfpehj pat dobjô juhraf walodu, tad mums nemanot ufklifft fehraf fchehlabas, jo manam, ka atronamees leelâ druhmâ behru namâ, un jo fahpigaf mums paleef ap firdi, kad apdomajam, ka fche mirft newis weens zilweks, bet wefela tauta, — ta tauta, kas ufwareja neween daschas tautinaf, bet

ar šawām laiwam un kugeem kalpinaja pat to muhscham nemeerigo uhdens walsti, is kuras kaspj augschâ it kâ raudu dseefma par zilweku un tautu is-nihzibu.

Schinî rakstâ isleetoti awoti:

- 1) Ueber die Lettenburg Rutine und die Nationalität Heinrichs des Letten. Von Siemers.
- 2) Der erste Theil liesländischer Geschichte: Wahrheit und ordentliche verzeichnismwürdige Händel 2c. 2c durch Mauritium Brandis.
- 3) Miscellanea Berolinensia 1823.
- 4) Martini Cromeri de origine et rebus gestis 1655.
- 5) Liesländische Historie oder kurze Beschreibung der denkwürdigsten Kriegs- und Friedensgeschichten Ehst-, Lies- und Lettlands 2c. 2c. Reval 1595.
- 6) Rigas Latw. Beedr. Sin. Rom. II. rakstu krahjums.
- 7) Beilagen zum neu veränderten Küstland von Haigelt: die gesammelten Ueberreste der Lieven von Schloezer. Riga und Leipzig 1770.
- 8) Disquodoitir de origine nominis Livoniae, Woldemar Dittmar.
- 9) Сборникъ матеріаловъ по этнографіи. Выдѣкъ II, 22, 23.
- 10) Versuch einer Entwicklung der Sprache, Abstammung, Geschichte, Mythologie und bürgerlichen Verhältnisse der Lieven, Lätten, Esten mit Hinblick auf einige benachbarte Ostseevölker von J. L. von Barrot.
- 11) Vanem Ymanta. Von J. Merkel.
- 12) Neue nordische Miscellaneen. Stück 13 u. 14, von Hupel; pag. 247.
- 13) Alt- und Neu-Preußen. Von Hartknoch.
- 14) Chronik von Franz Nienstädt, rigischer Bürgermeister. 1609.
- 15) Ueber die ehemalige Verbreitung der Eichen in Liv- und Estland. Von A. von Loewis.
- 16) Jürgen Helms Chronik.
- 17) Исторія Россійскаго государства Карамзина. Часть I.
- 18) Von den Thaten der ersten deutschen Kaufleute und Bischöfe in Livland. Dionysius Fabricius.
- 19) Ueber die livische Sprache. Von J. F. Wiedemann 1859.
- 20) St. 2).
- 21) Austrums 1891. g. 1. un 2. burtniza: J. Krodzneeka: kura zilts šenaki apdsihwojusi Baltijas juhras peekrasti, waj latwju, waj šomju?
- 22) Sitzungsbericht der Aurländischen Gesellschaft für Litteratur und Kunst aus dem Jahre 1880: Ueber die Herkunft der Aurländischen Letten von Julius Döring.
- 23) Jahresverhandlungen der Aurländischen Gesellschaft für Litteratur und Kunst von 1822: Darstellung der alten Eintheilung von Aurland wie die Deutschen solche vorfanden.
- 24) Paul Einhorn, historia Lettica. Dorpat in Livland 1649.
- 25) Ueber den lettischen Völkerstamm, was für Völker zu demselben

gehörten und welche Länder dieselben bewohnten v. R. F. Watson, eeffch: fkat. 23).

26) Was kann man auf die Völker schließen aus ihren Sprachen? Von J. F. Wiedemann.

28) Esth-, Lhf- u. Lettländische Geschichte von Thomas Hiam.

29) Versuch über die Alterthümer Livlands und seiner Völker. Von den Ueberresten der Liven. Von Johann Bürger 1778.

30) Krogsemju Mitus (Aufekta) peesihme pee dsejoka: „Pehdejais lihbeets pee Salazas peetekas.“

31) Inland 1859. Nr. 41: Wahrz Sahrum, der lezt Live der Umgegend Wenden. Von A. von Hagemeister.

32) Jehkaba Dseguses † manuskripts „par lihbeescheem“.

33) Reise über Kurland, von Schlippenbach.

34) Dondangen, Rittergut, besungen von Bankau, herausgegeben von C. W—r (Waldemar).

35) Baltische Monatschrift 1862: C. Neumann, die Liven und ihr. Klagen.

36) Zur Anthropologie der Liven. Inaugural-Dissertation von Ferdinand Waldhauer Dorpat 1879.

37) W. Hillner, Pastor zu Poopen: die Liven an der Nordküste von Kurland.

38) Die Sprache der Liven. Von Koskiener. 1866.

Bes tam latweeschu Indrika kronika, Anlupekēs Keimkronika un ziti.

Par fwehtosolu.

Kulturwehsturigš apštats no J. Freiberga.

Ar patišchanu mehš mehdsam apluhkot firmàs ſenatnes tautu dšihwi, wiau baltàs un nebaltàs deenas, wiau ſmaidus un aſaras; mehš mahzamees toš laikus paſiht un zeenit tà kahdu no mums paſcheem nodſihwotu muhſcha gabalu, tà ſentſchu ſelta laikus, — fur tà mums iſleekas — ſaule jaukati ſpihdejufi un zilwefi laimigati bijuſchi. Bet ſchee muhſu ſentſchu laiki jau ſeu pagahjuſchi, wini paſchi daudſkahrt paſudufchi no ſemeš wirſus un iſ wiau drupam ſehluſchas jaunàs atwafes, modufchàs jaunàs tautas, furas atkal ſawu laiku aug, plauſt, ſeed un — iſnihkſt. Tikai wiau wehſture mums wehl dod ſinas par wineem un daſchas atleekas, — ſenlaiku wehſtures neapgaſhamàs leezineezes — pee furàm laika jobs lihdi ſhim welti graufis. Tahda iſ ſeneem laikeem uſturejuſees atleeka ir ari mums wiſeem labi paſihſtamais kuplais oſols, furſch ſenlaiku tautu religijà leelu lomu ſpehleja un winòš laikòš pilnigi bija pelnijis, ka to noſauza par — fwehtosolu.

Jau pirmajòš laikòš, kad gara tumſiba waldija, zilwefš mahzijàs ſawu ilgoſchanos uſ augſcheeni ſuhitit; wiaſch nojehdſa, ka bija no dabas aprobeſchots radijums un ſchai preti daudſkahrt neſpehzigš; wiaſch redſeja dabà daſchadus parahdijumus, furus neſapradams domaja, kahdu augſtaku waru eſam un mehginaja nu pee tahdas peeſleetees, lai waretu nelaimes brihdi pee winas greeſtees un palihdſibas iſluhgtees. Tà radija zilwefš, iſto Deemu nepaſihdamš, patš ſewim deemus, nolika winus kaut fur jeb domaja winus kaut fur dšihwojam, eedewa wineem kahdu pahrdabiſku waru rokàs un pee-luhdſa tad ſawus radijumus; un ne tikween to, bet dehweja par fwehtu wiſu, kaš tikai ar ſcheem deeweem kaut kahdà ſakarà ſtahweja. To peerahda wehl lagad leeliſki iſkoptais ſetiſchiſmš pee Afrikas meſchonu tautam. Tà tad ari atrodam pee wiſàm wezàm kulturàs tautam daſchnedaſchadas fwehtas buhtnes, furas waram peeſkaitit pee wiſeem dabas walſts pawalſtneekem; ari augu walſti ſaſtopam leelu pulku fwehtus augus, ſtarp fureem pilnigi pirmo weetu eenem fwehtee foki.

Senlaiku tautas nezehla wehl ſaweem deeweem ſtaltus namus; winas pat tahdus wehl nepaſina. Wiſa leelà daba bija wiau deewanams un ſaule waj mehneſis ſpihdeja jauki lahpu weetà. Bet drihſi ſahka Deemu wairaf lokalifet; wiau ſahka peeluhgt tikai ſinamàs weetàs; un fur gan bija jaukaka weeta, tà tumſchà, ehnainà birſitè, fur lapu kuplumi ſaules ſtarus aiſtureja, fur ſakà ſahle un raibais puķu ſegš ſemi apſedſa un ſtrautiſch burbuſtodams katram ſahpes weldſinaja? Tahda weetina pati par ſewi jau iſrahdijàs tà diſchans ſakſch tempelis, furu pati daba uſzehluſi par ſtipru ehku; ſmuidree pihlari ſem ſakà lapu jumta ſtipri ſtahweja pret wiſàm wehtram un wehjinſch zauri wilnodams, noſlehpumaini ſchalza, it tà kahdas deewibas balſš.

Tahdi eemeſli bija ſentſcheem, uſzelt ſaweem deeweem fwehtnizas meſchòš, ſem kupleem ſokeem un tà drihſ palika ſchee paſchi par fwehteem. Neweens nedrihſteja wineem tuwotees, tà tik preeſteris un pat ar nahwi ſodija to, furſch bija eedroſchinajees fwehtbirſè kaut kahdu koziau nozirſt.

Kad apstātam švehtkoku wehsturi, tad redsam, ka wina tikpat weza tā zilweze. Šau pirmais zilweks šlaweja Deemu Kaditaju sem laizigās paradises kokeem; jau winam bija tahdi koki pasihstami, kuras tam wjadseja ar šewišķu zeenibu eewehrot: dšihwibas koks un šauna un laba atšihšchanas koks. Deems winam pats tur parahdijās un ar winu runaja. Luters šaka, ka šauna un laba atšihšchanas koks Adama tempelis un seedoklis bijis, kuršch winu weenmehr atgahdinaja, ka šche bija Kaditajam paklausit. Tur, sem šcha koka, winšch mahzijās atšiht Deewa prahtu, peesaukt un šlawet šawu Kaditaju, kuršch winu pehz šawa gihmja bij radijis un par wišas dabas waldneeku eezehlis. Turpat stahweja ari dšihwibas koks, kuru ihpašchi winam peenahzās šwehti zeenit: šcha koka augti uštureja wina meeku; šchis koks bija wina apteekis, no kura winšch šahles dabuja pat pret nahwi un šinams ari tad pret šchis preekštetšcheem — šlimibam; šcha koka augti peekškihra winam muhschigu dšihwošchanu. Waj, to wišu šinadams, winšch nebuhs sem šchahda koka Kaditajam pateizees? No Adams šche, laimibā un newainibā dšihwodams, darija, to ari winšch wehlat nebuhs aismiršis; pehz šawas noseedsibas winšch gan ne weenreis ween buhs šawejus šapulzinajis sem kupleem kokeem Deewam kalpot, tā to paradises dahrsā bija paradis.

Adama pehznahzeji darija šawam ziltštehnam pakat un peeluhdša Deemu sem kupleem kokeem; tas wineem atgahdinaja pirma zilweka laimibas laikus paradise un winu gars aishidoja turp. Šchis eeradums isplatijās drihsumā pee wišam tautam. Tadeht ari atrodam jau pee wišam wezajam kulturas tautam daschedaschadus šwehtus kokus, pawišam nekatotees uš stahdeem, kureem kahdu šewišķu špehku peekškihra. Tamlihdsigi burwju stahdi bija pee wezeem greekeem koki dauds, jo tos pati burwibas deeweete Hekate bija par tahdeem atsinuši un dehwejuši. Bet leelakā mehrā šwehtija kokus. Uteneekšchi dehweja Slitijai (= Λευκοδέα) lotus koku (Celtis australis), kuršch laikam šawu brango augtu deht bija apbalwots šawadeem špekteem. Par papeles koku stahsta Wergils šchahdi: Kad Orfejs Hekates nošlepumainās mahzibas (misterijas) mahzijās, tad winšch no wišiem kokeem isfraudsijās šewim papeles koku (populus graeca) un aishedsinaja no ta koka uškrautu šahrtu. Kad Herakls Acheronā nošahpa, tad winšch bija ušlisis galwā papeles koka šaru wainagu un no tureenes atgreesdamees winšch bija ispušchkojees ar Deukas šudraba papeles wainagu; Deukas šudraba papele esot pašchā elisijā auguši. Papele bij Heraklim mihtšch koks un jaunekti pušchkojās winas šareem behru gahjeenōs. Wergils stahsta ari, ka dšintara semē augušchās papeles, kuras esot pahrwehrstās Šaetona mahšas — winu ašaras palekot par dšintaru.

Wezee Romneeki peeluhdša Dianu tā isnihzibas deeweeti; winai tā tahdai dahwaja preedi, kuru lika tā miršchanas šihmi preekšch nama durwim; preedes šarus ari mehdsja kashu weesibās šadedsinat, jo to koku ušstatija par newainibas simbolu un preesteri neša šchihstišchanas šwehtkōs preeschu wainagus. Tahdus kokus, kuras Dianai dehweja, mehdsja katru gadu apleet ar jauna kuka ašnim, kuru turpat nošawa un seedoja.

Artemisijas biršē pee Arizijas ari bija šwehtniza, kuras preesteris („rex nemorensis“) mehdsja arweenu buht šwešchineeks waj isbehdsis wehrgs. Šliku šobini rokā, winšch apšargaja kahdu koku, no kura neweens nedrihtsteja ne šarina nolaušt; kad kahdam šwešchneekam tas isdewās, tad tas wareja ušstahtees par šwehtnizas preekšchneezibas konkurentu. Serwijs stahsta,

ka ſchis koks bijis dahwats Junonas deemeetei (Juno inferna) un ka Wergils jau winau aprakstot. Winſch bija koti kupls, gaiſchi ſakeem ſareem un wina lapas ſpihdeja kà ſelts. Kas pekles walſti gribeja eeeet, tam waja-dſeja no ta koka wee.u ſaru dabut; bet tikai tas, kam liktens bija lehmis, wareja kahdu nolauſt, kurſch tad pekli dereja par paſihſchanaſ ſihmi. Kad Ainejs no pekles uſ elifiju gahja, tad winſch ſwehtâ uhdeni maſgajâs un pabahſch ſaru ſem ſleegſchua. Tahds koks auga ari paſchâs pekles karaleeneſ, Proſerpinaſ walſti.

Slawena bija Apolona ſwehtniza Delfôs. Sche winam ſwehtija lawru koku, kam bija trihs ſaknes; pehdejâs noſihmeja pagahtnes, tagahtnes un nahkotnes paregoſchanaſ eefpehju. Zeiſſ ſodija Apolonu jo winſch bija Kiklopus nonahwejis; winam bija jaet pee hiperboreeſcheem un weſelu gadu par ganu jakalpo. Apolons aiſgahja pee hiperboreeſcheem ſawu ſodu zeest un zaudaja ruhktas aſaras, kuras palika par dſintaru. Tadehl ari pee hiperboreeſcheem bijuſi ſwehtniza, par kuru ſtahſta, ka Keltu ſemei preti juhrâ eſot ſala, tik leela, kà Sizilija; tur Apolona preeſteri dſeedot wiſu deenu ſlawas dſeeſmas un peeluhdsot to kahdâ jaukâ ſwehtbirſe. Dſeeſmam un zitareem atſkanot, atlidojot ari daudſ gulbju, kuri ap ſwehtnizu nometotees un ſehrâs melbijâs lihdsi dſeedot. Kad Apolons uſ tureeni aiſeedams Delfuſ atſtahjot, tad ſwehtais uhdens Kaſtalijaſ amotâ paleekot neſwehts un pat lawru koks, no kura ſareem ſwehtniza bija pihta, paleekot par weenfahrfchu koku. Bet kad Apolons atkal uſ Delfeem atpakat pahrnahkot, tad atdſihwinajotees ſwehtbirſe un awots atkal dſihwi burbuſojot.

Uſ Delos ſalas ſwehtija Paladai pee winaſ ſeedokta kuplu palmi, kuru Odifejs redſejis un par kuru Plinijs ſtahſta, ka ta wehl wina laikôs paſtahwot.

Apolonam bija ari ſwehtbirſe Karijâ pee Kolofona pilſehtas. Swehtbirſe bija ala, tanî awotiaſch; kas no ſcha dſehra, tas wareja nahkotni paregot. Swehtbirſe bija tikai oſchu koki un neweenu lopu tur nelaida.

Tâpat winam bija ſwehtbirſe Grinejaſ pilſehtâ, Kolijâ. Scho ſwehtbirſi Apolons mihleja par wiſam wairaf; winaſ koki ſakoja zauru ſeemu un dewa augtuſ; walgôs tikai drihſteja ſwehtbirſei tumotees, kuruſ tad nolika pee eeejaſ weetaſ. Tamlihdsigi ari Tazits aprakſta Semnonuſ.

Pee wezâm Bruhſchu=Leifchu=Latwju tautam peeluhdsâ kahdu deewu Buſchkaiti; ſchis bija birſchu un meſchu deewſ. Winam ſwehtija kadiki, (Holunderbaum, irbenaji) ſem kura ſentſchi mehdsâ winam ſeeduſ nolikt. Parrots ſtahſta, ka pee Wentſpils mahzitaja muiſchâs eſot wina laikâ weens tahds iſpraulojuſ refuſ koks ſtahwejis, ſem kura, kà teika ſtahſtot, eſot wezôs laikôs ſeedojuſchi.

Loſzenijs ſtahſta, ka wina laikâ, preeſch 7 gadeem, Sidermanijâ, Oſterhaningaſ draudſe, Wendeles muiſchâs tumumâ, Sweedrijâ, eſot ſmuſſ un kupls kadikiſ ſtahwejis; winſch bijis uſ kahdas eeapataſ lihdsenaſ weetaſ un winam wiſapfahrt bijuſchi zitadi koki. Scho kadiki kahds wihrs gribejis nozirſt, bet tikko ſataiſijees to darit, te iſdſirdiſ balſi: Nezehrt to kadiki! wihrs papreeſchu nam klaufijis, bet atkal balſz teikufi: Es tew ſaku, nezehrt to koku! Wihrs iſbijees un aiſbehdsiſ. Sehſabſ Grimſ ſtahſta par ſcho atgadijumu, ka Afzelijs ari ſcho teiku ſinot, bet wehl ar to peelikumumu, ka wihrs eſot gan eezirtis un uſ otru zirteenu eſot no kadika ſaknes aſiniſ tezejuſchâs. Wihrs nu eſot gahjis uſ mahjam un paliziſ ſlimſ.

Tas atzahdina mums Erisichtona teiku, furu Dwids stahsta, ka pirmais, leelu ofolu nozirsdams, esot kahdu deemu nonahwejis, jo no koka esot afinis tezejuschas.

Beeminet wehl waram Standinaweeschu fwehtofi, „Igdrasilu,“ par furu dseed edas, (Standinaweeschu wezo skaldu jeb preesteru dseefmas) ka tam bijuschas trihs faknes; tahli winas aissneeguschas weena no otras un nahkuschas no trim awoteem: weena nahkusi no „Swelgermir“ awota, furâ gifts tezejusi un dauds tshuhstu mahjojuschas; otra fakne nahkusi no „Mimira“ awota, fur bijusi zilweku gudriba paslehpta („gudribas awots“); trescha nahkusi no zilwekeem. Sem treschas burbuhojis „Urdarborn“ fwehtawots, furâ weenumehr peldejuschi diwi balti gulbji. Pascha „Igdasila“ galotne issteepjas pahri par wiseem debescheem; mahxonu ir wina lapas, mirdsoschas swaigsnes wina selta augti. Pee Urdarborna jeb fwehtawota stahw deeweetes; tas aplaista paschu roku weenumehr ar fwehtuhdeni, lai wina sari un lapas nenokaltu un wina faknes nesapuhstu. Tadehl winach kuplo muhschigi, weenumehr sakodams, pee preekschlaiku fwehta awota.

Mo ta wisa gan redsam, ka Igdasilu, jeb Standinawu pasaules koks naw koks, ko daba radijusi, bet seemetneeku fantasijas behrns; wisa pasaules ehka winâ mitiski salihdsinata. Tahdus mitiskus kokus waram ari pee zitam tautam atrast, ka „Saules koku“ pee latweescheem „Udetaba“ koku pee Bramaneem un zitus.

Ta redsejam, ka wezas tautas daschadus kokus turejuschas par fwehteem, tadehl ka schee arween kaut kahdâ sakarâ stahweja ar wina deeweem. Bet ta ari notika, ka koks, furu weena tauta zeenija, pee otras nebija us to nekahdas teefibas eegumis; furu weena tauta fwehtija, to otra ar dubkeem nomehtaja, waj zirta, lausa, dedsinaja, ka weenam patikas. Wispahrigas zeenibas neweens no wineem ari ne-eemantoja tadehl, ka bija no dabas neezigi, furus usstatot, neweena fruhts zeenibas juhtam nepildijas. Zitadi tas ir ar roblapaini — ofolu.

Schis milsis wareni kuplodams dischani pazetas, saweem lihsumaineem sareem us wizam pusem isplatidamees. Winach sawam kuplajam lapam katram dewa weldsinoschu ehnu, to zeeschi fargadams pret dabas eespaideem; wina warena isstohws israhdija leelu stiprumu; kad wehtra zitus kokus ka needres lozija, tad ta zaur wezaja ofola sareem un lapam schahfdama tam nefa newareja padarit. Wina ari dabas mahmina ar koti leelu wezumu apbalwojusi, ta ka winach pahrdsihwoja tautas un redseja daschadus laikus; ari wina schalkschana sentshi warbuht wareja sajast kahdu noslehpumainu garu darbochanos. Tahdi waretn buht zehloni, tadehl ofols zeenibu eegumis ta pee wezam kulturaz tautam ka ari ihpachi pee naimajeem dabas behrneem — seemetneekeem: tadehl gandrihs wisas paganu tautas bijuschas tai sinâ weenis prahtis, ka ofolu saweem deeweem dahwajuschi un ta schis ihpachi palizis par — fwehtofolu.

Swehtee raksti mums stahsta, ka jau Enosa laikos schakuschi peeluhgt Deemu, t. i. schakuschi sapulzetees kopâ us deemkalposchanu. Tas notikas sem kokeem, ta ka to jau bija paraduschi un schee koti buhs warbuht ofoli bijuschi. Ra wezee ebreji ofolus zeenija; to redsefim tahlak. Abraams apmetas Mores ofolu birse un ustaisa tur seedokli. Behz tam winach dsihwo Mamres ofolainu un swehtee raksti ruhpiigi peemin katru reisi, ka winach ari turpat seedokli eetaifijis. Bersaba winach sludina deemwahdrus un stahda kokus; to winach gan buhs darijis lai atrastu patwehrumu pret wehtram

Deemam kalpojot. Mosus stahsta, ka Deems Abraamam parahdijees Mamres osolainē sem kahda osola. Scho osolu esot wehlat koti zeenijuschī, tadeht ka Deems tur parahdijees un no tuweenes un tahleenes nahkuschī laudis wiinu redset un sem wiina sareem Deemu peeluhgt. Tadeht karaleene Helene likusi pee scha koka koschu Deewa namu uszelt. Sozomens stahsta par scho osolu schahdi: Ta weeta, kuru tagad par „Terebinti“ kanz, ir 15 stadijas no Hebrona, kusch no deenas widus puses winai wistumat, bet no Jerusalemes ap 215 stahdijam atstatu; par wiinu stahsta, ka tur pats Deewa dehts kopā ar engekeem Abraamam esot parahdijees, kuri pret sodomeescheem bijuschī kuhiti un winam dehtu apsolijis. Tahlat winusch stahsta, ka koti daudš scho weetu apmeklejet, ka juhdi, greeki, kristiti un katrs pehz kawas religijas tur Deemu peeluhdsot; un tahlat — „Schi meetina ir jauka un neaprobeshota; ari tās afas un to ehko tur wairs naw, kuras bija Abraamas reis ap paschu osolu ustaisijis.“

Tā kalpoja Deemam wezas deribas tauta sem kupleem osoleem un kargaja tahdas Deemam kwehtitas weetas zeeschi, ka neweens lops tur kawu kahju ne-eespehrtu. Bet drihsi eeweesās zaur to elkudeewiba, kaut gau newainigakajā wihsē, un tās bija par zehloni, tadeht Deems zaur Mosu kawai tautai aisleedsa stahdit kofus pee wiina ultara un pawehleja tahdas kwehtbirses Kanaana semē isnihzinat, winas nozirst un uguni kadedsinat.

Bet zit zeeschi wezee ebreji turejuschees pee schahda eeraduma, to redsam no ta, ka wiini Deewa pawehlem schini sinā daudskahrt neklausija; wiini daudsreis nehma dalibu pee elku kalposchanas kwehtbirses, kà to kogu un kehnixu grahmatās waram lasit, un mas ween behdaja, ka Jesajs un Jeremijs bahrgeem draudeem winus nosodija. Kehnisch Ahabs eetaifija kwehtbirsi, ari Manafe. Tahdas ispostija us Deewa pawehli deembijigais Hiskijs, Usaun Josijs.

No ta redsam, ka wezeem ebrejeem, ihpaschi wehlatā laikā, koti daudš tahdu kwehtbirschu bijis. Apfahrtejas tautas waj no wineem eestatijas, waj paschas atrada tā labi esam, darija wineem pakat un kwehtosols eekahma ari pee winam parasto weetu. Tadeht apskatifikim ari zitas wezas kulturalas tautas un wiinu kwehtosolus. Tahdus kastopam jau pee wezeem greekeem, kuras jau firmā senatnē kwehtosols kawā pawehni pulzinaja.

Wifu wezo greeku kwehtosolu tehws gan buhs Dodonas kwehtosols. Par scho stahsta greeku rakstneeki, ka winusch wezakōs laikōs pats runajis un no wiina wahrdeem esot preesteri (wehlat preestereenes) paregojuschi nahkotni. Tahdu runataju koka gabalu no Dodonas kwehtosola esot Atene argonautu kugin: preekshgalā peespraudusi, tadeht ari kugis esot runajis. Dodonas kwehtosols bija Zeisam kwehtits kofs un kà tahds winusch dabuja wahrdu „driš“ („δρῦς“). Wezee greeki domaja, ka Zeis pats tanī osolā dsihwojot un runajot zaur kwehteem baloscheem, kuri kwehtosola kuplajos milsu sarōs sehdeja un, kà preestereenes stahstija, un no Aigiptes semes esot atlidojuschi. Pats osols bijis koti wezs; wehlat ap wiinu ustaisija templi. Kà kwehtnizu wiinu jau wezee pelasgeeschi dibinajuschī un tesaleeschī wiinu ispostija 219 gadus preeksh Kristus. Dodonas kwehtosols kawā laikā koti leelu zeenibu mantojis, neween no greekeem, bet pat no hiperboreeschēem, kà greeki seeme ku tautas nosauza, pehdejās esot us Dodonu dahwanas kuhitijuschas, lai wajadsigā brihdī waretu nahkotni issinat. Dodona stahweja ari kafarā ar Delos kalas kwehtnizu; par scho stahsta kahda teika, ka wiina dibinata no weena kwehtbaloscha, kusch no Dodonas kwehtosola turp aislidojis. Sche

wehl tas eewehrojams, ka ta ſuga („φηγός“), pee kuras ari Dodonas ſweht-
ofols peefkaitams, auga leelâ daudsumâ wiſpahr pa greeku ſemi, tà ka pir-
mee greeku ſemes eedſihwotaji barojuſchees wiau apaſajâm ſihlem; tà wareja
ari wiſa ſchi ſuga eeguht pee greeku tautas zeenibu tà maiſes kofs; wehlat
gan ſiles dereja tikai lopeem par baribu.

Eſeſeeſchu Dianas ſlawenais templis, kurſch jau kahdu 21 gaduſim-
teni preeſch Kristus eſot paſtahwejis, ſchahdi dibinats; Amazonu preeſtere-
nes eſot Dianas tehlu, kurſch no debefim bija nokritis, nolikuſchas pee kahda
oſola ſtahwa, ap kuru tad wehlat templi uſbuhweja. Tehls pats eſot bijis
no wihna koka, tadeht ari tik ilgi uſturejees pirnaja weidâ, lai gan templi
kahdas ſeptinas reises no jauna uſtaifija. Tâ iſredſejâs Amazonu preeſte-
reenes oſolu par ſawa tehla patwehrumu; winas atwehleja ſawu dee-
wiſchſigo tehlu ta koka ſargaſchanai, kuru winas tureja par zeenigako preeſch
ſcha mehrka. Schi ſwehtniza bija loti ſlawena un atrada leelu peekriſchanu
wiſa Maſ-Aſija, tà ka apuſtukam Bahwilam bija leelu leelais zihniaſch ja-
wed, lai ſalauſtu winas eeſpaidu. Namehr Aferkſs wiſas zitas ſwehtnizes
iſpoſtija, tamehr ihpaſchi deleeſchu un eſeſeeſchu ſwehtnizes wiſch ſaudſeja
wiau ſwehtuma deht.

Ari wezee romeefchi zeenija oſolu; jau no ſenu ſeneem laikeem wini
dehweja oſola wainagu par nemirſtibas ſimbolu. Lazija ari bija Dianas
ſwehtbirſe, kuru wehl wehlatôs laiſôs par ſwehtu tureja pehz weza eeraduma;
pee ſwehtbirſes auga diſchâns ſwehtofols, ſem kura kuplajeem ſareem wezee
latini ne weenreis ween buhs ſapulzejuſchees, ſanemt ſawas meſchu deeweetes
ſwehtibu; wina ſtahwa apſahrtmehrs eſot bijis 34 pehdas.

Bet greeſifimees pee muſſu paſaules datas ſeemeſu tautam, kuras wehl
jo leelakâ mehrâ oſoluſ zeenija. ſkaidrakas ſinas par ſeemeſneekem dod
Lazits kurſch, wezos germanus aprakſtidams, par wineem ſahſta, ka tee
ſawus deemus ne-eſot peeluhguſchi namôs, kuras zilwaka-roka zehluſi, jo to
eſot turejuſchi par deewibas negodaſchanu. Tapat ſpreeſch ari ziti rakſt-
neeki. Sem kupleem, diſchaneem oſoleem wini ſapulzejâs, tur ſawus dee-
wiſchſigos tehluſ peeluhgdami. Oſoli bija wiau templi, jo tur wiau deewi
diſihwoja. Tahdas weetas tad ari tika ſwehtas turetas un ar leelako ruh-
pibu ſargatas. Nemeens nedrihſteja ſwehtofolam tuwotees, tà tikai pats
preeſteris; ſchis iſmekleja ſwehtofolu un perrahdija to tautai tà tahdu, kurâ
deewi diſihwojot; ſem diſchanaja oſola uſtaifija ſeedokli, uſ kura weenumehr
ar oſola malku ſwehtuguni uſtureja. Tur tauta ſapulzejâs, dahwanas preeſch
ſeedoſchanas atueſdama. Ne weenreis ween buhs ſwehtofols redſejis, ka pat
zilwekus pee wina ſahjam ſadedſinaja. Aſinim apſlazinaja oſola reſno zel-
mu, no kurâm ſchis iſſkatijâs weenumehr ſarkans. Tadeht longobardu likumi
noſauz tahduſ oſoluſ par aſins kokeem.

Wezo ſeltu preeſterus Galija un Britanija dehwe par „druideem“;
wini tahdu wahrdu dabujuſchi no oſoleem, ap kureem wini nodarbojas.
(Dair—dry ir oſols). Tapat wezo hiperboreefchu „Arudi“. Wezee druidi
neka neeſahka beſ oſola lapam. Plinijs ſahſta, ka druidu preeſteris baltâs
drehbês gehrbees, pirms ſeedoja, uſlahpa ſwehtofolâ un ar ſelta zirpi tur
ſarinus nogreeſa, kureem liſa uſ balteem drehbes gabaleem ſemê kriſt.
Wezâ Galija druidu galwenâ ſwehtniza eſot bijuſi tagadejâs Schartr pil-
ſehtas apgabalâ; Britanija wineem galwenais ſehdeklis Klaudija un Nerona
laiſôs bijis uſ tagadejâs Angleſejâs ſalaſ.

Kad kristigo tizibu eeweda Germanijā tad ari kuplee ſwehtofoli „kita drupōs“; winaš nozirta kristigās tizibas eewedeji un nereti no wina malkas ušzehla kristito Deewa namu. Bet tiš leelā mehrā ſwehtofols bija ſawuš veeluhdſejus pee ſewis ſaiſtijis, ka wehl gadu ſimtenus ſeedoja ſem wina ſareem, lai gan to tikai ſlepenibā iſdarija. Šau Danijas karališ Kanuž Deelaiš liſumigi aišleedš koku peeluhgſchanu; tamlihdſigus liſumus iſdewa ari Karliš Deelaiš un Ludwikis I. ſakſcheem. Tas peerahda, ka ſwehtofols ilgi un ſtipri kristigās tizibas mahzibam preti turejees, ſem ſawa troxa peeluhdſejus pulzinadams. Bet zirwiš bija pee zelma liſts, to zirta gadu ſimtenus, lihdš kamehr winašch wairš newareja turetees un wina walſts pamaiſtinam ſagahſās.

Bet paſawefimees wehl ſahdu laiziau ſem muſu un muſu kaimiau ſer.ſchu ſwehtofolu ehnaineem kupleem ſareem ſakajās ſwehtbirſēs; aplidoſim gora ſpahrneem Donawas, Reines, Elbes, Memonas, Wiſlas, Daugawas un Mehtras kraſtus un apluhkofim ſentſchu ſakos, diſchanos templus, uš kureem tee luhkojās ar ſwehtu zeenibu tikai no tahleenes un kurus ſtatot wina ſirdiš pildijās ſwehtām iſbailes juhtam. Apluhkofim wehl tās weetinaš, kuras ſentſcheem ſwehtas un dahrgas bijuſchas, kur wina deewibu paſchu tuwu eſam ſajutuſchi. Daudš tahdu weetiau mehš wairš gan nepaiſhim, jo tur tagad wahrpu tihrumi lihgogās; mehš neka nejuſdami winām paeeſim garam; bet daſchahrt mehš wehl tahdās weetās oſoluš ſaſtaſim; mekleſim „tur wezōš altar' pelnōš“, waj wehl neatradim tur ſahduš „dſeeſmu wihtſtofuš“, kuri mums ſtahſtitu par ſentſchu ſelta laiſeem, ſahduš tee nodſihwojuſchi ſem miſigeem ſwehtofoleem, ſaweem deeweem kalpodami . . . Ša! oſoluš gan tur atradiſim, bet ne wairš ſwehtofoluš. Par tahdeem tikai wehſture ſin ſtahſtit, kura ſentſchu dſihwi un eeraſchas ušglabajuſi ſawōš droſchōš ſtahſtu ſambarōš.

Helmoldš, wezš kronikiš un preeſteriš 12. gadu ſimteni ſtahſta, ka wezee wenti ſawam teeſibu deewam, Bromim ſwehtijuſchi pirmsdeenu. Wina ſwehtniže bijuſi jaukā oſolu birſē tuwu pee wezās Altenburgas; deeweſta tehliš bijiš ſahdā leelā ſarainā oſolā lai wiſi to waretu redſet. Pirmsdeenās ſem ſcha oſola ſapulzejās tauta, wirſaiſchi un preeſteri, lai tur ſeedotu un teeſu turet. Šwehtku deenās laida tautu ar ſeewam un behrneem tanī ſwehtbirſē, lai katriš ſawu dahwanu tur noliktu. Helmoldš, kurſch ar bihſkapu Geroldu kopā ſcho ſwehtnižu redſeja 1155. gadā, rakſta ſchahdi: „Mehš nahzam pee ſahda meſcha, kaš atrodas weens weenigš tanī ſemē, jo zitur ir lauſš. Tur mehš redſejam ſtarp wezeem kofeem ſwehtofoluš, kurus ſwehtija ſchihš ſemes deewam Bromim. Wiſapfahrt bija ruhpiigi taiſiſ ſchogš ar diwām eeejaš weetam. Šchi weeta bija wiſai ſemei ſwehta weeta, tur bija eezelti preeſteri, ſwehtdeenas un ſeedoſchanas eeraſchas. Tauta mehđſa tur otrā deenā ar preeſteri un funingu kopā ſanahkt teeſu turet. Geeja bija niſeem aišleegta iſnemot preeſteruš un tahduš, kaš gribeja ſeedot. Ari tahdi, kam nahweš breeſmaš draudeja, drihtſteja tur patwehrumu meklet.“

Altenburgas mahzitaš Š. Peterſons to tā iſſkaidrojiš: „Wageru ſemē wenteem bija ſenlaiſōš elſš Brono, jeb Browo, meſchā uš rihteem no Altenburgas. Šchiš elſš ſtahweja uš leela kōti ſaraina oſola, lai katriš to waretu redſet. Wiſapfahrt ap kolu ſtahweja wairaf kà tuhſtoſch zitu elku tehli, daſchi ar diweem, trim, tſchetreem waj wairaf gihmjeem. Pee elka bija ſeedekliš, uš kura mehđſa winam ſeedot; augſts ſchogš bija wiſapfahrt ar diwām eeejam; koku neweens nedrihtſteja aiſtiſt, kà tiš elku preeſteriš.“ 2c.

Helmolds ar ſawu pulku iſpoſtija ſcho ſwehtnizi ar uguni 1155. gadā un biſtkapam Geroldam iſdewās peewest leelu pulku wentuſ kriſtigai tizibai.

Šchi ſwehtnize ir bijuſi pee tagadejās Putloſ muiſchāſ uſ rihtu puſi pret juhru, kur wehl 17. gadu ſimteni, tā Arnkielſ rakſta, eſot maſa birſite paſtahwejuſi ar ſemeem; ſcho birſiti wiņſch patſ 1689. gadā redſejis.

Arnkielſ ſtahſta ari, ka Bedeleſ meeſtinā pee Elbeſ upeſ kimbru ſaſſcheem bijuſi ſwehtbirſe; turpat eſot ari warena klintſ ſtahwejuſi, kuru par ſeedofli leetojuſchi. J. Riſtſ to weetu aprakſta ſchahdi: „Aiſ mana dahrſa ſtahw maſſ meſchinſch, kuru par „widu“ ſauz un aiſ ſcha meſchina bija wehl preeſch daſcheem gadeem labi paleelſ apaſſch plazitſ; to ſauza par „milſu zihnu“. Šchi „milſu zihnaſ“ weeta bija wiſapfahrt aprobeſchota leeleem afmineem, kaſ iſſtatijāſ tā ſtipri muhri. Afminu widū ſtahweja ſoti leeli, ſmuidri un augſti oſoli, tahdā kahrtā, ka wareja domat, it tā wixi ruh-pigi tur buhtu ſtahditi. Wiſſ taſ ſoti jauki bija redſet. Tuwu pee paſchāſ „milſu zihnaſ“ widuſ ſtahweja ſoti leelſ afminſ, gandrihſ tā kahda maſa ehſa; wiņſch bija wairat pret wafareem neſā pret rihteem. Šchim warena-jam leelam afminim bija tſchetri paſahpeeni, kuri gan bija tifa weentahſchi iſzirſti. Wixu ſauz „milſu ſeedofli“ un wirſū wiņſch iſſkataſ tahdſ, ka buhtu ar aſinim un ſmadſenem zaur zaurim notraipitſ.“ 2c.

Alburgaſ apriakſi uſ Sitlandaſ ſalaſ bija elkam Toram ſwehtbirſe; to ſauza par „Tora lapeni“. Wixu paſtahwejuſi wehl lihdi 1441. gadam, kur wixu tapa iſnihzinata kahdā ſemneeku dumpi.

Par wezeem bawareeſcheem ſtahſta Awentiniſ, ka wixu karaliſ Teodo Donawaſ kraſtā pee Regensburgaſ wahzu Herkulim, Alemanim ſwehtbirſi eetaiſijis, kur elkeem ſeedojuſchi pehz weza eeraduma.

Donawaſ malā ſtahweja diwi waren leeli oſoli, kuruſ bawareeſchu karaliſ Bojuſ eſot eeſwehtijis; ſem wineem tad ſeedoja wezee bawareeſchi ſaweem deeweem. Tanī weeta kriſtigāſ tizibaſ eeweđeji uſzehla Alteiku kloſteri.

Wezajeem heſeem bija Geiſmarā pee Ederes upeſ ſwehtbirſe ar ſweht-oſolu, karu ſauza par „Jupitera oſolu“ („robur Jovis“) un par tiſ ſwehtu tureja, ka neweenam ne-eſot eeſpehjamſ wixu nozirſt. Turpu atnahza ſwehtaiſ heſu apuſtuſ Bonifazijſ; wiņſch nozirta wareno ſwehtoſolu un uſzehla no wixu malkaſ Geiſmarāſ baſnizu. Tad wiņſch gahja uſ Eichfeldi, kura wahrdu dabujuſi no tureenēſ oſoleem.

Borſholma apgabalā Holſteinā jau no ſeneem laikeem ſtahwejiſ ſoti jaukſ un kuplſ oſolſ, kuru pagani eſot par ſwehtu turejuſchi.

Holſteineſ baſniza „Eichen“ Trittawaſ apgabalā pee Hamburgaſ eſot ſawu wahrdu no elku oſoleem dabujuſi, tapat tā Alteiki un Eichfelde.

No ſkandinaweēſchu ſwehtnizem peemineſim ſlaweno un wezo Upſalaſ templi, — ſweedru karaliſ Frciſ wixu ſen preeſch Kriſtuſ bija uſzehliſ: „Šchiſ templiſ ſtahw kahdā plaſchā, jaukā weeta, ſoti jauki buhwetſ un iſgreſnotſ. Pee wixu ſeenam, welwem un pihlareem zita neſa neredſeja tā tihru ſeltu, ari wiſſ jumtſ iſlikāſ no ſelta eſam. Selta kehde karajāſ no torna uſ ſemi un tifa wiſapfahrt ſwehtnizei augſchā un apaſſchā. Tadehſ ari apmekleja to zilweki ar leelu deewabijaſchanu, apbrihnodami wixu iſſkату un ſkaiftumu. Preeſch ſwehtnizeſ durwim ſtahweja leelſ koſſ, nepaſiſtamaſ, leelſ un pla-teem ſareem, kurſch ſeemu un waſaru ſaſoja.“

Par ūcho koku raksta Bremenēš Adams ūchahdi: „Šcha tempta turwumā ir Icels koks, tahli ūarus isplatidams, wiņūch ūako zauru ūeemu un waūaru un neweens nēsin, no ūahdas ūugas wiņūch ir.“

Šchis nepasihstamais koks ir pēh; jaunlaidu pēhtijumeem tas pats mums jau pasihstamais ūwehtosols. Wiņūch ūakoja zauru ūeemu, par to Hartknochs domaja, ūa tas zaur ūahdu welna ūpēhku noteekot. Tagad ūenlaidu Upūala aiūmirūta; no tagadejās Upūalas uū ūeemēku puūi ir ūahdscha Gamla-Upūala, t. i. weza Upūala, ūur ūenlaidōs bija ūkaiūtais ūelta templis, galwenais kulūts un wirūpreesteru ūehdeklis. ūenlaidu Upūalas templis un ūwehtbirūe tagad paūuduschi no ūemes wirūus.

Wezee ūlahwi dedūinaja ūawam deewam ūerunim muhūchigi degoūchu ūwehtuguni, ūuru uūtureja ar oūola malku; pēe nahwes ūoda bija preestereem aiūleegts, ūchāi ugunij liūt isdūist. Tahdu uguns deewu ūerunu ūlahwi pēeluhdsā ūowgorodā; wiņa tehlam bija zilwēka weids. Tai weetā, ūur pēeluhdsā ūenlaidōs tehlu, ūahw tagad klosters.

Uri ūaramūins ūahūta, ūa wezee ūlahwi oūolus zēenijuschi, ihpaūchi tahdus, ūuri bijuschi dobji, tā tad ūoti wezi. Wiņūch ūahūta, ūa tee tirgo-damees uū ūonūtantinopeli braukuschi un uū ūwehta Gregorija ūalas pēe ūahda warēni reūna oūola eūot ūeedojuschi.

Oūols bija pēe wezēem igauņēem „ūaara“ deewam ūwehtits, tadehū wiņi runa par „ūaara tamme mets“ jeb „ūaara tammif“ t. i. ūaaras oūolaine. ūaras beeschi daudūinatais ūlawēnais oūols ūpēhle leelu lomū igauņu tautas epōūā „ūalewipoeg“, tad ūeifā (ūeus) mitiūkās dūeefmās un igauņu tautas dūeefmās, tāpat ari teifās un paūafās. Somu tautas epō „ūalewala“ noūauz oūolu par „wiūaugūtako koku“. Wahrds „ūaara tammif“, t. i. ūaras oūolaine wehl beeschi no tagadejēem dūeefmineekēem top leetots, ūad ūahdu jauki apēhnotu paūalnāu labi dūeifūki grib aprakūtit.

Wezee igauņi domaja, ūa wiņu deewi dūihwo oūolu birūēs; tahdas birūēs wiņi tad ruhpiģi ūaudūeja, tā ūa, ziktahli ūneedsās koku ehna, wiņi nepat nenorahwa ūemēku ogas. Tadehū tee ūatrā paūalnā, ūur oūoli auga, ismēflejās weenu jeb wairak ūirmus oūolus, lai ūem teem ūaweem deewēem ūeedotu. Sem tahda ūwehtosola bija tā ūauūtais „uūko ūiwi“ jeb ūwehtakmens, uū ūura ūeedoja. Sem wahrda „uūko“ wiņi pēeluhdsā ūahdu deewu, ūurūch weizinaja auglibu un pūauju. Uūko auūleja ūawā ūlēhpī ari nomiruūcho dwehūeles.

Uū tahda ūwehtakmēna ūeedoja igauņi ūaweem deewēem. Pats ūwehtosols, ūem ūura atradās ūwehtakmens, bija ispuūūlots raibām lentem; tizigēe pēeluhdsēji bija tās atneūuschi un ar leelako godbijāūhanu wiņa ūarōs paūahruūchi. ūaras ūwehtosolaiue bija apūchogota, lai meūcha lopi neēnāhūtu augūtaka deewa dūihwoūli. ūwehtosolu neweens nedrihūūteja nozirūt. Wehl muhūu laifōs tahdi koki bijuschi, ūurus par ūwehteem turejuschi; mahnu tiziba atrada brihnumu paūafas un prata ūatram tahdas bailes e ūahūtit, ūa newēenam ilgus laifus ne prahtā nenahza wiņus isnihzinat. Tadehū wiņi ilgi palifuschi neaistifti. ūur oūolu nebija, tur eēnehma leepas waj pat preedes ūcha weetu. Tautas epō warons ūalewipoegs ir ūalihdsinats ar oūolu.

Indriūis ūatweetis ūahūta ūem 1221. gada par igauņēem, pēe ūurēem tanī laifā ūmeras latgaleeūchu preesteris uū jaunēeūwehtitais preesteris Dihtriūis Wironijas turwumā kristija: „ūur bija ūahds ūalns un ūahds gauūchi jauūs meūchs. Pēh; eēdsimto isteifūchanas tur eūot dūimis leelais ūahmu-

šaleešchu deems, kuru šauz Tarapitu, un tad ašlaidees no šhīs weetas uš ūahmu šalu. Un tas weens preesteris gahja un apžirta wiau deemu tehluš un nogihmjus, kaš tur bija uštaišiti un wixi (igauai) brihnejās, ka ašinis neištefot un tizeja preesteru runam jo wairaf.“

Igauku tautas epš „Kalmipoeg“ runa no Taras ošolu mešha, ka tahds pee seemeka robescham bijis; turpat ari kahdas mahjas bijušhas, tur Kalewa dehli, Taras pehžnahkami ušaugušchi. Ošolainē ešot trešchais Kalewa dehls putnus žaur šamu dšeedašchanu radijis.

Ari Terbatā ešot Taras šwehtošolaine bijuši; Terbatu nošauz igauai par „Tartu“. Šcho wahrdu atwafinot no „Taara tuba“ t. i. Taras mištelis un šha wahrda šaihšinažums dod pašihštamo „Tartu“. Tā tad Terbatā buhtu pehž igauku nošaufuma „Taras meests“, tur wezee igauai Taras deewam seedojušchi un to peeluhgušchi. Ka Terbatas apfahrtnē bagata ar ošoleem bijuši, to peerahda ari kahda rihdsineeka Šürgena Helmša manuškripts; tur autors runa par lihbeešchu „ošolu wahlem“ un min kahdu wezu froniku, tur ešot runa par kahdu torni, kaš no miššigeem ošola balkeem bijis ušzeltš un kura šlahwi nošeedšneekus metušchi. Terbatas biškaps Hermans torni ešot noplehšis un wina weetā žitu ušzehliš (Oldenthurm), kurešch atradas netahku no Terbatas. Tapad Terbatas apfahrtnē maš ošolus war redset; laikam tagad par tām weetam, tur šenatnē šchahža ošolu mešchi, arajs tagad meerigi šamu wagu dšen.

Bernawas apriakši (Torgeles draudsē, netahku no Wilandes un Bernawas leelžeka, no bašnizas 4—5 werstes uš Wilandes puši) wehl tagad redš kalniņu, kuru par „hülmägi“ t. i. šwehtbiršes kalnu šauz; uš seemekrihteem un deenwideem labi paštahwi wiašch beidsās purwainā pšawā. Beš šchaubišchanās šcheit šenlaikōš seedoškis un šwehtbirše bijušchi, uš to ari kalna wahrds ašrahda. Wina turwumā šauz kahdu neleelu kalnaju par „tameselja“, tas ir ošolu kalni, kaš ašrahda uš to, ka tur šenaf bijušchi ošoli. Beš tam wehl tauta šin dašchadas teikas un pašakas par šcho weetu štahštīt.

Kahda žita šwehtniže bijuši Bernawas upes šalina, Torgelē. Warens šwehtošols (wai teešcham ošols waj leepa, nedabuža šinat) tur bijis; tagad wiašch jau gan šen nožirštš, bet wehl tur kahdus wezus žirwjuš un dašchadus wezus eerotšchus atradušchi, kuruš gan laikam peeluhdšejī turp buhš ašnešušchi.

Dr. Kreuzwalds štahšta, ka „katrai šahdschaj un katrai weentuka mahjai wajadšejis tahds Utko deewam šwehtitš seedoškis — šwehtakmens buht, uš kura pawafari, kad jau wišas šehjas ušdihgušhas un rudeni, kad pšauja šawahkta, kaut kahdu pateizibas seedu seedoja.“ Wiašch min diwus tahdus seedoškus, kuruš pats wehl redšejis; weenu Igaunijā, otru Pleškawas igaukōš kahdā šahdschā. Beš šchaubišchanās bija pre tahdeem seedoškeem wežōš laikōš dišchani ošoli.

Par tagadejeem igaukeem štahšta, ka tee wehl preešch kahdeem trihšdefmitš gadeem seedojušchi Hargeles draudsē žurga, jahna un mišeka naktiš sem kahdeem kofeem.

Tā šwehtošols mums pee dašchadām tautam parahdijees šawā žeenibā un šwehtumā; tikai nekur mehš škaidras šinas newarejam dabut ne par wiau pašchu, ne ari par wina wehšturigeem apštahkteem, sem kureem wiašch nodšihwoja gadu šimtenus. To leelakā mehrā mums štahštis Romowes šwehtošols, wežo Bruhšchu=Leišchu=Latweešchu galwenais religijas žentš.

Wezais pruhſchu kronikis Lufas Dahwis ſtahſta par wezàs Romowes ſwehtofola eefwehtifchanu, atſaufdamees uf kahdu tagad wairs nepafihſtama pirmà pruhſchu bihſkapa Kriſchjahna rakſteenu. Seſtà gadu fimtena widû eſot ſirmais Kriwe-Kriwaito, jeb wiſu Kriwu wirſaitis tai weetâ, kuru ſauza toreis par Kikaito, wehlaſ par Romowi, iſmellejees kahdu ſmuku, ſoti augſtu un kaplu ofolu, kurfch wairaf kâ 6 oleſchus reſns bijis (pehz Barrota kahdus 18 oleſchus); tur wirſch eſot laudis ſapulzinajis un teem ſcho kâ ſwehtofolu peerahdijis; paſchi deemi eſot iſwehlejuſchees ſcho ofolu ſew par mitelli. Tad wirſch lizis ofola ſtahwâ 3 zaurumus iſzirſt un tur eefſtiprinajis 3 deeweklu tehluſ, kuruſ eſot no Standijos lihdsâ atneſis. Tâ tapa wezàs Romowes ſwehtofols eefwehtits un gadu fimtenus wirſch lepni noſtatijàs uf tizigeem peeluhdſejeem, kuri pulzejàs ſem wina trona.

Pee ſwehtofola kahjam burbutoja upite, aiſtſchalodama pa ſeedoſchâm plawâm; wina reſnais ſtahws iſdalijàs ſinamâ augſtumâ trijôs kupleôs ſarôs, no kureem deeweklu tehli bahrgi luhkojàs uf peeluhdſejeem. Wina galotne bija ſoti plata un tif beeschi ſareem un lapam ſaanguſi, ka leetus naw warejis zauri tift. Wina lapas dehweja par ſoti ſwehtâm; kad kahda nobira tad to ruhpiigi uſlaſija, paglabaja kâ kahdu dahrgu mantu, jeb iſleetoja ſeedoſchanai. Daſchi pat wina lapas ap faklu kahruſchi un tad domajuſchi no wiſadâm uclaimen: eſam apſargatus. Muhſchiga uguns leefmoja uf wina ſwehtâ ſeedokta; waidelotes to ſwehti ſargaja un kuringaja tikai ar ofola malku. Daſchus ſokus no paſcha ofola bija ſprauſti aiſkari, kuri augſtumâ ſneedsàs pahri par 13 pehdam. ſchi aiſklahta weetina bija wiſſwehtakâ un noſlehpums kauſchu azim; tikai pats Kriwe-Kriwaito tur drihſteja eeeet un augſtafee waideloti. Swehtofols eſot ſakojis zauru ſeemu, it kâ uf muhſchigu dſihwoſchanu gribedams aiſrahdit. Tahds nedabiſts ſakofchanas ſpehſs, kuru Hartknochs un ziti par paſcha nelabâ ſpehku noſaufuſchi, winam eſot-nahzis pa dakai no leela pulka upuru aſinim, kura kriws wina zelmu un ſaknes weenumehr aplaiſtija, ta ka „ſchauſchallas“ eſot uſnahkuſchas, ſwehtofolu uſſtatot; pa dakai no muhſchigàs uguns, kura weenumehr wina apakſchâ uf ſwehtâ ſeedokta no waidelotem tapa uſtureta un gaiſu leelâ mehrâ ſaſildija; pa dakai ari no ta, ka kuplee ſari, kuri ſaſtapàs ar aſtonkahrtigeem preeſchfareem, wareju ſalu un wehjus no ſwehtofola paſcha un wina ſaknem aiſturet. Uif ofola ſtahweja ofolu malka kaudſès ſakrauta; ar to kuringaja ſwehto uguni uf ſeedokta.

Swehtàs naktis, kad mehneſis ſudraboti ſpihdeja pee debes welmes, atdarijàs aiſkari un tauta ſapulzejuſees ſinamâ attahlumâ ſwehtſwinigi luhkojàs ſawu deewu Berkona, Botrimpa un Bihtola noſlehpumainajâ mahjokli, ſwehtofolâ. Sirmais Kriwe-Kriwaito ſeedokta preeſchâ pee ſemes nometees aiſluhdsâ par tautas noſeegumeem un waideloti dſeedaja ſlawas dſeeſmas augſteem deeweem par godu.

Pofu dſejneeks S. S. Kraſzewſkis ſchahdi apdſeed wezo Romowi:

„St klufâ, dſikâ lejâ, upes malâ,
 Wezs milſu ofols ſahrgam lihdsigs ſtahw,
 Uif wiſâm puſem kupleôs ſarus ſteepdams;
 Seſchluhriigi tam apkahrt muhriſ ſneedsàs,
 Salihdſiuams ar walda ſargneekem;
 Pa weeneem wahrteem tikai eefchâ ejams

Kur augstu deemu breesmu ņeja atņpihd:
 Par wiņeem pirmais firmais Berņons ņahw
 Sew ņibiaus eefņh roņam turedams, —
 Tad melnais Piņuls, ņlaht tam Potrimpus,
 Kas milņons augumâ . . . ."

Un tahlaf:

„It furam preeņņhâ aņmens ņahweja
 No aņnim un duhmeem nomelnots,
 It deenas upurus no jauna ņaemdamņ
 Turpat pee ņemes ņaulu ņaudņe bij
 Ar pelneem ņajauņta un maiņita,
 Un ahrpus muhreem augstôs ņtrehņôs ween
 Bij malņa ņrauta jauneem upureem . . ."

Romowes Ariwe-Ariwaito ņaweenoja ņawâ perņonâ augņtaņo waru garigâs ņâ laizigâs leetâs; wiņņh bija augņtaņais preeņteris, ņâ ari augņtaņais ņogis; wiņi wiņam padewâs un ņem wiņa liņumeem ņahweja. Tahda wiņa wara iņņteepâs par wezajeem pruhņņeem, leiņņeem un Kurņemes un Widņemes tautam, t. i. no Wiņlas upes pruhņņhôs lihds Mehtrai Widņemê. Dusbergs ņahņta ņawâ kronikâ, ņa pagani wiņu godajot ņâ ņahdu pahweņtu un ņad. wiņņh jeb wiņa wehņņneeks parahdijâs ņaut kur ar ņpeeki jeb tâ ņauņlo ņrimuli, tad wiņi wiņu ņaehma ar leelu godu un zeenibu.

Tahda ņlawena ņwehtnize bija ņenlaikôs Madrawas gubernâ, wezo pruhņņhu widû. Nemeens ņweņņineeks tur nedrihņņteja ņawu ņahju ņpert, gribedams zitas eerâņņas jeb — ņas ņentņņeem wehl breesmigati iņliņâs — zitu deemu ņludinat. Uņ tureeni aiņgahja 997. gadâ arkibihņņaps, ņwehtais Adalberts ar ņahdeem diweem beedreem, kriņtigas tizibas mahzibu ņludinat. Bet pagani wiņam nahwi peedraudeja, ja neatņahņņhot robesņas ihņâ laikâ. Adalbertam ņchoreis neņas neatliņa, ņâ dotees prom no ņaņchutuņņeem paga-
 neem; un ņad wiņņh pehz ņahda laikâ pa otru reiņi eeradâs ņchinî weetâ ar tahdeem paņņeem noluhņeem, tad wiņu noņawa un ņeedoja deeweem.

Bet ņwehtâ Adalberta aņinis, furâm tapa ņwehtosols aptraipits, ņņaki ņauza pehz atreebņchanas. Tadeht polu ņunings Boleņlawņ Duhņņigais pee-
 teiza pruhņņeem ņaru, lai atreebtos par ņwehtâ Adalberta nahwi, uņwareja pruhņņhus, liņa Romowes ņwehtosolu nozirņt, ņadedņinat un ņwehtnizi iņpoņtit, 1015. gadâ.

Pehz zitâm ņiam Romowi iņpoņtija tiņai 1247. jeb 1254. gadâ wahzu bruneneeki, noņawa wezo kriwi un iņahrdija preeņteru mahjoņtus.

Tâ „kriņa drupôs“ wezais Romowes ņwehtosols. Vai gan atņal uņmeņleja zitu ņwehtosolu, ņahdu ari drihņumâ atrada Bodollôs, bet wezâ Romowes ņwehtosola walņts bija uņ wiņeem laiteem ņagahņuņees; tâ ņaņņņeh-
 lâs wiņa leelâ walņts maņafâs dakâs, furas ņatra ņapulzejâs pee ņawa ņwehtosola. Ta iņzehlâs daudņ jaunu Romowu. Jauno Romowu ņweht-
 osolus wahzu bruneneeki weenu pehz otra weegli nozirta un wiņu ņweht-
 nizes iņpoņtija, tâ ņa ar wezâs Romowes ņwehtosola iņnihzinaņchanu pirmais leels ņolis bija ņperts, wezâs pruhņņhu-leiņņhu-latweeņhu tautas uņwaret un Ariņtus mahzibu pee wiņam eewest.

Mehņ redņejam, ņa deewi no wezâs Romowes iņklihda pa wiņu wiņu eelo walņti. Tadeht ari wiņur wehl ņaņtopam atleekas, furas waj wehņturê,

waj wehl tautas mutê dsihwo, waj ari zaur israfchanam pee gaismas nahf. Tadeht waram sche wehl peeminet wezo Welamas fwehtosolu Pruhšchôs; šhis bijis tif refns, ka wezas frouikas lašot jašchaubas par winu pateefibu; tà stahsta par winu Hartknochš, ka wina zelmam bijis 27 olekšchu apfahrt-mehrs. Kad šhis fokš wezs palizis un dobjšch bijis, tad wina praulajâ jahtneeks pilnigi warejis ar šawu sirgu apgreestees; to ari ešot isdarijis pruhšchu herzogs Alberts I. No tahleenes pat zekojušchi šcho fokū štatitees un gabaliuus no wina misas nogreesušchi, par parahdijumu, ka tur bijušchi. No ta ari fokš ešot nokaltis.

Pee Heiligenbeila pilšehtinas ari ešot leels fwehtosols bijis, kuru Kurto deewam fwehtijušchi; ari šhis ešot zauru seemu šašojis.

Kad leišchu kunings Rjerns 11. gadufimtena beigâš nomira, tad uš wina kapa eedehtija fwehtbirsi un ilgi tur wehl ušlureja wina peeminai ar ofola malku kurinatu fwehtuguni.

Šoku karalis Wladimirs ispostija fwehtnizu, kura ari muhšchiga uguns dega; ta bija kahdâ kalnâ uš Rnewešchas krašteem.

Ari leišchôs preestereem pee nahwes šoda bijis fwehtuguns jaustura; tahda ešot deguši Wilnâ, leišchu galwas pilšehtas pašchas pils widû. Leišchu kunings Jagailis ešot winu ar leelišchīgâm dsihrem ispostijis 1387. gadâ.

Schamaitu Romowe bija netahli no Einagolas, Ausetenes widuži. Šcho fwehtnizu ispostija Ragnites komturs Ludwikis v. Liebenzell 1294. gadâ.

Dr. Laurenzijs Müllers, kurušch 16. gadufimtena beigâš wairaf gadus Widšemê nodšihwoja un ar latweešchu tautu eepasinâš, nošauz to par tumšchu un muškigu tautu; dašchi gan ešot pee křistigas tizibas atgreesti, bet ziti sem pirmâ koka, kurušch laukâ weens pats stahw, zekôs krihtot un to peeluhdšot.

Dionisijs Fabrizijs, kurušch 17. gadufimtena šahkumâ rakštija šawu Widšemes kroniku, stahsta par eedšimteem: dašchi zeeni kahdus ofolus, jeb zitadi ehainuus loti leelus fokus . . . ziti peeluhdš fwehtbirses, kuras wina kopj šawu dsihwoktu turumâ, tà ka ne rihštites no wineem nedrihšt nogreest.

Kahdas basnizu rewisijas protokolâ 1613. gadâ par Widšemi lašams: „wini noleek šawus seedus šinamôs laikôs sem kahda ofola,“ un: „ofols wineem ir wihreešchu kahrtas deews, leepa šeweešchu kahrtas deeweete.“

Kruse atrada wehl 1839. gadâ Ehrgemê, Walfas turumâ, kahdu wezu fwehtbirsi un tanî noliktu seedu naudu; mahžitajs Karlbloms ešot turpat tahdu fwehtnizu ispostijis un fwehto fokū nozirtis.

Peebalgâ wehl 1877. gadâ atrada uš kahda ar behrseem apaugušcha kaluina leelu wezu ofolu, kurušch gan kahdus 1000 gadus jau tur bija audšis; winašch bija 24 pehdu refns un 90 pehdu augšts. Widus bija zaurš, tà ka dewini zilweki wareja wina praulajâ atrast ruhmes. Šaudis stahsta, ka tur šenlaidôs ir bijuši fwehtnize; to peerahda ari tas, ka fwehtosola apfahrtums nobrugets ar afmineem. Kahdas pušwerstis attahlumâ bijis tehtina jeb preestera mahjoklis, kadeht mahjas wehl nošauz par Tehtitem. Balt. Wehstn. 1877. Nr. 47 raksta, ka ofols tagad wehl teefot šmuki apkoptš, tadeht winašch wehl šašojot un no misas augot. Šaudis mehdsot sem wina šareem Lihgas fwehtkus fwehtit. Tagad no wina ne wehštš wairs neefot, špreeschot pehz šinam, kuras dabujam no ta apgabala pašinejeem.

Kur osolu truhka, tur ūcho weetu eenehma kuplas leepas. Tā apdseed Krašzewūkis leepu ūwehtbirsi Memones kraštōs:

„Bee Memones, tur ūwehta birse stahw,
 Kas weenā wezumā ar Leetawu
 Un winas deeweem. Upeš uhdēni
 Tai apfahrt wijās silā košhumā,
 Un ūata lauka klaji gresnojas.
 Šchi ūwehta birse kalnā stahwošcha
 Lihds pašcheem padēšcheem aiššneedšas.
 Un kalna galā kuplu leepu widū
 Aiš beeschi ūaugušcheem krumu zereem,
 Kur brihwam putnam lišts un pereklis,
 Kur zilweš eepēhj tiš ko ūoli ūpert:
 Tur wešs un nošuhnojees afmins stahw,
 Šwehts katram ūemneekam un augsti zeenits.
 Šchurp wezu laifu weetā atnahšdams
 Škattris atnes ūawas dahwanas
 Tās ūadedšina ūkaištai Mildai ūneegdams.“

Ari muhšlaifu dšeesmineeki tur weelas atradušchi: tā Brihwšemneekš apdseed firmu osolu, kuršch uš Daugawas krašteem lihgodamees ūehri luhškojas uš tautu un nopuhšchas, jo winam eekriht ari leepa prahtā, kura apēhno wehl Memonu wihtušcheem ūareem un „doma par laikeem ūlaweneem.“ (Balt. Wehstn. 1871. Nr. 1).

Silā kalnā, kuršch no Walmeeras kahdas 10—12 werstis atstatu, Muhšjenes walsti ešot ūwehtnize bijuši. Teika stahsta, ka tur kahds brihnišchšs awotš bijis, kura uhdenš katru ūlimneeku wešelu darijis, kas awotā mašgajees. Muhšjeneešchi tur wehl preešch kahdeem gadu dešmiteem ūeeduš nolikušchi.

Ari Kuršemneeki peerahda, ka tee ūwehtosolam wišeem ūpehšeem uštizigi bijušchi. Balt. Wehstn. rakšta 1870. g.: Wehl tagad atrodas wezo kuhru ūemē ūwehti koki un ūwehtas birses, kur neween paganu laikōs, bet ari wehl ne daudš gadu atpakat ūaudis ūehrkona tehwu peeluhdša, lai tas dotu auglibu laukeem un neša winam un ziteem deeweškeem ūeeduš. Wehl atrodam daschas ūehrkona kalpošchanas atleekas, to starpā ari Glehku dšimtsmuischa, starp Kuldigu un Pilteni, netahš no Wentas upes. Te osolu mešcha 'widū ešot, kā awihše „Inland“ 1836, Nr. 9 rakšta, kahds wešs pahroleeku leelš un rešns osola koks, ūaukts par ūehrkona osolu, ūem kura wehl tagad tamneeki ūenam ūehrkona deewam ūeedojot labibas wahrpas, naudu, lentes, wainaguš un matu krukšas atnešdami.

Šhpafchi tamneeki ilgi ūawu ūawadibu peepaturejušchi. 17. gadu ūimtena pirmā pušē tur wehl atradušchees pagani. Tadeht wini wehl daudš weetas par ūwehtām turejušchi; tā Piltenes kirkpehlē uš Glehkas muischas robescham stahwejušchi diwi ūwehti koki, leepa un pihladšis, kur wehl wehlašōs laikōs ūeeduš nolikušchi.

Netahku no Glehkas mahzitaja muischas ir ūenlaifu ūwehtnize bijuši. Tur ešot koki kupla osolu birse, jo neweens tur neešot osoluš zirtis. Widū ešot stahwejis ūwehtosols, kam bijušchas 10 pehdas zaurmehrā. 1802. gadā kahds wezis osolu aišdedšinajis, zeredams tur atrast pašlehptu naudu un pehž

tam akliis palizis. Dauschu starpâ iszehlâs tadeht walodas: ta esot sodiba par osola nodedsinašchanu.

Ša gadu fimtena pirmajā zetorkšnī bija wehl Targallē, netahk no Wentspils, kahda weza leepa redsama, pee kuras sareem daschadas leetas atrada usfahrtas. Tur paganu laikôs esot šwehtnize bijuši.

Ari pee Leepajas buhs kahds senlaiku frimū sehdeflis bijis, eewehrojot wahrduš, tā: Šwehtu upi, šwehtu eseru, Behrkona muišchu.

Tauta wehl djeed par kahdu elku leepu:

„Gresni seed elku leepa
Eserina malinā;
Ta nebija elku leepa
Ta bij kauschu basnizis’.
Garam gahju elku leepai
Ne seedinu nenorahwu;
Dee nebija leepas seedi,
Tās bij kauschu dwehfelits.“

Šchi leepa bija Ufmas esera malā pee pašchas Ufmas muišchas. Wina pastahwot pehz tautas dseefmam wišmasak 6 gadu fimtenus. Sem tās leepas kalpoja šentehwi šaweem elkeem un seedoja šaweem deewefkeem; tur šwarigas apšpreešchanas tureja un lihgodami šwehtkus šwehtija. Elku leepa pati esot nokaltusi, bet winai 12 atwafes esot atangušchas.

Kruse ari wehl atrada šawâ zekojumâ 1839. g. šwehtu leepu pee Augzes Kursēmē.

Muhšu laikôs osols šawu zitreisejo zeenibu pawišam pasaudejis tā šwehtosols; „muhšu šentehwu balsis aišškauejušchas, ahtreem wehjeeem lihdsi šteigušchās un breesmigs klušums apšedi wezu laiku šwehtumus.“ Osolu tagad zeen tif wina kupluma un stipruma deht un retais tikai, sem wina sareem stahwedams, wehl atminešees, ka senlaikôs wišas tautas us winu ar zeenibu luhkojušchās.

Mehs nereti wehl pa dsimtenes kalneem un lejam klejodami, eeraugam wezu osolu; wina resnais stahws ar šaspreggajušcho mišu un warenajeem sareem dsihwi leezina, ka winšch tanī weetâ jau gadu fimtenus audšis, daschadus laikus peeredsejis un ka ari mehs wehl wina nahwi nepeedsihwosim; bet luhk, winšch galotnē jau nokaltis, it ka winam wairs dsihwot nepatiftu un it ka winšch gribetu šentschu laikeem pakak šteigtees — mirt. Un taf — it tā kahda deewibas wara to no isnihzibas aiššargatu, winšch „stipri stahw pret aukū bahrgu,“ kura zaur puškaltušeem sareem šwelpdama, to grib nolaušt un ašfraut lihds ar šewi. Bet wišpahrigi nemot, osols rahdas pee mums šawu koka mušchu nodsihwojis; winšch leelā mehrâ šahk nihkt, eefahkdams no galotnes nokalst. Winus ari koti daudš tagad nozehrt preešch kugu buhweschanas, tā ka osols, kuršch latwju šentschu deewus nēš, nu, muhšu laikôs atkal peešchkir latweešcheem laimibu un gahda preez gu nahkotni, latweešchu semes raschojumus us šewi nemdams un tos ašnesdams pahr juhriau.

Tā osola muhšcha deenas tuwinajas šawam beigam un reis nahks laiks, kur šchis koks tikai retumis buhs useetams. Bet tautas mutē winšch dsihwo tahlak tā waras un stipruma simbols. „Stipris tā osols“ dsird wehl

Ńho deenu beeschi Ńakam. WiŃa Rigas dselswihru wara tehlojas jauŃi tautas dseefminā:

„UŃauga osoliŃ
Pee Rigas wahrteem;
NoliŃka Ńarini
Pee Ńtanstes wahrteem;
Nobira lapinas
Deepajas teefā.“*)

Ńhini Ńimbolā ari dseefmineeki daudŃ weelu atraduŃchi.

---

*) Ńho dseefminu dsirdeju Talsu aprinkī, Otkeneetōs dseedam; winas tahlakais tekŃŃ Ńahhi:

„Ńajahja diŃŃbajar',
ŃaŃandinaja;
ŃaŃehja kumekus
Pee dselsu wadseem;
Dee dikti ŃweedŃe
Un Ńtahwus lehze;
Neraugait KurŃemneek'
Pehz NidŃineekem:
Deem pirkti Ńwahrti
Deem Ńelta Ńehdes;
Dee Ńehd pee Ńchenta
Pee Ńalda wihna,
Pee Ńalda wihna,
Pee Ńchampanera.

Homera epi pee latweefcheem.

Kritiska apzere no P. Kaudsneka.

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;
(Ko papreefchu, to wehlat, to pašchās beigās lai stahstu?)
Disejs.

Sr labi un eeteizami eepasihtees ar eewehrojamu tautu literaturu; ſpehzigu baribu baudot pašchi paleekam ſpehzigu, un ſpehzigu rakstneeku-tautu ſpehziņošchus gara raščojumus laſot ſpehzinam ari ſawu pašchu eeglesnibu un iſglesnibu, ſawu eedomu un iſdomu ſpehku. Tadeht mums jamekle wehl pehz zitu ſpehzigu tautu gara raščojumeem. Bet starp ſpehzigām tautam wiſſpehzigakā kreetnu gara darbu ſinā ir ſengreeku tautina.

Sengreeki par wiſām tautam paſaulē pahrafi zaur ſawu fantaiſijas bagatibu, zaur ſmalku formas gaumu, iſtinktiwām daiĶuma juhtam un idealistigu wirſeenu. Ar ſawu gara pahrfwaru wini uſwarejuſchi garigā ſinā it wiſas paſaules tautas; pat lepnee romeeſchi, ſchee ar ſtipru ſaprašchanu, profaiſlu apdomibu un wihriſcho nopelnu iſtureſchanos apdahwinatee realee paſaules behrni neſkatotees uſ to, ka wini ſawā tautiſkajā pašchapiſinā ar nizinaſchanu noſkatijās uſ „greeketeem“, ka wini ſchos lamaja, tomehr no greeku gara darbeem uſauguſchi leeli un ſawu no wehlatām tautam un walſtim atſihtu kulturu uſzehluſchi uſ greeku rakstneezibas pamateem. Tā maſajai greeku tautinai bij lemts zaur ſawu behlu raſchenajeem gara darbeem palikt par wiſas iſglihtotas tautas augſtaĶo ſkolotaju un garigo tehwu. Kur ween ſahda tauta atſtahjuſi no greekeem eebrauktos rakstneezibas zetūs, tur ta noſkuwuſi uſ nezekeem, tur rakstneezibā eestahjees druhms klufums waj waldijuſchi nepareiſi, neweſeligi, greiſi wirſeeni. Uſ otras puſes atkal redſam, ka katras zenſigas tautas rakstneeziba eet miſſigeem ſokeem uſ preekſchu, tiſlihdſ ka winas rakstneeki ſahf ſawu garu ſpehzinat pee greeku preekſchiſhmi-gajeem rakstneekem. Un kad jau ſen bij laiſs, ka latweeſchi ari greechās pee tautu mahzitajas un glihtotajas greeku tautas, tad tagad ſchi eepasihſchanās ar greeku dſeju leekas palikuſi par nepeezeeſchamu wajadsibu. Schij dabiſkajai wajadsibai par peerahdijumu ir ta ſkanam gawilem apſweiktā parahdiba pee muhſu rakstneezibas debefim, ka muhſu walodā weenā reiſā iſnahkuſchi, Homera epus Disejas 3 pirmee dſeedajumi. Tā ka latweeſchu laſitaji lihds ſchim, tā ſakot, greeku paſaulē maſ dſihwojuſchi un tā tad wineem ſchi wehl waretu buht paſweſcha, tad eſam mehginajuſchi ſchini rakſtā aiſrahdit uſ ſcha ſlawenakā epus, zitu epu parauga, ſihmigajām ſawadibam un originalajeem jaukumeem un eſam galā mehginajuſchi ſalih-dſinoſchā ſahrtā apſpreest titlab R. Mühlenbacha, ka E. Dünſberga tulkojumu ſahkumus. Homeru pašchu apſpreeſhot mums gribot negribot nahkfees attihſtit epus teoriju, jo Homera epi weenumehr derejuſchi wiſeem tautu epi-keem par paraugu un greeku dſejas likuma dewejs Aristotels ari pehz Homera epeem ſaſtahdijis epiſkas dſejas mahzibu.

Dabakee tautas epi iſzekas tautu jaunibā, ihpaſchi tanī laiĶmetā, kad tauta atſtahj ſawu wezo patriarchaliſko dſihwi un eeſahf tā ſakot jaunu muhſchu, ſatikdamās ar ſweſcheem ſaudim un iſſpehſtodamās gruhtā tautibas zihnā,

ihši, kad wina atronas, tā šakot us jauna laikmeta šleegšāna. Tahdai pahr-
eefšānai tauta zek paleefamu peeminekli wefelā pašaku wirknē. Tahds epum
noderigs laikmets peemehram pee latweescheem ir tas laiks, kad wahzeešchi
eenahš Baltijā, kuru laikmetu muhšu epiki Bumpurs un Lautenbachs, pareiši
isredsejušchees preekšch šaweem epeem. Pee greekeem to jo jauki redšam pee
Homera, šcha leelakā pašaules epika: Homers apdseed greeku preekšchwehstu-
rigo laiku, kad daschadās greeku ziltis šahka kustetees un kad zilšchu kaujas
radija šawstarpigas waronu teikas. Bet weena no wišškaištakajām greeku
teikam ir ta, kura apdseed Trojas ispostišchanu; wišš, kas ween greekeem
bij no jaunibas waronibas, wihriškas isweizibas un wezuma gudribas, tas
wišš šaweenojas ap Trojas muhreem. Škaištā teika iszehlušees ahrpuš Gree-
kijas, Mas=Asijā, greeku kolonijā Jonijā wina daudšina trojeešchu un acha-
jeešchu jeb greeku dischwihru darbus; wina noderejusi Homera epeem, tā
šakot, par pamata akmeni Teikas šaturs, kurfch mums japasiht, lai ware-
tum labaki Homera epus šaprast, ihšumā šchahds.

Menoluhdsamais liktenis bij lehmis, ka Trojai wajaga tikt ispostitai;
pret šcho lehmmumu newareja ne deemi ne zilweki karot: Trojai wajadseja
krist un ta krita. Wina krita neeziga eemešla deht; pirmo eemešlu dewa šahdas
šahšas. Tas notika tā. Šahda greeku karaka dehls Nelejs šwineja šahšas
ar juhras deeweška Nereja meitu Tetidu. Us šahšam bij wiši deemi šaluhgti,
tik Erida, nefatizibas deeweete, nē. Par to šadufmota, šchi šweeda šposchajā
šahšu šahlē šelta ahbolu ar usrakstu: „škaištakajai“. Par škaištakajām deemi
atsina trihs deeweetes: augštakā deewa Zeiša šeemu Heru, Zeiša meitu, gud-
ribas deeweeti Ateni ar škaištuma deeweeti Afroditi. No šchim weenai wa-
jadseja ahbolu eeguht. Par isšchkihreju deemi eezehla weenfahršchu ganu,
Trojas karaka Priama dehlu Paridu. Šatra no usštahditam kandidateenem
šchim peefolija algu, ja wišsch winai ahbolu peespreestu un proti warena
Hera waru un bagatibu, gudrā Atene gudribu, škaištā Afrodite škaištako
šeemu. Un Parids peespreeda ahbolu — Afroditei. Par to abas zaurkri-
tušchās deeweetes nerimstošchi dušmojās neween us Paridu, bet ari us wišu
wina zilti un wina tehwa walsti Troju.

Bet škaištakā šeema us pašaules bij Spartas karaka Menelawa laulatā
draudšene Helena; šcho nu Parids, pahršahpdams Menelawa weesmihibu, ar
Afrodites palihdsibu šlepen ašweda šew lihdi. Par šahdu nekāunigu wees-
mihibas, greeku augštakā tikuma, pahršahpšchanu wiša Greakija šazehlās us
šahjam. Apwainotā Menelawa brahta, Spartas karaka Agamemnona wa-
dibā greeki prahwu kara špehku un deesgan leelu šloti apšehda Trojas walsts
galwas pilšehtu Troju. Bet nebij wišš weegla leeta, Troju eekemt; šche ne-
karoja zilweki ween, bet pee kara peedalijās ari deemi, kuri šchahdi isdalijās:
Zeišs tureja liktena šwaru, Ares, kara deews, štaigaja no weena kara-pulka
us ottru; bet dšihwi greekus aisstahweja: apwainotās deeweetes Hera un Atene,
juhras deews Poseidons, uguns deews Hefaišts un weiklais šezigais deemu
šuhtnis Herms; turpretim us trojeešchu pušes štahweja: Afrodite, dšeesmu
un nahwes deews Apolons, medibas un nahwes deeweete Artemida un šchis
mirštāmā mahte Latona (Deto). Šaršch ap Trojas muhreem plosijās 10
gadus. Desmitajā gadā, tā likās, greeki buhtu uswarejušchi, te uswaru ka-
weja greeku warona Achileja attureschānās no kaujas. Achilejs bij ta pašcha
Beleja dehls, kura šahšas dewa pirmo eemešlu šchim šihwajam šaxam; wišsch
bij leelakais greeku waronis; wišsch bij ne-eewainojams, jo wina mahte to
bij eemehrkufi masu apakšchpašaules Aša upē Stigā; tikai šahju pehda bij

palikusi ahrpuš uhdēna; tā tad bij weenigā eewainojamā weeta. Schis Achilejs nu wairš nepeedalijās pee kaujas aiš dušmam uš karawadoni Agamemnonu. Mehdejais winam atnehma wina mihleto meitu Briseidu. Wina mahte peeluhdsā Zeišu, lai greekeem pa to laiku eetu šikti. Un greekeem ari šikti gahja. Gan Achileju luhdsā, lai winšch atkal nahktu lihdsē, bet tas šawās warenajās dušmās nebij peeluhdsams. Tikai kad trojeeschī šahka uguni mest greeku kugōš, winšch teem šuhtija šawu firdšdraugu Patroflu palihgā. Bet kaujā Patrofls krita. Par šawa mihkākā drauga nahwi Achilejs bij tā aiskustinatš, ka tam dušmas pret Agamemnonu pahrgahja un to weetā stahjās šahriba trojeescheem atreebtees. Zihnā winšch nokawa trojeeschu waroni, tagad bailigo Priama jaunako dehlu Hektoru; bet ari winam bij lemts beigť šawu warona gaitu: eewainojamā weetā to trahpija Parida bulta un winšch krita.

Bet Troja ar wišām šchim zihnam nebij uswareta. Ko ar duhščhu nešafneedsā, to panahza zaur wiltibu: uš Odiseja padomu ustaišija toka sirgu; šcha dobumā šakahpa greeku leelakee waroni, ziti aišbrauza projam un pašlehpās aiš kahdas šalas. Nu šanahza trojeeschī iš pilšehtas un apbrihnoja milšigo sirgu, bet nesinaja, ko ar to eesahkt. Te tee eeraudšija šahdu needrās šaištitu greeki, wahrđā Sinonu, kuru greeki bija atstahjuščhi lai tas trojeeschus peewiltu. Schis trojeescheem eestahstija, ka pilšehta buhs neeene-mama, ja sirgu eewilščhot pilšehtā. Welti tos preesteris Laokons baidija, lai no šcha sirga šargajotees; welti winšch eegruhda šawu šchšehpu toka sirga šahnōš: no juhras nahza diwi tšchuhščkas un Laokonam ap widu aptinuščās to noschnaudša. Toteeš wairaf trojeeschī tizeja wiltigā greeka pašakai, un labu daku pilšehtas muhru noplehšušchi, tadehť, ka wahrti bij par mašeem, sirgu eewilka pilšehtā. Nu tee aiš preekeem ehda, dšehra un gawileja. Bet tad, kad wiši bij šaldam meegam padewušchees, greeku waroni iškahpa iš sirga dobuma; uš wiau šihmi greeku kugi dewās uš Troju atpašaf un drihši Troja bij ugunij par laupijumu. Trojai lemtais liktenis bij peepildijees. Trojas waldneeku zilti isnihzinaja winas mahju altara preeščhā. Greeki greesās uš mahjam, bet dabuja ilgi uš zeka apšahrt malditees. Wišilgak tomehr maldijās gudrais Odisejs: tikai dešmitajā gadā pehz Trojas išpostišchanas winšch pehz daudš daudš raibeem atgadijumeem šafneedsā šawu mihko dšimteni Staku un atdušejās pee šawas ustizigās šeewas Penelopes un šawa kreetnā dehla Telemacha kruhtim.

Tahds ir apmehram tās teikas šaturs, uš kuras dibinas abi Homera epi. Bet Homers šawā dšejā naw isleetojis wišu teiku; teika ir tik, tā šafot, šcho epu dibins (Hintergrund), turpretim epi pašchi aptwer ihšu laika šprihdi. Pirmais epus, dehwetš par Iliadi un no wehlašajeem teksta šijatajeem tā pat kā otrais epus Odiseja eedalits 24 dšeedajumōš, apdšeed Trojas apšehščhanas dešmito jeb beidsamo gadu; winā tehlotas greeku un trojeeschu waronu bešgaligajas zihnas ap Trojas jeb Ilijas muhreem (talab šaukta Iliade); ta eesahkas ar Achileja šastrihdeščhanos ar Agamemnonu un beidsās ar trojeeschu warona Hektora paglabahšanu. Epa waroni, ap kureem wišš greeščas, ir uš greeku pušes Achilejs, uš trojeeschu pušes Hektorš. Wiau waretu šadalit diwi daķās: pirmā daķā (no 1. lihds 15. dšeedajumam) dšejneeks apdšeed trojeeschu pašahwigās uswaras un greeku apšehščhanas gruhstumus un zeeschanas; otrā daķā (16.—24. dšeedajumam) apdšeedats šlawenais Achilejs, kurešč pehz tam, kad wina mihlulis Patrofls kritis, atreebjas trojeescheem par ta nahwi un wišai zihnai dod iščchfireju wiršenu. — Iliadei

brihwi peeweenojas otrs jo jauks epus Odiseja, šaukta pehz wina warona Odiseja. Šchis apdseed greeku warona „gudrineeka Odiseja“ raibeem peedshwojumeem, bagato apfahrtmaldishchanos zekā no ispostitās Trojas us šawu dsimtenes šalu Staku un wina atreebšchanās šaweem mantas isščkehrdetajeem, nekāunigajeem wina šewas prezineekem. Wišs šcha epus stahsts noteek nepilnās puffedims deenās. Tā tad redšam, ka dsejneeks naw šawam epum nehmis wišu teiku, bet tikai ihšu teikas gabalu. Šau te parahdas ihsta epika mahššla; epikis naw wehsturneeks nedš dsihwes gahjumu rakstītajs; wiščh ne-eefahš, tā šafot, ar A un nebeids ar B; wiščh nestahsta peemehram kā weens wina waronis dsimis, audšis, darbojees, miris, bet wiščh šahš pašchā widū, šahš peemehram ar warona darbeem un pee laba atgodijnma pastahsta pat gadījumus is wina behrnibas un jaunibas deenam. To redšam p. peem. Odisejā. Tur dsejneeks no pašcha šahškuma nūms nestahsta wis, ko Odisejs peedshwojis pirmajā šawā maldishchanās gadā, otrā, treščhā un t. t., bet pašchā šahškumā nowed muhs us Dgigijas šalu, kur Odisejs, turetš no nimfas (uhdens meitas) Kalipso, atronas šawā maldishchanās dešmitajā gadā. Wišpaprēščh dsejneeks pirmajōs 10 pantōs usdod, tā šafot, ihšo dsejas šaturu; tad mehš teekam eewesti deemu šapulzē, kuri nolemj, Odiseju reisi taščhu aishwadit us dsimteni; Odiseja apšargatuja, Atenes deeweete, zilweka isškatu peenehmufi, dodas us šcha dsimteni un walsti, Stakas šalu, wina jau peeaugušcho dehlu paškubināt, lai tas kā wihrs usstahjas pret nekāunigajeem prezneekem; pee šcha atgadijuma dabujam redset šcho negehku patwarigo rihšochanos Odiseja pilī, wina isščkehrdigo dsihwi, ko tee tur jau gadu gadeem wedušchi. Odiseja dehls Telemahšs, deeweetei pašlaušidams, šahš nu apfahrt braukat tehwu meklet; meklejot wiščh un mehš laštaji dabujam no greeku waroneem dsirdet par Odiseja warona darbeem. Pa tam Kalipso atlaisch us deemu pawehli Odiseju; pehz daudš mokam un zeeščhanam šchis leelam wehjam puhšchot peekuhst pee šaijaka šalas 17. deenā pehz šawas atlaischanas; te wiščh nu eefahš stahstit šawus agrakōs peedshwojumus. Episode jeb eepihtais gabals welkas no 8. dseedajuma lihds 12. Episodes peeder pee epu karakteristigajām ihpaščhibam. Epū wišs eet pašchi un rahmi; wiščh šalihdsinams pašchai upei, kuras wišai rahmi, meerigi, pašchapsinigi dodas us preekščhu, weenadōs nomehritōs lahšeenōs; bet tāpat kā mums šchahdā upes tezeščhanā tiht noškatitees, tad redšam, kā daščhi wišai upes lihščhōs eekuwušchi newar tik drihši tikt us preekščhu, kamehr tee beidsot ilgi apfahrt greesdamees peeweenojas ziteem wišneem un teem dod špirgtaku ahtrumu, tā ari episodes dod epum leelaku dsihwibu, šaut gan tee epus darbibu us azumirkli leekas aiskawejam. — Wišpahrigi war šazit, ka Odisejā atronami leelaki jaukumi, nekā Iliadē; winā ari wairak epikas mahššlas manama nekā pehdejā; nekālihdsinams škaištums tai peenahš klahš zaur to, ka daudš notikumu winā nošpogukojas us pašchās romantiskās juhras. Odisejā usejama ari leelaka plana weenadiba, nekā Iliadē.

Bet runajot par plana leelaku un masaku weenibu, newaram šezen eet tām daščhadajām domām, kuras isšazitas Homera epu iszellšchanās šinā. Wišwezafās domas tās, ka abas dseefmas šazeretas no weena dsejneeka, no Homera, kurščh ap 1000. waj 900. gadu preekščh Kristus dsihwojis. Tomehr šcha peenemtā dsejneeka peršoniba jau pašcham wezafajam bijuši pašakaina: neweens nesinaja škaidri teikt, kur tahds Homers radijees, kas wiščh bijis, kahds wina dsihwes gahjums. 7 pilšehtas un šalas weena par otru apgalwoja, ka katra no winām ešot Homera dsimtene. Teika par wina stahsta,

ka wiņšch bijis aklis. Saunatâ laikâ mahziti Homera pehtitaji mehginajuschchi noleegt, ka tahds Homers jeb pawisam dsihwojis. Tâ pasihstamais wahzu walodneeks F. A. Wolffs apgalwoja, ka tâ ņauktee Homera epi iszehlufcjees pamasit is apfahrtzetotaju dseedataju (rapsodu) dsejam, ņawu apgalwojumu pamatobams us tam, ka ņchis dsejas warot ņchfirt nelihdsigâs dakâs, ka weet weetam useetama zitada waloda un zitas dsejas karacters un ka tanis laikôs, kad rakstischanas mahņņla wehl nebij pasihstama, weens weenigs zilweks nekahdi newar buht ņpehjis ņadsejot tif plaņchu dseju. Par to tahds sobgaligs dsejneeks kahdâ epigramâ ņaka, ka Homera dehl kahdas ņeptinas pilņehtas un ņalas weena otu ņaploņijuschas, bet Wilks (Wolffs) eņot ņaploņijis paņchu Homeru. Wolffa aiskustinato Homera jautajumu ziti mahziti wihri apņpreeduschchi tahlat; tomehr ņchim mahzitam strihdum naw nekahdu droņchu panahkumu. Warbuht kâ to pehtitaju domas pareisakâs, ņas ņaka, ka kahds wezs greeku dsejneeks, lai wiņu ņauz par Homeru waj zitadi, abas ņtahstu dseefmas ņawilzis weenâ weņelâ dseefmas ņchematâ; ņchis tad tizis no wiņa pehznahzejeem papildinats un ispidits ihpaņchi no 6. gadu ņimtena pr. Kr, kad kahds greeku karalis wiņu liņa rakstôs eespeest. — ņchini apņtahllî mums preti ņpihd kahda zita epikâs dsejas ihpaņchiba, proti ta, ka ais ihsta tautas epus wiņa dsejneeks paņuhd tâpat, kâ, ņchillera wahrdeem runajot, ais krahschnâs dabas dsejas neredņami paņlehpees wiņas raditajs.

ņtatotees us to, zif dedņigi daschas greeku pilņehtas un ņalas dņinuņchâs pehz ta goda, Homeru ņaukt par ņawu tauteeti, ņawas dņimtenes behruu, waram nomanit, ka jar firmajâ ņenatnê Homeru zeenijuschchi toti augstu. Un teesņham, Homers kâ epikis ņtahw wehl ņcho baltu deenu nepahrņpehts no neweena zita dsejneeka un zaur wiņu greeku tauta nepanahkta no neweenas zitas. Wiņas isglihtotas tautas weenbalņigi atņinuschas, ka Homers ir wiņleelakais dsejneeks paņaulê. Pee wiņa dsejas atņpirdsinajuschees un atņpirgst un mahzijuschees un mahzas wiņu laiku un wiņu tautu labakee epiki. Uri ņlawenais romeeschu epikis Wergils ņawu Aineidu, kuras pirmais dseedajums ar latwiņki tulkots, mehginajis ņazeret Homera garâ, tâ ka toti dauds weetu ņchini romeeschu waronu dseefmâ atgahdina gabalu is Homera; un par brihnumu jaņaka, ka ņchis mahņņlas raņchojums, kuru Wergils, nebuhdams ar wiņa dsejiko apstrahdajumu meerâ, gribejis pats ņawâs wezunia deenâs ņadedņinat, ilgaku laiku tizis augstak zeenits, nekâ wiņa paraugs Homers. Tas notika tâ widus laikôs, tâ ņauktajâ melu klasifikajâ laikmetâ, kad pirmâs ņchfiras mahziti wihri, no greeku klasiku zeņeem nowirņijuschees, gribeja usneimt un staigat paņchi ņawus zelus. Bet kaut gan Wergilija Aineidâ atronamas nenoleedjami jaukas nodakas, zehlas, daiktrahņainas, aisgrahboņchas weetas, tomehr drihņi atkal nahza pee pahrliezibas, ka Homera jaukumus ne weens raņchojums wehl naw ņaņneedņis un ka ari ņchini ruhpiigi mahņņligajâ Homera pakadarijumâ truhņst tâs deewigâs weenteefibas, ņpirgtâs neņpeestibas un karaliņkâs meeribas, ņas Homera raņchojumus zeņ tif neņaņneedņami augstu un teem dod ņawadu raksturu, ņawadu toni, ņawadus jaukumus un ņawadu nosihmi. Lubloņim ņche wiņâ ihņumâ ar ņcho epu ņawadibam eepasihtees.

Augņchâ jau ņazijâm, ka epi iszetas tâ ņakot tautu behruibas jaunibâ. Tauta ņalihdsinama ņawâ ņinâ ar zilweku; tâ tad, ko eewehrojam pee zilweka wiņa behruibâ, to paņchu ari pee kahdas tautas tanî paņchâ laikmetâ. Zilweks ņawâ behruibâ ir tâ ņakot pilnigi ņaaudņis ar ņawu apfahrtni; wiņņch nepasihst nekahdas starpibas starp ņewi un ziteem, tâ ka pat leelņunga dehlņ

it mihligi faetas un rotušojas ar kalpu lolojumu; ko wina apfahrtneeki tiz, tam tiz ari winšch, ko ſchee juht, to juht ari winšch un nefad winam nekriſtu prahtâ ſawu tuwako tizibu apluhkot kritiſki, nefad winšch ar prahta naſi neſagraiſis un neiſmeklēs kuru katru leetu, bet to peenem tahdu, kahda ta ir; nefad winšch neſanihſtas ar ahrpaſauli un neatwelkas ſawâ eekſheenē, tà ſakot, ſawa paſcha paſaulē, tà to dara ſentimentali zilwefi (ſehri apzere-
retaji, mahziti zilwefi). Tà pat ari tautas dſejneekam ar ſawu tautu weenadas eerakhas, weenadi uſſkati, weenada tiziba, wahrdu ſakot, winšch ir uaimš jeb weenteefigs. Bet wiſwairak naiwitates atronas ihſtâ tautas epū. Un tàpat, tà mehš wiſpſnadami daſchu labu reiſi mihlam ilgaku laiku no-
klaufitees uſ weenteefiga behrnina ſtahtijumeem un prahtojumeem un no-
ſkatitees uſ wina nodarboſchanos, tàpat ka mehš tahdu behrnu turam par laimigu; tà ari ſajuhtam ſawadu fairinajumu, ſawadu peemilzibu, ſawadu lai-
mibu klaufitees dſejas naiwitati. Un naiwitate jo leelâ mehrâ atronama pee Homera. Scho peemilzibu pawairo ta dabiba, ar kahdu Homers prot wiſas leetas aprakſtit; leekas, it tà dſejneeks katru dſejſku weidu buhtu iſ
dabas, tà ſakot, iſſadſis, jo katris tehlojums pilns weenteefigas dſihwibas un jautras dabibas, tà ka jaukâ waronu un deemu paſaule noſtahjas preekſch muhſu gara azim pilnigâ zeenibâ un jautrâ dſejſkâ ſpoſchumâ.

Uſjautrinataja naiwitate parahdas jau Homera eekſatōs par deeweem. Greeku deemi ir pehz ſawas dabas pilnigi zilwefi. Wini ir jautras fanta-
ſijas raſchojumi. Ta pati meeſa, kas zilwekeem, ir ari deeweem; tās paſchas ſahpes un ſlimibas, ko ſajuht mirſtamee, zeeſch brihſcham ari nemirſtiguee. Bet greeku deeweem ari zitas wahjibas; paſkatifimees paſchâ pirmajā Ddi-
ſejas dſeedajumâ un paſklaufifimees wina ſawſtarpigajās ſarunās. Tà pee-
mehram deemu ſapulzē gudrâ Atene, „gudrineeka“ Ddiſeja aiſſtahwetaja, pahmet ſawam tehwan Zeiſam, ka winšch nelaimigo Ddiſeju aiſmirſis, ſa-
zidama:

„Waj, Olimpeet, firds tew
Loſama naw nemas? Waj Ddiſejs nemehdſa darit
Seedodams tewim pa prahtam pee argiwu knaſchajeem fugeem
Plaſchajā trojeeſchu ſemē? Kapehz nu tam eſi pikts, Zeiſ?“

(Mühlenbacha tulk. I, 59—62),

uſ to Zeiſ atbild furmer ſekofchâ toni: „u ja, mana mihkâ meitia, ko tu nu runa! Waj tad tu doma, ka es pateeſi tiſ aiſmirſigs, ka man wajaga atgahdinat ſchi brangâ wihra darbus? Nē, es wiſu ſinu un redſu; bet ſaki, meitia, ko darit ar to neleti Poſezdonu: Ddiſejs wina ſakaitinajis un ſchis nu to reebj waj no paſaules ahrâ; bet ne kaš, apmeerinees, — mehš ziti deemi taſſchu to tehwinu wareſim waldit un Ddiſejs tiſs drihſi mahjās.“
Tahdas naiwas ſarunas daudjās weetās ſaſtopamas; ſaſtopami naiwi-jauki deemu gimenes ſkati, kur deemi weens otram glaimojas, weens otru iſſmej, weens otram draud un luhko ſlepeni kaitet, weens deems uſ ſawu nedeenu leelas ar otru; peemehram peemediſim Zeiſa wahrduš, kureem tas ſchahdi tehlo ſawu waru: „nolaidiſchu no ſawas rokas iſ debefim uſ ſemi ſelta kehdi; pamehginat tiſ, wiſi juhš deemi un deeweetes un peekarat wiſu ſawas wa-
ras ſwaru pee ſchis kehdes, tomehr jumš neiſdoſees nowilkt wiſaugſtaſto wal dneeku wal dneeku no debefim ſemē; turpretim es ar weeglu roku uſwil-
ſchu ſcho kehdi un wina peeſtiprinaſchu pee ſawa augſtâ ſehdekka, tà ka pa-
ſaule pee wina lidinadamās ſarajas.“ (Sl. XIII, 18). Zits peemehrs:

Hera dsihwo ar šawu wihru Zeiſu eenaidâ ſewiſchki ſcha dehla Herakta (greeku Latſchplehſcha, Widwuda, Rurbada waj Simſona) deht, kurſch tam bij dsim s no kahdas mirſtamas ſeemas. Wina ſarunajas ar Hipnu (ſapni, Meega deemu), kurſch Zeiſu apmahza tà ka ſchis eefrita maigâ meegâ, kamehr Hera ſazehla juhre warenas bangas un luhfoja no Trojas brauzoſchu Herakli eegrufht nelaimê. Kad Zeiſs uſmodas un to eeraudſija, tad wiſch Heru peefehja neraifamâm ſaitem pee aitera (gaiſa) un peefehja diwi ſmagus ahmurus pee winas kahjam; kad ziti deewi peefteidsas winai palihdſet, tad tas katra, ko tik ween ſagrahba, nometa pahr debefſ fleegſni uſ ſemi, bet Herakli aiſwadija laimigu mahjas.

Ne tik ween, ka deeweem peemiht zilwezigas mahjibas: wini ari ar zilwefeem atronas draudſigâ ſatiksmê un peenem pat beefchi wiau iſſkату; tà jau pirmajā Odifejas dſeedajumâ redſam, ka Atene uſ Statu pee Odifeja dehla Telemacha eedama peenem teſeefchu waldneeka Menta iſſkату, tehpdamâs wiſpahr zilweku apgehrebâ un iſrotadamâs ar warfaltu ſchfehpu. Naimais Homera uſſkats par deemu ſadſihwi eet pat tik tahlu, ka wiſch tehlo pat rupjas gimenes ainas; tà weenâ weetâ wiſaugſtafais waldneeku waldneeks draud pat ſawu „zeenmahti“ Heru nomisot. Tâ deewi wiſzaur tehloti zilwezigâ weidâ un ar zilwezigu dabu; no zilwefeem tee atſchſiras tikai zaur to, ka wini naw ſaiſtiti pee laika, jo wini ir „muſchigi efoſchi“; nahwei naw pahr teem nefahdas waras; ari tee war peenemt daſchadu iſſkату; tà Menta iſſkatâ iſdarijuſi ſawu pamudinaſchanas darbu, ſpulgaze Atene pazehlâs gaiſôs kâ ehrglis. Raut gan, kâ ſkaidri redſams, ſtarpiba ſtarp Homera deeweem un zilwefeem naw leela, tad tomehr Homers neſchaubas par ſcho zilwezigo deemu waru, bet uſ wineem tizigi ſkatas un ſawâ reiſe tos eetehrpi zeenibâ un zehlumâ. Tâ nupat minetâ weetâ, kur Atene no Mentora iſwehrſchas par lihju, pat firmgalwis Neſtors ſajuht godbihjibu pret Telemacha deewiſchkiſgo apſargataju, „un brihnumſ pahraehma wiſus, to redſot. Brihuijas firmgalwis ari to redſedams „pats ſawam azim,“ un ſwehtu juhtu pilns apſolas ſeedot Atenei „ſpihdoſchu platpeeri gowi“, lai „ſchehligi dod ta ſawu jo raſchenu winam.“ Zitâ weetâ atkal zitadi wiſmas no Liktena (Moiras) un Likſtas (Ates) aprobeſchotâ augſtafâ deewa Zeiſa wara, atſkatotees no Zeiſa paſchleelibas, tehloti ſchahdi: Zeiſs ſehſch Olimpâ uſ augſtafâ ſehdeſka; wiſch runa un mirſchſchina ar melnajâm uſazim un waldneeka ambroſiſkâs (debeſchkiſgâs) matu ſprogas wiſnojas uſ preeſchu ſemê, un pee tam nodreb wiſi Olimpa augſtumi.

Zik naiwa Homera tiziba, tikpat naiwi ir wina uſſkati par ſemi, juhru un debefim jeb wina geografija. To redſam jau Odifejas pirmajā dſeedajumâ. Atene, gudribas deeweete, kurai ſaprotams ari geografija japrot, par Odifeju ſtahtidama Zeiſam min, ka ſchis teekot uſturets uſ kahdas ſalas paſchâ juhreas widuzi no Atlaſa meitas,

„kurſch juhre dsikumus wiſus
Gelizis wehrâ un ſinâ un neſ pats milſigus ſtabus,
Kureem tas debefi ſchſir no ſemes un attura tahki.

(Mühlenbacha Odifeja I, 52—54).

Wiſpahrigi Homera geografija ſchahda: ſeme ir apaka ripa; abâs puſſes tai tik paſaules juhre; ſchij pahri iſplatas wara debefis; ſemes apakſchâ

atronas pekle (ads), nomiruscho peemihne; faule, mehnefs, swaignes pazelas austrumâ is juhraz, pa deenas laiku spihd deeweem un zilwekeem un wafarâ atkal nolaischas pret reetrumu leelajâ pluhdu straumê atpakat. Tâ tad epû, tautas dsejâ, buhtu wolti meklet augstas sinaschanas; epus waroni neatfchiras no ziteem zaur leelu isglihtibu, bet gan zaur meefigu fpehku (fâ Achilejs, Ajas), duhschu un isturibu (Sektors) un zaur ismanibu (fâ „ismanas wilts“ Odisejs). Naims zilweks us wifu skatas ar mihlestibas azim; ihpaschi mihki tam lopi, pee kureem wiseem winfch war atrast labas ihpaschibas, tâ fa gribedams tehlot kahda warona fpehku winfch to nebaidas falihdsinat ar sirgu; pat pee tahdeem dsihwneekem, kuxi mums reebigi waj kurus turam par netikumumu simbokeem, winfch war atrast labas ihpaschibas.

Apluhkojuschi pahrs azu usmeteeneem Homera dsejas debefis un tâ sakot wina skatumes ispuschkojumus (deforazijas), warefim nu drufku apskatit wina semi un laudis un warefim jautat, par fo dseed schis dsejneeku dsejneeks. Un par fo gan lai zitu dseed ihsts tautas dsejneeks, par fo lai stahsta stahstu = dseefmas fazeretajs, ja ne par sawas tautas waronu darbeem, kas eerotajuschchi wina tautas slawu tahlu mirdsofchâ fposchumâ. Abos Homera epos, titlab Iliadê, fâ Odisejâ, apdseedati tautas waroni; tomehr abu waronu = dseefmu raksturs naw weenads. Iliadê dsejneeks mums pasneeds, tâ sakot, jaunibas dseju; te, waretu teikt, werd un wahras ugunigs eenaidis un kaisla slawas un uswaras fahriba; wisapfahit ap mums plofas fihws karsch; mehš dsirdam lihgfumus uswaras fauzeenus un skatas pameschanas schehlabas; mehš dsirdam waronus sawâ starpâ leelamees un redsam winus fpehkojamees; mehš redsam dufmu un atreebibas pilnas waronu fejas un jauirus dischigus gwiletajus. Bet weetweetam paspihd schini trofchna pilnajâ karadseefmâ ari ihsti aisgrahbofchas, gandrihs sentimentalas mihlestibas leefmina; tas it ihpaschi sakams par to skatu, kur Trojas karata waronigais dehlis Sektors us kaujas lauku dodamees fchiras no sawas mihkotâs, behdigus panahkumus jausdamas feewas Andromaches, kuru weetu jaunlaiku dsejneeki beeschi ismeklejuschi par tematu saweem dsejokeem. — Pawisam zits raksturs Odisejai. Winâ karsch mums rehgojas tit nebihstamâ tahlâ tahlumâ. Kad Iliadi sawam par jaunibas dseju, tad Odiseju waram behwet par weza prahta wihra dseefmu. Sche muhfu fantasiju eepreezina plaschâ juhra ar sawam dihwainajam romantiskajam salam un fantastigajeem apdsihwotajeem; dsejneeks muhs tihri fâ wed lihdsi juhraz dibinâ un rahda noslehpumaino uhdens walsti. Un tad tee jaukee tikumi, kas sche apdseedati! Gan fâ jau ihstâ epû, ihstâ pasaules bildê, netruhst starp epus personam ari negehku; tâ ihpaschi minami nekounigee Odiseja feewas prezneeki; bet par to te atkal tikdaudf tikumigu peewelkofchu raksturu. Tas ihpaschi sakams ari par Odiseju paschu; Odisejs naw „gudrineeks“, „ismanas wihrs“, prahta zilweks ween, bet tam ari ir freetna firds; gan jauta ir Kalipso nimfas ala un dahrs un pascham Odisejam pee winas dsihwojot it neka netruhst, bet winfch pat sentimentalî ilgojas pehz sawas dsimtenes Itakas; gan schi winu

„Projam nelaisch no sewis, bet mihkeem laipnibas wahrdeem

„Wilinat nerimst wiau, lai Itaku aismirst; bet matit

„Odisejs wehlas no firds jel duhmuš no dsimtenes kuhpam.

„Redsejis to, winfch mirtu labpraht.“ (Mühlenbacha Od. I, 56—54).

Tif dahrga tam tehwiya, fa winfch wehletos pirms mirschanas redset jele wismas duhmuš pazekamees no dsimtenes duhmekkeem. Ari skaistà Helena, Menelawa

pils waldneeze, palikufi par ruhpiгу, peeflahjigu nama=mahti un řawu weegl=prahtibu leefas řen nořchehlojuři. Bilnigs meers un gudriba walda wezà kumelu wafataja Nestora mahjâ, kur nefad laimibas řaule naw mitejuři řpihdet. (Dd. III). Weřela idillija attihřtas řajaku řalâ, kur Ddiřejam atřķketinas tihřs idillifřs mihleřtibas romans ar řarařa meitu Naufiku. Wiřjauřak, wiřlaimigař, un wiřweenfahřřak tomehr eet Ddiřeja dřimtenê Stakâ; te řeed zilweřibas wiřřkaiřtakee řeedi, te řmarřcho zilweřu jauřakee tiřumi. Mihleřtiba un uřtiziba, tiřumu řpořchafâs řaraleenes, te řpihd uř katra řoka pretim; prahtigais Ddiřejs řawu řemi pahřwaldot tahdâ mehrâ mantojis mihleřtibu, řa, řaut gan wiãřch 20 gaduř no dřimtenes nořt, wiři wiãram palikuřchi uřtizigi; uřtiziba te řeed wiřadôs weidôs: dehla uřtiziba pret tehřu, řeewas pret wiřru, pawalřtneeku uřtiziba pret řawu řarali, wehřgu uřtiziba pret řawu řungu; pat weřais řunř newarejis 20 gadu laikâ aiřmirřt řawu miřto řopeju un řungu, bet řad beidřamais, nepařihřtamř un dřihweř pahřmainâs pahřwehřteeř, pahřnařt mahjâs, neřpehřzigais mahjâs řargř, newaredamř aiř weřuma neřpehřta pařelteeř, ařti kuřtinadamř preeřigi eeřmilřřtas un beidřas. Tiř leela mihleřtiba walda řche řungu un řalpu řtarpâ, řa pat řahřtu řtarpiba aiřmirřta: Telemacha apteřřne řawu řopjamo ařaram iřwada un ařaram řagaida un Ddiřeja zuhřgans Ğumais, řuru dřejneeks ari nořauř řâ augřtmanuř par deewigu, řawu řungu řateefot tam řkuhřřta waigu un řameeřchuř, řamehr Ddiřejs tam nobuřřcho galwu un rořas.

Un řad tad wehl pařkatamees jauřrajâ dařchadu paradumu řopřchanâ, řâ řeedořchanâ, řad brihřtinu ween uřturamees peemehřram jau Ddiřejas 3. dřeedajumâ apdřeedatâ Pořeidona řwehřřku řwineřřchanâ, tad teeřřam aiřmirřramees un juhřtamees pahřřelti pawiřam řweřřhadâ laimiga pařaulê, tad ja=atřihřřtas, řa Ğomera dřeefřmař ir řkuhřpuřa dřeefřmař, řas řpehř eemidřinat řatru muhřu řaiřlibu. Wiřř rahdas un noritinas aiřgahřbořchi weenfahřřchi; tahda weenfahřřhibâ, dabiba un tomehr pee tam jauřa řwalfjuhřtiba parahdas wiãru weeřmihřlibâ: řatru řweřřneeku papreeřřch pameelo un tiř tad, řad jau řahřrumř pehř ehdeena, dřeheřena aiřdřihřřs, wiãru iřjauta, řahdu řas řauřřchu, no řureenes nahřdamř un řas řa noluhřřs.

No Ğomera naiwitates pařchâi dřejai zehluřřchees daudř neřalihdřinamu daiřumu. Naiwais zilweřs neatweřřas, řâ řentimentalais, řawâ eeřřcheenê, řawâ řirdřprahtâ, řur radit ihpatigu garigu buhřti, garigu pařauli, řur dřihwot no pařaules řchřirřs, bet wiãřch taiřni eegřemdejas ahřigajâ pařaulê un wiãra dřihwo. Naiwais zilweřs, řâ řazitřs, lihđřinas behřnam; řchim wiřř řrihřt azis, wiřř, řo řas eerauga, řo peewelř: katra puřite řo peewelř un wiãřch war řo řtundam apluhřot, apluhřořot řo pat wehl iřpořta, lai řo řmalři řo waretu pařihř; řatram raibam řauriam řas řkreen pařak, ihři řakot, newee=nai leetaj dabâ řas neaiřeet gaxam. řas pařs řakamř par naiwo mař at=tihřřtito zilweřu: řatřs jauřs namř tam řrihřt azis, řatru jaunu biři řas war řtundam apluhřot, ar weenu wahrdu, wiãřch ar leelako řiakahřribu řawejas pee leetam, pař řurâm apniřuřřa, řewi nogřimuřřa zilweřa azis auřřti pahřřkreen pahři. řo řo labi waram eewehřot ari pee řawa naiwâ dřejneeka Ğomera: Ğomers prot netiř tehřot ween, bet tehřlojumâ ari eepuhřřt dřihřwibu; dřejneeka naiwajâ prahtâ un eewehřigajâ fantařijâ dřihwe paři nogřemdeju=řees; wiãřch dřihwê pee řatras leetas eewehřořis řihřakos řihřkumus tiř řmalři, řa wiãra aprařřtus lařot jadoma, it řâ wiãřch ar řawu řmalřo dřirđi buhřtu dřirđejis pař řtahduř augam, — tiř dřihwi, jauři un řmalři ir wiãra aprařřti. řa wiãřch řuna par gowi, tad wiãřch řo řew tuhřlit řrahřo preeřřch azim, řo

wiaſch peeleef tai peewahrdu: platpeere; ja wiam jaſtahſta kaut kaſ par kugi, tad wiaſch to ſihme, runadams par wina „lihganu peldeſchanu“ waj noſaukdams to par „melnu ſkrehjeju“; kad wiaſch aprakſta weeſa pameeloſchanu, tad wina aprakſtâ netruhkſt neweena ſihkaka ſihkumina, kâ to peemehram redſam ſekoſchôs pantôs:

„Uhdeni kaſpone neſa eekſch krukſes, kaſ laiſtijâs ſeltâ,
 „Lehja pahr ſlafamu trauku uſ roſam un leedama wineem
 „Maſgaja rokaſ, bet preekſchâ teem nolika gludenu galdu.
 „Tikufi mahjrukſe liſa teem maiſes uſ galda papilnam,
 (147. pantâ wehl ſmalſak: uſ needrpihteem groſeem)
 „Sanefa ehdeenu daudi, jo ſneedſa iſ ſagahda labpraht.
 „Gaſgreefiſ uſlika wineem wiſwiſadu gaſu uſ ſchſihwjeem,
 „Padodams to, un ſneedſa teem ſeltâ mirdſoſchus kauſus;
 „Sauzejs eeledams wiſnu toſ aptezet ſteidſa jo beekſchi.“

(Mühlenbacha Dd. I, 136—143).

Taſ ir tâ ſauktaiſ epikſkaiſ plaſchums. Schiſ parahdaſ ſewiſchki ari Homera lihdsibâs, kurâs wiaſch wairak neſa ſalihdsinamais preekſchmetſ pagehr, jo ſmalſki aprakſta kaſhdus dabas parahdibas ſihkumus. Ar taſhdâm plaſchâm lihdsibam Homera dſeja wiſai bagata.

Homers preekſch greekeem bij ihſtſ tizibas dſejneekſ; iſ Homera greeki mahzijuſcheeſ ſawuſ deewuſ un pehz Homera pawehleſ un preekſchſihmeſ tee toſ peeluhdſa. Homers ir ſkaidri zilweziga paſauleſ uſſkata mahzitajſ, daituma religijas paſlubinatajſ. Pee wina wiſſ pahrwehrſtſ tihrâ zilwezibâ: debefiſ noſahpi ſemê, Olimpa deemu weidâ atſpoguſkojaſ ſkaidri zilweku tipi, deemi atſtahj ſawas debefiſ, ſtaiga ſtarp zilwekeem, peedalaſ pee wiau preekeem un behdam, aiſſtahw weenu waj otu partiju. Muiſchigee deemi un mirſtigee zilweki, ſpehzigee waroni, un ſkaiſtâſ ſewas, dſihwâ un nedſihwâ daba uſſkatiſ no neſaaghniſtâſ, nedaliſtâſ zilwezibas ſtahwoſka. Taſ Homeru padarija par wezâſ paſauleſ laiſmeta un mahzitaju. Tâ peemehram romeekſchu ſlawenaiſ dſejneekſ Horazijs par Homeru dſeed:

„Kamehr tu, Woliju, zenfigſ pa Romu wingrineeſ runâſ,
 „Tamehr eſ Homeru wezo no jauna Brenekſtê laſu,
 „Kurſch, kaſ labſ ir un daitſch, kaſ derigſ leeti, kaſ neder,
 „Gaiſchaſ un labaki mumſ kâ Arantors un Ariſipuſ ſtahſta“ u. t. t.*)

Bet wiſleelakâ zeenâ un godâ Homers, protamſ, ſtahweja pee greekeem. Homera dſeja bij greeku tautas grahmatu grahmata, un wiaſch patſ bij wezajai paſaulei pirmakaiſ un wiſpahrigakaiſ dſejneekſ. Homera dſeju greeki mahzijâſ ſkolâſ no galwaſ, pee Homera ſtarp ziteem eefila maſedoneekſchu karaliſ, diſchenaiſ paſauleſ uſwaretajiſ Alekſanders Deelaiſ, kurſch ſawu Iliadi wiſur neſaja lihds uu par Iliadeſ waroni Achileju ſawnoja deen' un naſti; bij pat ſtarp greekeem taſdi, kaſ wiſu Homeru prata no galwaſ. Tadehſ pa daſai iſſkaidrojaſ taſ brihnumſ, ka tiſ maſa tautina ſpehja padarit tiſ leeluſ gara darbuſ, taſhdus, ka wina wiſai tagadejai jiau kaſhdus 2000 gaduſ wezakai paſaulei palitufi par neſaſneegtu mahzitaju; tadehſ ari tagad wiſi daituma draugi un dſejneeki ſawas daituma juhtaſ labpraht kopj pee wezâ Homera; tadehſ ari wehl tagad Homers paleef par nenoleedſamu

*) Arantors un Ariſipos ſlaweni runaſ mahſſaſ ſkolotaji; ſkateſ 1891. guda 11. „Auſtruma“ burtnižâ 1384. l. p.: „Horazija ſuhtijumſ Wolijum“. P. R.

un neiffihkſtoſchu daituma amotu un par tahdu paliks, famehr ween pratis zeenit daitumu. Teefcham, kas Homera dsejas balſi neſaprot, no ta war Getes wahrdeem teikt, ka winſch ir meſchons, lai winſch zitadi buhtu, kas buhdams. Homera noſihme bijuſi par eemeſlu, ka katra zit nezit iſglihtota tauta mahzijuſi Homeram ſawu walodu un likuſi winam ſawâ walodâ dſeedat.

Bet Homeru tulkot naw weegla leeta. Iſhajâ apzerê redſejam, zit dauds pee ſcha greeku dſejneeka originalibas. Un kad jau originala proſa gruhti tulkojama, tad jo gruhtat ir originalu, pawisam atſchkirigu dſeju tâ ſakot atdſejot. — Bet likſim Homera dſejas tulkoſchanas gruhtumus paſcheem Homera tulkeem atſtahtit. Par ſcha darba gruhtibam wiſplaſchaki un pamatigaki iſſakas Schukowſkis, kurſch Homera Odſeju tulkojis kreemu walodâ. Winſch ta ſaka:

Homera tulkoſchanas darbs naw lihdsinams neweenam zitam tulkoſchanas darbam. Pee kura katra zita dſejneeka, ne pirmatniga, bet mahſklee neeka dſejneeka, wari atrast blakus wina dabikajai aiſgrahbtibai ari mahſſlibu; Homerâ tahdas naw; winſch wehl ir behrns, kurſch ſapni redſ, kas paſaulê un debefis brihniſchſigs un kurſch par to tſchalo ſkanâ behrna balſi pee ſawas audſinatajas dabas fruhtim. Ta ir ſkaidra, plaſcha, gaiſcha upe beſ witneem, kurâ atſpogulojas gaiſchi un pateefigi debefis, kraſti un wiſs, kas uſ kraſteem dſihwo un kuſtas; tu redſi weenigi atſpogulojumu, bet leekas, it tâ ſpoſchâ atſpogulotaja kriſtala nemas nebuhtu, aſs wina nepamana. Tulkojot Homeru un ihpaſchi Odſeju, netiſki tahlu, ja tu nodarboſees ar katra pantu ſewiſchki, jo pee Homera naw ſchſirti, ſawadi panti, bet ir weſels pantu ſtrauts, kuru wajag aptwert wiſâ winâ pilnibâ un gaiſchumâ: wajaga glahbt katram pantam wina weidu (fiſiognomiju), bet tâ ka wina atſchkiriba ſaleetos ar wiſas weſelas dſejas ſaſkanu un winâ paſuſtu. Ari wahrdu iſwehlê der eewehrot ſawadu apdomibu: beeſchi dſejikakais, bilſchainenakais, lepnaſkais wahrds tamdeht ween neder, ka winſch tahds; wiſs taſ, kam jauninaſchanas weids un kur manama dſihſchanas pehz neparaſteem iſmeſleteem wahrdeem, ſche neder; taſ buhtu, tâ ſakot, anchroniſms (waretu teikt, wezu un jaunu laiku ſajauſchana); wajag greeſtees atpakaſ pee pirmatnejas walodas, kura tadeht paſaudejuſi ſawu ſpirgtumu, ka wiſi wina leetojuſchi, tapinadami to pee dſejas ſentehwa; wajag ſchai nowezejuſchai, nowalkatai walodai atdot winaſ pirmatneju ſpirgtumu un jaunibu un atſazitees no wiſam jauninaſchanam, zaur kuram dſejikâ waloda, attahlinadamâs no pirmatnejas weenkahrſchibas, atſtahtjuſi ſawu behrnibas newainibu. Wahrdu ſakot, Homeru tulkojot wajaga atſazitees no wiſas pahſpihleſchanas, no wiſas iſraibinaſchanas, no wiſas kahrſtiſchanas pehz efekta, no wiſas kermoſchanas (kofeteſchanas); wajaga dſejas mehrki ſaſneegt nemanami weſelu zaur iſteizeenu weenkahrſchibu, neſpuhtibu, paſemibu, bagato periodu ſaſkanu, kuras daſchfahrt it ka beſ nodoma ſarauſta ſchſirti panti, maſ ſpihdofchi, tâ ka katreſ wahrds periodâ un katreſ wahrds pantâ ſtahw weenâ wiſpahrigâ ſaſkanâ, netrauzot to ne ar kahdu ſchſirtu, neparaſtu, meſchonigu ſkanu. Taſ ir gauſcham gruhts darbs; preeſch ta naw ſkaidru noſazijumu; jarihkojas weenigi pehz juhtam; man ſchis darbs bij toteef gruhtakſ, ka es neprotu originalu, bet wareja to tika uſminet. Bet par to kahda augſta burwiba ſchini darbâ, ſchini Anadiomenes pirmo nopuhtu klauiſchanâ, kura radas iſ juhras putam (jo wina ir Homera dſejas ſimbols), ſchini walodas weenteefibâ, ſchini eeraſchu pirmatnibâ, ſchini nepahſpihletâ daiſkraſhibâ, ſchini

isteizeenu weenfahrschibâ un nepetamibâ, schini beeschi pahraf bagatajâ, nemahfsligajâ, weenfahrschajâ pshapibâ un sewischki schini melancholijâ, tura nemanot bes dsejneeka sinas speeschas zaur wifu zauri" u. t. t.

Apstatijschi Homera tulkošanas grubtumus, tagad apluhkosim muhsu latweeschu tulkojumus, pee kam druszia eewehrosim ari freewu un wahzu tulkojumus, lai labaki waretum apspreest kam tulkošana isdewufees labaka. Memsim te peemehram sekoschos pantiaus (Dd. I, 221—229):

I. Greeku originalteksts.

221. Τὸν δ' αὖτε προσέειπε θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη·
222. οὐ μὲν τοι γενεήν γε θεοὶ νόμυμνον ὀπόσσω·
223. θῆκαν, ἐπεὶ σε γε τοῖον ἐγείνατο Πηνελόπεια
224. ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἶπε καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον·
225. τίς δαίς, τίς δέ ὄμιλος ὄδ' ἔπλετο; τίπτε δ' ε σε χρεώ;
226. εἰλαπίνη ἦε γαμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.
227. ὣς τέ μοι ὑβρίζοντες ὑπερφιάλως δοκέουσιν
228. δαινοσθαι κατὰ δῶμα· νεμεσσήσαιτό κεν ἀνῆς
229. αἴσχεα πολλ' ὀρόων, ὅς τις πινυτος γε μετέλθοι

II. Jozsa tulkojumš wahzu walodâ:

221. Drauf antwortete Zeus blauäugichte Tochter Athene:
222. Nun, so werden die Götter doch nicht den Namen des Hauses
223. Tilgen, da solchen Sohn ihm Penelopeia geboren.
224. Aber verkündige mir und sage die lautere Wahrheit
225. Was für ein Schmaus ist hier und Gesellschaft? Giebst du ein Gastmahl
226. Oder ein Hochzeitsfest? Denn keinem Gelag ist es ähnlich.
227. Dafür scheinen die Gäste mit zu unbändiger Frechheit
228. Mir in dem Saale zu schwärmen. Greifern müßte die Seele
229. Jedes vernünftigen Mannes, der solche Gräuel mit ansah.

III. Schufowſka tulkojumš freewu walodâ:

221. Дочь свѣтлоокая Зевса Аѳина ему отвѣчала:
222. Видно, угодно бессмертнымъ, чтобъ былъ не безъ славы грядущемъ
223. Домъ твой, когда Пенелопѣ такого какъ ты даровали
224. Сына. Теперь мнѣ скажи, ничего отъ меня не скрывая:
225. Что здѣсь у васъ происходитъ? Какое собранье? даешь-ли
226. Праздникъ, или свадьбу пируешь? Не складочный пиръ здѣсь
[конечно.]
227. Кажется только, что гости твои необузданно въ вашемъ
228. Домѣ безчинствуютъ; всякій порядочный въ обществѣ съ ними
229. Быть устыдится, позорное ихъ поведеніе видя.

IV. Mühlenbacha latwiskais tulkojumš:

221. Uš to atteiza ta tam, Atene, spulgaze deewet',
222. Slawa no deewem lemta uš nahkotni dsimumam tawam
223. Tamdeht, ka dsemdeja tewi tik rashenu Penelopeja,
224. Bet nu stahsti jel man un issaki wifu to teescham:
225. Kas par weesibam te? kahds treekis? kam wajaga to tew?
226. Dsihras waj kahsas sche dsereet? So sabeedrigs meelasts jau naw tas.

227. Bahrgalmji, leefas man, rij un plihthe bes fauna un goda,
 228. Terqli, tè pili; ar ihnumu firds gan pildisees katram,
 229. Kurſch, reis atnahzis ſcheit, reds tildauds nekreetnus darbus.

V. Dünsberga tulkojums.

221. Uf to atteiza Dsewa gaischazu meita Utehne:
 222. Deemi tawai ziltij pateefi nesaudès wahrdu,
 223. Kad tahds kreetnais dehls no Benelopejas tam dsimis.
 224. Bet wehl pasino man un issaki taisnibu ſkaidru:
 225. Kas tew par dserſchanam ſche? waj isrihlo weefibas kahdas?
 226. Kam tew wajaga tahdas? Waj kahſas? Nè, nerohdas tahdas.
 227. So uf tam ſchee weefchi pa dauds ir aplami, rupji,
 228. Dausas pa pili tà kà firds pat krehlis war apſkreet
 229. Katram prahtigam wihram, kam tahdi trakumi Jareds.

Ēee ſcheem tulkojumeem eewehrojams tas, ka tikai divi tulkī, Foss un Mühlenbachs, pratuſchi originala walodu, divi turpretim nè, jo Schufowſkam, ka pants stahsta, greeku walodu neprotot kahds wahzeetis sem originala teksta parastijis wahrdisku tulkojumu un winſch pehz ta turedamees fastahdijis ſawu atdsejojumu, kamehr Dünsbergis Homera Ddiseju, ka uf wina tulkojuma lasam, pehz Meklenburga (wahrdiska profaiska tulkojuma) un Fossa „raksteem“ „latwisſki tulkojis un ſadsejojis“. Bet is kreemu tulkojuma war redset, ka ari Schufowſkis turejees pee Fossa atdsejojuma; tam par peerahdijumu ir muhsu ſalihdsinajuma pirmà rindina, fur kreemu dsejneeks deeweetei Utereī peelizis flahst wahrduš: СВѢТЛОКАЯ ДОЧЬ ЗЕВЧА, tàpat Dünsbergis: Dsewa gaischazu meita, gluschi tàpat kà Fossa tulkojumâ: Zeus blauaugichte Tochter, kamehr originalâ no tam neka nestahw, jo pirmais pants wahrdu pa wahrdam tulkots ſkan: Bet tam atteiza deeweete, ſpulgaze Utene; tà tad pirmais pants jau peerahda, ka no peewestajeem Homera tulkeem wistumaf originalam stahw Mühlenbachs. Te tikai druzitina tuwaf apſkatisim abus latweefchu Homera tulkojumus.

Sautasim papreeſch: kahdas ihpaſchibas wajag tam, kas grib Homera epus latwisſki tulkot? Te waram ihfi un weenfahrschi atbildet: winam wajaga ſchahdas ihpaſchibas: 1) winam wajag buht dsejneekam; 2) winam wajaga buht kreetnam greeku walodas pasinejam; 3) winam wajag buht labi eedsihwojuſchamees Homera garâ un 4) winam wajag buht kreetnam latweefchu walodas pratejam. Tikai kas wisus ſchos prasijumus ſpehj ispidit, war buht kreents Homera tulkš. Apſkatisimees, kà ar ſcheem prasijumeem stahw pee muhsu Homera latwisſkotajeem.

Atteezotees uf pirmo prasijumu, pasihstam plaschi ſawu wezo Dünsberga tehwu par tautas dsejneeku. Dünsbergis ari peeder pee teem, kas muhsu dsejâ kà pirmee greeku pantmehrū heſſametri leetojuſchi un pee tam ar ſekmem. Bet pee ſcha wina tulkofchanas darba war manit weet weeta it kà pawirſchibu. Tà nebuht nekān jauki, ka Dünsbergis pahraf beeschi pirmas diwas pantpehdas leeto no weetas daktika weeta spondeju (222, 223); pee Homera to reti war atrast; weenu reisi leetot daktilu tad atkal spondeju neko nekaitetu, tad jautrais pantmehrš neatstahdu it kà klibu panta eespaidu, bet tas tezetu kà strauts, tikai retumis atdurdamees uf kahdu kawekli. Tapat peewestâ ſalihdsinajumâ Dünsberga 227. un 228. pants tanī sinâ ſmahdejams, ka tanis ſagadijuſchees 4 weensilbigi wahrdi no weetas fopâ, tà ka

nesini, uš kuru wahrdu friht balššwarš. Tad pawišam neišdeweēs ir Dünsberga 226. pants, buhdamš glušchi nedsejiššs:

„Kam tew wajaga fahšas? waj fahšas? nè, nerahdas tahdas“

Mehš pee šcha panta negribam pelt to, ka dšejneekš neturejeēs wišai pee tekšta, bet aišrahdam tiš uš wahrda „tahdas“ atfahrtošchanu panta diwāš weetāš, fur friht balššwarš, pee kam beidšamais „tahdas“ nepawišam naw weetā. Mühlenbachš turpretim lihđš šchim plašchakai publikai nebij kà dšejneekš pašihštams. Ka winam eewehrojama dšejneeka dahwana, to redšam no tam, ka wina heššametri tek brihwi škanigi, netrauzeti; ko zeen. tulkotajš grahmataš eewadijumā par heššametri teoretiški mahžijš, to wišch šawā tulkojumā praktiški peerahdijš: naw neweena heššametra, furā nebuhtu zefura (mahššligais panta eegreesumš); naw neweena heššametra, furšch tiktu trauzetš no neparaštāš wahrdu nošneebšchanaš (pirmajā pantā beidšamā pehdā gan štahw „deewet“ bet eewehrojot, ka heššametra beidšamais jeb feštaiš mehrš patš nošneebš, šchi mašā galotneš nošneebšchana nemaš nepatiškami neaišker muhšu dširdi; naw heššametra, furā truhšštošchāš šilbeš išpilditu nepeederigi walodaš frikumi; naw heššametra, furā atraštu, kahdu nedsejišku atdšejojumu, kahđš peem. Dünsberga 226. pants. Wišš, kà šazitš, tek rahmā netrauzetā škanigā heššametra štrautinā.

Mupat šazijam, ka Mühlenbacham naw bijš wajadšigš nekur šawu heššametri išpildit (truhšštošchā weetā) ar nepeederigeem frikumeem. Taš mumš pa dakai dod atbildi uš otro jautajumu, kà štahw ar muhšu tultu greeku walodaš prašchanu? Te nu muhšu Dünsberga tehwš, šaprotamš nekahdi naw šalihđšsinamš ar Mühlenbacha šgu. Ja mehš ari nepašihštum M. šzu no wina šaraštītām walodneezibaš grahmatam par freetnu šilologu, tad ta waretum špreest šalihđšsinot wina tulkojumu. Šau iš augšchējā šalihđššinajuma redšejam, ka Mühlenbacha šgš par wišcem ziteem tur peewesteem Homera tulkeem šhštaki turejeēs pee originala. Šalihđššināšim te wehl weenu pantu, lai waretum no tahš pateefibaš pahrlēezinateeš, ka M. šgš gandrihš wahrdu pa wahrdam tulkojiš un tomehr šawā wahrdiškajā tulkojumā pratiš eepušt špirgtu latweešchu walodaš dšihwibu. Šau Ddifejaš 6. pants noder par peerahdijumu:

Homers: ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐτάρους ἐρρούσατο ἰέμεβος περ.

Wahrdiškš tulk.: bet pat ne tā beedruš wišch išglahba, kaut gan wehlejaš.

Foss: Ueber die Freunde rettet' er nicht, wie eifrig er strebt.

Schukowskis: тщетны были однако заботы: не спасъ онъ сопутниковъ.

Dünsbergis: Taf toš nešpehja glahbt, lai gan ruhpejaš wišch, ziš ween špehja.

Mühlenbachš: Beedruš taš tomehr ar tā, gan gribedamš, nešpehja išglahbt.

Šche nu atkal redšam, ka Mühlenbachš tulkojiš wahrdu pa wahrdam un šchos wahrduš šaliziš tiš jauki škanošchā pantinā, ka preeš toš lafit. Dünsbergis šihkumus naw tulkojiš, bet truhšštošchāš šilbeš išpildijš ar neihšti peederigeem wahrdeem: ziš ween špehja, kamehr originalā šazitš: ari tā (t. i. tā, kà preešchējōš pantōš šazitš); ar to Dünsbergis tulkojiš Fossa „wie eifrig er strebte“, kaš ari tikai atštahštijumš, newiš ihštš tulkojumš. Mühlenbacha ušmanigajai azij naw aišgahjuši garam ne mašakā partikula, peem. 111. p.: šche atkal mašgaja zc zc. fur ar wahrdu „atkal“ attapigi tulkotš wahrdišch „dē“ originalā.

Bet Mühlenbachš ari jo freetnš Homera gara pašinejš. To atkal peerahda wina tulkojumš. Šau augšchā aišrahdijam, ka Homers kahdu leetu

šawâ dsejâ minot to tamlihdš ari krahšo, wiâu apsihmedams ar šoti sihmi-
geem peewahrdeem. To wišur redšam tautas dsejâ. Tâ tas starp zitu ša-
stopanis ari latweešchu episkajâ dsejâ, wiâu teikâš un pašakâš. Paškatifimees
p. peem. Anša Vercha=Buschkaišča „Kurbadâ“. Minetâš grahmatas 32. l. p.
lašam: „šakitis=lempitis, wilzišch=jehrsaglitis, lapšenes=duhzejâš, dunduri-
šuhzeji, wanadšinis=lihšnadsibis, wehsis=krahbikis“. Te redšam, ka ari wezais
latweetis mihlejis dšihwneekus apsihmet ar peewahrdeem; tomehr minetee pee-
wahrđi pee latweešcheem apsihme wairak dšihwneeku dabu nekâ ahreeni; tikai
„wanadšinšch=lihšnadsitis, wehsitis=krahbikis“ atgahđina zif nezif Homera epi-
tetus, kuri pa leelakai dakai atteezas uš dšihwneeku un leetu ahreeni. Un at-
kal M. šgam brangi isdewešš tulkot neparastos Homera peewahrđus. Šalih-
šsinasim M. un D. tulkotos peewahrđus. Tâ 45. pantâ: ὑπατε κρειόντων,
M.: augštakais waldneeku waldneekš, D.: waldošchu karaku waldneekš; 63.
p.: νεφεληγερέτα Ζεύς, M.: mahšonu pulzetajs Zeišš, D.: Dšewšš, tas mah-
šonu wadonšš (nepareiši leetotšš artifilšš tas un νεφεληγερέτα tulkotšš ar mah-
šonu wadonšš“, it ka Zeišš patš ari buhtu mahšonšš; drihšak tad jau „gans“);
101. p.: ὑβριμοπάτρη, M.: špehktehwa meita, D.: bahrga Šehršona meita
(D—gim petams lokalisejumšš, tadehšš šewišchki, ka naw iswestšš konsekventi zauri;
lokalisejumu tikai wehl pee D—a atradam II. dšeedajumâ 1. pantâ, kur Šosa ne-
pareiši tulkota ar leišchu deeweetes „Aufraš“ wahrđu). Tahđu epitetu Homeram
daudšš, šewišchki preekšch deeweem: tâ peewedišim Hern.a peewahrđu: εὐσκοπος
αργεῖφόντες, M.: wehštnešis ašigais, šchiglais (šezigais), D.: tašš wehštnešis ašig-
gais drošchais; tahlak Poseidonu dehwe par ἐνοσίχθων κοανοχείτης, M.: šemdini-
dis, tumšchmata deewšš, D. (neišdewigi): šilššproga Poseidonšš. No ziteem pee-
wahrdeem wehl peeminešim: M.: nepetamais Aigistšš, D. (nepareišâ nowe-
zejušchâ latwju walodâ): tas neapšmahdejams Aigistšš; M.: Kalipšo, dee-
weešchu raschena rota (ar jaušu aliteraziju), D.: ta deewišchka deewene škaišta
(buhtibas un ihpašchibas wahrđi abi isteiz weenu un to pašchu); M.: lai-
mibas loloti deewi lemj (šoti gludeni, ar pluhštošchu aliteraziju); D. (ne-
prezisi, jo tekštâ stahw: μακάρῃς θεοῖ I, 82: muhšchigee deewi); M.: lih-
gani peldošchšš fugišš (III, 10), Dünsbergim ta wahrđa truhšst; M. (atkrah-
šodams greeku originala bildi „δοῆ σὺν νηὶ μελαίνῃ“ III, 61): melnšš škreh-
jeišš fugišš, D. (šawilšdamšš to abštraktâ isteizeenâ): tšchaklais, fugišš; M.:
gurnoššš josušchâš šewasš, D.: škaištjostas šewasš, Š.: βαθυρώνους γοναῖκας
(III, 154); M.: šiwim tšchumoscha teka, Dünsbergišš Homera Dd. III. dšeed.
177. pantu: αἰ δὲ (t. i. fugi) ἰχθυόεντα κέλευτα διέδραμος greiši šapratis,
tulkodams to: „fugi škrehja kâ šiwis“; M. (pehž Homera III, 189 krahšo-
damšš): šchšehpōšš mirdšošchi wihri, D. (atštahštidadams): duhšchigee wihri;
Mühlenbachšš: šawōšš nagōšš to šagrahbj behđigais nihšona listens, ar raišem
beedrotâ nahwe, Dünsbergišš, to tulko: ta tumšchâ štunda ar nahwes ehnu teem
uškriht. Domajam, ka mums ar šcheem nedaudšajeem peemehreem buhšš is-
deweššš peerahđit, zif šmalki M. šgš pašihšt Homera garu un zif šekmigi un
ruhpiigi wiášch to pratis pahrdeshst šawâ latwiškajâ tulkojumâ.

Kad nu runajam par muhšu abu dšejneeku latweešchu walodas pra-
šchanu, tad mums te japeemin, ka mehšš nekahđi newaram Dünsberga tehvam
nemt šaunâ daschâš walodas mainas, uš šo nupat ušrahđijam un uš kuzâm
wehl jaušrahđa, tadehšš ka tâšš atronas muhšu šalihšsinajumâ. Tâ 223. p.
D. nepareiši šaka: „tahđšš šreetnais dehłšš“, kur jaleeto „tahđšš šreetnšš dehłšš“;
tâ ari 225. pantâ: „waj išrihšo weešibas šahđas“ bij jašaka: „waj tu iš-
rihšo weešibas šahđas; latweetis gan mihšo tâpat kâ latinšš un greekišš iš-

laisst pronominu, bet tif tur, fur no galotnes pilnigi perſonu war uoſtarſt; tà waretu gan ſoti labi peemehram ſazit: waj taiſi weefibas ſahdas, jo „taiſi“ leetojams tikai otrâ perſonâ, tamehr „isrihto“ beſ otras perſonas warbuht ari weenſkaitka un daudſſkaitla 3. perſona; tàpat waretu beſ nomina iſtikt, ja teikumâ eepreeſch buhtu tas leetots; tajâ tas gan leetots, bet ne pirmâ, bet treſchâ lozijumâ („tew“), tà tad „isrihto“ nepareiſi. — Kas atteezas uſ M. ſgu, tad ar to, ko atbildot uſ eepreeſchejo praſijumu eſam peeweduſchi, reiſâ ari eſam peerahdijuſchi, zif M. ſgs leels latwu walodas paſinejs. M. ſgs leelas ſchakli ar latweeſchu tautas walodu nodarbojees, „ſmeldams ſawu walodu iſ tautas mutes un, zif ſpehdams, iſ weenfahrfchi daikajam un daikas weenteefibas iſrotatajam tautas djeefmam“, tà zeen. tulkotajs eewedamôs wahrdôs patſ atſihtaſ. Zif atſihtaſami pareiſu zetü M. ſgs ſtaigajis, tautas walodu mahzotees, to jo gairchi eſkatam, tad wina Ddiſejas tulkojumu ſalihdsinam ar M. Silina Aineidas tulkojumu. Siliaſch peemehram dſeed paſchâ ſahkumâ, kuru Bergils Homeram pakaktehmojis, ſchahdi:

„Wareni ſchkind mana dſeefma un Marta jo ſchauſmigus rihtus,
 „Wihru, ko likteni neſa no firmâs Ilijas kraſteem
 „Schurp uſ Italijas krantu.“ u. t. t.

Staidri redſams, ka ari ſchis atdſejotajs meklejis pehz tautiſkeem wahrdeem, ja, wiaſch meklejis, tadeht wiam truhtſt neſpeeftibas un ſpirgtuma, ko Schukowſkis pagehr preeſch Homera tulkoſchanas bet kas tikpat noderigi ſatram zitam tulkam. Bet meklejot Siliaſch atradis wahrduſ, tà, „ſchkindet“, „reeſt“, „krants“, wahrdi, kas waj nupat tà raduſchees, waj jau ilgi duſejufchi ſapâ, waj warbuht ſawu dſihwibu tà pehdejee lihbeeſchi welk ſahdâ aiſmirſtâ latweeſchu ſaktâ. Pawiſam zitadi tas pee Mühlenbacha. M. ſgs teeſcham warejis atturetees no nepeederigas „walodas jauninaſchanas“, bet tikpat ari no „wezinaſchanas“, jo wina tulkojumâ atrodam gan wezus wahrduſ, bet ſchee naw moſam mekleti un ir wehl ſpirgtas dſihwibas pilni, tà peewedam peemehram ſchahduſ iſteizeenus: twiht pehz mahjam, ſlakams traufſ, mahjruhke, paſudis notak beſ ſinas, leelradu dehlſ, treept bultas, (wahrds „treept“ gan leelas atwaſinats wahrds, bet tad ari pehz walodas dabas un analogijas no wahrda „traipit“, tà kneebt no knaibit un t. t.), ſahdu ſauſchu, beſ aplinkam teikt, atdoſchos ſods, apflaht plakſtinus ar meegu, fleſchahju gowis (D.: gowis kas fleſchiſki ſtaiga) un daudſ ziti wahrdi, kas wiſi ſpirgti dſihwibas ſulas. — Ari Dünsberga tehws, tà tas zitadi naw domajams, leeto tautas walodu, tikai weetam par draſtigu, druſku neaiſtetifku, tà peem. ſalihdsinatâ 228. pantâ: firds fruhtis war apſtreet. Wiſpahri war ari ar Dünsberga tulkojumu buht meerâ; tikai tad to ſalihdsina ar Mühlenbacha darbu, atronom pee pirmâ daſchu nepareiſibu, daſchu greiſu, kluhdainu weetiau. Turpretim M. ſga tulkojumâ wainas atraſt ſoti gruhti; zif ſchakli pehz tahdâm ari nemekletum, tad tomehr wairak neatraſtum, tà daſchus ſihkumus, ko tulkotajam pahrmest; tà muhſu auſim druſku nepatiſkami ſkan daſchi wahrdi ar pahraf daudſ konſonanteem, tà gudrneekſ, dſeefmneekſ, needrpihtſ; tad wehl ſchweſchwahrdu leetoſchanâ M. ſgs naw wiſur konſekwents, weenâ weetâ leetodams „Helijus“, otrâ „Helijs“; beidsot atduhramees uſ weenu pantu, fur pa daudſ (6) weenſilbigu wahrdu no weetas, proti, „Ka no ſew lai ta laiſch nelokamo Ddiſej' mahjâs (I, 87). Tomehr ſchee maſee ſihkumini paſuhd preeſch wiſa ta kraſſchauma, kas mums

7. wiſa M. ſga darba preti laiſtas, it kà aif leelà ſaules ſpoſchuma nepa-
manam winaſ plankumus. Mühlenbacha kunga tulkojums ir iſtſ meiftara
darbs, uſ kuru waram lepni buht.

Bet kà nu ſtahw ar ſchi ſkaiſtā un ſwarigā darba zeeniſchanu? Waj
ari uſ to waram lepni buht, ka protam daiſtumu zeenit? Raunigi te jaatbild:
nē. ſau pagahjis labſ laiſs, kamehr iſnahkufchi M. 2. un 3. dſeedajums
un no ta laiſa naw peenahzis neweens nahkoſchais klah. Naw domajams,
ka zeen. tulkotajs, pirmoſ gruhtumus pahrawejis un ſawā tulkoſchanaſ darbā
eeſtrahdajees meſtu ſawu ſwehtigo darbu pee malas, ja laſitaja publika to
pirktu un laſitu, bet ſcho ſwarigo grahmatu latweeſchi wehl pa maſ zeeni,
tadehl wina wairſ neteef turpinata.

Bet daudſi laſitaji te attaiſnojami. ſai mums nexem par ſaunu, ka,
lihds ſchim runajuſchi par tiſ augſtu dſeju, te peepeſchi eeſahkam runat tiſ
p ſaiſki, bet pateeſiba jaſaka un tā newar leegt, ka Mühlenbacha ſga Ho-
mers iſnahktu par dahrgu, j. wiſa ōdiſeja maſſaku ap 6 rubkeem. Bet
ni otras puſeſ atkal zeen. tulkotajs, ſaprotams, newar ſawu tulkojumu leh-
tatu dot, lai par ſaweem leelajeem puhlineem nebuhtu wehl japeemaſſa
klah. ńbas ſchis keſas bijuſchas ari leelaku tautu Homera tulkeem.
ſā ſoſſ apdroſchinajees ar paraſtiſchanoſ (ſubſkripziju). ſā pat ſchu-
kowſkim ar ſawu Homeru weizeeſ wiſai plahni. Par M. ſga darba iſpla-
tiſchanu, ziſ ſinam, daſchi gan ruhpejuſcheeſ, bet ſekmeſ leeſas maſas biju-
ſchas. Un mehſ nedrihkſtam peelaiſt, ka Homers tiſ tahlu ween runatu pa
latwiſki; mums par to jagahda, ka no ſawa ſlawejama tulkotaja ſagaidam
wiſu Homeru, wiſmaſakais ōdiſeju, latweeſchu walodā. Bet kà tur nu gah-
dat? Mums ſche buhtu ſchahds preeſſchlikums.

Mums ir jau daſchas ſinibu komiſijas, bet ir mums ari daſchas
derigu grahmatu apgahdaſchanaſ beedribas. ſchis nu waretu Homera
leetu nemt ſawā paſpahrnē. ſatra ſinibu komiſija waretu atwehlet derigu
grahmatu apgahdataju beedribai ſinamu ſumu, ko ziti waretu zaur lab-
pcahtigeem dahwinajumeem pawairot, lihds ſakrahjas wajaſſigais Homera
kapitals. Domajam, ka neweens iſglihtots zilweſſ par to neſchaubiſeeſ, ka ōdi-
ſeja ir azumirklī ta grahmata, kura wiſzeenigaka tiſt pa muhſu tautu iſplah-
tita. Wina jau ir grahmata tiſlab preeſſch weza, kà jauna, jo wezajam wina tā
ſakot runa iſ dwehſeeleſ un jaunajam ta apmeerina ſtraujās kaiſlibas; wina
ir grahmata tiſlab preeſſch bagata kà preeſſch nabaga, tiſlab preeſſch mah-
zita kà nemahzita, jo winā atronam ſkaiſtuma pehrleſ, kaſ noder tiſ бага-
tam kà nabagam, un winaſ naiwā gudriba eet tāpat maſmahzitam pee
firdeſ, ziſ ta ar ſawu weenfahriſcho pateeſibu mahzito pahriſteids. Wahrdu
ſakot, it nekaſ tagad, kur taſ eeſpehjamſ, naw tā ſteidsamſ, kà taſ, paſneegt
latweeſcheem eewehrojamakāſ tautas eewehrojamako grahmatu. Un ſchi grah-
mata beſ ſchaubam iſplatiſeeſ, ja minetās beedribas ziſ nezif peenahzigi tul-
kotajam par wina puhlem atlihdsinaſ un gahdās par grahmataſ lehtumu.

Beigās mums jaluhds, lai zeeniti tulkotaju ſgi mums peedod, ka eſam
eedrihkſtejuſcheeſ wina darbuſ ſche apſpreest un daſcheem iſſkaidrojumeem ap-
balwot. Muhſ uſ to dſina taſ eeſkats, ka jaunu leetu pahriſpreest atkautſ,
katram kam ziſ nezif ſpreeduma ſpehjas; muhſ uſ to tahlak ſpeeda wehleſchanaſ
zituſ laſitajuſ darit uſmaniguſ uſ teem jaukumeem, ko mehſ Homerā wiſpahrigi
un muhſu latwiſkajā Homerā ſewiſchki uſgahjam un uſejam. Bet ſchij muhſu
apzerei par weenu jo leelu eemeſlu bij ta apſina, ka Homeru eemihlot wa-
jaga papreeſſch paſiht wina garu, wajag, tā ſakot, eedſihwoteeſ Homera pa-

šaulē. M. tgs gan šawa tulkojuma eewadamōš wahrđōš apšolijees par Homeru runat, bet tiš tad, kađ wiši wina epu dšeedajumi buhs pahrtulkoti. Bet kađ tađu pašaul garu un gruhtu darbu war zeret pabeigt tikaš pehž gadeem, tad usdrihšštejamees tagad nahkt klajā ar šcho apžeri. Mühlenbacha latwiškotās Ddisejas pirmos dšeedajumus lašijušchi, tikaš no winaš jaukumeem eesilditi un wehlejamees šanemto filto eespaidu pahrnešt us žiteem lafitajeem.

Kuršch gan, Homeru lašot, nejustos pazildinats no wina jaukumeem! Tas newar Homerā atrast jaukumus un daikumus, tas wišpahriži nešpehži jaukumu un daikumu šajust. Homerā tatšchu ir eesščhā wešelas apgaišmotas tautas tizibas mahziba, winaš šenā weštūre, winaš preeki un behdas, winaš lepniba un žeriba. Tur eesščhā wišš, tas leels, škaišts un aišgrahbošchš žilweku liktenōš atronas; tur apdšeedatas žilweku wiššwehtakās juhšmas: laulatu draugu un behrnu mihlestiba, gimenes apšina, tehwešemes lepniba un šlawas žentiba. Gan teefa, ka pee pirmajeem Homera dšeedajumeem newaram wišu to atrast, bet jagahda par to, ka mehš teefam jo drihši pee šawa latweeščhu Homera. Pee Homera muhšchigi burbuļojošcheem awoteem wiššpirmā rindā jaatšpirdšinas muhšhu dšejneekeem, pareiši tadehkt dara muhšhu jaunais dšejneekš Š. Šanšchewškis, kuršch kađdā dšeesmā aišgrahbtš apbrihno Homera „klasiško rahmumu un dšidrumu“ un tad apleezina:

„Homera šaulitē daudšreis jau šildos,
„Deewigām wehšminam širšniņu pildos.“

Sewišchki epikeem tšchakli jastude šcha epus šarata dšēja un žaur winaš jašpeeaug; ari teem, kas grib lašit muhšhu epus, ka Widwudu waj Šatšchplehši, wajaga pašiht epu epu, lai waretu išjust muhšhu epu daikumus un matit winaš truhtumus. Teem, kas usņemās kaut ko tulkot, wajaga tšchakli nodarbotes ar Mühlenbacha latwiškoto Ddiseju, lai mahžitōš, ka jatulko. Šaw wajadšigs wežakeem šaudim aišrahdit us šcho greeku grahmatu=grahmatu: tee pašchi Homera šwehtnižā labpraht atweškas un tur patihkami ištreesas ar wežā Homera epu wežajeem prahta wihreem. Bet gan der jauno paaudši darit usmanigu. Šchukowškis, kreemu jaunajai paaudšei šagatawodams ihpaščhu Homera Ddiseju, šchahdi iššakas: „pehž manām domam naw otras grahmatas, kura buhtu tiš noderiga dšihwes pirmajam, gaiščhajam laišmetam, ka Ddiseja, kura modina wiššas dwehšeles špehjas žaur daščadu krašchšnumu; newajaga dot tikaš jaunajai paaudšei rokā šaušu prošā rakštitu išwikumu iš Homera dšejas, bet wajaga lišt Homeram pašcham štahštit, winaš, kuršch weenā rahmi eeslehdša wišu šeno Greekiju ar winaš brihnišchēigajeem štahštijumeem, ar winaš pirmatnejām teesibam.“

Bet nepeeteef, ka Homeru laša ween: to wajaga nopeetni lašit, to wajaga eet trihš tšchetras reišas žauri.“ Žai wišu tautu un wišu laišmetu leelako dšejneeku šapraštum, mums winaš leeliškajai dšejai janododas ar pilnu wajeju širdi; tiš tad warešim to škaidro preežibu, to tihro dabas špirgtumu, to neišchēhrdigo fantaišjas tihšamibu, to nebeidšamo walodas labškanu, riteščhanu un špoščhumu, ko atronam pašchā Homerā un kas tiš jauki atšpoģutojas Mühlenbacha latwiškajā tulkojumā. Pee muhšchigi jaunā dšejneeka der širdi šašildit un prahtu preeščch pilnas škaidras dabas štiprinat; tad wišch muhšhu dšihwi apgaišmos un mehš pateefigi warešim teikt, ka mehš winaš šaulē šildamees.

Mahzītajs Rudolfs Lodiņš.

Nekrologs.

1891. gada pirmajā dezembrī peepeschi atstahja šho pasauli un eegahja muhšibā mihrs, kuršch peedereja pee „Sehtas, Dabas, Pasaules“ šazeretaju pulka. Šchis nelaitis ir Mas=Irbes mahzītajs Rudolfs Lodiņš.

Rudolfs Lodiņš dšimis 30. septembrī 1864. gadā Kursēmē, Salbus meestinā, kur viņšchi ari baudija šamu pirmo mahzibu. Wehlat viņšchi eestahjās Jelgavas gubernas gimasijā, kuru viņšchi beidša 1884. gadā. 1885. g. janvari viņšchi eestahjās Terbatas univērsitatē ar nodomu studēt deewahrdu šinibu. Šamu studiju viņšchi šekmigi beidša 1889. gadā ar kandidata gradu. Šamu mehginajuma gadu viņšchi notureja pee Jaunpils mahzītaja Bernēviķa tga. Pehz tam to Dundagas dšimtskungs un basnizas patrons K. fon der Osten=Sacken usāzināja pagaidam Dundagā par špredikotaju. Šcha gada junijā viņšchi par šamu draudsi isredsejās Dundagas juhemalas lihbeeschu draudsi Mas=Irbī ar filialbasnizam Kolkū un Šiptū. Šau Terbatā viņšchi bij it stipri ar diloni šašlimis. Kašds negehligs tumšibas darbs, isdarits pee Lodiņa draudschu Mas=Irbes un Šiptas basnizam, tā šatrināja viņa weselibu, tā viņšchi, lihds tam tikai pamāsam širgdams, šcha gada pirmajā dezembra deenā pulksten pusdewindš aishwēra šawas azis us muhšchigu dūšu. — Terbatā studēdams, Lodiņšchi eestahjās Letonijā un bij šawas šabeedribas ustizigs ložeklis. —

Ko zaur Lodiņa nahwi esam šaudejuschi, tas naw weenā wahrdā isteizams. — Lodiņšchi bij mihrs ar gaischu garu, šiltu širdi, drošchu duhšchu; viņšchi bij neapnizigs zenšonis, apšinigs šawa dšihwes mehrka apšwehrejs un mekletajs, nesabaidams taisnibas draugs un aishwahmetajs, nepeekufis labu domu, zenteenu un darbu pabalštitajs, mihrs ar jātru, atklāhtu, peemihlgu dabu, attapigu, weiklu walodu, patihšamu apeschanos. Tahds viņšchi bij tā students, tahds viņšchi palika, eestahjees dšihwē un parbā; tahds buhdams, viņšchi bij mihlšchi beedris wiseem šaweem komiltonēem; tahds alikdams, viņšchi jo drihšā laikā eeguma neaprobeshotu zeenibu un mihlestibu pee šawas latweeschu un wahzu Dundagas draudses tā ari pee prahtigatās dakas no šawas wehlatās lihbeeschu Mas=Irbes draudses. Tā mihlestibas leesmina, ko viņšchi šawā ihšajā, druszin wairak tā pusgadu ilgajā darba laikā šcho Dundagas draudschu ložekli širdis bij uspuhtis, parahdijās gaischā leesmā viņa pehdejā gaitā. Us viņa beidsamo zeku to pawādija viņa mahzibas behrni, kurus viņšchi lihds pehdejam esšehjas brihdim bij mahzijis un kuri no šawa mihlotā školotāja ar asaram bij šchih, ruschees, šes teem nekaitams pulks apbehdinatu gan latwju, gan wahzu, gan lihbu draudschu ložekli, 4 mahzītaji, 16 Dundagas školotaji, kureem viņšchi šewišchi bij mihlšchi, daschi viņa studiju beedri un diwi dšeedataju kori. Lihbu šemē, romantišajā juhemalā atdušas kreetnā kursēmneeka, preekšchihmigā latwja širds, un širds bij ari šcha kursēmneeka gods.

Tad dūši šaldi, kreetno neaishmirstamo tauteet! Tawa peemina alāsch mahjos muhšu šarpā. Dūši šaldi, mihlais beedris un draugs!

Semgales gari.

Romanze no Ēd. Seibota.

Kad seedonis pumpurus raīsa
Un satot šahk birstakas,
Kad pukites plāvas jau gresno
Un grawas un palejas;

Kad Semgales meschōs un birsēs
Jau šķanīgi putni dšeed
Un Semgales šķaistajās ahrēs
Jau ahbeles, eemas seed:

Tad jaukākā seedona nakti,
Kur palizis wišs jau klušs,
Un Semgales dehli un meitas
Sen šaldajā meegā duš,

Up pušnakti laiwinā lihgo
Uš Deelupes lehnām šlihd
Un mehnešča šidraba stari
Par Deelupi burwigi špihd.

Sirms laiweneeks laiwinu wada,
No auguma stalts un šlaiks,
Lihds kruhtim tam baltajā barsda
Un wihrišči nopeetns waigs.

Un weentuka laiweneeks šteidsas
Un špehžigi aires zek,
Un Deelupes šidraba wilnaus
Wiašch airedams špehžigi šķēk.

Ēee Meschotnes nostahjas Weestars
Un malā tas laiwu greesch,
Pats islehzis šmagajas aires
Wiašch atpakat laiwā šweesch.

Tad wiršaitis špehžigos šolus
Uš pilskalnu šklubinat šteids,
Un augšchā šalngalā tizis,
Tur weentulo zeku beids.

No weetas, kur šenatnē štalta
Bij Weestara štiprā pils,
Tam redšamas Meschotnes drumas
Un Deelupe, plāvas, šils.

Un tikko šche nostahjees wiršaits
Uš apkahrtni luhkojas,
Te peepēšči dšihwiba jauna
Uš šalna jau eestahjas.

So pušnakti šentehwu šapi
Ēee Meschotnes atdaras
Un Semgales šareiwju gari
Up Weestaru pulzejas.

Luhk, špodrajā mehnešča gaišmā
Šche eerodas tuhšštošči,
Gan jaunēkti, špehžigi wihri,
Gan širmi jau waroni.

Bet pahraks par waroneem wišēem
Šr Weestara šaltais tehls,
Ša galwu tas garaks par ziteem
Un špehžigaks, pahrak zehls.

Weens otram tee noškatas waigā
Rā pašinas tikušchees,
Up luhpam teem šahpigi šmaidi
Šr manami redšotees.

Weens otram tee šneedsas rošas
Un širšnīgi winas špeesch,
Bet redšamas bahlajās šejās
Teem behdas, kas širdi greesch.

Tad pazek tee rošas uš augšchu
Un Šerkonu kluši luhds;
Kas šin, šo no deewa tee praša,
No winām tee klušu šuhds?

Un ilgi un ilgi uš šwaigsnem
Teē kopīgi luhkojas,
Lihds gaišmīna masa no rihta
Jau austrumōs parahdas.

Tad Semgales waronu ehnas
Kas gaišchaju deenu niht,
Rā nahkuščas, peepēšči nosuhd
Un šalnajās, lejās šliht.

Un Weestars, waronu wadons,
Uš Deelupi nosteidsas;
Tur pānehmis šmagajas aires,
Wiašch laiwinā eēšchšas.

Wišs klušu, ša eepreēšch tas bija,
Tā ari wehl tagad tur ir,
Tik tahlumā dširdams, ša aires
Uš Deelupes wilnaus šķēir.

Medarbu fodi.

Jdillija no Sp. Weidenbacha.

- Seemas wafarâ tahdâ, kad ahrâ fala kâ sprahga,
Sehdeja leelajâ shhlê kaudis no Degainu mahjam;
Seemas, ar šaimneezi widû un meitas plahnwidû wehrpa;
Šautri tās šarunajās, iš ehrluka rišinadamas
5. Šawedeenu jo šmalki, kas, pirkšteam wiktinot naigi
Tinās burkšškedams ween un ruhšdams zaur šobeem ap špoli,
Daščas meitinas pšahpadamas un šmeedamās pluzinaj' wilnu,
Domadamas pee deenam, kad tauteetis prasīs tām puhru.
Šuišchi grosus un furwus pina preekšch nahkōšchâ gada,
10. Ar šo tupenus dehstit un atkal ap Wikēteem nonemt,
Šautri tšchalodami, ar meitam jokošot, šmejot,
Brihšham ar' padseedot klusu, lai netrauz' dušōšchus behrnus.
Darbi labi teem weizās, jo Šanzis, ganpuika, škalus
Greesa un padewa teem; šchee šaleek toš — furwis jau gataws.
15. Otrajâ pušê rit wezene nurdeja, šehšchot pee plihšes,
Ruras degōšcha malša baidija aukštaju gaišu
Projam iš istabas laukâ, kur wehl jo leelaku trokšni
Šaišija plikšals, kas pakšchus dišcheem gabaleem šchahwa.
„Trihn“, ta Degainu šaimneekš, pišpe šam kuhpeja šobōš,
20. Atleekšdamees no lampas, kas šeewu pulzinâ dega,
Šeiza uš kalponi, kura nahza no otraja gala;
(Kur, kur dšihwoja kalpi, kas, nokufušchi no darba,
Menahza šaimneeku galâ, bet pašchi šaweja šarpâ
Špreeda un drihši ween metās šaldajam meedšinam šlehpî).
25. Trihne turp nešufi bija šawu brehkuli puiku
Labi išpehrufi pee wihra, lai netrauz wairš runas:
„Trihn, par šo gan atkal to puiku šodiji tagad,
Otro reiši šcho wafar? šo nu tās gan nodarij's bija?“
— „Šaimneek“, tam atteiza Trihne, „šo war ar netahrpi darit?“
30. Širmit tās kalenderei muhš' wezajai išplehšis bildi,
Šlihtê eemetis to un pehžat kâ nelabais brehž winšch,
Šihri kâ aušis tew aištrihš un širdš pa muti kšhpj ahrâ.
Nu tās atkal bij šwehlošchu ogli ratena šobōš
Šelizis, paminu špeedis un špoli ar ogliti greesis,
35. Tâ ša tam uguns humba išnahš; to rokam šchis šerdams
Špehreenu dabuj's bij tahdu, ša atkal brehžeens bij wakâ.
Wiššdeguns, ošchkeris tahdš, waj naw winšch pehreenu pelnij's?“
Winai nu atteiza šaimneekš šchitos prahtigus wahrduš:
„Trihn, zik pawiršchi mehš dandš reišchu ar behrnineem šaweem
40. Apejamees! Ak, zik mahšklas, zik pazeetib's, mišlestib's, zikdandš
Un zik gudribas wajag, lai išaug mums behrni pa šaudim,
Kuri wezaku wahrdu nest war pašaulê godam.
Eš tew šazišchu tâ eš laikam ne weenâ, ne otrâ
Utgadijumâ to pehris nebuhtu; leeta ir tahda:
45. Waj'dšeja ušmanit winam, ša tās ar bilditi šenaf
Apgahjees; redšej's taf ešmu, kâ kalendri nehšâ winšch lihđši,

- Beeschi schkirstidams to, jo bildes patifàs sehnam;
 Kas tàs? par to tam naw dasas; deesgan, ka winam tàs patihl,
 Behrns ir kà jauneklís, waj kà jaunawa mihlestib's laikà;
50. Geraug kahds jauneklís meitu — ta rahdas tam breefmigi skaišta,
 Wina tam patihl tif foti, ka tas ais leelajas laimes
 Tihri waj nelaimigs ir; winšch nesin zitu tai šazit:
 „Debeschki-skaišta tu efi, tu patihzi manim, tew' mihlu!“
 Tà ar masino puiku: winšch dabujis grahmatu rokà,
55. Bildi eeraudsijis, winšch skaidri eemihlas winà
 Un kà mihlotais nu winšch tikai ar šewi ween runa.
 Pati dsirdej'fi buhfi, kà bubina masee ar šewi,
 Kad tee bildites apškat: „tu labinšch, tu smuzinšch, tu pai man!“
 Bet kà, kad pahritis jaunais eesahf jau diwateem runat,
60. Gesehft eepasihtees, kad jaunuma fairums pagalam,
 Drihfi ar kihwetees eesahf, praš firdij prahts teefibas šawas:
 Tà ir sehnam tas ir: warbuht winšch reds bilditè mahti,
 Winam ta patihl, kaut nepasihst to; kad apnizis winšch to,
 Sahf winšch šalihdsinat un sahft tai usprafit kaut to;
65. Redstot, ka neatbild šchi, ka winšch ir neganti wihlees,
 Dufmiga paleef tam firds un winšch nu mihluli šaplehšch,
 Mahzitee nepehrtu puiku par šchahdu nedarbu; rahd te
 Puika, ka iskahpis tas is šewiškka klušajas dabas,
 Un kas naw derigs, tas jamet wihriškka bahrdšibà projam. —
70. Uri tanî otrajà reijè pehz mana eeskata pehreens
 Nebij ihstajà weetà; waj fini, kà mahziti wihri
 Par to preezajas gaušchi, kad reds tee, ka siakahrigs behrns teem.
 Šilweks, kas eet grib us preešchu, tas nešnausch jau masajàs deenàs,
 Kustas, jauta un meklejas, wadits no eedsimta špehka.
75. Spehks ir schis dsineklís kahds, to siakahribu mehš šauzam.
 Jau no behrna kahjam schi dsen muhs, lai meklejam tšhakli
 Allasch un allasch pehz jauna; daudsreis par to zeescham ir mokas;
 Tà ar' mehginajot taws sehunitis šafitis pirkstus.
 Bet zaur skahdi mehš paleefam gudri, mahzamees noprast:
80. Šauks tas labekais nawa; to nu derigu meklet mehš šahkam,
 Un pehz deriga mehš tad šparigi meklejam weenmehr,
 Bet kas derigs, tas labs, un tà siakahriba mahza
 Beigàs tif labu darit, kas augsti muhs zet un muhs pušchko.
 Tadehft tew raudošcho puiku, kam peedsihwojumi bij dahrgi:
85. Šapehrt pirkšlinu šahpem un ašaram — nenahzàs šodit,
 Bet gan pamahzit wahrdeem; jo newaram behrnikus mihšos
 Katreis us labumu dsicht zaur muhšchigo bubuli — rihksti,
 — „Saimneef!“ tam atteiza Trihne, „pehz manàm mukšigàm domam
 Newaram istikt bes rihkstes; kad nepehrtfi behrninu weenreis,
90. Labinafi tif to, winšch paliks teepens un stuhrgalws.
 Skatees Kadiku Edai, kahds tai nebehdigš puika:
 Laudim pakaf tas škrej, tos mehda, post putninu ligšdas
 (Talab šodšjis Deems, tam dodams gaischraibas azis.)
 Kafus moza un Kweefišchu šunim bij franzogu dewis,
95. Sirgeem astes greešch semè un isdara wišadas blehnas.
 Kadehft? — Tadehft ka mahte tam pirkstina nepeeliks klahu,

- Un ja kahds fuhds tai par puiku, tad wirfû tam ar kahjam, ar rofam,
 Damas un gahnas ka bail: „tu beskaun, waj lifsi to meerâ!
 Uspafe famus tif behrnus, mans Brizits ir zukura behrniasch!“
100. Duhf, tà palaisch to puiku, ka schehl, kauns, bailes to redsot,
 Par to nabaga dwehfeli, furfch preefch elles tif isaug.
 Tadehl es apnehmufees, lai isaugtu godigs mans puika,
 Behrt, fur tif pelnij's tas un talab to fchowafar pehru.
 Kas bes pehreena isaug, tas paleef par neleeti leelu!“
105. Tagad runaja Degains, teikdams fchos fpahrnotus wahrbus:
 „Tahdas juhš mahtes tif esat; mums audsinat behrnus naw wafas,
 Neatwehlat mums ari ais bailem, ka nesodam bahrgi.
 Ta jums ta nelaipe ir, ka padauds tos behrniaus mihlat,
 Neprotat prahtigi mihlet; lehti tos famaitat eefpehj.“
110. Mihliba stulba ta ir: ta reds un tomehr ta neredf,
 Labumu weeu tif ta grib, un tomehr newar to fafneegt.
 Tà ir ta Radiku Eda — ja teefa, ka winai tahds dehlš ir, —
 Mihle fcho behrnu pa dauds, un, famâ mihlibâ afla,
 Doma, ka weenmehr tam apfahrt warès buht fchi lauwa.
115. Wehlotees laimi tam dot, ta mofas tam preefchdeenàs gahda.
 Bet fà behrni fchim mahtem, fas iflutinajufchas winus,
 Atmafka, lafam tai stahstâ, fur faglis pee karatawam nowests,
 Duhdsis, lai atkaujot mahti nofkufpstit, un kad
 Atkajaja bijufi dota, apfampis mahti un — breefmas! —
120. Degunu nofodis tai, preefch faudim teikdams, ka wina
 Darijfi winu par fagli, tam atkaujot neezigas leetas
 Sagt, tà fa — foli pa folim — fchis palizis leelafais faglis:
 Nedrihftt behrniau atlaift nedf par wafigu, nedf ar
 Weenàs fehdeš to turet; widus zekfch labafais muhscham.
125. Ja to palaisch par dauds, tad, dsihwibas gruhtibam fweſch wehl,
 Weeglprahtigs zauri fkreet feenam gribes tas; paliks par blehdi.
 Tomehr ir pehreena leetus labaf to famaitat eefpehj:
 Padara trulu fà nafi, ka ifdabut newar neka wairš.
 Ari tas flifti ir, kad bahrdſibu mihlibai blafus
130. Ifleeto behrniau mahzot: tapat tas nes labus augtus.
 Tahdas feewas ir daschas; pats efmu to redsejis azim:
 Behrnu kad ispehrufchas un fchis nu auredams rauda,
 Brehft fahf pates fchis lihds; tàs flahtu pee ifkultâ behrna
 Un fas perot tàs luhdsja, tas luhgts nu no pehream pats teef:
135. „Behrnin, fche zukuriasch tew; nu neraudi wairš tu labiasch!“
 Tà tàs famaita to, fo iflabojufchas, wehl diwfahrt.
 Nè! kad behrniaus peram, it fà pee luhgfchanas eet buhs,
 Mums pee fchi usdewuma un Debefu Tehtiau luhgt buhs,
 Lai winfch tehweem un mahtem audsinot gudru dod firdi.
140. Birmaf mums pauahft to buhs, ka behrni muhs zeen un muhs mihle,
 Zeenit teem wajaga wairaf, ar zeenibu buhs teem muhs mihlet.
 Masafais wahrdinſch wineem lai peeteef, flufafais mahjeens
 Winus lai atgahdina; weens fkats lai teem wairaf fà pehreens.
 Bet kad tu netizi, Trihn, ka ari bes rihtstes war usaugt
145. Behrniasch jo labs, tad teikfchu tew ihfu, bet pateefu stahstu
 Ari par fehniu kahdu. Waj gribi labpraht to dsirdet?“

- „Luhdsams, ſaimneef, ſtahſtat, mums wareni klaufitees patihf, Mahzitees wareſim ari; klau nahkamās mahtes Suhš ar luhds, Tapat ir nahkami tehwi; nu ſtahſtat mums, ſaimneef, ſtahſtat!“
150. It kà weenigâ balſi wiſi tà luhdsās un Degains
Teiza: „nu labi, bet, Janzi, padod man uguni pihpê.
Tà, paldees tem, nu ſahfſchu; ſchis weenfahrfchais notikums tahds ir:
- Bija ſauſſeena laifs; it wiſi ſteidsās pee darba,
Wezs un jauns, leels, maſs, kas ſpehj tiſ grabbekus zilāt.
155. Saimneeks, deenwidu gulet ſem kuplà klawkoka lejâ,
Ilgati noſtatijees uſ pelekeem mahkoneem gaiſâ,
Bija pamanijis, ka mahkoni augdami auga,
ſtaidris peerahdijums, ka drihſi ween leetus bij gaidams.
Uzehlis puischus un meitas, tas ſkubinaj' wiſus pee darba,
160. Mahjās atſtahdams tikai Greetiau maſo un Anſi
(Greetina paſchmeita bij, un Anſi, par ganpuiſu nemtu,
Tehws bij nododams luhdsis ſaimneekam puiſu lai mahzot,
Rihfſtes netaupot wiſ, kur wajag, ka zilweks tas iſaug.)
— Seewia, ko apſtahjees wehrpt un ſmeedamās ſkatees uſ manim?“
165. Saimneeks tà teiza, tai meta ar azim un ſtahſtija tahlaf:
„Teiza wiſch Anſim it zeeti, lai ne-ejot ahrâ no mahjam,
Iſſtabu aiſſlehdsot labi, ka nenahf paunneſis Schihds kahds
Nepanemot ko lihds, waj zits kahds netizams zilweks,
Labi uſmanot tad, ka zuhkas nelauſchas laukôs,
170. Bihles un ſofes pa ſehju lai newandas tahli tur lejâ
Weenmehr pa ſahli ween eetu, bet neſkreetu krummalî gulet.
Gribedams ſalbit wineem ſcho deesgan pabahrgo bauſli,
Beelika klahſt wiſch to wahrdu, ka, ja tee uſmanis labi,
Swehtdeen klingerî dabus, no baſnizas nahfſchot kad mahjās.
175. Greeta ar Anſiti, abi tee ſolijās darit, kà ſazits.
Atſlehgu noglabajuſchi tee rotajās puſainâ pſawâ,
Strautinâ uſgahja mahlu un taiſija daſchadus tehluſ,
Wihrus beſ galwam, ar degunu leelu un firſnigi ſmehjās
Joks kad teem iſdewās kahds, un wiſadi preezajās abi:
180. Drihſi tee taiſija laiwas, liſa to ſtrautâ un kahpa
Paſchi tur eekſhâ, kas grima un atkal ſcheem ſazehla ſmeekluſ
Drihſi tee ſudmalas, kuras no foku miſinas taiſijs
Anſis eelika ſtrautâ, kas burſchſkedamas aptahrt ſkrehja
Anſitis nebehdneeks lihds: „brr, brr, zik aukſts ſche ir uhdens!“
185. Drihſi tee bradajās ſtrautâ, drihſ wahrtijās neptautâ ſahlê.
Anſitis bij ſewiſchi delweris leels: wiſch ſtahdija rutkus,
Meſdamees pahri pa galwu un weikli atpakaf atkal,
Drihſi Greeta pa preeſchu un Anſits ſchetrrahpu pakaf.
Un kà peldetajs tahds, kas wehl pilnigi nemahf ſcho mahfſlu,
190. Uhdeni eegahjis, apſlapinajees, kad plunſchſketees eefahf,
Pirmaf ſeklakâ weetâ, arween eet dſitakâ, lihds tas
Tiktahf, ka ar kahjam mokam war dibenu ſaſneegt,
Newar wairs atpakaf kluht, bet witai to dſelmê rauj projam,
Kur tas, pahrgalwneeks, dabu to maſfat ar ſlihkona nahwi:
195. Tà ar nebehdibâ, un jautribâ neſinam galu,

- Alasch no jauna nahf nihi un stiki daschadi galwâ,
 Nismirst nopeetnibu, bet newar usdoto pildit. —
 Tâ bij Ansim ar Greetu, jo Anfitis eesahka runat:
 „Greetia, waj fini tu fo? stahw lopini meerigi wisi.
200. Sofis nenahks ar meeschôs, fo darit te mahjâ mums ilgaf?
 Paefim meschinâ mehš, tur šalafit mehtras un ogas.“
 „Anfit, to nedrihftam darit,“ tâ pasteidsas atbildet Greeta,
 Atkauts no tehwa tas naw, tur meschinâ — redsefi patš to —
 Bail mums paliksees, jo, fo doma, kad breedis kahds stahw tur,
205. Un nu mums eetu tapat, kâ gahjis Schkehpinu Mikum.
 Winšch man teiza, ka reisi tas nakti nahzis us mahjam;
 Jaeet tam bijis zaur meschu; us puszeta winšch dsird fo krafstam
 It kâ koziaus faufus laustu kahds; tomehr winšch tuwat
 Get un dsird, ka tur meschâ fkan, kâ kahds schautu ar bifi:
210. Breedis ar leelajam aufim bij flapej's, jo eeraudsijs bij schis
 Schkehpinu nahkam few flaht un taifas nu winam fkreer wirfû:
 Laime tif bijusi ta, ka fokš kahds bijis tuwu;
 Tanî nu usrahpees winšch un breedis, fo domâ? bij stahwejs
 Apafsch ta foka un fitis ar aufim wiszauru nakti.
215. Rihts kad ataufis, prom tad gahjis un Schkehpinšch bij wakâ.
 Tadeht ne-eefim wis, bet paliksim labaf tif scheitan.“
 Tâ luhf Greetina teiz un bailigi peeglauschas Ansim,
 „Ej nu, mukite, ej!“ tai atteiza Anfitis fkarbi,
 „Tâs jau pašafas tikai, es sinu, ka breedis ne muhscham
220. Anfitis nawa neweenam, kas winam pehz dsihwibas netrauz.
 Un waj tu domâ, ka breeschi meschâ tifdauds kâ knišchi?
 Ganôs wehletos reisi redset staltajo breedi,
 Skatos, waj neguf ta rags — bet wiss tas bijis par weli.
 Pee tam mehš Bogiti panemfim lihds, lai drofchibas wairaf.“
225. — „Nè, ne, Anfiti, atkal Greetina mihligi luhds to,
 Paliksim labaf sche pat: man tihri ar rotam kahds tur te,
 Kad tif ne-eestreen laufâ waj sofs, waj pihle waj zuhka.
 Un mums nepadar fshadi: tehtiašch tad neatlaisch to.“
 — „Neeki, Greetina, neeki!“ to Anfitis meerina atkal,
230. Pati jau redsi, ka wisi lopini meerigi ehd te.
 Durwis aifflehgtas ar, neweens tur ne-eetiks eefschâ.
 Bogi, Bogit, mans funi, eefim paškraidit meschâ.“
 Teizis to, plosidamees ar funi, tas fkehja papreekichu,
 Greetina pakaf winam, lihds bij tee lihds pakalnam masam
235. Nahkufchi, ogas kur bija jo melnas un fposchas un gahrdas,
 Bekam pa labaju roku; pa kreifu bij fkujtoku meschiasch.
 Wairaf kâ puswersti tahlu mahjtaudis wahkeja seenu.
 Ehda nu duhschigi tee, ar odsinam mehtatees shaka,
 Smeetees un pašafas stahstit; te dsird tee us reisi, ka flaki
240. Bogis ka eesahzis reet; ais isbailem trihzet shaf Greeta,
 Kad tee nu dsird, ka fihwak un fihwak Bogis reij kaukdams
 Dsird, ka atbild ar dobjü duhschianu krumôs kahds neswehrs
 Metas ir Anfitim bail; winšch lihst grib pee kruma un redset,
 Kas tas par pretneeku Bogim, bet Greetina fer to pee fwahrfeem,
245. Luhdi to afarinam, lai ne-eet, ka naw tif kahds wilks tas,

- Kad tif tas ne-eeraug wiaus un nesaplof wiaus fà neekus.
 Anfitim palifa wairaf wehl bailes, jo Greetai to teizot,
 Pamanija wiafch zaur fruhmaju fposchajas azis,
 Pas fà dsirkstele mirdsa un diwas warenas fepas.
250. Stahms gan nebija leelais, bet fas gan zits, ja ne wilks tas,
 Waj warbuht wilzeu midfis?! Nehma wiafch Greetu pee rofas,
 Un ar lihsumu leelu wilkàs teem fareiwjeem garam,
 Lai deemschehl tof nepaman; tihri bes dwaſchas, bes wahrda
 Yihda uf mahjam tee projam; bailes teem faistija mehli.
255. It no fruhmina katra tee fabijàs, jo kad mums bailes
 Tad mums azis rahd bailes un aufis dsird bailes it wifur.
 Ir kad tee tahlaf bij, tee dsirdeja Bogiti kinstam,
 It fa kahds rihkli tam schnaugtu un masajeem drebuti fkehja
 Bahri par fauleem: tee naigi fefas nu laida wafâ.
260. Anfitis brihtiau Greetiau nefa, lai nenogurst wina.
 Tikai kad tuwojàs mahjam, tad duhfchina attezejàs teem,
 Bet nu atfal no jauna teem usnahza pahrfsteigums nelabs.
 Zefâ issteepufees tur guleja farkana fchuhſka,
 It fà ritulis wafka tinufees apafâ rinkî,
265. Galwu fpruhfloodama un draudigi zeldama gaisôs.
 Anfitis fehra pehz kofa, to gribedams nofist uf weetas.
 „Anf, no Deewa pufes, to nedari!“ f Leedsa tam Greeta,
 Bet jau Anfis bij nofitis to un eefweedis meshâ.
 „Behgſim, Anfiti, behgſim!“ — „Bet, Greetina, faki, fas fait tew“
270. Sabijees Anfitis praſa. „Nahz tahlaf, tad pateifſchu tewim,
 Streeſim, Anfiti, ftreeſim“ un Anfitis, isbijees, fkrej ar.
 Kad teem gabals aif muguras bija, Anfs praſija Greetai:
 „Kalah tu baidijees tà, kad zetmalâ odſi es fitu?“
 Greetina teiza tam tà: „waj, Anfit, tu redſeji fchuhſkai
275. Spihdoſchu wainagu galwâ; tahds fchuhſku karalim eſot.
 Schfehpiafch nu ſtahſtija man, fa nedrihfſtot fiſt tof nemuſſcham,
 Wiafch reiſ aiftizis tahdu; te fahzis tas breeſmigi fwilpot,
 Swilpojiz tà, fa no wifàm puſem fkehjuſchas fchuhſkas
 Gan pa ſemi, gan gaisu un wifas tàs dewuſchàs pakaf.
280. Wixam nelaimigam; par laimi tas jahſchus ir bijis:
 Sirgam wiafch mugurâ metees, bet kad ſchis tomehr tam pakaf,
 Metis tas fwahrkus tad ſemê un wifas fchuhſkas teem wirſû,
 It fà puhſenis fudru, fur ſalkti eemet kahds eefſchâ.
 Dtrâ deenâ ſchis gahjis raudſit to weetu, fur bija
285. Swahrkus tas nometis ſemê, un wairaf tur atradis nebij,
 Râ tif pogas no fwahrkeem; tà ari tam buhtu — wiafch teiza —
 Kauli tif atlikufchees, ja nebuhtu ſteidsſofchi fwahrkus
 Nometis ſemê preeſch odſem. Brihnumſ, fa mehſ tifam glahbti.“
 Greetina ſtahſtija tà un tuwaf pee Anfiſcha gahja.
290. Duhſchigais Anfitis teiza: „fo neekus tu flauſees pehz Mikus,
 Tam tif leela ir mute un daudf wiafch tenku ſin ſtahſtit.
 Pati tu redſi, fa melojis wiafch, un turpmaf netizi wixam.
 Klau, fà eerehjàs Bogis — un apfluſt; to noſchnaudſis fwehrs buhſ!
 Teiz un, Greetina mihlâ, fo fazit mehſ wareſim tehnam?
295. Fehreens nahfs mums fà leetus, ja taiſnibu iſteizam wixam,

- Zhpafchi, ja wehl Bogitis nofauts no faunaja swehra.
 Neteiksim labaf, fa bijam ogmeschâ: teiksim, fa Bogis
 Saki eeraudfijis tam laidis pakaf un warbuht
 Tad ir fatizees wehlat ar neswehru wiwu — fo doma?"
300. Schahdi atbildeja tam atfal, Greetina taišnà:
 „Mihko Anfiti, ne, to newaram darit nekahdi;
 Labaf taišnibu teiksim, zeetifim fodu, fà pelnits,
 Nefà melofim; weenmehr firds mums pahrmestu par to;
 Deewinſch jau debefis reds: winſch fodis muhs diwreis un trihsreis?
305. Un waj tu doma, fa tahdam, kahds tagad fabijees efi,
 Wini tew ustizefees? waj nenofers tewi uf weetas?"
 — „Netizu wis," teiz Anfis, „fad nenofarzis es teizu
 Uf to pastahwedams, tu ar, fà war tee muhs peekert?"
 — „Nu tad fazifchu tew," teiz Greete, „no odsinam melnam
310. Suhpas tew kluwufchas ari melnas; tà Deews muhs
 Nefpdomigus muhs dar', fa pafchi nododam fawi.
 Katru reifi melus mums peekers ne zerot, ne gaidot."
 — „Taisniba, zukura Greetin!" teiza faxehmees Anfis'
 „Tu man apfaunojufi, fà wareju es nelga buht tahds
315. Nè! fo pelnijis efmu, to faxemſchu meerigâ prahtâ;
 Isteikſchu wifu no gala, ne wahrdiru newilfdams noſtu,
 Lai tad pehz rihkstem man' fuht un dod man pelnitu fodu.
 Kad taf man neatdod tehnam un jafchêiras buhtu no tewis."
 Tà tee nu fehroja abi un gaidija faimneeku mahjâs,
320. Domadami pee fewis: kaut nestunda buhtu jau garam!
 Beidsot usnahza wafars, tee lopiaus fadsina kuhiti,
 Un kam sinaja dewa faujiau miltu waj feena.
 Te tee no augſchâ brauzamà reds; no ptawas nahf mahjâs,
 Redſ tee grabbekfus sobainus, dsird tee preezigas dseefmas;
325. Maseem, ai! eedrebas firds un wahrdira runat newar,
 Un jo tuwaf tee nahf, jo wairaf trihzet tee eefahf.
 Redſi tee: kalpi nes diwi papreekſchu neswehru kahdu,
 Apafſch pahrfetam kahjam bomi tam bahjuſchi zauri.
 Bogis nabadſinſch elsdams un mehli isfahris laufâ
330. Behdigſ lihdsi teem ſkreen un beeschi naidneeku aposch.
 Ahpſis nefamais bija; bij bijis is alas tas lihdis,
 Kuru uf mineta kalna pa defmitam redſamas ira,
 Satizis Bogis to bij un eefahzis fautes ar wiwu,
 Bet ſchis turejees pretim un ſawàm walnàm fetam
335. Metis pogim pa galwu, fa nesi, waj uswarej's pogis
 Buhtu ſcho ahpſi, waj otradi; faimneeks bij pasinis balſi,
 Wahjis tad raudſit, fas tur nu lihdsiejis ahpſiti nofaut.
 Bogis tomehr bij nomozits breefmigs, nabadſinſch weenmehr
 Strautâ metàs uf galwu, kura tam pampufi bija,
340. Palifa nejauka tahda, fa beidsot ſuns jafchauj bij semê. —
 Tet nu Anſits teem preti, un Greetina aiflahtàm azim
 Sefo eepafakus; ſkuhpſt Anſitis faimneekam rofas,
 Schaukſchkedams iſtahſta wifu un luhds, lai wiwu tif weenu
 Sodot, bet Greetiau nè, winſch weens tas mainigais efot,
345. Greeta to atturejufi, bet ſchis taf to pahrrunaj's beidsot.

- Saimneeks nesak ne wahrda un ari šoda tam nedod. —
 Ko, Trihn, doma tu šche, waj labi tas darij's, waj šlitti?"
 Trihne atbildeja: „pehž manam domam bij šlitti
 Darijis Anšits, bet šlittak darijis daudšreis wehl šaimneeks.
 350. Tà wišč palaišč to puiku, kas palaišts bijis no dabas?
 Delweris, nišpolis tahds, kà daušjees wišč tur pa pšawu
 Un tad tas muššigais meitens daudš prahtigaks bijis par šchito,
 Mahžijis pašlaušit tam un mahžijis nemelot šenkim,
 Diwreis to peenahžas mišot, bet kad to palaida brihwā,
 355. Tad no ta išaugt tiš wareja daudš, ja tahds neleeris, nelga.
 Domaju šaimneeks warbuht: kas manim gar šwešču ir dakas,
 Rahds tam knahblis nu ir, ar tahdu lai pašaulē škrej tas.“
 Winau nu atteiza Degains šchitos prahtigos wahrduš:
 „Tà, Trihn, nesaki wiš, tas šaimneeks bij goda wihrs ihstens.
 360. Ko reis apšolijis, uš mata to išpildit zenšas.
 Audšinat Anši wišč apnehmees bija un darija ari
 To ar wišlabako šinu, tam neščšihra ehdeenu šawruhp
 Bet pee šaweja galda to kopa, tam mahžija lašit,
 Suhtija drušku ar školā, lai dšihwei pamatus šmet wišč.
 365. Kad wišč to nešodija, tad wišč to darij' ar šinu.
 Labi pahrlizis wišč jau redšesa labi, ka newar
 Puiku nošodit tà, kà pelnišs par nedarbeem bij tas.
 Redšesa wišč, ka atšihštas puika un leelširdigs luhdsas.
 Šodu preešč Greetas ir nemt, ka nošodits wišč jau ir labi,
 370. Šo tas širdi tam graušch un mišštu širšninu maitat
 Medrihšt audšinatajš, tadehšt tas pamet tam grehkuš,
 Domadams: šaunesees wišč wehl turpmaki šchitadi darit.
 Un tam taišniba bij: sehns gaidij's bij pehreenu leelu,
 Wišumasaš tam buhtu jašanem rahjeens jo šahpigs,
 375. Un wišč nedšird ne wahrda, ne masaš brihdinajuma!
 Ša wišč nošodits buhtu, tad buhtu daudš weeglaka širdš tam:
 Parahds tam išttriškets buhtu žaur pehreenu; war tad no jauna;
 Bet nu tas dahwinats tam — ko nošihme dahwana, teiž man?
 Reišdeldama parahdu šihme — ta dahwana iraid,
 380. Un kas dahwanu peenem, tas šawu brihwibu pašaud. —
 Tà ar' Anšitis pašauđeja waku nedarbus darit.
 „Wai, žiš šaimneeks ir labš, un eš tahds nezeenigs ešmu:
 Apeetas wišč tiš labi ar mani un žiš eš ušwedos šlitti!
 Nu eš gribu tam rahdit, ka waru par labu šew greestees.“
 385. Un nu tas štrahdaja tšchalli, šaraušdams šaimneekam mantas,
 Št kà tās buhtu tam pašcham un drihši ar šaimneekam lišas,
 Št kà Anšits tam dehšs un kad tas jauneklis škuwa,
 Dewa tam Greetu par šewu un lihdsi tam kuplajas mahjas. —
 Trihn, tu pašihšti toš un zeru, ka neleelchus šaukt toš
 390. Nebuhs eemešla tew: luhšt, Greeta pee ratena šmaidot
 Tagad nolokusees leel šchnoru pareišā robā;
 Wežais Anšis nu stahštu ir beidšis, ka jaunam tam gahjis
 Nešaunees, Trihnite wiš — nu kam tu išdsehši lampu?
 Ša ha, Wež-Trihnes waigōš wehl eemetas jaunibas šahrtums;
 395. Šanzi, aišdedši lampu un aištur man aridšan pihipi.“

Muns-Ragis un Muns-Smaulis.

Fabula no Fr. Kahrlluwalla.

Reis fatifās it netihſchi
Kahds Ragains auns ar ſmauka Munu,
Kurſch maurā pluhza mudigi
Ar pilnām mutem ſahli jaunu.
Nu, ſinams, Ragis leelmanis
Tau ne-ees ehst ar katru ſmauli;
Naw Dolim tahdi ſtipri fauli,
Rā Ragim, tadeht lama ſchis:
„Ro? waj tew naw ne drufku fauna
Tu praſtais ſchmurgulis no auna,
Rā ſchurpu nahkt tu drihſteji?
Waj neſini, fur tawa weeta?
Tur krahmōs, tur tu, pintiki,
Tu wari ehst, ta zita leeta.
Bet ſche ſchis ſakais, treknais maurs
Tif manim, manim peeder weenam.
Rā neredſu wairs ſchurp tew leenam!
Marſch, prom tu plikais ſmaula paurſ!“
Mans Smaulis waren nobijās,
So pretineekam lihki ragi
It draudigi ween rehgojās,
Bet tomehr degtin deg tam nagi,
Rā ſaſpihtet ſchim bramanim;
Un ſpihteſchanas domas palihds ſchim
It drihſi atraſt lihdsſektus:
Wiaſch nemanot pee kahda behrſa rahpās
Kas it kà aizinats uſ maura trahpas
Un ſmihnedams teiz wahrduſ blehdigus:
„Wai traks, kà Raga kungs ir ſakſaitees!
Kad naw tif ſchodeen pahraf ſadſehrees!
So faut man deſmit prahtus dotu,
Tad to pawifam neſaprotu,
Par ko gan eekati tu ſewi?
Kahds jupis eezehils gan tewi
Par walbneeku ſchim mauriam,
Un kam man nebuhtu ſche teeſas?
— „Tà!“ trihzedams pee wiſas meeſas,
Pikts Ragis bahrgi uſſauz ſcham:
„Waj teeſcham ſtulbs tad eſi tu,
Ka neredſi man ragus leeloſ.

Pag gaidi, gan tee tewi meeloſ,
Ja neatſtahſi mauriau.“
Bet Dolis eefahkt ſmeetees ſkati,
Un ſaka: „ko tas, Ragit, lihds,
Kad tewim galwā tikai ſpaki!“
Schis wahrds wairs nebij ſazits glihts:
Luhkt Ragis mihdams, ſpahrdidams
Skreen rageem wirſū nu uſ Smauli,
Tam bahrgi klaht wehl uſſaufdams:
„Tu neſtatifi wairs ſcho fauli!“
Bet Smaulis to ſen bij gaidijis:
Tas bija galwu iſzehlis.
Kad Ragis galwā mehrkeja,
Tad Smaulis galwu noleeza
Uu ragi garam aiſſkrehja.
Nu Smaulis lehzeenu taiſ' ſchiglu
Un atlez lihds pat behrſitim;
Bet I rga ſkats ir tehrpts ar miglu:
Wiaſch weenmehr pakaf dodas ſchim.
Ka neiſdewās, tas ir traks,
Pee tam to Smauka ſmeekli bende.
„Kaut iſputetu manim rags
Bet beigts ſchis lops buhſ!“ tà tas
ſchſende,
Un atkal Smaulim wirſū lez.
Bet fur tu ſchim? jo Smaulis, redſ,
Uif behrſa ſmeedams paſlehpjas.
Wehl wairaf Ragis eedegas:
Wiaſch neiſſchſir, kas pretineeks,
So nahza daſchs labſ ſpehreens leeks,
Kas tikai behrſu trahpija;
Bet Smaulis to tif kaitina;
Un ko tur ſtahſtit wehl tif dauds?
Pret behrſu gahſās tas biuz bauz,
Lihds aſinainſch tas jemē wehlās
Medſ wairi kahdreis augſchā zehlās.
Bet Smaulis — tà man ſtahſtijis
Ir wirſs kas ſauzams nawa gekis —
Wehl ehdot ſahli, kas kà ſpekis,
Ja nawa tur tif nonarſis.

Stulbàs Muschas un Bite.

Fabula no Fr. Karflumalka.

„Teh, leelais Bifchu bars tif ilgi ap mums ftraida,
Tà fwahrkeem galwu bailigs apfedfis,
Reis bifchdahrsâ, kur fchee uf fpeetu gaida,
Tfchufst Sahnits tehvam, galwu noleezis;
„Nu muksim fchigli prom“, winfch fubina.
Bet Tehws to pamahzidams drofchina:
„Sel paleez meerigs, fakit, waj tad tu
Wairs nepasihsti Bifchu raksturu?
Kas leeleem bareem, beeschi, leelu muti,
Kà to pee fchitàm draudetajam juti,
Tew draud, tam fpehku mas un duhfchas:
Luhf, tàs tif iraid Stulbàs Muschas;
Tà muhfku kreetnà Bite nedara:
Ja tu to kawe winas darbibâ,
Tad wina garam fkreenot weena tewim draude,
Tad wehl reis, ja tai neklaufi, —
Un tad, kaut dsihwiba tai japasaude,
Ta tewim eedur fawu dseloni.“

Rudju Graudi un Kuika Sobs.

Fabula no Fr. Karflumalka.

„Zif graudi fchini wahrpâ weenadi!
Daschs masaks gan, bet wisi mihligi
Kà brahki fawâ starpâ kopâ turas:
Es weenu Graudu israhwu,
Un pahris winam pakaf birstam redseju;
Bet weens Grauds manim azis duhràs,
Tas refnais, re, ar melno uswalku,
Tas fawi tura gan par leelfungu:
No ziteem tas ir ahrâ islozijeess
Un rahdas, it kà buhtu nofaunejeess
Par to, ka, pats
Starp femneezineem tagad grimis.“
Tà tehvam masais dehlens prahtoja;
Bet tehws to fchahdi pamahza:
„Nè, dehlin, tas ir ari Rudju Grauds,
Kaut wina gan par Kuika Sobu fauz;
Winfch ari fchini wahrpâ radijeess:
Bet kad winfch rahdas stipri uspuhtees,
Tad wina uspuhfch wina flimiba,
So firds par gipfi winam pahrwehrsta
Un wina kodols ira fapuwis,
Un kas bauda, drihs ir fashlimis.“

Smaidi un afaras.

Soneta no Walzina.

Gan beeschi sejâ redj man lesnu fmaidu,
Kaut dwehfele zeesch tumfchu behdu deenu;
Sirds schraugta fkmiga man ir arweenu
Un brihwâs kruhtis fajuh't wehrge fpaidu;

Dauds tumfchu garu zel tur fara naidu
Un dwehf'li aplenz it kâ pilis feenu,
Lai nemtu man to dahrgako, fo zeenu,
Un firdi zaururbtu ar schlehpu flaidu:

Man's eerozis tad ira fwehtâ dseja;
No kotles fkanam aisbehg faunee gari
Un dwehf'les meers tad atspiguko fejâ;

Kâ daschfahrt debefs raud, kad fmaida faules stari,
Tâ, kamehr dwehf'lê preeka stareem deja,
Draugs, azis manim af'ras redset wari.

Seedona festdeenâs wafars us semem.

No Sp. Weidenbacha.

Meers semê nolaischas,
Jau fpahrnus tas pliwina rahmi;
Swehts wafars eestahjas
Un nolikti darbdeenâs krahmi.
Wihrs tuwojas mahjinai,
Tur seewa un behrni to gaida;
Ta freklus rulle un tai
Ta darbu ka raidit ween raida.
Tam behrnini preti fcreen
Un peeglauſchas gahdneefam flah'tu;
Us zeleem tas firfnigi ween
Tos schulpo ar preezigu prahtu.
Kau, kuhp wehl lejina pirts,
Tur fpirdsinas noguris strahdneefs,
Nu atspirgusi ir firds
Tam, kas ir gimenes gahdneefs
Wehl ihfu luhgſchanu fkeit
Ar faimi winſch kopigi flufu,
Tad behrniaus gulet raid
Un pats ari dodas us dufu.
Kâ fmarſcho meijinas.
Kas liktas pa istabas stuhreem!
Zik faldi nu isduſas [reem:
Muhf' strahdneefs pehz darbeem tif fuh-

Un daba pati nu prot
Scho mihluli midſinat fawu;
So zirzenis aisfrahfnê, prot,
Dseed meega mahmutai flawu,
Un tſchurifteni, beſdeligas,
Wirſ logeem kas taifij'ſchi mahjas,
Tee flehpaini farunajas,
Us maſajeem mahte tur rahjas.
Bet ſemneefs jau eemidſis,
Ta luhpas ir ſahkufſchas flufet,
So Deewam tas pateizis
Un nu tas war meerigi duſet.
Un meera engelſis fwehts
Ar fpahrneem isplahta wehfmu;
Bat putneem azis tas flehds
Un koki man ſeedona dſehfmu.
— Tad duſi, ruhkiti tu,
Kaut ruhpeſtôs eſi tu dſimis,
Tak Tew, fo tu peeluhdſis nu,
Wehl gahdat par tewi naw rimis;
Kad naw, kas lihdsi tew zeesch,
Tad wehji par tewi tak gauda,
Un debefs, kad raises tew ſpeesch,
Par tewi tad afaras rauda,

Un debefß afaras tad
 Uß laukeem par fwehtibu rodas,
 Tur jaukus auglufß tu fkat'
 Un firdß pee meera tew dodas.
 Kau, daba tew eemidsina
 Un engli ir tewim par fargu,
 Un putni, kad gultinô
 Tu atsteepiß meefinu wahrgu,

Tew meegâ eedseedaja,
 Un modinâß tewi tee rihtu,
 Kad faulite fahrtaja
 Tew nodos labdeenu glihtu,
 Un kopâ ar putninu
 Ahr' dabas fwehtnizâ steigfi
 Un To, kam parahdâ Tu,
 Ar pilnu firdi tad teiffi.

Souffeen laite.

Dundadsneetu dialektâ. No Fr. Karflumalka.

Meld.: Saule femu, deena beidsas.

Meits un feems, wihr, puifchkan, meitan,
 Nu tik fchorp pee feen kroufchen!
 Darb Deem fweiteb mums ir teitan,
 Bare lihgfmeb ween muhs dsen:

Trihn, nahtfch te,
 Tehfch¹⁾, tu e²⁾,
 Massan, fraps³⁾,
 Sazehrt lap's,
 Weens, dim, trihs,
 Mehß it drihf
 Gale tapf.

Anfchel, pafrauges fur Lofes⁴⁾?
 Alab'fels⁵⁾ flabnes fable, flo!
 Ro tu, bleids, a Bron's tâ plofes⁶⁾?
 Râ mums tupefch⁷⁾ zelas, ro!

Uhu hu!
 Uhfche⁸⁾ tu,
 Trihn, man lihds,
 Tâ ka trihs
 Atfoder,
 Pafweder
 Darbs tad lihds.

Tehfchin, wilzan tu tos tupefch's
 Alahf pee fchkuhn, mums jasteidses:
 Mahrfin⁹⁾ kobe¹⁰⁾ augfch kâ kupefch¹¹⁾,
 Glodans feene ifwilfches.

Trihn, fo nu?
 Pag tik, tu
 Kahjs man grahbs;
 To es glabs:
 Gan tow es
 Atfreebhes,
 Tu man grahbs!

Alf tu bleideb, wel pihflihtin¹²⁾
 War't tas leets jal wilzantes;
 Wairaks newar pamafihhtin
 Grahbt un kraut: ir jaffkubnes.

Tâ tâ ta!
 Hopfafa!
 Efblaujes,
 Sastures,
 Hopfafa,
 Tâ tâ ta,
 Safraujes!

Alf tu fak¹³⁾! nu fahf jow struzant!
 De tad i, leels pik's naw e:
 War's drihfch agal ifkaptß bruzant,
 Seens jow wißß i pajumte.

Uhu hu,
 Nu tik nu
 Schkuhne eefch:
 Chu tur preefch;
 De tik lihft,
 Schkuhne ihft
 Chu¹⁴⁾ mums preefch.

E ka dod pa jumt, ka grab ween!
 Uffingt ritig¹⁵⁾ war't mehr nu.
 Trihn, jal gahle¹⁶⁾ drahnin apfeen,
 Es pee außß tow teifs — pag, nu,

Kur tu fpruks?
 Eze¹⁷⁾, tfchufs!
 Nabutfches
 Trihns ir es,
 Atfreebes,
 Ufwares!
 Dseed's nu mehß!

Sslokfnes isskaidrojumi:

1) Tehtsch = Teodors, us behrneem; 2) e = ari; 3) fraps = schigli; laps = lapas, jauni behrsi, us ko Dundagâ krauj seenu, tà fauktos „tupešhus“, pee kureem peejuhds sirgu un peewed (= peemilzina) pee schkühna; 4) Dofes = Dofais, sirga wahrds; 5) klab'fels = klabeklis; skanigs dehka gabals ar mehli, ko pulkstena weetâ peeseen lopeem pee kalla, lai tos ganos war atrast; 6) plofes = lafstojees; 7) tupešch, skat. 4); 8) uhšche = uhšcho, aure blauj; 9) mahrkîn = mahkoni; 10) kobe (ar schauro o-burtu) = zekas; 11) kupešch = semeš kalnini, usmesti tà mahju robeschas sihme; kupešch peens = kupinats peens; 12) pihšlitia = druzia; šalihdsini kreemu „хоть капельку“; 13) af tu kaš = isskautums nepatihkaniâ pahrssteigumâ; 14) ehñ = ehna, šche patwehruma nosihmê; 15) ritig = rittigi, pateesi, leetots usaižinat; 16) gahle = galwâ; 17) eze = isskautums uswarot jeb „leelo puši dabujot.

Saturš.

Preekšwahrdš.

1. Lihbeeschi. Wehsturigi-etnografists raksts no Fr. Karlumalka.
  2. Par šwehtosolu. Kulturwehsturigs apskats no J. Freiberga.
  3. Homera epi pee latweescheem. Kritiska apzere no B. Raudsneeka.
  4. Mahzitajs Rudolfs Lobinsch. Metrologs.
  5. Sengales gari. Romanze no Ed. Seibota.
  6. Nedarbu fodi. Idillija no Sp. Weidenbacha.
  7. Nuns Ragis un Nuns Smaulis. Fabula no Fr. Karlumalka.
  8. Stulbas Muschas un Bite. Fabula no Fr. Karlumalka.
  9. Rudsu Graudi un Kuita Sobš. Fabula no Fr. Karlumalka.
  10. Smaidi un ašaras. Soneta no Walzina.
  11. Seedona festdeenās wafars us semem. No Sp. Weidenbacha.
  12. Soufseen laike. Dundadsneeku dialektā. No Fr. Karlumalka.
-

1875

B. 4. Sept 13, 1952

Boston Public Library
Central Library, Copley Square

Division of
Reference and Research Services

The Date Due Card in the pocket indicates the date on or before which this book should be returned to the Library.

Please do not remove cards from this pocket.

BOSTON PUBLIC LIBRARY

3 9999 08806 524 6

